

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

پرورش و تولید حبوبات

رشتهٔ امور زراعی
گروه کشاورزی و غذا
شاخهٔ فنی و حرفه ای
پایهٔ دهم دورهٔ دوم متوسطه

وزارت آموزش و پرورش
سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

نام کتاب:

پرورش و تولید حبوبات - ۲۱۰۳۶۰

پدیدآورنده:

سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی

مدیریت برنامه‌ریزی درسی و تألیف:

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

شناسه افزوده برنامه‌ریزی و تألیف:

عابدین آریان پور، محمود اسلامی، حسین اکبرلو، عیسی انصاری فرد، محمدرضا جهانسوز، علیرضا دهرویه، مسعود رحمانی، آرش روزبهانی، هوشنگ سرداربنده (اعضای شورای برنامه‌ریزی)

مدیریت آماده‌سازی هنری:

اداره کل نظارت بر نشر و توزیع مواد آموزشی

شناسه افزوده آماده‌سازی:

مجید ذاکری یونسی (مدیر هنری) - طاهره حسن‌زاده (طراح جلد) - پوران نقدی (صفحه‌آرا)

نشانی سازمان:

تهران - خیابان ایرانشهر شمالی - ساختمان شماره ۴ آموزش و پرورش (شهید موسوی)

تلفن: ۹ - ۸۸۸۳۱۱۶۱، دورنگار: ۸۸۳۰۹۲۶۶، کدپستی: ۱۵۸۴۷۴۷۳۵۹

وبگاه: www.irtextbook.ir، www.chap.sch.ir

ناشر:

شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران: تهران - کیلومتر ۱۷ جاده مخصوص کرج - خیابان ۶۱ (داروپخش)

تلفن: ۵ - ۴۴۹۸۵۱۶۱، دورنگار: ۴۴۹۸۵۱۶۰، صندوق پستی: ۱۳۹ - ۳۷۵۱۵

چاپخانه:

شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران «سهامی خاص»

سال انتشار و نوبت چاپ:

چاپ سوم ۱۳۹۷

کلیه حقوق مادی و معنوی این کتاب متعلق به سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت آموزش و پرورش است و هرگونه استفاده از کتاب و اجزای آن به صورت چاپی و الکترونیکی و ارائه در پایگاه‌های مجازی، نمایش، اقتباس، تلخیص، تبدیل، ترجمه، عکس برداری، نقاشی، تهیه فیلم و تکثیر به هر شکل و نوع بدون کسب مجوز ممنوع است و متخلفان تحت پیگرد قانونی قرار می‌گیرند.

اگر یک ملتی نخواهد آسیب ببیند باید این ملت اولاً با هم متحد باشد،
و ثانیاً در هر کاری که اشتغال دارد آن را خوب انجام بدهد. امروز کشور
محتاج به کار است. باید کار کنیم تا خودکفا باشیم. بلکه ان شاء الله صادرات
هم داشته باشیم. شما برادرها الآن عبادت تان این است که کار نکنید. این
عبادت است.

امام خمینی (قُدَسَ سِرِّه الشَّرِیف)

سخنی با هنرجویان عزیز

فصل اول: آماده‌سازی بذر برای کاشت

۲	تعیین مقدار بذر مصرفی
۳۰	تیمار بذر
۴۵	ضد عفونی بذر
۵۷	تلقیح بذر

فصل دوم: کشت حبوبات

۶۷	بستر کاشت
۷۳	روش‌های کاشت
۷۹	عوامل مؤثر در تعیین زمان کاشت بذر
۸۲	عوامل مؤثر در تعیین عمق کاشت
۸۴	کاشت

فصل سوم: سله‌شکنی و وجین

۸۸	سله‌شکنی دستی
۹۹	وجین

فصل چهارم: مراقبت از بوته

۱۱۸	واکاری
۱۳۰	تنک‌دستی
۱۴۱	خاک‌دهی پای بوته

فصل پنجم: برداشت

۱۵۶	برداشت دستی
۱۷۰	خرمن کوبی
۱۷۷	فهرست منابع

سخنی با هنرجویان عزیز

وضعیت دنیای کار و تغییرات در فناوری، مشاغل و حرفه‌ها، ما را بر آن داشت تا محتوای کتاب‌های درسی را همانند پایه‌های قبلی براساس نیاز کشور خود و برنامه‌درسی ملی جمهوری اسلامی ایران در نظام جدید آموزشی تغییر دهیم. مهم‌ترین تغییر در کتاب‌ها، آموزش و ارزشیابی براساس شایستگی است. شایستگی، توانایی انجام کار واقعی به‌طور صحیح و درست تعریف شده است. توانایی شامل دانش، مهارت و نگرش می‌شود. در این برنامه برای شما، چهار دسته شایستگی در نظر گرفته است:

۱ شایستگی‌های فنی برای جذب در بازار کار

۲ شایستگی‌های غیرفنی برای پیشرفت و موفقیت در آینده

۳ شایستگی‌های فناوری اطلاعات و ارتباطات

۴ شایستگی‌های مربوط به یادگیری مادام‌العمر

بر این اساس دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش مبتنی بر اسناد بالادستی و با مشارکت متخصصان برنامه‌ریزی درسی و خبرگان دنیای کار مجموعه اسناد برنامه درسی رشته‌های فنی و حرفه‌ای را تدوین نموده‌اند که مرجع اصلی و راهنمای تألیف کتاب‌های درسی هر رشته است. برای تألیف هر کتاب درسی بایستی مراحل زیادی قبل از آن انجام پذیرد.

این کتاب نخستین کتاب کارگاهی است که خاص رشته‌ امور زراعی تألیف شده است و شما در طول سه سال تحصیلی پیش‌رو پنج کتاب مشابه دیگر ولی با شایستگی‌های متفاوت آموزش خواهید دید. کسب شایستگی‌های این کتاب برای موفقیت در شغل و حرفه برای آینده بسیار ضروری است و پایه‌ای برای دیگر دروس می‌باشد. هنرجویان عزیز سعی کنید تمام شایستگی‌های آموزش داده شده در کتاب را کسب نمایید و فرا گیرید.

کتاب درسی پرورش و تولید حبوبات شامل ۵ فصل است و هر فصل دارای واحد یادگیری است و هر واحد یادگیری از چند مرحله کاری تشکیل شده است. شما هنرجویان عزیز پس از یادگیری هر فصل می‌توانید شایستگی‌های مربوط به آن فصل را کسب نمایید. علاوه بر این کتاب درسی، شما می‌توانید از بسته آموزشی نیز استفاده نمایید.

فعالیت‌های یادگیری در ارتباط با شایستگی‌های غیرفنی از جمله مدیریت منابع، اخلاق حرفه‌ای، حفاظت از محیط‌زیست و شایستگی‌های یادگیری مادام‌العمر و فناوری اطلاعات و ارتباطات همراه با شایستگی‌های فنی طراحی و در کتاب درسی و بسته آموزشی ارائه شده است. شما هنرجویان عزیز کوشش نمایید این شایستگی‌ها را در کنار شایستگی‌های فنی آموزش ببینید، تجربه کنید و آنها را در انجام فعالیت‌های یادگیری به کار گیرید.

رعایت نکات ایمنی، بهداشتی و حفاظتی از اصول انجام کار است لذا توصیه‌ها و تأکیدات هنرآموز محترم درس را در خصوص رعایت این نکات که در کتاب آمده است در انجام مراحل کاری جدی بگیرید.

برای انجام فعالیت‌های موجود در کتاب، می‌توانید از کتاب همراه هنرجو استفاده نمایید. همچنین همراه با کتاب، اجزای بسته یادگیری دیگری برای شما در نظر گرفته شده است که با مراجعه به وب‌گاه رشته خود با نشانی www.tvoccd.medu.ir می‌توانید از عناوین آن مطلع شوید.

امیدواریم با تلاش و کوشش شما هنرجویان عزیز و هدایت هنرآموزان گرامی‌تان، گام‌های مؤثری در جهت سربلندی و استقلال کشور و پیشرفت اجتماعی و اقتصادی و تربیت شایسته جوانان برومند میهن اسلامی برداشته شود.

دفتر تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش

فصل ۱

آماده سازی بذر برای کاشت

بذر اساس تولید محصولات زراعی است. یک بذر هر چقدر هم که کوچک باشد دارای تمامی صفات و ویژگی های یک گیاه می باشد. بذر نقش بسیار اساسی در عملکرد گیاه و کیفیت محصول دارد. بدون استفاده از بذر خوب با وجود جمیع امکانات و نهاده های مناسب، نمی توان به حداکثر محصول و عملکرد دست یافت. می توان گفت که بذر تنها نهاده ای است که بدون صرف هزینه های اضافی می تواند در افزایش عملکرد نقش مهمی داشته باشد.

واحد یادگیری ۱

شایستگی تعیین مقدار بذر مصرفی

مقدمه

- آیا می‌دانید چند درصد از هزینه تولید یک محصول زراعی به تهیه بذر اختصاص دارد؟
- آیا مفهوم بذر با دانه متفاوت است؟
- آیا کشاورزان می‌توانند از محصولات سال قبل خود بذر تهیه نمایند؟
- آیا هر چه مقدار بذر مصرفی در هکتار بیشتر باشد عملکرد نیز افزایش می‌یابد؟

مهم‌ترین و اساسی‌ترین مرحله در یک زراعت خوب، انتخاب بذر مناسب می‌باشد. این بدین معنی است که کشاورز بایستی به دنبال انتخاب نوعی از بذر باشد که بهترین عملکرد را در مزرعه داشته باشد. افزون بر این تعیین مقدار بذر مصرفی نیز بسیار مهم و تعیین‌کننده است. میزان بذر عبارت است از مقدار بذری که برای کشت مقدار مشخصی از زمین مورد نیاز است و بر حسب کیلوگرم در هکتار بیان می‌شود. میزان بذر مورد استفاده به عواملی مانند شرایط اقلیمی منطقه، شرایط خاک، عوامل زراعی و مدیریتی، ویژگی‌های بذر (وزن هزار دانه، درصد خلوص، درصد قوه نامیه و ...) بستگی دارد. در این فصل این عوامل مورد بررسی قرار می‌گیرند.

استاندارد عملکرد

هنگامی که پس از اتمام این واحد یادگیری، مقدار بذر مصرفی را با انجام آزمایش‌های اندازه‌گیری: سلامت بذر، خلوص فیزیکی، وزن هزار دانه، درصد جوانه‌زنی و تعیین الگوی کاشت مطابق با استانداردها و عوامل اقلیمی و زراعی، تعیین نماید.

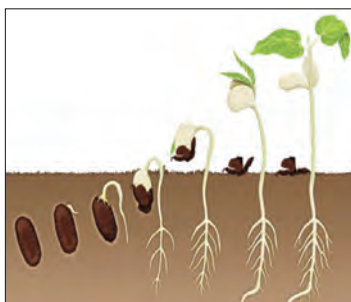
پیش‌نیاز و یادآوری

- اندام‌های مختلف گیاه شامل ریشه، ساقه، برگ، گل، دانه یا بذر را بشناسد.
- با مفاهیم تولید مثل جنسی و غیرجنسی آشنا باشد.
- محاسبات ریاضی شامل درصد، تناسب مستقیم و غیرمستقیم را بداند.
- با واحدهای اندازه‌گیری شامل مساحت و حجم آشنایی داشته باشد.

اهمیت ویژگی های بذر

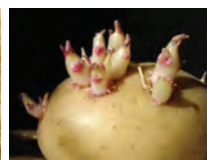

در زراعت به بخشی از گیاه که کاشته می شود تا گیاه جدیدی را به وجود آورد، بذر گفته می شود. آفریننده هستی، آفرینش بذر را به گونه ای طراحی کرده است که تمام صفات و ویژگی های یک گیاه کامل را داشته باشد. سپاس بی کران بر یگانه آفریننده هستی، خداوندی که رویاننده دانه و شکافنده هسته، می باشد.

گیاه غول پیکر و گیاه کوچک

بذر ها به طور کلی به دو گروه بزرگ جنسی و غیر جنسی (رویشی) تقسیم می شوند. میوه و دانه از انواع بذر های جنسی، ریشه، ساقه و برگ از انواع بذر های رویشی هستند.

نمونه بذر های زایشی

نمونه بذر های رویشی

در حبوبات همه بذر ها از نوع جنسی و به صورت دانه می باشند.

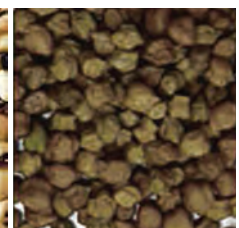
ماش سیاه

دال عدس

لوبیا چشم بلبلی
بذر انواع حبوبات

نخودسیاه

باقلا

بذر نقش بسیار مهمی در مقدار محصول و کیفیت آن دارد، کیفیت یا قابل استفاده بودن یک بذر برای کاشت، از طریق ویژگی‌های آن مشخص می‌شود. به همین سبب برای انتخاب بذر بایستی ویژگی‌های آن به دقت بررسی و با خبرگان محلی و کارشناسان کشاورزی مشورت گردد.

مزرعه و نمونه بذر نخود

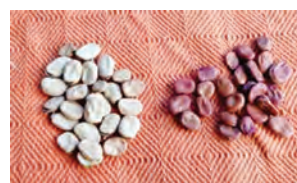
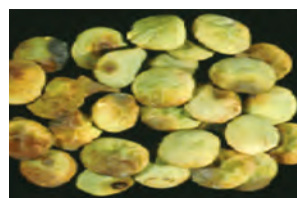
بذرهای اصلاح شده‌ای که مورد گواهی و تأیید مؤسسات رسمی کنترل و گواهی بذر کشور باشد و تاریخ مصرف آن نگذشته باشد را می‌توان بدون سنجش ویژگی‌های آنها مورد استفاده قرار داد. چنانچه دسترسی به این گونه بذرها ممکن نگردد، باید بذر مورد تأیید خبرگان محلی را پس از اندازه‌گیری ویژگی‌های آن مورد استفاده قرار داد.

ویژگی‌های مؤثر در مقدار بذر مصرفی

برخی از مهم‌ترین ویژگی‌های بذر که در تعیین مقدار بذر مصرفی تأثیرگذار هستند، عبارت‌اند از: سلامت بذر، خلوص بذر، وزن هزار دانه و درصد جوانه‌زنی.

۱- سلامت بذر

اگر بخشی از بذرهای مورد کاشت به هر دلیل آسیب دیده باشند، از درصد جوانه‌زنی آنها کاسته می‌شود یا اینکه رشد مطلوبی نخواهند داشت. در نتیجه رویش مزرعه یکنواخت نخواهد شد.

نمونه بذرهای ناسالم

بذر ناسالم هرگز نمی تواند گیاه سالم و قوی تولید کند. برخی عوامل زیان آور همراه بذر بوده و باعث فساد و حتی نابودی بذر می گردد. همچنین کاشت بذرهایی آلوده می تواند آلودگی را در مزرعه گسترش دهد.

نمونه بوته های حاصل از بذر ناسالم

بذر را باید از مراکز معتبر (مورد تأیید مراکز کنترل و گواهی بذر کشور) تهیه کرد.

هرچقدر بذرها تازه تر باشند، سطح آنها براق تر یا شفاف تر است. و اغلب بوی خاص گونه خود را دارند. به تدریج که کهنه می شوند، شفافیت ظاهری آن کمتر و حتی بوی کهنگی می دهند.

دقت کنید

آیا می توان بذری را که مثلاً بستگان از سایر کشورها با خود آورده اند، برای کاشت استفاده کرد؟

گفت و گو کنید

- از مصرف بذرهایی غیراستاندارد و نامعتبر جداً پرهیزید.
- بذرهایی را استفاده کنید که برای شرایط اقلیمی منطقه شما معرفی شده باشد.

توجه

تعیین ویژگی های بذر

ارزیابی دقیق سلامت بذر، نیاز به آزمایشگاه مجهز و کاربرد مواد و روش های گوناگون برحسب نوع عوامل زیان آور دارد. هرچند توصیه نخست استفاده از بذرهایی گواهی شده است اما چنانچه یک تولیدکننده به بذر گواهی شده دسترسی نداشت، باید از سلامت بذر خود مطمئن باشد.

فعالیت

مواد و ابزار:

- ۱- کیسه‌های حاوی بذر انواع حبوبات
- ۲- لوپ (ذره بین دستی) با بزرگ‌نمایی ۱۰ برابر یا بینوکلر
- ۳- پنس
- ۴- ترازوی حساس (۱/۰ گرم)
- ۵- سوند (سوک) نمونه‌بردار یا سرتاس

شرح فعالیت:

- ۱- از کیسه بذر با دقت کافی و به طور تصادفی یک نمونه ۲۰۰ گرمی بذر تهیه کنید. به طوری که نمونه معرف واقعی توده بذر باشد.
- ۲- نمونه تهیه شده را بررسی کرده آنهایی که دارای ویژگی‌های زیر هستند جدا کنید:
 - رنگ بذر با رنگ معمولی سایر بذرها تفاوت چشمگیر داشته باشد.
 - شکل بذر طبیعی نباشد. (همانند سایر بذرها نباشد مثلاً خیلی چروکیده، شکسته، دارای فرورفتگی و برجستگی غیرمتعارف و ...)
 - بذرهای غیرشفاف یا کدر
 - بذرهای بد بو
 - بذرهای دارای سوراخ یا شکاف
 - بذرهای دارای لکه اعم از رنگی یا بدون رنگ
- ۳- در هر مورد با هنرآموز خود مشورت کنید.
- ۴- پس از جداسازی بذرهای آلوده، بذرهای سالم را وزن کنید.
- ۵- با استفاده از رابطه زیر درصد بذرهای سالم را محاسبه کنید.

$$\text{درصد بذرهای سالم} = \frac{\text{وزن بذرهای سالم}}{\text{وزن کل نمونه}} \times 100$$
- ۶- با مقایسه درصد بذرهای سالم به دست آمده و جدول استاندارد، بذرهای خود را مورد ارزیابی قرار دهید.
- ۷- فرایند انجام آزمایش را در دفتر عملیات نوشته و به تأیید هنرآموز خود برسانید.

۲- خلوص بذر

به طور کلی در بذر دو نوع خلوص مورد توجه است:

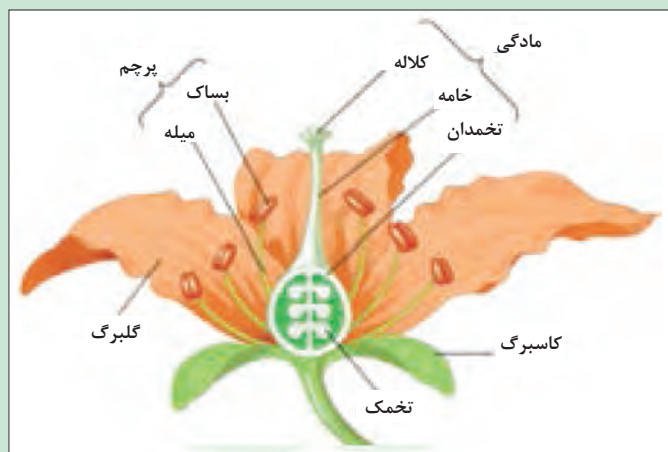
- ۱ خلوص ژنتیکی
- ۲ خلوص فیزیکی

۱-۲ خلوص ژنتیکی

در این نوع خلوص، یک دست یا خالص بودن بذر از نظر صفات ارثی یا ژنتیکی مورد نظر می‌باشد. ارزش بذر بستگی زیادی به خلوص ژنتیکی آن دارد. برای اطمینان از خلوص ژنتیکی بذر، می‌بایستی از بذرهای اصلاح شده‌ای که توسط مؤسسات اصلاح بذر تهیه می‌شوند استفاده نمود.

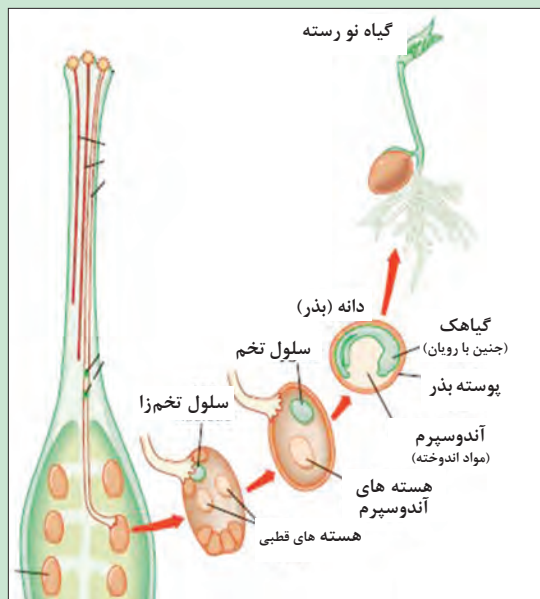
مروری بر فرایند تشکیل بذر زایشی

لازم است یادآوری شود که یک گل کامل شامل دو بخش می باشد. بخش پوششی گل که خود شامل کاسبرگ و گلبرگ است. این بخش نقش مستقیمی در تولید مثل ندارد. بخش دیگر یک گل، بخش زایشی آن است. این بخش شامل اندام های جنسی نر و اندام های جنسی ماده می باشد. به اندام جنسی نر پرچم و به اندام جنسی ماده، مادگی می گویند.

اجزای گل

سلول نر که به آن دانه گرده می گویند، در بخش بساک پرچم تولید می شود در حالی که سلول ماده که آن را تخمک می نامند در بخش تخمدان مادگی تولید می شود.

تشکیل دانه

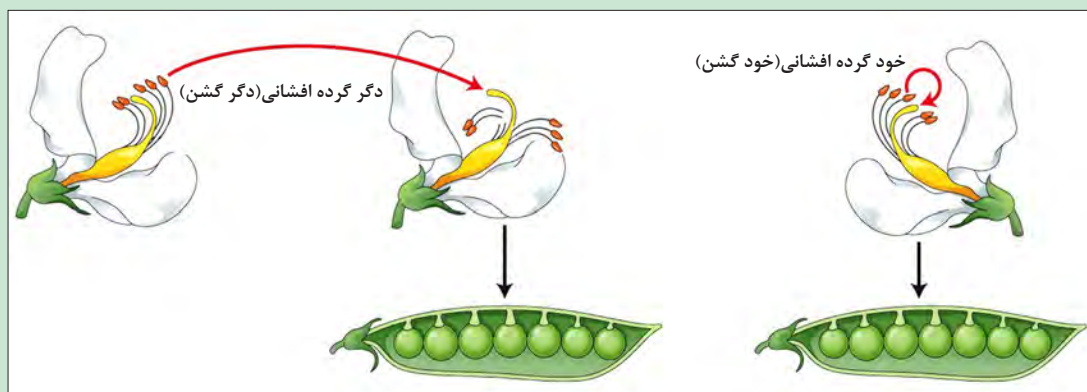
به انتقال دانه گرده از بساک پرچم به روی کلاله مادگی، گرده افشانی می گویند.

با گرده افشانی، دانه گرده روی کلاله مادگی قرار می گیرد، از بخشی از دانه گرده، لوله گرده ایجاد و به درون خامه نفوذ می کند. بخش دیگر دانه گرده از طریق لوله، گرده خود را به تخمک رسانده و با آن ترکیب می شود. در نتیجه این عمل که به آن لقاح می گویند، سلول تخم حاصل می شود. با رشد و تکامل سلول تخم، بذر زایشی به دست می آید.

برخی از گیاهان خودگشن هستند یعنی گرده یک گل، مادگی همان گل را بارور می نماید. در این گیاهان بذرهای تولیدی تا حد زیادی خالص و شبیه پایه مادری یا همان گیاه اولیه می باشند. لوبیا نمونه بارزی از این نوع گیاهان می باشد.

در حالی که برخی دیگر از گیاهان تا حدی یا به طور کلی دگرگشن هستند. یعنی دانه گرده یک گل، مادگی گل دیگر را بارور می نماید. به عنوان نمونه باقلا ۴۵-۳۰ درصد دگرگشنی دارد. در این صورت بذرهای تولیدی نه تنها با پایه مادری تفاوت خواهند داشت، بلکه با یکدیگر نیز کاملاً شبیه نخواهند شد.

زیرا این بذرها از گیاهان مختلف با ویژگی‌های متفاوتی ترکیب و تشکیل شده‌اند. در سال‌های آینده اطلاعات بیشتر و جذاب‌تری در این زمینه به شما ارائه خواهد شد.

نمونه‌ای از گیاهان دگرگشن و خود گشن

۲-۲- خلوص فیزیکی

منظور از خلوص فیزیکی خالص بودن بذرها از هر نوع ناخالصی قابل مشاهده مانند: بذر علف‌های هرز، بذر سایر گیاهان و مواد جامد (خاک، کاه و کلش، سنگ و ...) می‌باشد. تولید بذر خالص ژنتیکی با ویژگی‌های مطلوب، کاری تخصصی است که توسط پژوهشگران اصلاح نباتات (به‌نژادگران) انجام می‌شود. کشاورزان بیشتر با خلوص فیزیکی بذر سر و کار دارند، زیرا قابل مشاهده و اندازه‌گیری هستند و می‌توانند ناخالصی فیزیکی را از بذر جدا کنند.

پژوهش کنید

- کشاورزان حبوبات کار منطقه شما بذر مورد نیاز خود را چگونه تهیه می‌کنند؟
- پس از تهیه بذر از مراکز تولید بذر تا چند نسل از آن بذرگیری می‌کنند؟

فعالیت

تعیین خلوص فیزیکی بذر مواد و ابزار:

- ۱- بذر یک نوع حبوبات به مقدار ۳ کیلوگرم
- ۲- ترازوی دیجیتال با دقت ۰/۱ گرم
- ۳- سینی پلاستیکی
- ۴- کیسه و سطل زباله
- ۵- سوند نمونه‌برداری (سرتاس، بیلچه)
- ۶- کیسه فریزر
- ۷- لباس کار و تجهیزات ایمنی فردی (دستکش، ماسک)
- ۸- پنس

شرح فعالیت:

- ۱- گروه های ۳-۵ نفره را تشکیل دهید و یک نفر را به عنوان سرگروه به هنرآموز خود معرفی کنید.
- ۲- لباس کار بپوشید و از تجهیزات ایمنی فردی به ویژه دستکش و ماسک استفاده کنید.
- ۳- به صورت تصادفی به وسیله سوند نمونه برداری یا بیلچه از بذر داخل کیسه، نمونه برداری کنید و در کیسه فریزر بریزید.
- ۴- کیسه فریزر محتوی بذر را وزن کرده و در دفتر عملیات خود به عنوان وزن کل نمونه، یادداشت کنید.
- ۵- محتوی کیسه فریزر را روی سینی بریزید.
- ۶- هرگونه ناخالصی را از بذر جدا کنید.
- ۷- انواع ناخالصی را از یکدیگر تفکیک کنید. (کاه و کلش، کلوخه، سنگریزه، دانه های شکسته، بذر علف های هرز، بذر سایر ارقام، بذر سایر گیاهان)
- ۸- بذر کاملاً خالص را درون کیسه فریزر ریخته و وزن کنید. این وزن را به عنوان وزن بذر خالص در دفتر عملیات خود یادداشت کنید.
- ۹- درصد خلوص بذر را با جایگزینی اعداد به دست آمده در رابطه زیر محاسبه کنید.

$$[100 \times \frac{\text{وزن بذرهای خالص}}{\text{وزن کل نمونه}}] = \text{درصد خلوص بذر}$$

۱۰- با راهنمایی هنرآموز خود، تعداد بذر علف های هرز را جداگانه شمارش کنید.

نتیجه آزمایش خود را با جدول استاندارد خلوص بذر مقایسه و مورد ارزیابی قرار دهید.

قضاوت کنید

جدول استاندارد خلوص بذر در برخی از حبوبات در طبقه گواهی شده

عامل	بذر گیاه	ماش	عدس	باقلا	انواع لوبیا معمولی	نخود	لوبیا چشم بلبلی
خلوص فیزیکی (حداقل درصد)	۹۵	۹۵	۹۵	۹۵	۹۵	۹۳	۹۳
مواد جامد (حداکثر درصد)	۵	۵	۵	۵	۵	۷	۷
بذر سایر گیاهان (درصد)	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۲	۰/۱	۰/۱
بذر علف های هرز (درصد یا تعداد در کیلوگرم)	٪۰/۱	۱۰ عدد	٪۰/۲۵	۲ عدد	۵ عدد	۰/۲	۰/۲

۱۱- گزارشی از آزمایش در دفتر عملیات نوشته و به هنرآموز خود ارائه دهید.

۱۲- بقایا و ناخالصی ها را در محل مناسبی ساماندهی کنید.

دقت کنید

● ماسک دهانی، شما را از آلودگی ناشی از گرد و خاک محافظت می کند، همواره از آن استفاده کنید.

- در پایان کار، ابزار و وسایل را تمیز کرده، تحویل دهید.
- در پاکیزگی و مرتب کردن آزمایشگاه مشارکت کنید.

نقش خلوص فیزیکی بذر در تعیین مقدار بذر مصرفی

یکی از ویژگی‌های بسیار مهم و تأثیرگذار در میزان بذر مصرفی، درصد خلوص بذر می‌باشد. روشن است که هرچه درصد خلوص بذر کمتر باشد، میزان مصرف بذر افزایش می‌یابد. اما اگر درصد خلوص بذر از یک اندازه‌ای کمتر شود، دیگر آن بذر برای کاشت مناسب نخواهد بود. این اندازه در بذرهای مختلف متفاوت است.

در خلوص بذر، تنها درصد مواد جامد اهمیت ندارد بلکه باید به وجود بذر علف هرز نیز توجه داشت. از این نظر علف‌های هرز موجود در هر بذر را به دو گروه معمولی و خطرناک تقسیم می‌کنند. در جدول صفحه قبل، بذر علف‌های خطرناک و سمج را به صورت تعداد در یک کیلوگرم بذر آمده است در حالی که بذر سایر علف‌های هرز را به صورت درصد نشان داده شده است. به علف هرزی خطرناک و سمج می‌گویند که:

● مراحل رشد آن دقیقاً همانند مراحل رشد گیاه مورد کاشت باشد یا اینکه در اجرای برخی از عملیات مثلاً برداشت و بوجاری اختلال ایجاد کند.

● علف‌های هرز انگلی مانند سس

● علف‌های هرزی که رشد سریع دارند و تعداد بذر زیادی تولید می‌کنند.

کنترل علف‌های هرز خطرناک، مشکل‌تر و پرهزینه‌تر از سایر علف‌های هرز می‌باشد و تأثیر زیادی در کاهش عملکرد و کیفیت محصول سال جاری و سال‌های بعدی دارند.

تاج خروس

سس

ازمک

تعدادی از علف‌های هرز خطرناک در مزرعه حبوبات

چنانچه تعداد علف‌های هرز از یک حدی بیشتر باشد، آن بذر غیرقابل مصرف خواهد بود. این حد را مؤسسه ثبت کنترل و گواهی بذر تعیین کرده است. در اینجا تأکید می‌شود که در مورد علف‌های هرز خطرناک، تعداد بذر علف‌های هرز مهم است نه وزن آنها، زیرا بذر برخی از علف‌های هرز بسیار ریز هستند و گاهی ۰/۱ گرم آنها بیش از هزاران عدد بذر است.

در مورد اطلاعات جدول مقابل در کلاس گفت‌وگو کنید. تعداد بذر تولیدشده از یک بوته در یک فصل زراعی

نام علف هرز	تعداد بذر در بوته	وزن هزار دانه (گرم)
خاکشیر تلخ	۵۰۰۰۰	—
تاج خروس	۱۰۰۰۰	۰/۵
خرفه	۱۹۰۰۰	۴۵
تاج ریزی سیاه	۱۸۰۰۰	۱/۲

گفت‌وگو کنید

اگر بخواهیم یک هکتار لوبیا چیتی بکاریم و مقدار بذر مصرفی ۱۵۰ کیلوگرم باشد. چنانچه فقط یک هزارم (۰/۰۰۱) وزن بذر مصرفی، بذر علف هرز تاج خروس باشد، محاسبه کنید: تعداد بذرهای تاج خروسی که همراه با بذر لوبیا چیتی، وارد مزرعه می شود.

طول محور گل دهنده و اندازه بذر علف هرز تاج خروس

۳- وزن هزار دانه بذر

بذرهای گیاهان مختلف از نظر وزن و اندازه با یکدیگر فرق دارند. وزن دانه بیشتر گیاهان خیلی کم است، به همین سبب به صورت وزن هزار دانه بیان می شود. وزن هزار دانه گیاهان از حدود ۱ گرم تا بیش از ۸۰۰ گرم متفاوت است.

وزن هزار دانه بذر برخی گیاهان

نام بذر	وزن هزار دانه (گرم)	نام بذر	وزن هزار دانه (گرم)
نخود	۱۰۰-۴۰۰	گندم	۲۸-۵۵
عدس	۱۰-۸۵	ذرت	۸۰-۴۰۰
باقلا	۳۵۰-۶۰۰	آفتابگردان	۶۰-۸۰
لوبیا	۲۰۰-۵۰۰	یونجه	۱/۵-۲/۵
چشم بلبلی	۱۰۰-۲۸۰	تاج خروس	۰/۵
ماش	۲۰-۸۰	بارهنگ	۰/۲

تفاوت اندازه در یک رقم

تفاوت اندازه در بین حبوبات

- اندازه دانه در یک نوع گیاه نیز متفاوت است.
- تفاوت اندازه دانه های یک گیاه به طور کلی به عامل های زیر بستگی دارد:
- محل قرار گرفتن دانه روی گیاه یا روی محور گل (گل آذین)
 - عوامل محیطی به ویژه مواد غذایی

گیاهانی که در شرایط مناسب رشد کرده باشند، دانه های بزرگ تری تولید می کنند.

دانه هایی که در میانه بوته قرار گرفته اند، از دانه های پایینی و بالایی بوته، بزرگ تر هستند.

فعالیت

تعیین وزن هزار دانه مواد و ابزار:

- ۱- نمونه بذر خالص
- ۲- ترازوی دیجیتال با دقت حداقل ۰/۱ گرم
- ۳- سینی پلاستیکی
- ۴- لباس کار و تجهیزات ایمنی فردی (دستکش، ماسک)
- ۵- پیمانه
- ۶- بذر شمار
- ۷- پنس

دقت کنید

لباس کار و تجهیزات ایمنی توصیه شده را فراموش نکنید.

شرح فعالیت:

- ۱- سرگروه یک پیمانه بذر از توده بذر خالص شده در آزمایش قبلی را برداشت کند.
- ۲- به هریک از اعضای گروه به صورت تصادفی حدود ۱۰۰ عدد بذر تحویل دهد.
- ۳- هریک از اعضای گروه دقیقاً ۱۰۰ عدد از بذرها را شمارش کرده و جدا کند.

دقت کنید

از انتخاب کردن یا جدا کردن بذره‌های ریز یا درشت جداً پرهیزید (انتخاب بذرها تصادفی باشد).

۴- هریک از اعضای گروه، بذره‌های خود را با دقت وزن کند.

۵- سرگروه، اعداد مربوط به وزن هریک از اعضا را در دفتر آزمایشگاه یادداشت نماید.

۶- از وزن صد دانه اعضای گروه میانگین گرفته شود سپس در ده ضرب شود تا وزن هزار دانه به دست آید.

تذکر

در شمارش و وزن کردن بذرها بسیار دقیق باشید (در صورت امکان از بذرشمار استفاده کنید).

ارزیابی

آیا وزن هزار دانه به دست آمده در گروه شما با جدول استاندارد (متوسط وزن هزار دانه) مطابقت دارد؟

نقش وزن هزار دانه در تعیین مقدار بذر مصرفی

بدیهی است که بذره‌های کوچک وزن کمتری دارند. بنابراین در شرایط مساوی هر چقدر وزن هزار دانه کمتر باشد مقدار مصرف بذر کمتر می‌شود. در نظر بگیرید که هدف یک کشاورز داشتن صد هزار بوته در هکتار باشد. به فرض اینکه برای رسیدن به این هدف یکصد هزار بذر نیاز باشد. حال چنانچه دو نوع بذر از یک گیاه در اختیار داشته باشد. اگر وزن هزار دانه یکی ۴۰ گرم و دیگری ۵۲ گرم باشد. براین اساس وزن ۱۰۰ هزار دانه این دو نوع بذر به ترتیب ۴ و ۵/۲ کیلوگرم خواهد شد.

مقدار مصرف بذر در گیاهان مختلف در واحد سطح بسیار متفاوت است. البته این تفاوت، تنها به وزن هزار دانه مربوط نمی‌شود، بلکه عوامل دیگری هم تأثیرگذار هستند، که در ادامه خواهد آمد.

تحلیل کنید

داده‌های این جدول را تجزیه و تحلیل کنید.

نام گیاه	تغییرات مؤثر	مقدار بذر (کیلوگرم در هکتار)	نام گیاه	تغییرات مؤثر	مقدار بذر (کیلوگرم در هکتار)
چغندر لبویی	دستپاش	۳۰-۴۰	چغندر قند	بذر کالبیره شده	۲/۸-۳
	ردیفی	۱۰-۱۲		تک جوانه‌ای ردیفی	۲۰-۲۵
	نشایی	۲-۳		چند جوانه‌ای درهم	۵۰-۷۵
پنبه	ردیفی	۳۰-۴۰	ذرت	دانه‌ای	۱۵-۲۰
	درهم	۸-۶۰		علوفه‌ای	۲۵-۴۰
گندم	دیم	۵۰-۶۰	بادام زمینی	بدون پوسته	۵۰-۶۰
	آبی	۱۲۰-۱۸۰		با پوسته	۱۲۰-۱۸۰

محاسبه کنید

چنانچه وزن هزار دانه لوبیا بین ۵۰۰ تا ۹۰۰ گرم باشد یک کیلوگرم از این نوع لوبیا، حدود چند دانه می باشد؟

پژوهش کنید

با استفاده از منابع علمی، وزن هزار دانه ۳ رقم از یک نوع حبوبات را با ذکر منابع گردآوری نموده و در کلاس ارائه دهید.

۴- درصد جوانه زنی بذر (قوه نامیه)

درصد جوانه زنی بذر عبارت است از درصد عددی بذرهایی خالصی که در مدت معین می توانند جوانه زده و ریشه چهای به اندازه دو میلی متر تولید کنند. درصد جوانه زنی با گذشت زمان، متناسب با شرایط محیط نگهداری کاهش می یابد. دوام زندگی بذر بستگی به ژنوتیپ، ساز و کار خواب و شرایط نگهداری آن دارد.

گفت و گو کنید

نمودار مقابل نشان می دهد که:

بذرهایی مختلف طول عمر متفاوتی دارند. طول عمر بذر عبارت است از بیشترین فاصله زمانی پس از تولید بذر، که توانایی جوانه زدن را داشته باشد. بذر بیشتر گیاهان زراعی به مدت ۲ تا ۳ سال و حداکثر ۱۵ سال زنده می مانند که این مدت به شرایط محیط نگهداری بذر بستگی دارد. هر اندازه محیط نگهداری از نظر رطوبت و درجه حرارت (با توجه به نوع رقم) مطلوب تر باشد به همان اندازه طول عمر بذرها بیشتر خواهد شد.

تحقیق کنید

در هر ردیف جدول به جای نقطه چین، حداقل نام دو گیاه حاصل از تحقیقات خود را بنویسید.

جدول میانگین طول عمر برخی از گیاهان در شرایط معمولی	
طول عمر تقریبی	انواع گیاهان
۱ سال	پیاز، جعفری، ...
۲ سال	اسفناج، بامیه، فلفل، ...
۳ سال	اغلب حبوبات فصل گرم، کلم، کرفس، هویج، ...
۴ سال	گوچه فرنگی، بادمجان، شلغم، انواع چغندر، ...
۵ سال	ترپچه، خیار، طالبی، هندوانه، ...
۶ سال	اغلب غلات، حبوبات سردسیری، ...

برای اطمینان از سالم، خالص و زنده بودن بذر، باید بذرهایی را خریداری نمود که در بسته یا کیسه های دارای برچسب استاندارد عرضه می شوند.

حداقل ۸ مورد از اطلاعاتی که از بر چسب تصاویر زیر برداشت می کنید را یادداشت کنید.

.....	۵	۱
.....	۶	۲
.....	۷	۳
.....	۸	۴

مشخصات روی کیسه بذر

تعیین درصد جوانه زنی بذرها

مواد و ابزار:

- ۱- نمونه بذر مثلاً ۵۰ عدد بذر یک نوع حبوبات
- ۲- یک تکه پارچه که به خوبی رطوبت را حفظ می کند. (مانند گونی یا پارچه کتفی) در آزمایشگاه می توانید از پتری دیش و کاغذ صافی استفاده کنید.
- ۳- سینی کار (بشقاب، پیش دستی یا سینی موجود در خانه)
- ۴- اسپری کننده آب (مانند آفشان)

شرح فعالیت:

- ۱- از توده بذر، یک نمونه ۵۰ عددی به صورت تصادفی برداشت کنید.
- ۲- بخشی از پارچه را روی سینی پهن کنید.
- ۳- بذرها را روی پارچه پخش کنید.
- ۴- بخش دیگر پارچه را روی بذرها قرار دهید.
- ۵- پارچه را به خوبی مرطوب کنید.

- ۶- مجموعه را در مکان مناسبی قرار دهید. (دمای حدود ۲۲-۲۷ درجه سلسیوس و به دور از جریان شدید باد و تابش مستقیم آفتاب)
- ۷- به محض خشک شدن سطح پارچه، آن را با اسپری کردن آب، مرطوب کنید.

۸- هر روز با برداشتن پارچه سطحی، تعداد بذره‌های جوانه زده را شمارش کرده و پس از یادداشت کردن از مجموعه جدا کنید.

۹- این عملیات را تا زمانی که مطمئن شوید بقیه بذرها جوانه نخواهند زد (حدود ۱۲ روز) ادامه دهید و جدول مربوطه را کامل کنید.

جدول آزمایش جوانه زنی بذر		
روز	تاریخ	تعداد بذر جوانه زده
مجموع بذره‌های جوانه زده		
درصد جوانه زنی		

۱۰- با استفاده از رابطه زیر درصد جوانه زنی را به دست آورید.

$$\text{درصد جوانه زنی} = \frac{\text{مجموع بذره‌های جوانه زده}}{\text{تعداد کل بذره‌های نمونه}} \times 100$$

۱۱- درصد جوانه زنی به دست آمده را با جدول استاندارد مقایسه کرده و کیفیت بذر خود را مورد ارزیابی قرار دهید.

۱۲- گزارش فعالیت را به تأیید هنرآموز خود برسانید.

نقش درصد جوانه زنی بذر در تعیین مقدار بذر مصرفی

درصد جوانه زنی بذر یکی از ویژگی های بذر است که بر روی مقدار مصرف بذر در واحد سطح تأثیرگذار است. بدیهی است که هر چه درصد جوانه زنی بذر کمتر باشد مقدار مصرف بذر بیشتر خواهد شد. به عبارت دیگر اگر قرار باشد ۱۰۰ بوته داشته باشیم و اگر تمام بذرهای زنده و قادر به جوانه زنی باشند، ۱۰۰ عدد بذر برای این هدف کافی می باشد.

چنانچه درصد خلوص یک نوع بذر را صد درصد در نظر بگیریم و درصد جوانه زنی بذر ۸۰ درصد باشد، مقدار بذر مصرفی را با استفاده از فرمول:

$$\text{مقدار بذر مصرفی} = \frac{\text{مقدار بذر توصیه شده}}{\text{درصد جوانه زنی}} \times 100 \Rightarrow = \frac{100}{80} \times 100 = 125$$

براساس استانداردهای تعیین شده از سوی مؤسسه ثبت و کنترل گواهی بذر و نهال کشور، حداقل درصد جوانه زنی بذر در برخی از حبوبات به شرح جدول زیر می باشد.

نام بذر	ماش	عدس	باقلا	لوبیا	نخود	چشم بلبلی
حداقل درصد جوانه زنی بذر گواهی شده	۸۰	۸۵	۸۰	۸۵	۸۵	۸۰

آیا مجاز هستیم بذرهای را با هر درصد جوانه زنی مصرف کنیم؟

مثلاً اگر درصد جوانه زنی نوعی نخود ۵۰ درصد باشد، آیا می توانیم با دو برابر کردن مقدار مصرف، از آن استفاده کنیم؟ چرا؟

گفت و گو کنید

برای کاشت لوبیا چیتی ۱۲۰ کیلوگرم بذر در هکتار توصیه شده است. اگر درصد جوانه زنی آن ۸۵ درصد باشد. چقدر باید بذر مصرف کنیم؟ (فرض مسئله این باشد که خلوص بذر صد درصد باشد).

تمرین کنید

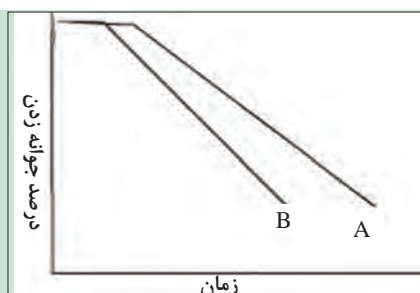
مدت نگهداری، شرایط نگهداری یا انبارداری و نوع گیاه در درصد جوانه زنی بذرهای تأثیرگذار هستند.

دقت کنید

در نمودار مقابل در مورد رقم A و B گفت و گو کنید.

گفت و گو کنید

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره‌دهی)	نمره
۱	تعیین ویژگی‌های بذر	آزمایشگاه زراعت تجهیزات: ترازوی دیجیتال، بذر شمار، ماشین حساب، آفشان، نمونه گیر، لوپ، پنس، پتری دیش مواد: بذور حبوبات، آب، صافی منابع: جداول و استانداردهای بذور حبوبات زمان: ۶۰ دقیقه	بالاتر از حد انتظار	فرایند اندازه‌گیری و مقایسه ویژگی‌های بذر ۱- سلامت ۲- خلوص فیزیکی ۳- وزن هزار دانه ۴- درصد جوانه‌زنی را تعیین و با استانداردها مقایسه نماید.	۳
			قابل قبول	فرایند اندازه‌گیری ویژگی‌های بذر ۱- خلوص فیزیکی ۲- وزن هزار دانه ۳- درصد جوانه‌زنی را انجام دهد.	۲
			غیرقابل قبول	عدم اندازه‌گیری ویژگی‌های بذر	۱

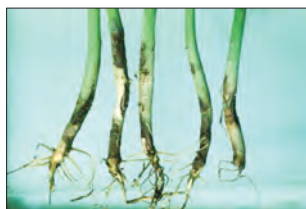
اثر عوامل اقلیمی بر مقدار بذر مصرفی

مقدار بذر مصرفی برحسب شرایط اقلیمی یا محیطی که بذر در آن کاشته می‌شود، متفاوت است. علاوه بر شرایط مناسب محیطی برای کاشت و جوانه‌زنی، شرایط استقرار و رشد و نمو هم در این زمینه مؤثر هستند. بدیهی است که هر چه شرایط مناسب‌تر باشد، امکان تولید بهتر و بیشتر فراهم بوده و می‌توان تعداد بوته بیشتری در مزرعه به عمل آورد. بذر برای جوانه‌زنی نیاز به حرارت، رطوبت و تهویه مناسب دارد. اگر این شرایط در حد مناسب فراهم باشد بذرها به خوبی جوانه می‌زنند. اما اگر هریک از آنها به هر دلیل به خوبی فراهم نباشند، به همان نسبت جوانه‌زنی با مشکل مواجه خواهد شد. در این صورت باید بذر بیشتری مصرف کرد تا کاهش جوانه‌زنی جبران گردد. کمبود و زیادی آب یا رطوبت، خاک نامناسب، وجود آفات، سرما و یخبندان و ... نمونه‌هایی از شرایط نامناسب برای جوانه‌زنی هستند.

سله بستن سطح زمین، شرایط غرقابی مزرعه (بیش بود آب) و خشکی (کمبود آب) از عواملی هستند که یکنواختی مزرعه را به هم می‌زنند.

جوانه‌های نورسته یا تازه سر از خاک درآورده برای زنده ماندن و ادامه رشد که به آن استقرار می‌گویند، به شرایط محیطی مناسب نیاز دارند. یک رگبار شدید یا تگرگ برق‌آسا هرچند کوتاه مدت می‌تواند بخش بزرگی از جوانه‌ها را نابود کند. خشکی یا عدم تأمین به موقع آب مورد نیاز گیاه همانند غرق آب شدن مزرعه (مثلاً در اثر بارندگی سیل‌آسا) و نیز حمله برخی از آفات مانند کرم طوقه‌بر، می‌تواند مانع از استقرار جوانه‌ها گردند.

آفات جوانه یا طوقه‌بر و بیماری‌های مرگ گیاهچه مانند بوته میری مانع از یکنواختی مزرعه می‌شوند.

برای مقابله با تهدیدهایی که در منطقه رواج دارد دو راه اساسی وجود دارد:

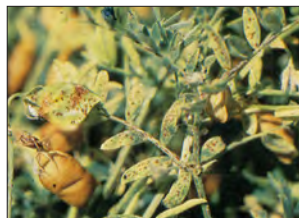
۱ تغییر تاریخ کاشت برای فرار از خطر

۲ مقابله با خطر یا تعدیل اثرات آن (افزایش مقدار مصرف بذر یکی از راه‌های تعدیل خطرات است. مقدار این افزایش توسط کارشناسان خبره منطقه تعیین می‌گردد).

سرمازدگی و تگرگ واقعاً ویران‌کننده هستند.

طی کردن مراحل اولیه رویش یا استقرار اولیه هر چند یک فرایند مهم و اساسی است اما به معنی تمام شدن خطرات یا تهدیدها برای گیاه نیست. در مراحل بعدی حتی تا زمان رسیدن ممکن است خطراتی چون حمله آفات، سرما، گرما، خشکی، پرابی، بادهای گرم و سرد شدید، انواع بیماری‌ها و کمبودها و... گیاهان را تهدید می‌نماید. این عوامل ممکن است درصدی از گیاهان را نابود کند یا مقداری از آنها را کاهش دهد. جهت دستیابی به یک عملکرد قابل قبول و اطمینان بخش با توجه به تمامی عوامل تهدیدکننده یا محدود کننده (آب، نور و حاصلخیزی خاک) مقدار مصرف بذر را می‌بایست حساب شده و دقیق تنظیم نمود. کشاورزان در هر منطقه با این عوامل و خطرات آشنایی دارند. راه‌های مقابله با آنها یا کاهش خطرات را تا حد زیادی در اثر تجربه فرا گرفته‌اند.

کمبود عناصر غذایی، بیماری‌ها، آفات و سایر عوامل زیان‌آور همواره تهدیدکننده هستند.

برخی از روش‌های مؤثر و کارآمد در برابر عوامل زیان‌آور عبارت‌اند از:

● تنظیم مقدار بذر مصرفی:

مثلاً مقدار بذر در کاشت دیم کمتر از مقدار مصرف بذر در روش کشت آبی است. زیرا مزارع دیم به دلیل رطوبت کم خاک و پایین بودن میزان حاصلخیزی خاک توانایی تأمین نیازهای غذایی و آبی تراکم زیاد گیاهان را ندارد.

● پیش آگاهی از تهدیدها و فرصت های منطقه:

مثلاً رودخانه فصلی چه زمانی و به چه مدتی در منطقه جریان دارد؟ کدام آفت یا عامل زیان آور و در چه زمانی بیشترین خسارت را وارد می سازد؟

● مشاوره با خبرگان و کارشناسان تولید حبوبات در منطقه

همراه با هنرآموز خود در مراحل مختلف کشت و کار محصولات غالب یا رایج منطقه، از مزرعه بازدید کنید. ضمن بازدید خطرات قابل مشاهده (عدم رویش، شکستگی، بریدگی، تغییر رنگ، تغییر شکل، پوسیدگی و...) را به بحث و گفت و گو بگذارید. مشاهدات و نظرات جمع آوری شده (کتبی، تصویری) را تنظیم کرده و به هنرآموز خود ارائه دهید.

نقش عوامل زراعی و اثرات آن روی مقدار بذر مصرفی

گیاهان را به روش های مختلفی می توان کشت و پرورش داد. این روش ها برحسب منطقه، نوع گیاه، رسم و عادت و همچنین دانش و تخصص کشاورزان و سایر عوامل، متفاوت است. برحسب نوع زراعت و روش کاشت، مقدار بذر مصرفی تغییر اساسی می کند.

● در روش بذرپاشی، مقدار مصرف بذر خیلی بیشتر از کاشت ردیفی است.

مثال

مزرعه عدس به صورت کشت درهم

مزرعه عدس به صورت کشت ردیفی

● وقتی مزرعه اول آبیاری شود و سپس اقدام به کشت گردد (نم کاری یا هیرم کاری) مقدار مصرف بذر کمتر از زمانی است که ابتدا کاشت صورت گیرد و سپس آبیاری گردد (خشکه کاری). زیرا در خشکه کاری ممکن است آب به تمام سطح زمین و تمام بذرها به حد مناسب نرسد. همچنین در خشکه کاری به ویژه وقتی که آبیاری به صورت غرقابی انجام شود، خطر سله بستن وجود دارد.

رویش بذرها در روش نم کاری
یکنواخت و سریع است.

در خشکه کاری ممکن است آب به تمام
بذرها در حد مناسب نرسد.

در خشکه کاری به ویژه در روش غرقابی، بروز
سله مشکلاتی را برای بذرها ایجاد می کند.

● در هر منطقه ای یک محدوده زمانی مشخصی برای کاشتن یک محصول وجود دارد. کاشت در اولین زمان یا اوایل این محدوده (هراکشت = زود هنگام) یا در میانه این محدوده که معمولاً بهترین زمان است (وراکشت یا ورکشت = بهنگام)، بذر کمتری لازم است. اما کاشت در اواخر دوره (کرپه یا دیر هنگام) بذر بیشتری مورد نیاز است. زیرا در کشت کرپه بخشی از بذرها ممکن است از جوانه زنی و رویش باز بمانند. درباره دلایل جوانه نزدن برخی از بذرها در این نوع کشت گفت و گو کنید و دلایل خود را در کلاس ارائه دهید.

زراعت زود هنگام

کشت بهنگام

کشت دیر هنگام (کرپه)

● زمانی که نیاز آبی گیاهان مورد کاشت فقط از طریق نزولات جوی یا بارندگی ها تأمین می شود (دیم کاری) میزان مصرف بذر خیلی کمتر از زمانی است که آب مورد نیاز به صورت آبیاری (فاریاب)، تأمین می گردد.

مزرعه نخود آبی

مزرعه نخود دیمی

به تراکم بوته در دو روش کاشت دقت کنید.

● وقتی که بذرها پاشیده می‌شوند، چه به صورت دستی یا ماشینی، مصرف بذر خیلی بیشتر می‌شود، زیرا در این روش احتمال قرار نگرفتن بذر در عمق مناسب، شسته شدن یا جمع شدن توسط حشرات بسیار زیاد است.

وقتی بذرها به وسیله ماشین‌های کاشت که به خوبی تنظیم شده باشند، کاشته شوند، میزان مصرف بذر بسیار کاهش می‌یابد.

● برخی از گیاهان دو یا حتی چند منظوره هستند. در زراعت این گیاهان، مقدار مصرف بذر به هدف یا منظور کشاورز بستگی دارد. وقتی هدف کشاورز تولید علوفه باشد نسبت به زمانی که هدف او تولید دانه است، بذر بیشتری مصرف می‌نماید.

ذرت علوفه‌ای با فاصله کمتر

ذرت دانه‌ای با فاصله بیشتر

● گاهی هدف از کاشت یک گیاه مثلاً لوبیا چشم بلبلی یا ماش، پوشش سطح زمین در یک مقطع زمانی است یا اینکه هدف پرورش گیاهان و زیر خاک کردن آنها (کودسبز) است. در این هدف‌ها مصرف بذر به مراتب بیشتر است.

کاشت گیاهان پوششی و دفن آنها به عنوان کود سبز

علت استفاده از بذر بیشتر، در کشت درهم نسبت به کشت ردیفی را بررسی کنید.

گفت و گو کنید

ارزشیابی مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۲	تعیین تأثیر شرایط کشت و کار در میزان بذر مصرفی	منابع علمی و تحقیقات موردی ماشین حساب زمان: ۱۰ دقیقه	قابل قبول	جمع آوری اطلاعات- بررسی شرایط کشت و کار و میزان بذر مصرفی - بررسی نوع کشت و میزان بذر مصرفی	۳
				ارائه اطلاعات شرایط نامساعد آب و هوایی و خاکی، آفات و بیماری ها و روش های کاشت در منطقه	۲
			غیر قابل قبول	عدم ارائه اطلاعات و مستندات	۱

تراکم مناسب بوته

عوامل تأثیرگذار بر مقدار مصرف بذر به طور نسبتاً کامل مورد بررسی قرار گرفت. این عوامل تعیین می کند مقدار بذر توصیه شده چگونه یا تحت چه عواملی تغییر می کنند. اما:

مقدار بذر توصیه شده بر چه اساسی تعیین می شود؟

اساس تعیین مقدار بذر، به تعداد بوته مطلوب در واحد سطح مثلاً هکتار بستگی دارد. تعداد بوته در واحد سطح زمین را تراکم بوته گویند. حال پرسش اساسی این است که چه تعداد بوته در واحد سطح مطلوب است؟ در پاسخ باید گفت: تراکم مطلوب، تراکمی است که در آن رقابت بین گیاهی و رقابت درون گیاهی (برای استفاده از نور، آب، فضا و ...) به حداقل برسد و حداکثر استفاده از نهاده های مصرفی و عوامل طبیعی صورت گیرد. به عبارت دیگر در تراکم مطلوب گیاهان کنار هم با یکدیگر برای استفاده عوامل مؤثر در رشد رقابت شدید نمی کنند (رقابت بین گیاهی). همچنین اندام های یک گیاه هم در رقابت شدید با یکدیگر (رقابت درون گیاهی) نیستند. اگر گیاهان با فاصله خیلی زیاد از همدیگر کاشته شوند، هیچ رقابتی بین آنها بروز نخواهد کرد اما بسیاری از عوامل مؤثر در رشد مثل آب، نور، مواد غذایی و ... به هدر خواهد رفت. بنابراین می بایست بین این دو جنبه تعادل برقرار گردد. تراکم مطلوب نقطه ای است که در آن چنین تعادلی برقرار می شود.

فاصله کم (تراکم بیش از حد مطلوب)

فاصله مطلوب بین ردیف‌ها (تراکم مطلوب)

فاصله زیاد ردیف‌ها (تراکم کمتر از حد مطلوب)

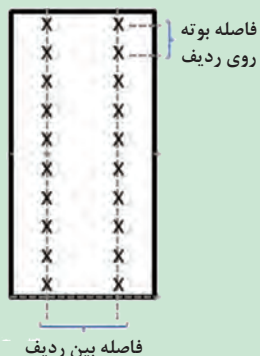
تراکم مطلوب برای تمام گیاهان یا حتی برای یک گیاه خاص در تمام مناطق و شرایط، یک مقدار یا عدد ثابت و معین نمی‌باشد بلکه برحسب ظرفیت حاصلخیزی خاک، مقدار آب در دسترس، رقم گیاه، تاریخ کاشت و سایر عوامل تغییر می‌کند که متخصصین زراعت آن را تعیین می‌کنند.

آرایش بوته‌ها

آرایش‌های مختلفی از بوته‌ها وجود دارد. منظور ما از آرایش بوته‌ها فاصله بین ردیف‌ها و فاصله بوته‌ها در روی ردیف‌ها می‌باشد. برای مثال ۱۰۰ هزار بوته در هکتار را می‌توان با آرایش گوناگونی کشت نمود. جدول زیر تعدادی از این آرایش‌ها را نشان می‌دهد.

جدول را کامل کنید.

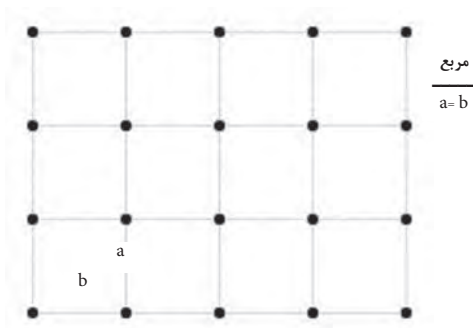
تمرین کنید

تراکم (تعداد بوته در هکتار)	فاصله بوته (سانتی‌متر)	فاصله ردیف‌ها (سانتی‌متر)
۱۰۰۰۰۰	۱۰	۱۰۰
۱۰۰۰۰۰	۱۲/۵	۸۰
۱۰۰۰۰۰	۷۵
.....	۱۶/۷	۶۰
۱۰۰۰۰۰	۲۰
۱۰۰۰۰۰	۳۱/۵

اغلب بهترین آرایش، آرایشی است که در آن فاصله ردیف‌ها و فاصله بوته‌ها روی ردیف‌ها یکسان باشد (آرایش مربعی). به عبارت دیگر گیاه از هر طرف به یک اندازه از گیاهان کنار خود فاصله داشته باشد. اما ضرورت اجرای عملیات داشت و گاهی عملیات برداشت، باعث می‌شود که فاصله بوته‌ها روی ردیف کمتر و در عوض فاصله ردیف‌ها بیشتر انتخاب شوند. در این شرایط رفت و آمد بین ردیف‌ها، آبیاری و سایر عملیات زراعی به راحتی بیشتری صورت می‌گیرد.

آماده سازی بذر برای کاشت

جدول زیر را با استفاده از منابع معتبر کتابخانه‌ای یا رسانه‌ای تکمیل کرده و به تأیید هنرآموز خود برسانید.

پژوهش کنید

نام گیاه	وزن هزار دانه (گرم)	فاصله ردیف های کاشت (سانتی متر)	فاصله بوته ها روی ردیف ها (سانتی متر)	تراکم (بوته در هکتار)	حداقل نام ۳ منبع از منابع مورد استفاده
لوبیا سفید					
لوبیا قرمز					
لوبیا چیتی					
لوبیا چشم بلبلی					
ماش (سیاه و سبز)					
نخود سفید					
نخود سیاه و قهوه‌ای					
عدس (ریز و درشت)					
باقلا					

چه منابعی معتبر یا قابل اعتماد محسوب می‌شود؟

گفت و گو کنید

ردیف	مراحل کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره دهی)	نمره
۳	تعیین تراکم بوته	منابع علمی و تحقیقات موردی ماشین حساب زمان: ۱۰ دقیقه		تعیین تراکم بوته - تعیین فاصله ردیف‌ها و فاصله بوته روی ردیف متناسب با ماشین‌های کاشت، داشت و برداشت و تحلیل عوامل مؤثر بر تراکم بوته	۳
			قابل قبول	تعیین فاصله بین ردیف‌ها، فاصله بین بوته‌ها و تراکم مطلوب را تعیین می‌کند.	۲
			غیر قابل قبول	عدم تعیین عوامل مؤثر و رابطه آنها بر تراکم مطلوب	۱

ارزش مصرفی بذر

درصد جوانه‌زنی و خلوص دو ویژگی اصلی در تعیین مقدار بذر مصرفی هستند تا جایی که مجموع تأثیرات این دو عامل، ارزش مصرفی یک بذر را تعیین می‌کند. چنانچه درصد جوانه‌زنی بذری ۱۰۰ درصد و میزان خلوص آن نیز ۱۰۰ درصد باشد، ارزش مصرفی آن بذر هم ۱۰۰ درصد خواهد بود اما هیچ بذری دارای درصد جوانه‌زنی و خلوص ۱۰۰ درصد نخواهد بود و به همین سبب ارزش مصرفی هیچ بذری هم ۱۰۰ درصد نیست.

برای محاسبه ارزش مصرفی بذر از رابطه زیر استفاده می‌کنند.

$$\text{ارزش مصرفی بذر} = \frac{\text{درصد خلوص} \times \text{درصد جوانه‌زنی}}{۱۰۰}$$

براین اساس اگر درصد جوانه‌زنی بذری ۸۵ درصد و درجه خلوص آن ۹۶ درصد باشد، ارزش مصرفی آن بذر عبارت است از:

$$\text{ارزش مصرفی بذر} = \frac{۸۵ \times ۹۶}{۱۰۰} = ۸۱/۶$$

در محاسبه مقدار مصرف بذر حتماً می‌بایست ارزش مصرفی آن را در نظر گرفت. به عنوان مثال اگر برای زراعت یک محصول توصیه به مصرف ۱۲۰ کیلوگرم بذر شده است. شما باید با توجه به درصد جوانه‌زنی و درصد خلوصی که بر روی پاکت بذر نوشته شده است یا اینکه با انجام آزمایش به دست آورده‌اید، ارزش مصرفی آن را محاسبه کرده و مقدار بذر حقیقی قابل استفاده را تعیین کنید.

درصد جوانه‌زنی و درصد خلوص بذر هرگز نباید از حد استاندارد تعریف شده توسط مؤسسه کنترل و گواهی بذر، کمتر باشد.

مثال

مقدار بذر توصیه شده برای کاشت یک هکتار ۱۲۰ کیلوگرم است. چنانچه بذر انتخابی دارای ارزش مصرفی ۸۴ درصد باشد مقدار بذر مورد نیاز چقدر خواهد بود؟
با توجه به اینکه بذر مورد نیاز از فرمول زیر به دست می آید.

$$100 \times \frac{\text{بذر توصیه شده (کیلو گرم در هکتار)}}{\text{ارزش مصرفی بذر}} = \text{بذر مورد نیاز (کیلو گرم در هکتار)}$$

بنابراین:

$$\frac{120 \times 100}{84} = 142.85 \approx 143 \text{ کیلوگرم بذر مصرف کرد.}$$

محاسبه مقدار بذر مصرفی

با در نظر گرفتن عوامل عمده (به جز برخی از عوامل زراعی و اقلیمی) مقدار بذر مصرفی، با رابطه زیر محاسبه می شود.

$$\text{وزن هزار دانه (گرم)} \times \text{تعداد بذر در هکتار} = \frac{\text{مقدار بذر مصرفی (کیلو گرم در هکتار)} \times 10000}{\text{ارزش مصرفی بذر}}$$

مثال

رقمی از لوبیا چیتی با وزن هزار دانه ۳۸۰ گرم، درصد خلوص ۹۸ درصد و درصد جوانه زنی ۸۸ درصد برای منطقه ای معرفی شده است. در توصیه نامه این رقم کاشت ردیفی به فاصله ۶۰ سانتی متر و کاشت بذر ها روی ردیف ها به فاصله ۵ سانتی متر آمده است. چنانچه شرایط اقلیمی و اقدامات زراعی افزایش ۵ درصدی به مقدار بذر را الزامی کند، مقدار بذر مورد نیاز برای یک هکتار را محاسبه کنید.

$$\text{تعداد بوته در هکتار} = \frac{\text{مساحت یک هکتار (به متر مربع)}}{\text{فاصله ردیف (متر)} \times \text{فاصله بوته ها (متر)}} = \frac{10000}{0.05 \times 0.06} = 333333$$

$$\text{ارزش مصرفی بذر} = \frac{\text{درصد خلوص} \times \text{درصد زنی جوانه}}{100} = \frac{98 \times 88}{100} = 86.24$$

$$\text{مقدار بذر مصرفی (کیلو گرم در هکتار)} = \frac{\text{وزن هزار دانه (گرم)} \times \text{تعداد بذر در هکتار}}{\text{ارزش مصرفی بذر} \times 10000} = \frac{380 \times 333333}{86.24 \times 10000} = 146.876$$

با توجه به تأثیر ۵ درصدی سایر عوامل که می شود:

$$\text{مجموع بذر مورد نیاز به کیلوگرم} = 146.876 \times \frac{5}{100} + 146.876 = 154.2$$

تمرین کنید

در کشت درهم عدس، استقرار ۴۵ بوته در مترمربع توصیه شده است. چنانچه وزن هزار دانه رقم ۵۶ گرم، ارزش مصرفی بذر ۸۸ درصد و درصد استقرار ۸۰ درصد (۲۰ درصد تلفات بذر در فرایند بذرپاشی و جوانه زنی) باشد. مقدار بذر مورد نیاز را تعیین کنید؟

پژوهش کنید

به صورت گروهی یا انفرادی با هماهنگی هنرآموز و خانواده با انجام تحقیقات میدانی، پاسخ پرسش های زیر را به دست آورید.

۱- در سطح منطقه یا اطراف محل سکونت یا تحصیل شما، چه نوع حبوباتی کاشته می شوند؟

۲- روش کاشت آنها چگونه است؟ اگر ردیفی است فواصل ردیف ها و بوته ها چگونه هستند؟

۳- کشاورزان منطقه شما چه مقدار بذر مصرف می کنند؟ در تعیین مقدار بذر به چه عواملی توجه دارند؟

گفت و گو کنید

روش مورد استفاده توسط کشاورزان منطقه با روش علمی تشریح شده در این درس چه تفاوت هایی دارد؟ علت را تجزیه و تحلیل کنید.

ارزشیابی مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۴	محاسبه مقدار بذر	منابع علمی و تحقیقات موردی ماشین حساب زمان: ۱۰ دقیقه		تعیین تعداد بوته در هکتار، ارزش مصرفی بذر و تعداد بذر مصرفی با تأثیر عوامل محیطی	۳
			قابل قبول	محاسبه مقدار بذر با توجه به ویژگی های بذر و زمان و روش کاشت	۲
			غیر قابل قبول	عدم تطابق نتایج با واقعیت	۱

ارزشیابی شایستگی تعیین مقدار بذر

شرح کار:			
۱- اندازه گیری سلامت بذر	۲- اندازه گیری خلوص فیزیکی بذر	۳- اندازه گیری وزن هزار دانه	
۴- اندازه گیری درصد جوانه زنی	۵- تعیین تهدیدهای جوانه زنی	۶- تعیین الگوی کاشت	
۷- محاسبه بذر مصرفی			
استاندارد عملکرد:			
مقدار بذر مصرفی را با انجام آزمایش های اندازه گیری ۱- سلامت بذر ۲- خلوص فیزیکی ۳- وزن هزار دانه ۴- درصد جوانه زنی ۵- تعیین الگوی کاشت مطابق با استانداردها و عوامل اقلیمی و زراعی را تعیین نماید.			
شاخص ها:			
۱- نمونه گیری، توزین بذر، جداسازی، توزین بذور سالم، محاسبه، مقایسه با جداول استاندارد			
۲- توزین بذر، جداسازی ناخالصی ها (بذور سایر گیاهان زراعی، مواد جامد، بذور علف های هرز) توزین و شمارش آنها و محاسبه و مقایسه			
۳- شمارش بذر، توزین، محاسبه، مقایسه			
۴- نمونه گیری و شمارش تصادفی بذور، انتخاب وسایل، محاسبه، مقایسه			
۵- ارائه اطلاعات جمع آوری شده از منابع معتبر و موثق			
۶- تعیین مقدار بوته در واحد سطح (فاصله بوته ها در روی ردیف و بین ردیف ها)			
۷- فرمول نویسی، محاسبه بر مبنای زمان و روش کاشت			
شرایط انجام کار:			
۱- محل اجرا: آزمایشگاه زراعت			
۲- مواد: بذور حبوبات، آب، کاغذ صافی			
۳- منابع: جدول و استانداردهای بذور حبوبات			
۴- زمان: ۲۴۰ دقیقه			
ابزار و تجهیزات: ترازوی دیجیتال، بذر شمار، ماشین حساب، آشفشان، نمونه گیر، لوپ، پنس، پتری دیش، بینوکلر، زمان سنج، رایانه و اینترنت، مواد شیمیایی، بذور حبوبات، پارچه نخی، کیسه پلاستیکی			
معیار شایستگی:			
ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو*
۱	تعیین ویژگی های بذر	۲
۲	بررسی شرایط کشت و کار	۱
۳	تعیین تراکم بوته	۱
۴	محاسبه مقدار بذر	۲
	شایستگی های غیر فنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:		
	شایستگی های غیر فنی: محاسبه و ریاضی، سازمان دهی اطلاعات، جمع آوری و گردآوری اطلاعات/ ایمنی: خود فرد/ توجهات زیست محیطی: اثرات زیست محیطی، عدم مصرف بیش از حد بذر و نهاده های مرتبط با آن/ نگرش: دقت در سنجش، ریزبینی، ظرافت، تفکر انتقادی	۲
میانگین نمرات			
* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.			

واحد یادگیری ۲

شایستگی تیمار بذر

مقدمه

- آیا می‌توان توانایی یا قدرت یک بذر را افزایش داد؟
- چگونه می‌توان بذر را آماده کرد تا در شرایط سخت، بهتر جوانه بزند؟
- آیا می‌توان بذر را برای شرایطی عادت داد یا آماده نمود؟

جوانه‌زنی نامنظم و کم، یکی از مشکلات اصلی در تولید گیاهان است که در شرایط تنش‌زا به طور جدی‌تر بروز می‌نماید. هدف از این فصل بررسی روش‌های افزایش توانمندی بذرها و ایجاد شرایطی برای غلبه بر مشکلات محیطی است. تیمار بذر که به طور کامل در متن واحد تعریف شده است دارای سابقه طولانی و یکی از یادگارهای اجداد ما می‌باشد. با این روش امکان کاشت بذر در شرایط سخت فراهم شده و توانمندی بذرها به طور قابل توجهی افزایش می‌یابد.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، متناسب با شرایط محیطی تنش‌زا مانند: خشکی، شوری و دما براساس شرایط مورد نیاز گیاه، بذر مصرفی را با استفاده از روش خیساندن بذر در آب و محلول نمک غیرآلی و محلول اسمزی پیش تیمار نماید.

پیش نیاز و یادآوری

- زیست گیاهی
- مبانی شیمی عمومی
- محاسبات ریاضی

مفهوم و اهمیت تیمار

برای آنکه بذر مورد کاشت به خوبی جوانه بزند و از شرایط نامساعد یا موانع پیش روی خود با موفقیت عبور کند، بایستی مورد حمایت و مراقبت قرار گیرد. تیمار یک واژه اصیل فارسی است. در فرهنگ لغت به معنی های مختلفی چون: حمایت، حفاظت، مراقبت، پرستاری، غمخواری، مواظبت از کسی یا چیزی آمده است. در زراعت به مجموعه اقدامات قابل انجام بر روی بذر، برای تسریع در جوانه زنی و افزایش درصد استقرار بذر، تیمار بذر گفته می شود. در اثر تیمار بذری و اثرات ناشی از آن، امتیازات و مزایای دیگری هم حاصل می شود.

پیش تیمار بذر: از آنجایی که تیمار مفهوم بسیار گسترده و وسیعی دارد به بخشی از آن، که مربوط به مراحل آغازین رویش بذر است و «پیش تیمار» گفته می شود، می پردازیم. پیش تیمار کردن بذر در کشور ما، سابقه ای بس طولانی دارد. خیساندن بذر یا پیش جوانه دار کردن برخی از بذرها از جمله حبوبات، نمونه ای از پیشینه این روش است.

به طور کلی تیمار کردن بذر وابسته به ضرورت های زیر است:

- جبران بخشی از فرسودگی یا ناتوانی طبیعی بذرها
- چیرگی بر شرایط نامساعد محیطی به ویژه محیط خاک
- تقویت گیاه و در نتیجه بهبود پایداری و عملکرد نهایی آن
- برطرف کردن مشکلات فیزیولوژیکی و ساختاری بذر

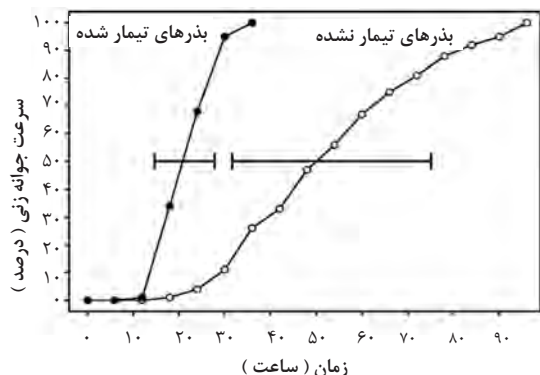
جبران بخشی از فرسودگی یا ناتوانی طبیعی بذر (زوال بذر):

بذرها در فرایند نگهداری یا انبارداری به طور طبیعی دچار خسارت می شوند. درصد این خسارت به فراخور شرایط

انبار و مدت انبارداری ممکن است از خیلی کم یا جزئی تا خیلی زیاد یا کلی متفاوت باشد. در شرایطی که تهیه بذر امکان پذیر باشد، بایستی بذر گواهی شده در زمان مناسب از مراکز معتبر تهیه نمود. اما گاهی ممکن است تهیه بذر از این مراکز معتبر امکان پذیر نباشد. در این شرایط تیمار بذر موجود، ضرورت پیدا می کند. با تیمار بذر بخشی از فرسودگی بذر جبران می گردد.

چیرگی بر شرایط نامساعد محیطی: برخی از شرایط به طور موقت یا دوره ای نامساعد می گردند. مثلاً میزان بارندگی در زمان کاشت محدود شده ولی اقلیم منطقه نشان می دهد که در مراحل بعدی وضع بارندگی ها بهبود خواهد یافت. از سوی دیگر تأخیر در کاشت تا رسیدن به شرایط مطلوب رطوبتی، به دلایل فنی قابل قبول نمی باشد. در چنین شرایطی، تیمار بذر بهترین روش خواهد بود. افزایش تحمل خشکی، افزایش تحمل شوری، تأمین نیاز بذر به عناصر غذایی محدود کننده، از جمله تیمارهای بذر برای غلبه بر شرایط نامساعد محیطی می باشند.

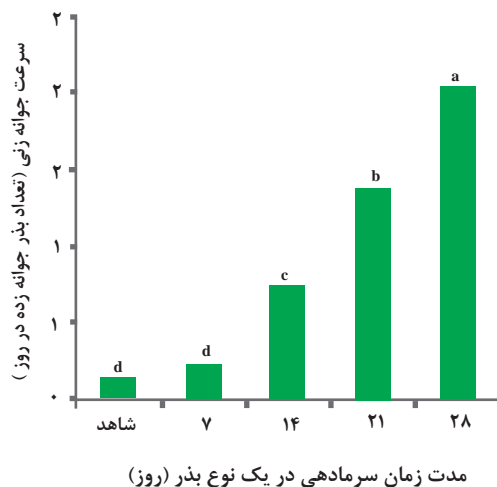
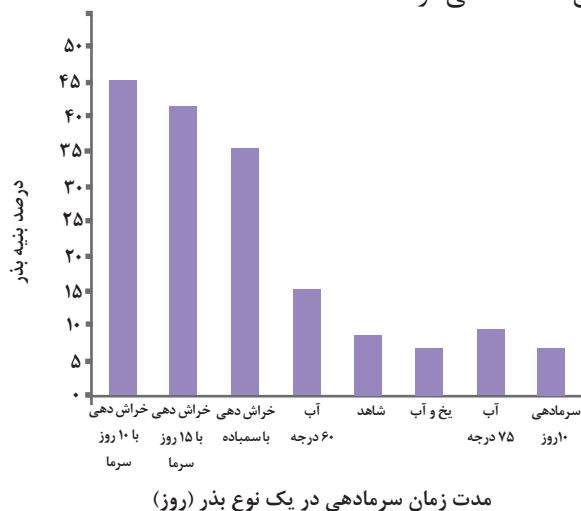

تقویت گیاه و در نتیجه بهبود پایداری و عملکرد نهایی
 آن: پژوهش‌های متعدد ثابت کرده است که کاربرد تیمارهای بذر در گیاهان مختلف از جمله حبوبات باعث افزایش سرعت جوانه‌زنی می‌گردد. لذا بذرهای کاشته شده در مدت کوتاه‌تری از خاک خارج می‌شوند. وقتی بذرهای زودتر سر از خاک بیرون می‌آورند، زودتر مستقر شده و سرعت رشد بعدی آنها نیز بهبود خواهد یافت.

بذرهای تیمار شده درصد استقرار بالاتری نسبت به بذرهای تیمار نشده دارند. براین اساس یکی از مطمئن‌ترین راه‌های جبران افت عملکرد ناشی از کشت کرپه (دیر هنگام) تیمار کردن بذر می‌باشد. یافته‌های مراکز تحقیقاتی معتبر، نشان دهنده افزایش مقاومت گیاهان تیمار شده در برابر شرایط نامساعد محیطی، در فرایند رشد و نمو می‌باشد. تیمار بذر بر روی گلدهی، دوره رسیدن و به‌خصوص عملکرد گیاهان تأثیر بسزایی دارد.

برطرف کردن مشکلات فیزیولوژیک و ساختاری بذر: مشکلات فیزیولوژیکی و ساختاری بذر مانع از جوانه‌زنی بهینه و مناسب در سطح مزرعه می‌گردد. پوست سخت برخی از بذر ها سبب نفوذ ناپذیر شدن بذر نسبت به آب و گاز می‌شود و به همین سبب بذر غیرفعال یا به عبارتی دارای خواب از نوع سختی پوست (خواب فیزیکی) می‌شوند. در برخی موارد علاوه بر پوسته سخت، مواد بازدارنده جوانه‌زنی نیز در بذر وجود دارند، که در چنین وضعیتی حتی در صورت نفوذپذیر بودن پوسته نسبت به آب، باز هم بذر جوانه نمی‌زند. غیرفعال شدن این گونه بذر ها را «خواب فیزیولوژیکی» می‌گویند.

جهت شکستن خواب بذر به سبب نفوذ ناپذیری به آب، پوسته آن را خراش می‌دهند. در حالی که برای تکمیل رسیدگی رویان و قابل نفوذ شدن پوسته بذر نسبت به آب و هوا، بذر ها را در پیش تیمار سرما قرار می‌دهند و برای بی‌اثر کردن مواد بازدارنده، از هورمون‌های گیاهی استفاده می‌گردد.

انواع تیمار ضروری برای بذر

تیمارهای بذری انواع مختلف یا گوناگونی دارند و هریک برای شرایط و موقعیت خاصی مطلوب می باشد. برخی از رایج ترین تیمارهای بذری عبارت اند از:

۱) پیش تیمار خیساندن در آب^۱

در این روش بذرهای قبل از کاشت، مدتی در آب معمولی با دمای حدود ۲۰ درجه سانتی گراد قرار می گیرند. این مدت در برخی از بذرهای حدود ۶ ساعت و در برخی دیگر تا چند روز تغییر می کند. این مدت برای حبوبات حدود ۱۶ ساعت می باشد. در این مدت آب بذرهای یک تا دو بار تعویض می شود. با این تیمار، بذر بخش بزرگی از آب مورد نیاز برای فرایند جوانه زنی را جذب کرده و آماده جوانه زنی می گردد. تحقیقات تا ۵۴ درصد افزایش جوانه زنی با این روش را در مقایسه با بذر تیمار نشده، نشان داده است. در شرایط نامناسب از نظر رطوبت و نظام آبیاری، این روش مزایای بیشتری خواهد داشت. در ماش، پیش تیمار خیساندن، به صورت قرار دادن بذرهای در آب به مدت ۸ ساعت قبل از کاشت، جوانه زنی و سبز شدن سریع تر و کامل تری را موجب می شود. به ترتیبی که درصد استقرار تا ۴۵ درصد افزایش می یابد. همچنین این روش از پیش تیمار، گلدهی و رسیدگی را تسریع کرده، مقاومت به خشکی را افزایش داده و عملکرد را بهبود می بخشد.

خیساندن بذر برنج کاملاً معمول است.

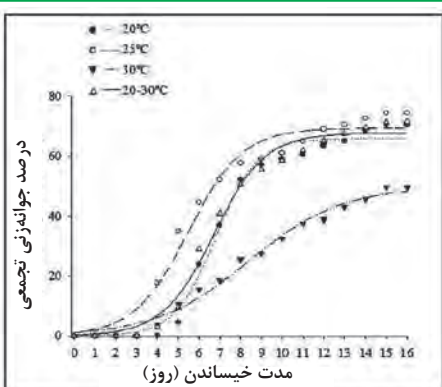

خیساندن بذر حبوبات در برخی شرایط بسیار ضروری است.

در برخی موارد با خیساندن بذرهای، مواد سمی که در بذر وجود دارند و مانع از جوانه زنی مناسب می شوند به همراه آب شسته شده و درصد جوانه زنی افزایش می یابد. در گیاهانی مانند گوجه فرنگی و بادمجان این موضوع ثابت شده است.

نمودار روبه رو نشان دهنده چیست؟

تفسیر کنید

۲) پیش تیمار با نمک غیر آلی^۱

در این روش تحمل یا مقاومت بذر به شوری را به طور مصنوعی افزایش می دهند. در نتیجه این عمل بذر می تواند شوری محیط یا بستر کاشت را بیشتر از توان طبیعی خود تحمل کرده و جوانه بزند. در برخی از گیاهان به طور طبیعی گیاه پس از جوانه زنی به شوری متحمل تر یا مقاوم تر می شود. در برخی شرایط هم با گذشت زمان مثلاً با بارش باران یا تأمین آب از سایر منابع غلظت شوری، کاسته می شود زیرا شوری زمین گاهی موقتی و ناشی از افزایش دما و کاهش بارندگی می باشد. با کاهش درجه شوری زمین، گیاهان می توانند به رشد خود ادامه دهند. غلظت نمک (NaCl) در محلول پیش تیمار کمتر از ۵۰ تا بیش از ۲۰۰ میلی مولار و مدت قرار گرفتن بذر در محلول از ۶ ساعت تا ۲۴ ساعت بر حسب نوع بذر و شرایطی که بذر برای آن آماده می شود، متفاوت است.

گفت و گو کنید

با توجه به اطلاعات جدول، در مورد اثر شوری روی نخود گفت و گو کنید.

نتایج حاصل از بررسی اثر غلظت های مختلف شوری بر روی برخی از خصوصیات گیاه زراعی نخود				
غلظت شوری (میلی موس)	ارتفاع گیاه (سانتی متر)	طول ریشه (سانتی متر)	تعداد برگ	وزن خشک گیاه (گرم)
۰ (شاهد)	۴۰	۲۷	۱۷	۴/۵۸
۳۰	۳۰/۳	۱۶	۱۵	۲/۱۵
۶۰	۲۴	۱۲	۱۳/۵	۱/۸۲
۹۰	۱۷/۴	۱۱/۶	۱۰/۳	۱/۰۸

با پیش تیمار شوری حتی گیاهان حساس به شوری را می توان در برخی از خاک ها کشت کرد.

مقایسه اثر پیش تیمار شوری در رشد خیار

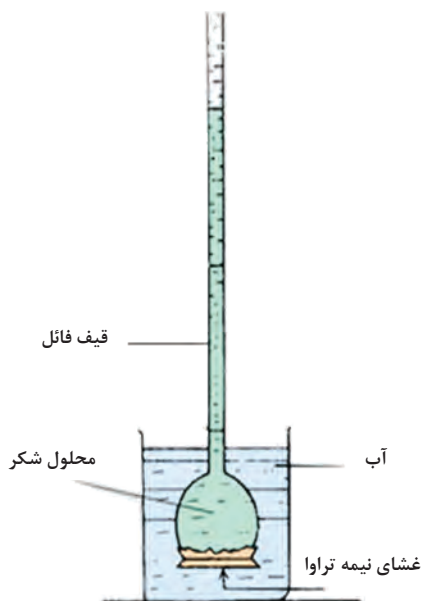
۳) خیساندن بذر در محلول اسمزی^۲

واژه اسمز^۳ ریشه یونانی داشته و به معنی گذرندگی است. در کشاورزی به عبور مواد از غشای نیمه تراوا، خاصیت اسمزی می گویند. غشای نیمه تراوا به غشایی می گویند که به برخی از مواد اجازه عبور می دهد و به برخی دیگر اجازه عبور نمی دهد. آب از محلولی که غلظت آن کمتر است به جایی که غلظت آن بیشتر است، حرکت می کند. با افزایش مواد حل شونده در آب به تدریج غلظت محلول افزایش می یابد.

۱- Halo- priming

۲- Osmo priming

۳- Osmosis

آب از محیط اطراف ریشه یا محلول خاک، وارد سلول های ریشه می شود. چون غلظت محلول در محیط اطراف ریشه کمتر از غلظت آن در سلول های گیاه است. با افزایش مواد حل شونده مثلاً انواع نمک ها و عناصر، ممکن است غلظت محلول در محیط اطراف ریشه به قدری بیشتر شود که دیگر قابل جذب توسط گیاه نگردد. در اراضی شور و فصول خیلی خشک، این اتفاق می افتد.

توان گیاهان در جذب آب در محلول خاک با غلظت های مختلف، بسیار متفاوت است. گیاهانی که در بیابان رشد می کنند توان بسیار بالایی از این نظر دارند. در گیاهان زراعی، توان حبوبات بسیار کمتر از غلات است. در بین حبوبات، نخود نسبت به لوبیا توان بالاتری دارد. به وسیله پیش تیمار کردن بذر در محلول اسمزی، توان بذرها از این نظر افزایش داده می شود. تحقیقات نشان داده است که با خیساندن بذر در محلول اسمزی، جوانه زنی و رشد گیاهچه های لوبیا و ماش افزایش یافته به ترتیبی که بر اثرات زیان آور شوری در مقایسه با بذره های تیمار نشده، غلبه پیدا کرده اند.

همچنین با این روش فعالیت ذخیره سازی در نخود معمولی افزایش چشمگیری داشته و در نتیجه آن، وزن دانه و عملکرد مزرعه افزایش پیدا کرده است.

برای تهیه محلول های پیش تیمار اسمزی، از مواد آلی و معدنی مختلفی استفاده می کنند. مانند: نمک خوراکی یا سدیم کلرید (NaCl)، پتاسیم نیترات (KNO_3)، پتاسیم کلرید (KCl)، روی سولفات (Zn SO_4) و ... این مواد را به تنهایی و گاهی ترکیب با یکدیگر در غلظت های مختلف از حدود ۰/۵ درصد تا گاهی ۶ درصد در آب مقطر محلول کرده و بذر را مدتی (از حدود ۲ تا ۲۴ ساعت) در آن قرار می دهند. نوع ماده، غلظت و مدت تیمار را، برحسب نوع بذر و شرایط موجود، کارشناس مربوطه تعیین می کند.

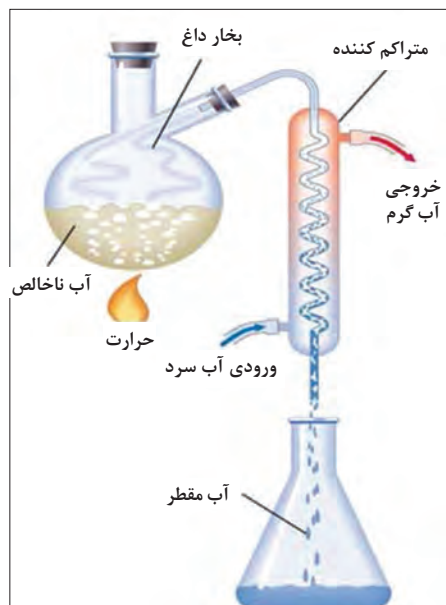
انجام تیمار بذر نخود با محلول های اسمزی باعث افزایش درصد جوانه زنی، استقرار، رشد، میوه دهی و درشتی اندازه دانه در مقایسه با شاهد در شرایط شور می شود.

ردیف	مراحل کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/دآوری/نمره دهی)	نمره
۱	تعیین نوع تیمار ضروری	محل اجرا: آزمایشگاه، مزرعه زمان: ۵ دقیقه		بررسی ضرورت استفاده از تیمارهای بذری به روش پیش تیمار، خیساندن در آب، پیش تیمار با نمک های غیر آلی و خیساندن بذر در محلول اسمزی-تعیین نوع تیمار با توجه به شرایط و نوع بذر	۳
			قابل قبول	تعیین نوع تیمار بذر شده با توجه به شرایط و نوع بذر	۲
			غیر قابل قبول	نوع تیمار مناسب با بذر و شرایط نیست	۱

ارزشیابی مرحله ای

تهیه محلول‌های مورد نیاز برای تیمار بذر

شمایی از تهیه آب مقطر

برای اعمال پیش تیمار خیساندن بذر در آب در آزمایشگاه، بذره‌های مورد آزمایش را در آب مقطر می‌خیسانند. آب مقطر یا آب چکیده آبی است که ناخالصی‌های آن به‌طور تقریباً کامل گرفته شده باشد. یکی از روش‌های تهیه آب مقطر، جوشاندن آن است. در این روش بخار آب را به روش‌های مختلف خنک کرده و تبدیل به مایع می‌کنند. به این مایع آب مقطر می‌گویند.

در زراعت جهت انجام پیش تیمار خیساندن در آب، در سطح وسیع از آب معمولی با دمای حدود ۲۵-۲۰ درجه سانتی‌گراد استفاده می‌شود. در پیش تیمار با نمک غیرآلی و پیش تیمار با محلول اسمزی، از محلول‌های مختلف استفاده می‌شود.

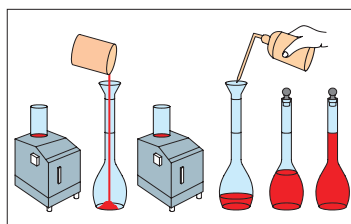
به مخلوط همگن یا کاملاً یکنواخت (غیرقابل برگشت) دو یا چند ماده، محلول می‌گویند. در محلول‌های مورد استفاده در این تیمارها، آب (اغلب مقطر) به‌عنوان ماده حلال و ترکیبات (اغلب نمک‌های معدنی) به‌عنوان مواد حل شونده، استفاده می‌شوند. به مقدار نسبی ماده حل شونده در حلال، غلظت گویند. غلظت محلول در تیمارهای مختلف، متفاوت است. معمولاً غلظت محلول‌ها را به ۳ صورت کلی در این تیمارها بیان می‌کنند:

- ۱ مقدار وزن ماده حل شونده در یک لیتر آب
- ۲ درصد وزن ماده حل شونده در حلال
- ۳ محلول مولار (مولاریته)

۱ مقدار وزن ماده حل شونده در یک لیتر آب

تهیه این گونه محلول‌ها ساده است. مثلاً برای تهیه محلول ۲ گرم در لیتر پتاسیم نیترات، ابتدا مقدار ۲ گرم پتاسیم نیترات از نوع توصیه شده را وزن کرده و داخل یک ظرف مناسب می‌ریزیم. یک لیتر آب را به تدریج به ظرف اضافه کرده و هم‌زمان آن را به هم می‌زنیم تا محلول یکنواخت مورد نظر تهیه شود.

۲ درصد وزن ماده حل شونده در حلال

از آنجایی که حلال‌های به کار رفته در این تیمارها عموماً آب است و وزن مخصوص آب یک می‌باشد، بنابراین وقتی گفته می‌شود مثلاً محلول یک درصد نمک خوراکی یا سدیم کلرید تهیه شود، بایستی یک گرم نمک خوراکی را وزن کرده در ظرفی بریزیم سپس با افزودن تدریجی همراه با به هم زدن مخلوط، حجم آب را به ۱۰۰ میلی لیتر برسانیم.

پاسخ دهید

یک ظرف یک لیتری و یک ظرف ۲۰ لیتری هر دو پر از محلول ۲/۵ درصد نمک خوراکی هستند. از هر کدام، یک قاشق چای خوری برای سنجش برداشت کرده‌ایم. کدام یک شورترند؟ چرا؟

جرم اتمی برخی از عناصر		
نام عنصر	نماد	جرم اتمی
هیدوژن	H	۱
کربن	C	۱۲
نیتروژن	N	۱۴
اکسیژن	O	۱۶
سدیم	Na	۲۳
فسفر	P	۳۱
گوگرد	S	۳۲
کلر	Cl	۳۵
پتاسیم	K	۳۹
کلسیم	Ca	۴۰
روی	Zn	۶۵

محلول مولار

غلظت مولار (مولاریته) بهترین روش بیان غلظت است و عبارت است از تعداد وزن مولکول گرم از یک جسم حل شده در یک لیتر محلول. بنابراین برای تهیه محلول مولار باید جرم اتمی عناصر به کار رفته در ترکیب را داشته باشیم. جدول مقابل جرم اتمی عناصری که در ترکیبات حل شونده برای تیمار توصیه شده‌اند را نشان می‌دهد. برای اطلاعات بیشتر به جدول تناوبی عناصر مراجعه کنید.

فعالیت

تهیه محلول یک مولار سدیم کلرید (NaCl)

۱- مشخص کنید در این ترکیب چه عناصری وجود دارند؟

۲- جرم اتمی هر یک را از جدول مربوطه استخراج کنید.
۳- وزن مولکول گرم این ترکیب را حساب کنید. (مجموع جرم اتمی تمام عناصر ترکیب)

۱ مولکول گرم $\text{NaCl} : \text{Na}(23) + \text{Cl}(35/5) = 58/5$ گرم

۴- با ترازو مقدار محاسبه شده از ترکیب را به دقت وزن کنید.

قرار دادن یک برگ کاغذ روی ترازو و خنثی کردن وزن آن و سپس اندازه‌گیری دقیق وزن ترکیب

ریختن ترکیب وزن شده داخل ظرف مناسب

۵- ماده وزن شده را به آرامی و دقت، داخل بشر یا بالون یک لیتری (۱۰۰۰ cc) بریزید.

همزدن محلول به روش دستی و همزن الکتریکی

۶- به تدریج به آن آب اضافه کنید و به هم بزنید تا حجم نهایی به یک لیتر برسد.

تهیه محلول میلی مولار

در اغلب تیمارها غلظت برحسب میلی مول می باشد. هر میلی مول یک هزارم مولار می باشد. به عبارت دیگر برای تهیه یک محلول ۵۰ میلی مول، ۵۰ میلی لیتر از محلول یک مولار را برداشته و در استوانه مدرج می ریزیم و به آن آب مقطر اضافه می کنیم تا به حجم یک لیتر برسد.

- برای تهیه محلول ۲ مولار سولفات روی به چه موادی و هریک به چه مقدار مواد نیاز می باشد؟
- اگر بخواهیم از محلول فوق، محلول ۷۵ میلی مول تهیه کنیم، چگونه باید عمل کنیم؟

تمرین کنید

ارزشیابی
مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۲	آماده سازی محلول مورد نیاز تیمار بذر	محل اجرا: آزمایشگاه زراعت، مزرعه تجهیزات: ترازوی دیجیتال، مزور، خط کش، بشر، بورت، آیفشان، پیپت مواد: نخود، ماش، آب مقطر، خاک، نمک خوراکی، روی سولفات منابع: جدول جرم اتمی عناصر، جدول استاندارد زمان: ۱۰ دقیقه	بالاتر از حد انتظار	تهیه محلول های مولار و میلی مول و سایر محلول ها	۳
			قابل قبول	تهیه آب مقطر و محلول های حجمی و وزنی	۲
			غیر قابل قبول	عدم تهیه هیچ یک از محلول ها	۱

فراهم کردن شرایط مورد نیاز برای انجام تیمار

شرایط اقلیمی مؤثر در تیمار بذر حبوبات

تیمار بذر حبوبات در شرایط مناسبی باید انجام شود. دمای محیط حدود ۲۵-۲۰ درجه سانتی گراد برای انجام تیمار مناسب است. در دمای پایین تر از ۲۰ درجه سانتی گراد تأثیر تیمار بذر به شدت کاهش می یابد. در دمای بیش از ۲۵ درجه سانتی گراد هم انجام فعالیت مشکل می گردد. تیمار بهتر است در فضای محصور انجام گیرد یا اینکه جریان باد در حد وزش نسیم باشد. باد شدید از هر نوع که باشد انجام عملیات را با مشکل مواجه خواهد کرد. وجود نور کافی چه به صورت طبیعی یا به صورت مصنوعی برای انجام عملیات ضروری است. این ضرورت برای بذر یا برای تیمار نمی باشد بلکه برای فردی که می خواهد تیمار را انجام دهد می باشد. پس از انجام تیمار چنانچه امکان کاشت بذر فراهم نباشد، بذره‌های تیمار شده را بایستی در محل خشک و نسبتاً خنک نگهداری نمود. بذرها همچنین باید از تابش مستقیم خورشید یا جریان شدید باد در امان باشند.

آماده کردن بذر حبوبات برای تیمار

بذرها باید برای انجام تیمار آماده شوند. به این ترتیب که ابتدا باید خالص، سالم و تمیز گردند. بنابراین هر نوع ناخالصی‌ها را باید از بذرها جدا نمود. پس از خالص نمودن بذر، بایستی انواع مناسب برای کاشت مثلاً بذره‌های خیلی ریز، بذره‌های شکسته یا بذره‌های ناسالم را جدا نمود. بذر خالص و سالم را باید قبل از تیمار به خوبی تمیز کرد. برای تمیز کردن، بذرها را با آب کافی مورد شستشو قرار می دهند. پس از شستشو، بذر را در محل سایه می گسترانند تا رطوبت سطحی آنها از بین رفته و به اصطلاح بذر خشک شود.

فعالیت

آماده کردن بذر برای تیمار

مواد و وسایل مورد نیاز: بذر حبوبات، ظروف پلاستیکی، سرنند(غربال)، پارچه زیرانداز

مراحل انجام کار:

- ۱- مقداری بذر را از توده یا کیسه بذر برداشت کنید.
- ۲- هرگونه ناخالصی را به وسیله دست یا به وسیله سرنند کردن از مجموعه جدا کنید.
- ۳- بذره‌های غیر متعارف (خیلی ریز، شکسته، رنگ پریده، بد شکل و...) را از نمونه جدا کنید.
- ۴- بذرها را با ریختن در یک ظرف دهان گشاد محتوی آب تمیز، به خوبی شستشو دهید.
- ۵- بذره‌های شستشو شده را در داخل آبکش بریزید تا آب آنها به خوبی گرفته شود.
- ۶- پارچه زیرانداز را در محل مناسبی بگسترانید.
- ۷- بذره‌های آبکش شده را روی زیرانداز پخش کنید.
- ۸- مراحل بالا را برای تمامی بذره‌های مورد نیاز به تیمار، تکرار کنید.
- ۹- با خشک شدن بذرها، آنها را در ظرف یا کیسه مناسب قرار دهید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۳	آماده کردن بذر برای تیمار	محل اجرا: آزمایشگاه زراعت، مزرعه تجهیزات: ترازوی دیجیتال، غربال، آبکش، پارچه زمان: ۱۰ دقیقه		انتخاب محل (دما و تهویه) - پاکسازی بذرها و شست‌وشو و خشک نمودن.	۳
			قابل قبول	پاکسازی بذر و شست‌وشو و خشک نمودن آنها انجام شده است.	۲
			غیر قابل قبول	فراهم نبودن شرایط برای اعمال تیمار و آماده نبودن بذر برای تیمار.	۱

تیمار بذر

نخود با اندازه تقریباً یکسان

برخی از تیمارها برای شرایط گرم و خشک و بعضاً شور کشور ما هر چند معمول نیست اما می‌تواند بسیار مطلوب و مفید باشد. اعمال این تیمارها به ویژه در قطعات کوچک و کاشت‌های دستی کاملاً شدنی و ضروری است. تحقیقات متعدد، کارآمدی و مطلوب بودن این روش‌ها را ثابت کرده است.

فعالیت

اجرای تیمار بذر

آزمایش بررسی اثر پیش تیمار خیساندن در آب
مواد و وسایل مورد نیاز: آب، دانه‌های نخود، ظروف
پلاستیکی، گلدان یا مزرعه
مراحل انجام کار:

گلدان‌های آزمایش آماده کاشت و درج مشخصات

گلدان‌های آبیاری شده در شرایط یکسان

- ۱- تعداد ۱۰۰ دانه نخود را به طور تصادفی انتخاب کنید.
- ۲- آنها را به طور تصادفی به ۵ گروه ۲۰ تایی تقسیم کنید.
- ۳- یک گروه ۲۰ تایی را به مدت ۳ ساعت خیس کنید.
- ۴- یک گروه ۲۰ تایی را به مدت ۶ ساعت خیس کنید.
- ۵- یک گروه ۲۰ تایی را به مدت ۹ ساعت خیس کنید.
- ۶- یک گروه ۲۰ تایی را به مدت ۱۲ ساعت خیس کنید.
- ۷- یک گروه ۲۰ تایی را هرگز خیس نکنید.
- ۸- حداقل ۵ گلدان یکسان از نظر جنس، رنگ و اندازه (گلدان شماره ۲) انتخاب کنید.

سعی کنید ۱۰ یا ۱۵ گلدان انتخاب کنید تا آزمایش شما دارای ۲ یا ۳ تکرار باشد. با این روش نتایج مطمئن‌تر خواهند بود.

توصیه

۹- داخل گلدان ها را از یک نوع خاک (معمولی مزرعه) به یک مقدار پر کنید.

۱۰- گلدان ها را با نصب برچسب، شناسنامه دار کنید.

۱۱- داخل گلدان شماره ۱ بذرهایی را که خیس نکرده‌اید (شاهد) را بکارید.

۱۲- داخل گلدان شماره ۲ تا ۵ به ترتیب نخودهایی را که ۳، ۶، ۹ و ۱۲ ساعت خیس کرده‌اید، بکارید.

عمق کاشت و فاصله بذرها در تمام گلدان ها یکسان باشد.

دقت کنید

۱۳- به هریک از گلدان ها ۲۵۰ میلی لیتر آب بدهید. (فقط یک بار آبیاری کافی است)

دمای آب، زمان و روش توزیع آب تقریباً یکسان باشد.

توجه

۱۴- همه گلدان ها را در یک محل قرار دهید.

نور، دما و سایر شرایط محل یکسان باشد.

دقت کنید

۱۵- بعد از ۱۰ روز موارد زیر را بررسی و به هنرآموز خود گزارش دهید. (گزارش شما علاوه بر یادداشت مشاهدات، دارای تحلیل هم باشد).

● درصد جوانه زنی

● ارتفاع متوسط جوانه های یک گلدان

● طول ریشه چه های گیاهان یک گلدان و

آزمایش بررسی اثر پیش تیمار با نمک غیرآلی

مواد و وسایل مورد نیاز: نمک خوراکی، آب، گلدان، بذرماس، ظروف پلاستیکی

مراحل انجام کار:

۱- ۵ عدد بشر ۲۵۰ میلی لیتری انتخاب کنید.

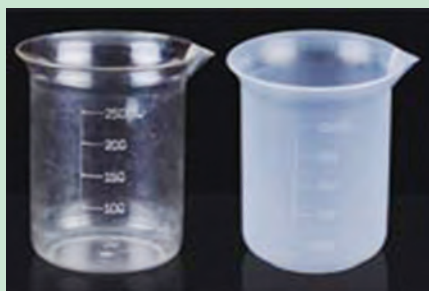
۲- هر یک را با شماره هایی از ۱ تا ۵ شماره گذاری کنید.

۳- داخل هر یک ۲۰۰ میلی لیتر آب مقطر بریزید.

۴- در بشر شماره ۱ فقط آب مقطر بریزید (پیش تیمار خیساندن در آب)

۵- داخل بشر شماره ۲، ۳، ۴ و ۵ به ترتیب ۱، ۲، ۳، ۴ گرم

نمک خوراکی (سدیم کلرید) بریزید.

بشر ۲۵۰ سی سی با جنس مختلف

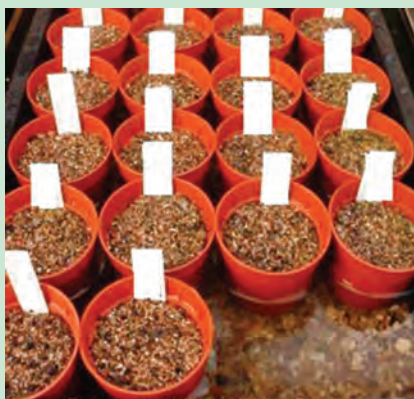
با افزودن آب مقطر و به هم زدن تا رسیدن حجم بشر به ۲۰۰ میلی لیتر، به ترتیب محلول های ۱/۵، ۱/۱۰، ۱/۵۰ و ۱/۵ درصد ساخته می شود.

توجه

ماش‌های سبز و سیاه با اندازه‌های نسبتاً مساوی

گلدان‌های کاشته شده آماده درج اطلاعات شناسایی

- ۶- داخل هریک از بشرها، ۱۰ عدد بذر ماش بریزید.
- ۷- تمام بشرها را در محلی با دمای حدود ۲۵-۲۰ درجه سلسیوس و شرایط یکسان قرار دهید.
- ۸- ۲۴-۴۸ ساعت بعد، بذرها را از محلول خارج کرده و به صورت جداگانه روی صفحه‌ای ریخته تا رطوبت سطحی آنها خشک شود.
- ۹- شش عدد گلدان (شماره ۲) به یک شکل و یک جنس انتخاب کنید.
- ۱۰- درون آنها را با خاک شور (به تأیید هنرآموز) پر کنید.
- ۱۱- هر یک از گلدان‌ها را با شماره‌های ۱، ۲، ۳، ۴، ۵ شماره‌گذاری کنید.
- ۱۲- داخل گلدان شماره ۰ تعداد ۱۰ بذر خشک (تیمار نشده) بکارید.
- ۱۳- داخل گلدان شماره ۱ تا ۵ به ترتیب بذره‌های خیسانده شده و پیش تیمار شده با محلول ۱/۵، ۱، ۰/۵، ۱/۵ و ۲ درصد بکارید.

عمق کاشت و پراکنش نقاط کاشت در سطح بستر در تمام گلدان‌ها یکسان باشد.

- ۱۴- گلدان‌ها را با یک لیوان (حدود ۲۵۰ میلی‌لیتری) آب، آبیاری کنید.
 - ۱۵- آبیاری را با فاصله زمانی (مثلاً ۱-۵ روز) و مقدار مورد تأیید هنرآموز خود، تکرار کنید.
 - ۱۶- بعد از ۲۰-۳۰ روز از تاریخ کاشت به بررسی موارد زیر و تدوین گزارش کار اقدام کنید.
- کدام گلدان یا تیمار زودتر جوانه زده است؟
 - تعداد جوانه‌های کدام گلدان‌ها بیشتر بوده است؟
 - کدام گلدان‌ها دارای گیاهان بزرگ‌تری هستند؟
 - ریشه گیاهان کدام گلدان بیشتر و طولانی‌تر است؟

علاوه بر یادداشت مشاهدات، یافته‌های خود را تحلیل کنید.

دقت کنید

توجه

تهیه محلول اسمزی برای خیساندن بذر در آن

چنانچه قبلاً گفته شد، پیش تیمار بذر با محلول اسمزی برای افزایش قدرت جذب گیاهان در محیط‌های مختلف با غلظت‌های متفاوت انجام می‌شود.

علاوه براین، برای جبران کمبود برخی از عناصر غذایی مثلاً روی، نیتروژن و غیره، بذرها قبل از کاشت با این عناصر تیمار می‌شوند.

نوع ترکیبات مصرفی، غلظت آنها و مدت قرار گرفتن بذرها در محلول توسط کارشناسان خبره تعیین می‌گردد. نقش شما توانایی تهیه محلول و مشاوره با کارشناس می‌باشد.

آزمایش کنید

تهیه محلول ۱۰۰ میلی مولار روی سولفات

مواد و وسایل مورد نیاز: بشر ۱۰۰۰ میلی لیتری
۲ عدد، روی سولفات ۵۰۰ گرم، همزن دستی، آب مقطر،
آبفشان و پیپت

۱- عناصر موجود در روی سولفات را مشخص کنید.
۲- جرم اتمی هر یک از عناصر را از جدول مربوطه استخراج کنید.

۳- وزن مولکولی روی سولفات را به دست آورید.
گرم $\text{ZnSO}_4 \cdot \text{Zn}(\text{O}) + \text{S}(\text{O}) + \text{O}(4 \times) = \dots\dots\dots$

۴- معادل وزن مولکولی، از روی سولفات وزن کنید.
۵- روی سولفات توزین شده را در بشر بریزید.

۶- بشر ۱۰۰۰ میلی لیتری را تا حدود $\frac{1}{4}$ از آب مقطر پر کنید.
۷- با همزن کاملاً محلول را به هم بزنید.

۸- با آب مقطر، حجم محلول را به لیتر برسانید. (به این محلول، محلول یک مولار روی سولفات می‌گویند.)

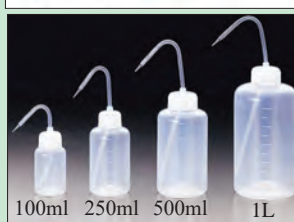
۹- با پیپت ۱۰۰ میلی لیتر از محلول را به یک بشر دیگر منتقل کنید.

۱۰- حجم بشر جدید را به لیتر برسانید. (به این محلول، محلول ۱۰۰ میلی مولار روی سولفات می‌گویند.)

۱۱- مراحل چگونگی انجام آزمایش را در دفتر گزارش بنویسید و به تأیید هنرآموز خود برسانید.

در پایان کار:

- مواد و وسایل را تمیز کرده و تحویل دهید.
- میز کار را تمیز کنید.
- در تمیزی و مرتب کردن آزمایشگاه مشارکت کنید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۴	اجرای تیمار	تجهیزات: ترازوی دیجیتال، ماشین حساب، بورت، آیفشان، پیپت، بالن، مزور، شیشه ساعت، بشر منابع: جدول جرم اتمی عناصر، جداول استاندارد زمان: ۳۵ دقیقه	بالاتر از حد انتظار	پیش تیمار بذرها به روش های خیساندن بذرها در آب، با نمک غیرآلی و خیساندن در محلول اسمزی	۳
			قابل قبول	پیش تیمار بذرها با خیساندن در آب و با نمک های غیرآلی.	۲
			غیر قابل قبول	عدم توانایی در تهیه محلول	۱

ارزشیابی شایستگی تیمار بذرها

شرح کار:

۱- تعیین نوع تیمارهای ضروری بذرها

۲- آماده سازی محلول مورد نیاز تیمار

۳- آماده سازی بذرها

۴- تیمار کردن بذرها

استاندارد عملکرد:

متناسب با شرایط محیطی تنش زا مانند: خشکی، شوری و دما براساس شرایط مورد نیاز گیاه، بذرها مصرفی را با استفاده از روش خیساندن بذرها در آب و محلول نمک غیرآلی و محلول اسمزی پیش تیمار نماید.

شاخص ها:

۱- بررسی ضرورت استفاده از روش پیش تیمار خیساندن بذرها در آب، پیش تیمار با نمک های غیرآلی و خیساندن در محلول اسمزی

۲- محاسبه وزن مولکول گرم، وزن کردن مقدار محاسبه شده از ترکیب با ترازو، ریختن ترکیب در ظروف مدرج و اضافه کردن آب مقطر تا حجم یک لیتر

۳- انتخاب محل از نظر دما و تهویه، پاکسازی بذرها، شست و شوی بذرها، خشک کردن بذرها، نگهداری در کیسه مناسب

۴- پیش تیمار بذرها با خیساندن در آب، پیش تیمار با نمک غیرآلی، پیش تیمار با خیساندن در محلول اسمزی

شرایط انجام کار و ابزار و تجهیزات

۱- محل اجرا: آزمایشگاه زراعت

۲- تجهیزات: ترازوی دیجیتال - گلدان سایز ۲ - زیرگلدانی - اتیکت - مزور - خط کش - بشر - بورت - آیفشان - پیپت

۳- مواد: نخود، ماش، آب مقطر، خاک، نمک خوراکی، روی سولفات

۴- منابع: جدول جرم اتمی عناصر، جداول استاندارد

۵- زمان: ۱۸۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات:

ترازوی دقیق، گلدان، ظروف پلاستیکی، کیسه های کنفی، یخچال، پیمانه های دقیق آزمایشگاهی، اتیکت، مزور، خط کش، بشر، بورت، آیفشان، پیپت، دستگاه تقطیر، شیشه ساعت، آبکش، غربال، همزن برقی، بذرها، مواد شیمیایی

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو
۱	تعیین نوع تیمارهای ضروری بذرها	۱
۲	آماده سازی محلول مورد نیاز تیمار	۲
۳	آماده کردن بذرها برای تیمار	۱
۴	اجرای تیمار	۲
شایستگی های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:			
شایستگی های غیرفنی: درستکاری، مدیریت مواد تجهیزات، مدیریت زمان/ایمنی و بهداشت: خودفرد (رعایت نکات بهداشتی و اصول ایمنی هنگام کار با مواد شیمیایی)/ توجهات زیست محیطی: ساماندهی بقایا - پرهیز از هدر دادن منابع - کاهش آلودگی آب و خاک - پرهیز از مصرف بی رویه مواد شیمیایی/ نگرش: دقت در سنجش، تفکر خلاق، توسعه شایستگی و دانش			
		۲

واحد یادگیری ۳

شایستگی ضد عفونی بذر

مقدمه

- آیا گیاهان هم بیمار می شوند؟
- آیا بذر ها می توانند عامل انتقال بیماری ها باشند؟
- آیا تمام عوامل زیان آور، زنده هستند؟
- آیا می توان از دچار شدن گیاهان به برخی از عوامل زیان آور جلوگیری نمود؟

عوامل زیان آور متعددی بر گیاهان تأثیر می گذارند. برخی از این عوامل زیان آور از موجودات زنده می باشند که به نام کلی آفات و بیماری ها شناخته می شوند. هدف اصلی از ضد عفونی بذر، جلوگیری از تأثیر و گسترش برخی از عوامل بیماری زا و آفاتی است که در بذر یا خاک بسر می برند. با ضد عفونی همچنین درصد گیاهچه های سالم و قوی افزایش یافته و از کاهش عملکرد پیشگیری می گردد. معمولاً سموم ضد عفونی بذر دارای رنگ قرمز یا آبی هستند تا بذر ضد عفونی شده از بذر ضد عفونی نشده قابل تشخیص باشد.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، سموم مورد نیاز را آماده و بذر مصرفی را با وسایلی مانند بشکه گردان، یا زیر انداز و پارو با رعایت نکات ایمنی ضد عفونی نماید.

- تولیدکنندگان محصولات زراعی باید برای پیشگیری از آسیب عوامل زیان آور، کارهای پیشگیرانه متعددی را انجام دهند. برخی از مهم ترین اقدامات پیشگیرانه عبارتند از:
- ۱- پیشگیری از ورود یا غیرفعال کردن عوامل زیان آور
 - ۲- کاشت انواع یا ارقام مقاوم (در صورت امکان)
 - ۳- کاهش یا کنترل جمعیت عوامل زیان آور

پیشگیری اغلب کارآمدتر و با صرفه تر از درمان است.

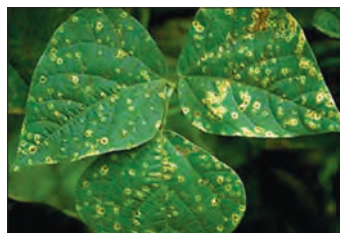
دقت کنید

در این کتاب تنها به مورد اول پرداخته می شود. مورد ۲ و ۳ در پایه یازدهم «درس مراقبت و نگهداری گیاهان زراعی» آمده است.

پیشگیری از ورود یا غیرفعال کردن عوامل زیان آور

رعایت اصول فنی و بهداشتی در فرایند تولید، جمع آوری، خرم کوبی، بسته بندی، حمل و نقل و نگهداری محصول، تأثیر به سزایی در تولید بذر سالم دارد. این اقدامات باعث می شود از ورود عامل زیان آور به درون بذر تا حد زیادی پیشگیری گردد. با این حال ممکن است باز هم بذرهای آلوده هرچند به تعداد کم، پیدا شوند. در این صورت باید مانع از فعال شدن آن شویم. در گذشته برای غیرفعال کردن عامل زیان آور در درون بذر از روش های گوناگونی استفاده می کردند. حرارت یا گرما دادن یکی از این روش ها بود. امروزه معمولی ترین و در عین حال علمی و فنی ترین روش، ضدعفونی بذر با استفاده از سموم ضدعفونی بذر است. البته روش های دیگری هم برای غیرفعال کردن عوامل زیان آور درون بذر وجود دارد. مانند کاربرد روش الکترومغناطیسی که در آینده با آنها آشنا خواهید شد.

عوامل زیان آور مانند برخی از بیماری ها، اندام های مختلف گیاهان را آلوده کرده و مانع از عملکرد مناسب آنها می شوند.

محصول بذر آلوده، نامرغوب و غیرقابل استفاده است.

ضدعفونی بذر

چنانچه گفته شد، بذر را برای جلوگیری از خسارت عوامل زیان آور، ضدعفونی می کنند. به عبارت دیگر، با عمل ضدعفونی مانع از رشد و توسعه عوامل بیماری زا و حشراتی می شویم که در خاک یا درون بذر زندگی می کنند. کنترل این عوامل باعث می شود که بذر در مرحله جوانه زنی را با موفقیت طی کنند و به خوبی مستقر شوند.

ضدعفونی بذر یکی از ساده ترین و در عین حال کم هزینه ترین و مؤثرترین روش پیشگیری از این گونه عوامل زیان آور است. ابداع این روش کمک بزرگی در تولید محصولات زراعی داشته است. امروزه تقریباً تمام بذرهای قبل از کاشت با حداقل یک سم توصیه شده ضدعفونی می شوند. بذرهای گواهی شده، عموماً ضدعفونی شده هستند.

ضدعفونی بذر با استفاده از زیرانداز و پارو

بشکه ضد عفونی

عملیات ضدعفونی بذر اغلب به دو روش انجام می شود:

● سنتی: در این روش بذر در محل مناسبی ریخته و مواد ضدعفونی کننده توصیه شده را روی آن می ریزند سپس با وسایل دستی بذر و سم را مخلوط می کنند. این روش در سطح کم و یا متوسط امکان پذیر است.

نوع کمی پیشرفته این روش استفاده از بشکه های گردان می باشد. به این ترتیب که بذر و سم به نسبت توصیه شده داخل بشکه ریخته و با چرخش بشکه، اختلاط سم بهتر و ایمن تر انجام می شود.

دستگاه بوجاری و ضد عفونی کننده مکانیزه بذر

● مکانیزه: در سطح زیاد از این روش استفاده می شود. این عملیات هم زمان با بوجاری و در دستگاه هایی که دارای قسمت ضدعفونی کننده بذر نیز باشند صورت می گیرد.

سم:

برحسب تعریف سم یا زهر، ماده ای است با منشأ زیستی (گیاهی یا حیوانی) یا شیمیایی (معدنی یا آلی) که از یک راه مشخص یا راه های گوناگون، در مقادیری معین باعث اختلال یا توقف فعل و انفعالات حیاتی بدن، به طور موقت یا دائم می شود.

مفهوم سم یک مفهوم کمی است. یعنی هر ماده ای که غلظت یا مقدار مصرف آن از حدی بگذرد می تواند سم تلقی شود. در حالی که در حد و اندازه توصیه شده، ممکن است غذا یا حتی دارو نامیده شود. با این حال ترکیبات خاصی با منشأ مختلف به عنوان سم ساخته شده و به فروش می رسند.

برخی از این سموم به طور خاصی برای ضدعفونی بذر گیاهان از جمله حبوبات توصیه شده اند. این سموم بر روی یک و یا تعدادی از عوامل عفونت زا مؤثر هستند. از سوی دیگر این سموم فقط زمانی مؤثر و مفید خواهند بود که با غلظت، روش و زمان توصیه شده به کار برده شوند.

دقت کنید

نوع سم، غلظت مصرف، موارد و کاربرد تنها به وسیله کارشناس مربوطه تعیین می شود.

در هر حال سم را بایستی به نسبت معین به بذر اضافه و به خوبی مخلوط کرد. معمولاً سموم را با رنگ هایی مخلوط می کنند تا بذرهای ضدعفونی شده مشخص باشند.

گفت و گو کنید

آیا تحمل یا مقاومت یک رقمی از لوبیا به یک عامل زیان آور مثلاً بیماری زنگ به معنی آن است که این رقم به تمامی عوامل زیان آور مقاوم است؟ چرا؟

مشخصات مطلوب در مواد سمی مورد استفاده برای ضدعفونی بذر:

- ۱ علیه میکروارگانیسم ها یا حشرات مورد نظر بسیار مؤثر باشد.
- ۲ برای گیاه غیرسمی باشد.
- ۳ برای انسان و حیوانات سمیت بسیار کمی داشته باشد.
- ۴ اثر سم در طول مدت ذخیره بذر باقی بماند.
- ۵ به راحتی قابل استفاده باشد.
- ۶ از نظر اقتصادی مقرون به صرفه باشد.

تصور کنید: جهان بدون برگ سبز!! سم پاشی بی رویه، محیط زیست را نابود می کند.

بذر حبوبات قابل کشت در منطقه شما را با چه سم هایی ضدعفونی می کنند؟

پژوهش کنید

فراهم کردن سموم ضد عفونی کننده بذر

برای تهیه سموم دفع آفات نباتی از جمله سموم ضد عفونی به ترتیب زیر عمل کنید:

- ۱ مشخص کردن نوع گیاه یا حبه ای که می خواهید کشت کنید.
- ۲ مشخص کردن نوع رقم با هم فکری کارشناس اداره جهاد کشاورزی یا مراکز خدمات کشاورزی منطقه یا خبرگان محلی
- ۳ مشاوره با کارشناس حفظ نباتات مدیریت جهاد کشاورزی منطقه جهت تعیین نوع و مقدار سم یا سموم

۴ دریافت نسخه سم از کارشناس حفظ نباتات ادارات کشاورزی یا کلینیک های گیاه پزشکی مجاز منطقه

نام و نام خانوادگی باغدار / زارع:

نام محصول و سطح زیر کشت:

محل / روستا:

شماره تلفن:

تعیین ارزایی و تشخیص نموز:

توصیه فنی و کارشناسی:

نام سم:

مقدار توصیه سم:

نام کارشناس:

نسخه مخصوص کلینیک

نمونه نسخه گیاه پزشکی

کلینیک گیاه پزشکی:

با مجوز رسمی از سازمان جهاد کشاورزی و نظام مهندسی کشاورزی استان

به مدیریت:

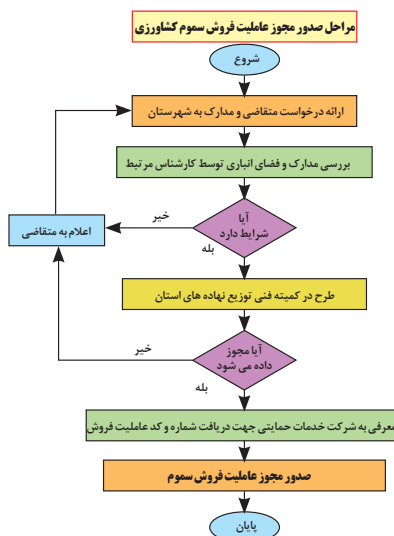
کارشناس ارشد گیاه پزشکی و بیماری های گیاهی

آدرس:

نمونه مجوز کلینیک گیاه پزشکی

طبق قانون (ماده ۳۱ آیین نامه اجرایی ۱۳۸۹/۱۲/۷) ورود، ساخت، خرید و فروش و مصرف کودهای شیمیایی، زیستی، آلی و سموم آفات نباتی باید براساس رونوشت هایی که توسط آزمایشگاه های گیاه پزشکی یا واحد حفظ نباتات ادارات جهاد کشاورزی صادر می گردد، انجام پذیرد.

دقت کنید

فروشگاه و فروشنده کود و سم باید مجوز های مربوطه را داشته باشند

وظیفه قانونی هر فرد ایجاب می کند که در صورت لزوم فقط با داشتن مجوز خرید سم، از مراکز دارای صلاحیت، اقدام به خرید سم نماید. در غیر این صورت مرتکب خلاف شده است.

توجه

۵ مراجعه به واحدهای مجاز فروش سموم دفع آفات نباتی

۶ دقت در مجاز بودن فروشگاه

- فروشگاه باید دارای پروانه کسب در زمینه خدمات کشاورزی از اتحادیه صنفی مربوطه باشد.
- فروشنده باید مجوز فروش سموم از سازمان حفظ نباتات کشوری داشته باشد.

نمونه برجسب مشخصات یک سم ضدعفونی بذری

- فروشنده باید دارای مجوز فعالیت از سازمان نظام مهندسی کشاورزی استان مربوطه باشد.
- 7 قبل از خروج از فروشگاه بررسی کنید که:
 - بسته یا قوطی سم سالم و دست نخورده باشد.
 - نام و مشخصات بسته سم با نسخه سم مطابقت داشته باشد.
 - تاریخ مصرف آن به پایان نرسیده باشد.

بر روی پاکت یا قوطی سم، حتماً شماره ثبت نوشته شده باشد. خرید و فروش و مصرف سموم بدون شماره ثبت ممنوع است. این موضوع در مورد تمام سموم چه داخلی و چه وارداتی صادق است.

- 8 پس از ملاحظات فوق، سم و فاکتور فروش را تحویل بگیرید.

دقت کنید

به روز باشید

اخبار، اطلاعات و هشدارهای مربوط به مصرف سموم و خطرات احتمالی آنها را از رسانه دیداری و شنیداری به ویژه سایت سازمان حفظ نباتات پیگیری نمایید.

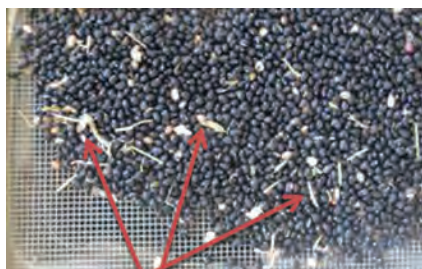
ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری /نمره دهی)	نمره
۱	تهیه مواد ضدعفونی کننده	محل اجرا : آزمایشگاه زراعت، زمین زراعی تجهیزات : ماشین حساب مواد : بذور حبوبات، سموم منابع : جداول و استانداردها، منابع و اطلاعات مربوط به سموم ضدعفونی، منابع عرضه سموم، دسترسی به اطلاعات سموم زمان : ۵ دقیقه	بالاتر از حد انتظار	جمع آوری و ارائه اطلاعات در خصوص فراهم کردن سم و قوانین نسخه کارشناس و فاکتور فروش	۳
			قابل قبول	ارائه اطلاعات جمع آوری شده برای فراهم کردن سم	۲
			غیر قابل قبول	عدم ارائه اطلاعات جمع آوری شده	۱

ارزشیابی مرحله ای

آماده کردن بذر برای ضدعفونی

بذر را قبل از ضدعفونی باید آماده گردند. برای آماده سازی بذر به ترتیب زیر عمل کنید:

پیش از ضد عفونی، بذر باید خالص گردد.

بذر تمیز و خالص

- ۱ بذر را از هر نوع ناخالصی پاک کنید.
- ۲ مقدار بذر مورد نیاز برای ضد عفونی را مشخص کنید.
- ۳ در صورت امکان بذر را مورد شستشو قرار دهید.
- ۴ برحسب مقدار بذر و امکانات موجود، روش ضد عفونی را انتخاب کنید. (در انتخاب روش با هنرآموز خود مشورت کنید).
- ۵ متناسب با روش انتخابی، امکانات و تجهیزات مورد نیاز را فراهم کنید.

- در سطح کوچک، مخلوط کردن سم با بذر، داخل یک تشت یا روی زمین با گستراندن یک زیرانداز، انجام پذیر است.
- در مقادیر متوسط، از بشکه ضدعفونی استفاده می شود.
- در سطح وسیع و مقادیر زیاد، از دستگاه های خودکار استفاده می شود.

۶ محل و زمان ضدعفونی را با مشورت هنرآموز خود مشخص کنید.

در زمان ضدعفونی، هوا آرام و بدون وزش باد یا نزولات جوی باشد.
• تا حد امکان محل مسقف بوده و مجهز به تهویه هوا باشد.

دقت کنید

ارزشیابی
مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۲	آماده کردن بذر برای ضدعفونی	تجهیزات: ترازو، بیل پارویی، بشکه ضدعفونی، آب پاش مواد: بذر منابع: جداول استاندارد زمان: ۱۰ دقیقه		توزین مقدار بذر مورد نیاز - پاکسازی بذر ها و در صورت نیاز شست و شوی آنها و تعیین محل ضد عفونی	۳
			قابل قبول	بذر پاک سازی، محاسبه و توزیع شده	۲
			غیر قابل قبول	عدم پاک سازی، عدم محاسبه یا نادرست بودن آن و تعیین نکردن محل مناسب ضد عفونی بذر	۱

آماده کردن مواد ضد عفونی کننده

مراحل آماده سازی سم برای ضد عفونی بذر

۱- نوع سم یا سموم و مقدار مصرف آنها را از هنرآموز خود پرسش کنید.

گاهی برای ضد عفونی یک نوع بذر، از دو یا چند نوع سم استفاده می شود. قابلیت مخلوط کردن آنها فقط توسط کارشناس خبره تعیین می شود.

۲- برچسب سم را به دقت مطالعه کنید.

۳- میزان ماده مؤثره سم را از روی برچسب مشخص کنید.

تمام محتوی داخل پاکت یا قوطی یک سم، ماده سمی نمی باشد. بلکه درصدی از آن، که «ماده مؤثره» نامیده می شود، سم بوده و بقیه مواد همراه هستند. مواد همراه به کارایی سم کمک می کند.

۴- با توجه به میزان سم و میزان ماده مؤثره، مقدار ماده

سمی مورد نیاز را محاسبه کنید.

۵- به ماسک دهانی و دستکش پلاستیکی مجهز شوید.

۶- ترازوی آزمایشگاه را آماده به کار کنید. (دقت ترازو

حداقل ۰/۱ گرم باشد).

۷- بسته سم را باز کنید.

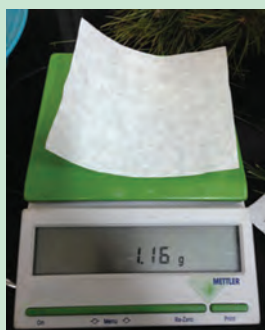
۸- مقداری از سم را با وسیله مناسب (بدون تماس دست)

از ظرف سم برداشته و به دقت وزن کنید.

۹- در قوطی یا پاکت سم را پس از هربار مصرف، محکم ببندید.

۱۰- سموم را در مکان خشک، خنک و به دور از دسترس

اطفال و احشام، نگهداری کنید.

کارشناس برای ضدعفونی بذر لوبیا در مقابل بیماری مرگ گیاهچه، سم تیابندازول (تکنو) به غلظت ۲ در هزار را توصیه کرده است. بر روی پاکت سم نوشته شده است ۶۰٪ wp چنانچه مقدار بذر مورد مصرف ۱۲۰ کیلوگرم باشد، مقدار ماده سمی مورد نیاز را تعیین کنید.

«wp1» به معنی پودر قابل تعلیق در آب است. یعنی ذرات سم به صورت یکنواخت در حلال که آب باشد، معلق می گردد. ۶۰٪ نشانگر مقدار ماده مؤثره سم می باشد و ۴۰٪ دیگر، مواد همراه می باشد. چون دز یا غلظت توصیه شده ۲ در هزار می باشد، مشخص می کند که برای ۱۰۰۰ کیلوگرم بذر ۲ کیلوگرم سم لازم است. حال باید مشخص کنیم برای ۱۲۰ کیلوگرم بذر چقدر ماده سمی لازم است؟

$$\frac{120}{x} \mid \frac{1000}{2} \Rightarrow x = \frac{120 \times 2}{1000} = 0.24 \text{ کیلوگرم} \Rightarrow 240 \text{ گرم}$$

اگر ماده سمی ۱۰٪ مؤثر بود. همان ۲۴۰ گرم را برداشت می کردیم در حالی که ۶۰ درصد آن ماده مؤثره است.

$$\text{مقدار ماده سمی} = \frac{\text{نسبت ماده مؤثره}}{\text{مقدار سم بر حسب ماده مؤثره}} \times 100 \Rightarrow \frac{240}{60} \times 100 = 400 \text{ گرم}$$

توجه

وقتی در بروشور سمی مقدار مصرف آن مثلاً ۲ لیتر در هکتار توصیه شده باشد، تمام مواد بالا لحاظ شده و دیگر نیاز به محاسبه نیست. این محاسبات زمانی لازم است که در بروشور سم یا توصیه کارشناسی مقدار بر حسب ماده مؤثره آمده باشد.

تمرین کنید

- ۱- یک کارشناس برای کنترل بیماری مرگ گیاهچه در حبوبات، ضدعفونی بذر را با سم کاربوکسین ۷۵٪ wp (ویتاواکس) به غلظت ۲ در هزار توصیه کرده است. چنانچه کاشت ۳ هکتار و در هر هکتار ۱۲۰ کیلوگرم بذر توصیه شده باشد، مقدار سم مورد نیاز برای ضدعفونی را تعیین کنید.
- ۲- یک متخصص بیماری های گیاهی برای پیشگیری از بیماری بوته میری فوزاریومی حبوبات، ضدعفونی بذر را با سم کاپتان ۵۰٪ wp با غلظت ۲ در هزار را توصیه کرده است. مقدار ماده سمی برای ضدعفونی ۲ کیلوگرم بذر را حساب کنید.
- ۳- کارشناسان حفظ نباتات برای پیشگیری از بیماری برق زدگی نخود، ضدعفونی بذر با یکی از سموم زیر را توصیه کرده اند. در صورتی که مقدار بذر مصرفی ۲۸۰ کیلوگرم باشد، مقدار سم مورد نیاز را در هر مورد تعیین کنید.

نوع بیماری	سموم توصیه شده		میزان مصرف	زمان مصرف	مقدار سم مورد نیاز برای ۲۸۰ کیلوگرم
	نام عمومی	نام تجاری			
برق زدگی نخود ایرانی	بنومیل ۵۰٪ wp	بنلیت	۲ در هزار	ضدعفونی قبل از کاشت
	تیابندازول ۶۰٪ wp	تکنو	۲ در هزار	
	مانکوزب ۸۰٪ wp	دیتان - ۴۵ام	۲ در هزار	

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره‌دهی)	نمره
۳	آماده کردن مواد ضد عفونی کننده	تجهیزات : ترازوی دیجیتال، بیلچه، (قاشقک) ماشین حساب، بشر مواد : سموم ضد عفونی زمان : ۵ دقیقه		مطالعه برچسب سم، محاسبه سم، توزین سم را انجام می‌دهد.	۳
			قابل قبول	توزین سم طبق توصیه کارشناسان	۲
			غیر قابل قبول	عدم مطالعه برچسب و عدم محاسبه و توزین سم.	۱

فرایند ضد عفونی بذر

- ۱- هنگام ضد عفونی از تجهیزات ایمنی فردی به‌ویژه دستکش و ماسک مناسب استفاده کنید.
- ۲- در هنگام عملیات ضد عفونی از خوردن و آشامیدن بپرهیزید.
- ۳- پس از پایان ضد عفونی، دست و صورت خود را با آب و صابون بشویید.

- ۴- بذر ضد عفونی شده را از دسترس اطفال و حیوانات دورنگه دارید.
- ۵- از بذر ضد عفونی شده جهت آرد و علوفه حیوانات هرگز نباید استفاده کنید.
- ۶- بذرهای ضد عفونی شده را در معرض هوای آزاد قرار ندهید.
- ۷- جهت دستیابی به نتیجه بهتر، بذرها را حداقل ۴۸ ساعت به صورت آغشته به سم در کیسه باقی بگذارید.
- ۸- از مخلوط کردن پاکت یا قوطی سم با سایر پسماندها بپرهیزید.

- با آماده شدن ماده ضد عفونی، بذر و شرایط محل ضد عفونی، اقدام به انجام ضد عفونی بذر به ترتیب زیر کنید:
- ۱) لباس مناسب کار پوشیده و به تجهیزات ایمنی فردی به‌ویژه دستکش و ماسک دهانی مجهز شوید.
 - ۲) ابزار، وسایل و مواد مورد نیاز را تحویل بگیرید. (سم، بذر، زیرانداز یا بشکه ضد عفونی، بیل یا بیلچه)
 - ۳) هر گروه بذر مورد نیاز خود را تعیین و تحویل بگیرد.
 - ۴) متناسب با مقدار بذر، سم توصیه شده را آماده و وزن کنید.

۵ زیرانداز را در محل مناسب پهن کنید. (بشکه ضد عفونی را آماده کنید) و بذر ها را روی زیرانداز یا درون بشکه بریزید.

۶ با افزودن یا اسپری مقداری آب، بذر ها را کمی مرطوب کنید.

۷ سم توزین شده را به آن اضافه کنید.

۸ در صورت استفاده از زیرانداز با وسایل مناسب (بیل یا بیلچه)، به خوبی بذر و سم را با هم مخلوط کنید.

۹ پس از پایان عملیات ضد عفونی، بذر ها را در کیسه مناسب بریزید.

۱۰ ابزار و وسایل را تمیز کرده و تحویل دهید. (دقت کنید فاضلاب ناشی از شستشوی ابزار و وسایل وارد آب جاری یا منابع آبی نشود).

۱۱ گزارشی از مراحل انجام کار به هنرآموز خود تحویل دهید.

برای یکنواختی ضد عفونی بذر ها، ایمنی بیشتر، همچنین رعایت نکات زیست محیطی، پیشنهادات خود را در کلاس ارائه دهید.

گفت و گو کنید

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۴	انجام فرایند ضد عفونی	تجهیزات: بیل پارویی، بشکه ضد عفونی، تجهیزات ایمنی فردی، آب پاش، کیسه، زیرانداز مواد: بذور، سم، آب، مواد همراه زمان: ۳۰ دقیقه	قابل قبول	اختلاط یکنواخت سم و بذر، کیسه‌گیری، پاک‌سازی محوطه و ساماندهی بقایای سم	۳
			غیر قابل قبول	عدم ضد عفونی یا ضد عفونی غیر یکنواخت، عدم پاک‌سازی محیط و ساماندهی بقایا	۲
			غیر قابل قبول	عدم ضد عفونی یا ضد عفونی غیر یکنواخت، عدم پاک‌سازی محیط و ساماندهی بقایا	۱

ارزشیابی شایستگی ضد عفونی بذر

شرح کار:			
۱- مشاوره با کارشناسان گیاه پزشکی	۲- ارائه اطلاعات برای تهیه سموم	۳- آماده سازی بذر	۴- آماده سازی سم طبق توصیه کارشناسان
۵- فرایند ضد عفونی بذر			
۶- فرایند ساماندهی			
استاندارد عملکرد:			
سموم مورد نیاز را آماده و بذر مصرفی را با وسایلی مانند بشکه ضد عفونی یا زیرانداز و پارو با رعایت نکات ایمنی ضد عفونی نماید.			
شاخص ها:			
۱- ارائه اطلاعات جمع آوری شده از مشاوره با کارشناسان			
۲- انتخاب مراکز تهیه، تشخیص اعتبار محل تهیه سم، پلمپ بسته سم، تناسب نوع سم با بذر و هدف مورد نظر			
۳- پاک سازی بذر، شست و شو و خشک کردن بذر، محاسبه، توزین بذر			
۴- مطالعه برچسب سم، انتخاب وسایل و مواد، محاسبه سم، مقایسه، توزین سم			
۵- انتخاب وسایل، استفاده از مواد همراه، چگونگی اختلاط، یکنواختی بذور ضد عفونی شده از نظر پوشش سمی			
۶- کیسه گیری بذور ضد عفونی شده، پاک سازی ابزار و وسایل، امحای بقایای سم و پاک سازی محیط زیست			
شرایط انجام کار			
۱- محل اجرا: آزمایشگاه زراعت، زمین زراعی			
۲- مواد: بذور حبوبات، سموم، آب و مواد همراه			
۳- منابع: جداول و استانداردها منابع و اطلاعات مربوط به سموم ضد عفونی			
- زمان: ۱۲۰ دقیقه			
ابزار و تجهیزات:			
ترازوی دیجیتال، زیرانداز، آب پاش، بشکه ضد عفونی بذور، سم، بذر، تجهیزات ایمنی فردی (لباس کار، ماسک، عینک)، بیل			
معیار شایستگی:			
ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو*
۱	تهیه مواد ضد عفونی کننده	۱
۲	آماده کردن بذر برای ضد عفونی	۱
۳	آماده کردن مواد ضد عفونی کننده	۲
۴	انجام فرایند ضد عفونی	۲
شایستگی های غیر فنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:			
شایستگی های غیر فنی: خودمدیریتی، نقش در تیم، مهارت گوش کردن، محاسبه و ریاضی / ایمنی: خود فرد: نکات ایمنی و بهداشتی در خصوص کار با سموم و مسمومیت های ناشی از آن / توجهات زیست محیطی: ساماندهی بقایای سم، عدم سمپاشی در شرایط نامناسب، استفاده از سموم کم خطر/ نگرش: احتیاط، دقت در شرایط محیطی زمان ضد عفونی، حساسیت نسبت به استفاده از تجهیزات ایمنی، تفکر انتقادی			
میانگین نمرات			
* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.			

فصل ۲

کشت حبوبات

کشاورزی که با دانش زمین کاشت زهر تخمش هزاران تخم برداشت

یکی از ساده‌ترین یا مؤثرترین مراحل زراعت هر گیاه، مرحله کاشت آن است. اگر این مرحله در زمان مناسب و به روش صحیح انجام گیرد، عملکرد محصول به مراتب بیشتر و رضایت بخش‌تر خواهد بود. عکس موضوع هم کاملاً صادق است. بهترین بذر در بهترین منطقه اگر به موقع و به درستی کاشته نشود، محصول مناسبی نخواهد داشت. این فصل شما را با کاشت آشنا نموده و در انجام آن، راهنمایی می‌کند.

واحد یادگیری ۴

شایستگی تلقیح بذر

مقدمه

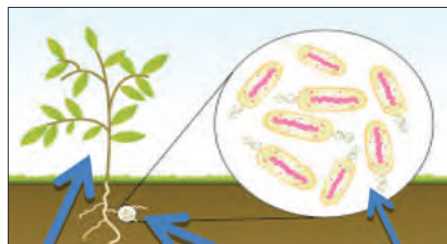
- آیا با واژه همزیستی آشنایی دارید؟
- آیا همزیستی بین دو موجود همیشه مثبت است؟ یعنی هر دو موجود از این همزیستی سود می‌برند؟
- آیا می‌توانید به نمونه‌هایی از همزیستی بین گیاهان و جانوران اشاره کنید؟
- آیا می‌دانید در اثر همزیستی برخی گیاهان با بعضی از باکتری‌ها، مقدار زیادی نیتروژن در خاک تثبیت می‌شود؟

برخی از گیاهان از جمله حبوبات این توانایی را دارند که با بعضی از موجودات زنده مانند باکتری‌ها همزیست شوند. در اثر این همزیستی گره‌هایی روی ریشه‌ها تشکیل می‌شود. اگر این گره‌ها را بشکافید رنگ صورتی آنها را مشاهده می‌کنید. این همزیستی باعث می‌شود که گیاهان به کمک باکتری‌ها، مقدار زیادی نیتروژن موجود در هوای خاک را جذب کنند. مقدار جذب و تثبیت نیتروژن در این فرایند برحسب نوع گیاه، نوع باکتری و شرایط محیطی حدود ۲۰۰-۳۰۰ کیلوگرم در هکتار می‌رسد. به این ترتیب نیتروژن هوا که در حالت معمولی غیرقابل استفاده برای گیاهان است، بدون ایجاد آلودگی زیست محیطی در اختیار گیاهان قرار می‌گیرد. این روش نقش بسیار مهمی در افزایش حاصلخیزی خاک، صرفه‌جویی اقتصادی و حفظ محیط زیست دارد.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، مواد تلقیح‌کننده مورد نیاز را تهیه و آماده کرده و با بذر آماده شده، با وسایلی مانند بشکه‌گردان، یا زیرانداز و پارو، در شرایط مناسب و با رعایت نکات ایمنی تلقیح می‌نماید.

ضرورت تلقیح بذر

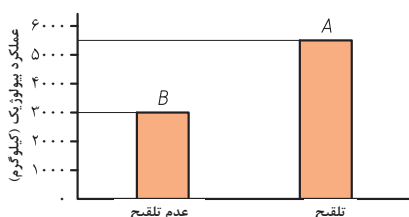

باکتری ورود به ریشه گیاه میزبان

منظور از تلقیح بذر، مخلوط یا آغشته کردن بذر، با یک یا چند ماده است. این مواد یا ترکیبات، همراه خود موجودات زنده ریزی از انواع قارچ ها یا باکتری ها دارند که می توانند با بذر زندگی همزیستی داشته باشند. همزیستی به زندگی دو یا چند موجود زنده مختلف در یک رابطه تأثیرگذار و در بیشتر موارد دراز مدت را می گویند.

در مورد انواع همزیستی پژوهش کنید و نتیجه را در کلاس درس ارائه نمایید.

پژوهش کنید

مقایسه وزن کل گیاه (عملکرد بیولوژیک) در اثر تلقیح با باکتری همزیست

نمونه کود بیولوژیک

محصول حاصل از کودهای بیولوژیک، سالم و ایمن تر هستند

همزیستی گیاه با موجودات سازگار باعث افزایش یا تقویت توان گیاه در جذب مواد و رشد و نمو آن می شود. همچنین با این همزیستی، قدرت رقابت گیاه با برخی از عوامل نامساعد و بیماری ها افزایش می یابد.

برای تأمین مواد غذایی گیاهان، از مواد گوناگونی همچون کودهای آلی، کودهای شیمیایی و کودهای زیستی (بیولوژیک) می توان استفاده کرد. کودهای زیستی به مواد حاصلخیزکننده هایی گفته می شود که دارای تعداد کافی از یک یا چندگونه ارگانیسم های مفید خاکزی باشند این موجودات زنده بسیار کوچک، روی ترکیبات یا مواد نگهدارنده مناسبی عرضه می شوند. کودهای زیستی را به صورت تلقیح با بذر، ترکیب با خاک و یا همراه با کودهای آلی (کمپوست) مصرف می کنند.

بروز مشکلات و گاهی فجایع زیست محیطی ناشی از مصرف بی رویه کودهای شیمیایی و نیز توجه به قابلیت های ذاتی بسیار جالب و متنوع موجودات خاکزی و به ویژه میکروارگانیسم ها، موجب شده که یکی از مهم ترین و کاربردی ترین زمینه های مورد پژوهش در مطالعات علمی روز، تلاش برای تولید کودهای زیستی باشد.

استفاده از پتانسیل میکروارگانیسم ها، توجه به بهبود کیفیت خاک، رعایت بهداشت و ایمنی محیط زیست و توجه ویژه به سلامت مصرف کنندگان محصولات کشاورزی، از نقاط قوت استفاده از کودهای زیستی می باشد.

یکی از انواع کودهای بیولوژیک، مایه تلقیح ریزوبیوم است. ریزوبیوم یک نوع باکتری است که با ریشه برخی از گیاهان مانند: یونجه، شبدر و بسیاری از حبوبات همزیست می‌شود. در اثر این همزیستی گیاه میزبان قادر می‌شود که نیتروژن موجود در هوا را جذب کرده و در گره‌هایی که روی ریشه به وجود می‌آید، ذخیره کند. به این عمل تثبیت نیتروژن گفته می‌شود. بخشی از این نیتروژن، در همان سال مورد مصرف گیاه قرار می‌گیرد. بخش بزرگی از آن در خاک ذخیره می‌شود. گیاهان کاشته شده در سال‌های بعد می‌توانند نیتروژن مورد نیاز خود را، از این منبع تأمین کنند.

ازت تثبیت شده مورد استفاده مستقیم گیاهان و غیر مستقیم دام‌ها قرار می‌گیرد

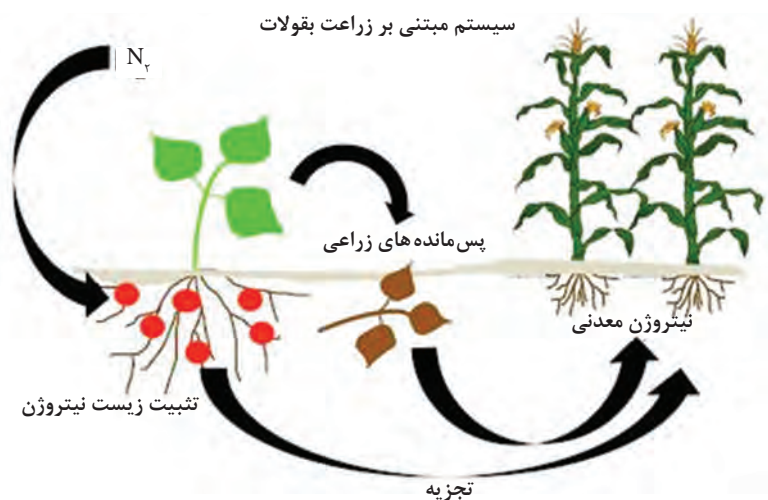

گره‌های روی ریشه ناشی از همزیستی ریشه با باکتری تثبیت‌کننده ازت

رشد و شادابی گیاه در همزیستی با باکتری

برای تثبیت نیتروژن علاوه بر وجود باکتری و گیاه میزبان، شرایط محیطی مناسب نیز ضروری می‌باشد. مواجه نشدن گیاه با تنش خشکی، کافی بودن مقدار مواد آلی خاک و بهینه بودن ساختمان خاک از جمله این شرایط می‌باشد. در شرایط کاملاً مناسب، تثبیت نیتروژن در یک هکتار مزرعه یونجه تا ۲۷۰ کیلوگرم در سال گزارش شده است. به‌طور کلی سیستم‌های همزیستی ریزوبیوم و گیاهان همزیست، سالانه حدود ۸۵-۷۰ میلیون تن نیتروژن در خاک تثبیت می‌کنند. این مقدار تقریباً با میزان تولید مجموع کارخانه‌های کود شیمیایی جهان برابری می‌کند.

تهیه مواد تلقیح کننده بذر:

مواد تلقیح کننده بذر گیاهان مختلف از جمله حبوبات، اغلب به صورت پودر و مایع در بازار وجود دارند. در تهیه و آماده سازی آن به ترتیب زیر عمل کنید:

- ۱ تعیین نوع ماده تلقیح کننده
- ۲ تعیین مراکز معتبر عرضه این محصولات: در این مورد علاوه بر مشاوره با کارشناسان و کاربران موفق، می توانید در اینترنت نیز جستجو کنید.
- ۳ مراجعه به مراکز فروش یا ثبت سفارش خرید به صورت مجازی برای خرید مشروط کالا

دقت کنید

- کود خریداری شده دارای تأییدیه مؤسسه تحقیقات آب و خاک کشور باشد.
- تاریخ مصرف آن پایان نیافته باشد.
- بسته آن کاملاً سالم و به عبارت دیگر دست نخورده باشد.

۴ همراه با بسته کودی، در صورت نیاز ماده چسباننده همراه آن را از فروشنده درخواست کنید.

۵ بسته را در محل مناسب طبق دستورالعمل روی آن، تا زمان مصرف نگهداری کنید.

پژوهش کنید

در مورد مشخصات مندرج بر روی بسته های مایه تلقیح، بررسی کرده و نتایج را در کلاس ارائه نمایید.

تصویر برچسب کود زیستی تلقیح لوبیا (ریز و بین)

تصویر برچسب کود زیستی تلقیح نخود (ریز و چک پی)

میزان مصرف کود کیلوگرم در هکتار	روش مصرف	میزان بذر مصرفی (تخمینی) کیلوگرم در هکتار
۲ بسته ۱ کیلوگرمی	بذر مال (تلقیح بذور)	۱۵۰-۲۰۰ کیلوگرم

میزان بذر مصرفی (کیلو گرم)	روش مصرف
۷۰ - ۸۰ کیلوگرم	بذر مال (تلقیح بذور نخود)

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری /نمره دهی)	نمره
۱	تهیه مواد تلقیح کننده بذر	محل اجرا : واحد رایانه مدرسه، کتابخانه، خانه تجهیزات : کتاب، رایانه، اینترنت، اطلاعات مربوطه زمان : ۵ دقیقه		گردآوری و ارائه اطلاعات مواد تلقیح کننده حبوبات و تعیین مراکز معتبر عرضه آنها	۳
			قابل قبول	اطلاعات چند نوع کود زیستی مناسب تلقیح بذر را تهیه کند.	۲
			غیر قابل قبول	عدم گردآوری اطلاعات در مورد کود زیستی و تهیه آن	۱

آماده کردن مواد تلقیح کننده:

«ریزو چک پی» نام تجاری و معرف نوعی کود زیستی است که در زراعت نخود کاربرد دارد. وجود باکتریای ریزوبیوم در این کود زیستی باعث ایجاد گره های همزیستی روی ریشه و در نتیجه آن افزایش میزان تثبیت ازت توسط نخود در شرایط مناسب می گردد. افزون بر این، به علت همراه داشتن سایر مواد موجود مغذی، باعث افزایش حلالیت فسفر می شود. درضمن سرعت جوانه زنی و رشد گیاه را بیشتر کرده و در مقابل از رشد تعدادی از قارچ های خاکزی عامل بیماری گیاهی، پیشگیری می کند.

آماده کردن کود زیستی مایع تلقیح کننده بذر نخود (ریزو چک پی)

- ۱- داخل ظرف یا سطل مناسبی حدود ۱/۵ لیتر آب معمولی بریزید.
- ۲- عامل چسبنده مایه تلقیح به بذر را به آب اضافه کنید.
- ۳- محتوی را کاملاً به هم بزنید تا یک محلول یکنواختی حاصل شود.

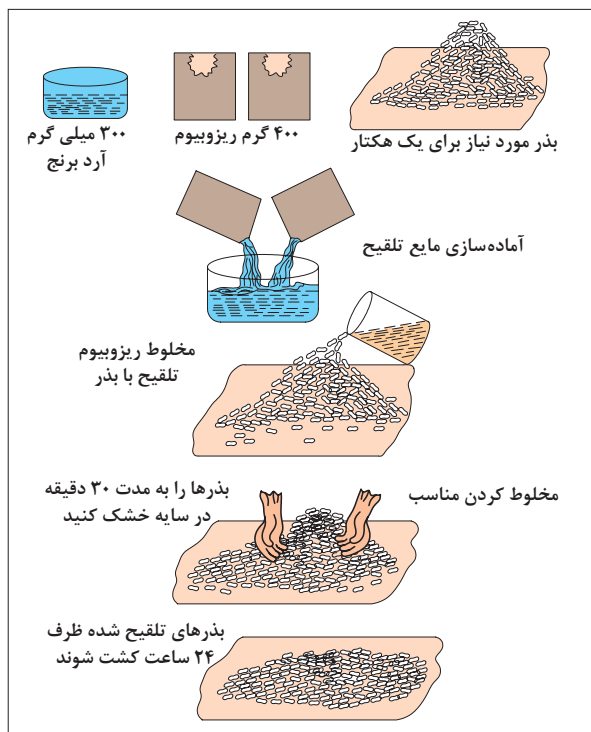

از صمغ عربی به میزان ۱۰ گرم در لیتر هم برای چسباندن کود زیستی به بذر می توانید استفاده کنید. همچنین از حریره برنج یا هر ماده چسبناک زیستی غیر مضر برای باکتری نیز می توان استفاده کرد. حریره برنج از ترکیب آرد برنج با شیر و شکر درست می شود.

- ۴- بسته یک کیلوگرمی کود مایه درست است تلقیح بذر (ریزو چک پی) را به دور از نور خورشید باز کرده داخل محلول بریزید.
- ۵- مجدداً محتوی مایه تلقیح را به طور کامل به هم بزنید تا یکنواخت و یکدست شود.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری /نمره دهی)	نمره
۲	آماده کردن ماده تلقیح کننده	محل اجرا : آزمایشگاه زراعت، انبار سر پوشیده تجهیزات : ترازو، ماشین حساب، محلول پاش، تجهیزات ایمنی فردی و بهداشتی مواد : کود زیستی بارور، مواد همراه، آب زمان : ۱۰ دقیقه		تهیه مایه تلقیح کننده به بذر و آماده سازی مایه تلقیح کننده	۳
			قابل قبول	آماده سازی کود زیستی برای تلقیح بذر	۲
			غیر قابل قبول	کود زیستی به درستی آماده نشده است	۱

کودهای زیستی را برحسب نوع می‌توان به صورت بذر مال، مصرف در خاک یا محلول پاشی روی اندام‌های گیاهی یا اینکه همراه با آب آبیاری مصرف کرد. ما در اینجا فقط روش بذر مال را تشریح می‌کنیم و سایر روش‌ها در سال‌های آینده مورد بررسی قرار خواهند گرفت.

بذر مال کردن روشی از مصرف کود است. در این روش کود به صورت پودر یا به صورت محلول به سطح بذر مالیده یا افزوده می‌شود. روش انجام کار با توجه به مقدار بذر و نوع مواد تلقیح کننده ممکن است به یکی از روش‌های روبه‌رو انجام پذیرد.

فعالیت

انجام فرایند تلقیح بذر نخود به روش محلول پاشی

- ۱- بذر آماده شده را در محل سایه روی یک زیرانداز تمیز بگسترانید. (حدود ۸۰ تا ۱۰۰ کیلوگرم)
- ۲- محلول را با محلول پاش روی توده بذر به آرامی پخش کنید و با یک پاروی پلاستیکی به هم بزنید.
- ۳- در پایان کار اجازه دهید بذر کمی خشک شوند و نم سطحی آن برطرف گردد.
- ۴- در نظافت و بهداشت محیط کار، مشارکت کنید.
- ۵- ابزار و وسایل را تمیز کرده و تحویل دهید.

فعالیت

بذر مال کردن کود زیستی بارور ۲ در مقیاس کم

- ۱- بذرهای آماده تلقیح را در یک ظرفی مانند تشت بریزید.
- ۲- با آبپاش مقداری آب روی توده بذر اسپری کنید.
- ۳- به ازای هر کیلوگرم بذر، حدود ۱ تا ۱/۲ گرم پودر بارور ۲ را روی بذر، پخش کنید.
- ۴- با دست (همراه با دستکش) یا همزن دستی، مخلوط را کاملاً به هم بزنید.

توجه

- عملیات در محل کاملاً سایه و به دور از تابش خورشید انجام شود. چرا؟
- ممکن است به آب، مواد همراه هم افزوده شود این مواد باعث چسبیدگی می‌شود.

توجه

- پوشش کود در تمام سطح بذرها یکنواخت باشد.
- چند دقیقه صبر کنید تا بذرها ی تلقیح شده کمی خشک شوند.
- بلافاصله اقدام به کاشت بذر به دور از تابش خورشید نمایید.

فعالیت

بذر مال کردن زیستی بارور ۲ در مقیاس بزرگ تر

- ۱- سمپاش دستی یا موتوری را دریافت کنید.
- ۲- سمپاش را چندین بار با آب تمیز و مایع شستشو (فاقد باکتری کش) بشویید.
- ۳- یک سطل تمیز برداشته و ۵ لیتر آب تمیز با دمای معمولی در آن بریزید.
- ۴- یک بسته ۱۰۰ گرمی کود زیستی بارور ۲ را به دور از نور به سطل اضافه کنید و خوب به هم بزنید.
- ۵- سپس محتوی سطل را از یک صافی (توری پارچه ای ریز بافت) عبور دهید.
- ۶- محلول صاف شده را درون مخزن محلول پاش بریزید.
- ۷- بذرها را در یک محل سایه روی یک زیرانداز تمیز پخش کنید. (۸۰ تا ۱۰۰ کیلوگرم)
- ۸- محلول را روی بذرها به طور یکنواخت بپاشید.
- ۹- توده بذر را با پاروی پلاستیکی به هم زده و دوباره محلول پاشی را ادامه دهید.
- ۱۰- پس از پایان محلول پاشی اجازه دهید بذرها کمی خشک شوند. (اصطلاحاً جمع شدن رطوبت سطحی)

توجه

- مصرف بیش از حد توصیه شده مشکلی برای بذر و محیط ندارد.
- این کود هیچ گونه اثرات تخریبی بر روی محیط زیست یا آلودگی برای انسان و دام ندارد.
- بلافاصله پس از انجام تلقیح، بایستی اقدام به کاشت بذرها به دور از تابش آفتاب، نمود.

پژوهش کنید

آیا بذر مال فقط در زمینه کود زیستی است یا در سایر مواد هم می شود بذر مالی کرد؟

ارزشیابی مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/ داوری /نمره دهی)	نمره
۳	انجام فرایند تلقیح	محل اجرا : آزمایشگاه زراعت، انبار سر پوشیده تجهیزات : بیل یا پارو، آبپاش، بیلچه، محلول پاش، تجهیزات ایمنی فردی و بهداشتی، کیسه مواد : کود زیستی بارور، مواد همراه، آب، بذر، زمان : ۲۵ دقیقه	بالتر از حد انتظار	تلقیح تا ۹۵٪ خوب و قابل قبول و با رعایت تمام شرایط انجام شده است.	۳
			قابل قبول	تلقیح تا ۹۵٪ خوب و قابل قبول و با رعایت تمام شرایط انجام شده است.	۲
			غیر قابل قبول	تلقیح انجام نشده یا نادرست است.	۱

ارزشیابی شایستگی تلقیح بذور

<p>شرح کار:</p> <p>۱- مشاوره با کارشناسان مبنی بر ضرورت تلقیح ۲- تهیه مواد و کود زیستی بارور ۳- آماده سازی کود زیستی بارور ۴- فرایند تلقیح ۵- فرایند ساماندهی</p>																										
<p>استاندارد عملکرد:</p> <p>کود زیستی بارور را آماده و بذور را تمیز و با مواد تلقیح بر روی مشمع با بیل یا پارو و یا دست با رعایت نکات ایمنی آغشته و کیسه گیری نماید.</p> <p>شاخص ها:</p> <p>۱- ارائه اطلاعات جمع آوری شده از منابع معتبر و انطباق مواد تلقیح با نوع بذور ۲- انتخاب مراکز تهیه، تشخیص اعتبار محل تهیه کود زیستی، پلمپ بسته، تناسب نوع کود با بذور و هدف مورد نظر ۳- رعایت نکات ایمنی و بهداشتی فردی، مطالعه برچسب بسته، انتخاب وسایل و مواد، محاسبه کود زیستی، مقایسه، توزین کود زیستی ۴- پوشش فردی، انتخاب وسایل، استفاده از مواد همراه، چگونگی اختلاط، یکنواختی بذور تلقیح شده از نظر پوشش مواد ۵- کیسه گیری بذور تلقیح شده، پاک سازی ابزار و وسایل و محیط زیست و نگهداری بذور در محل مناسب</p>																										
<p>شرایط انجام کار</p> <p>۱- محل اجرا: آزمایشگاه زراعت، انبار سرپوشیده ۲- مواد: بذور حبوبات، آب، آب ژاول، کود زیستی بارور استاندارد، مواد همراه، کیسه ۳- منابع: جداول و استانداردها، منابع و اطلاعات معتبر در مورد مواد تلقیح کننده ۴- شرایط مناسب اقلیمی (نور، رطوبت، حرارت) - زمان: ۱۲۰ دقیقه</p> <p>ابزار و تجهیزات:</p> <p>مواد تلقیح کننده انواع بذور رایج در کشور، تجهیزات ایمنی فردی و بهداشتی، مواد همراه، تجهیزات تلقیح و نگهداری بذور ترازوی دیجیتال، ماشین حساب، آبپاش، سطل، سمپاش، مشمع، تجهیزات ایمنی و بهداشتی فردی</p>																										
<p>معیار شایستگی:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>ردیف</th> <th>مرحله کار</th> <th>حداقل نمره قبولی از ۳</th> <th>نمره هنرجو*</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td>۱</td> <td>تهیه مواد تلقیح کننده</td> <td>۱</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>۲</td> <td>آماده کردن مواد تلقیح کننده</td> <td>۱</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td>۳</td> <td>انجام فرایند تلقیح</td> <td>۲</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td></td> <td colspan="2"> <p>شایستگی های غیر فنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:</p> <p>شایستگی های غیر فنی: یادگیری، درستکاری، مدیریت مواد و تجهیزات، ایمنی: خود فرد (رعایت نکات ایمنی در انتخاب درست نوع تلقیح کننده، رعایت نسبت توصیه شده و خطرات ناشی از عدم رعایت زمان و مقدار مصرف)/ توجهات زیست محیطی: اثرات مواد تلقیح کننده روی بذور و خاک/ نگرش: درستکاری، دقت، ریزبینی، کارآفرینی</p> </td> <td>۲</td> <td>.....</td> </tr> <tr> <td colspan="3"> <p>میانگین نمرات</p> </td> <td>.....</td> </tr> </tbody> </table> <p>* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.</p>		ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو*	۱	تهیه مواد تلقیح کننده	۱	۲	آماده کردن مواد تلقیح کننده	۱	۳	انجام فرایند تلقیح	۲		<p>شایستگی های غیر فنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:</p> <p>شایستگی های غیر فنی: یادگیری، درستکاری، مدیریت مواد و تجهیزات، ایمنی: خود فرد (رعایت نکات ایمنی در انتخاب درست نوع تلقیح کننده، رعایت نسبت توصیه شده و خطرات ناشی از عدم رعایت زمان و مقدار مصرف)/ توجهات زیست محیطی: اثرات مواد تلقیح کننده روی بذور و خاک/ نگرش: درستکاری، دقت، ریزبینی، کارآفرینی</p>		۲	<p>میانگین نمرات</p>		
ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو*																							
۱	تهیه مواد تلقیح کننده	۱																							
۲	آماده کردن مواد تلقیح کننده	۱																							
۳	انجام فرایند تلقیح	۲																							
	<p>شایستگی های غیر فنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:</p> <p>شایستگی های غیر فنی: یادگیری، درستکاری، مدیریت مواد و تجهیزات، ایمنی: خود فرد (رعایت نکات ایمنی در انتخاب درست نوع تلقیح کننده، رعایت نسبت توصیه شده و خطرات ناشی از عدم رعایت زمان و مقدار مصرف)/ توجهات زیست محیطی: اثرات مواد تلقیح کننده روی بذور و خاک/ نگرش: درستکاری، دقت، ریزبینی، کارآفرینی</p>		۲																						
<p>میانگین نمرات</p>																									

واحد یادگیری ۵

شایستگی کاشت

مقدمه

- آیا بذر تمام گیاهان را در هر زمانی می توان کاشت؟
- آیا تمام بذرهای کاشته شده جوانه خواهند زد؟
- آیا عمق کاشت همه بذرها یکسان است؟
- بذر برای جوانه زدن به چه شرایط و عواملی نیاز دارد؟
- آیا جوانه زدن یک بذر به معنی استقرار و دوام آن هم هست؟
- به نظر شما زارعین یا کشاورزان، کارنده هستند یا رویاننده؟

کاشت به مفهوم قرار دادن بذر در دل خاک تعریف می شود. اما در زراعت ، کاشت مؤثر زمانی است که علاوه بر قرار دادن بذر در خاک، نیاز رطوبتی آن هم تأمین می گردد. در کاشت بایستی تمام شرایط اقلیمی، عوامل مربوط به خاک، ویژگی های بذر و امکانات موجود بررسی گردد. با توجه به این بررسی ها، زمان، روش، عمق و تراکم کاشت تعیین می گردد. در این فصل شما با شرایط و ویژگی های کاشت بذر حبوبات آشنا شده و با انجام عملیات تعیین شده، می توانید آنها را بکارید.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، با تعیین روش، زمان و عمق کاشت حبوبات قابل کاشت در منطقه خود آشنا شده و به روش دستی زمین را آماده، بذر حبوبات را کشت و آبیاری می کند.

بستر کاشت

در خاک‌های سبک و پوک، جوانه‌زنی و توسعه ریشه سریع‌تر صورت می‌گیرد.

به محلی که بذر در آن قرار می‌گیرد بستر کاشت می‌گویند. بسترکاشت در زراعت به طور کلی خاک زراعی است. بستر مناسب بذر، بستری است که در آن شرایط لازم در حد مطلوب برای جوانه زدن بذر و رشد گیاه فراهم شود تا گیاه حاصل از آن، بیشترین عملکرد را در واحد سطح داشته باشد.

شرایط یک بستر مناسب:

- ۱) سبک و پوک باشد به‌طوری که خروج جوانه و رشد گیاه به راحتی اتفاق بیفتد.
- ۲) مواد غذایی مورد نیاز گیاهان را داشته باشد و به راحتی در اختیار آنها قرار دهد.
- ۳) قابلیت خوبی برای نفوذ و نگهداری آب و هوا داشته باشد.
- ۴) میزان شوری و درجهٔ اسیدیته بستر متناسب با نیاز یا حداقل، تحمل گیاه باشد.

در زمین‌های سخت، غیرقابل نفوذ، شور و نامناسب، گیاهان ضعیف و رنگ پریده می‌شوند.

در خاک‌های حاصلخیز یا غنی از مواد غذایی، گیاهان شاداب و پرمحصول می‌شوند.

- ۵) فاقد ناخالصی‌های فیزیکی، شیمیایی و بیولوژیکی باشد.

ناخالصی‌ها افزون بر زشت کردن طبیعت، در انجام عملیات کشاورزی، ایجاد مشکل می‌کنند. سطح زمین مزرعه باید عاری از هرگونه ناخالصی باشد.

۶ زمین تاحدممکن هموار یا از شیب مناسب برخوردار باشد. ۷ خاک زمین از عمق مناسبی برخوردار باشد.

در خاک‌های عمیق، ریشه بهتر و بیشتر نفوذ می‌کند.

توزیع آب در زمین‌های هموار به خوبی صورت می‌گیرد اما در زمین‌های شیب‌دار، امکان جریان شدید آب و فرسایش (جابه‌جایی) خاک وجود دارد.

برای آنکه خاک مزرعه تبدیل به بستر مناسب کاشت گردد، باید اقداماتی در آن صورت گیرد. اقدامات یا عملیات تبدیل یک خاک زراعی به بستر کاشت گیاهان را «عملیات آماده سازی زمین» یا «خاک ورزی» می‌گویند. در این مبحث عملیات خاک‌ورزی دستی و در سطح کم مورد بررسی قرار خواهد گرفت.

آماده کردن بستر کاشت

فعالیت

مراحل انجام خاک ورزی دستی (در سطح کوچک)

ابزار و وسایل مورد نیاز: بیل شخم، فرغون، میخ چوبی، نخ یا ریسمان، شن کش، کود دامی پوسیده، کود شیمیایی پایه، متر

۱- کار گروه خود را تشکیل دهید و سرپرست گروه را به هنرآموز خود معرفی نمایید.

پوشیدن لباس مناسب کار ضروری است

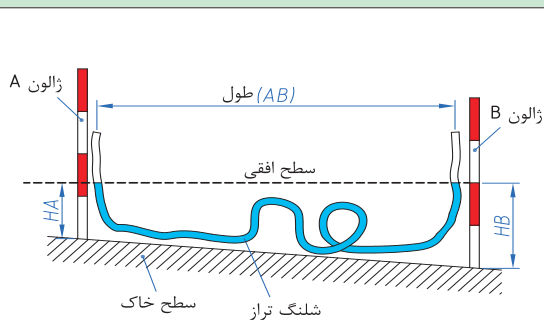
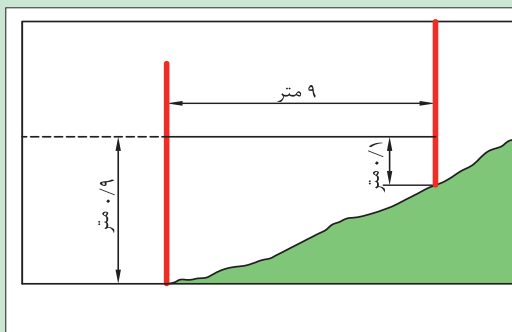

هنرجویان به گروه‌های کاری تقسیم می‌شوند

قبل از شروع کار، هنرجویان توجیه می‌شوند

- ۲- لباس مناسب کار را پوشیده و به تجهیزات ایمنی و فردی مجهز شوید. (کلاه، دستکش و...)
- ۳- پس از تعیین زمین اختصاصی گروه توسط هنرآموز، حدود زمین را با مبخ کوبی و خط‌کشی مشخص کنید.
- ۴- مساحت و شیب زمین خود را به دست آورید.

وقتی اختلاف ارتفاع دو نقطه بر فاصله بین آن دو نقطه تقسیم شود و حاصل در عدد ۱۰۰ ضرب گردد، درصد شیب بین دو نقطه به دست می‌آید.

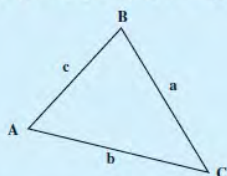

- اگر زمین شما به شکل هندسی منظم مانند مربع، مستطیل و... نبود آن را به چند شکل هندسی منظم تقسیم کرده، مساحت سنجی نمایید.
- برای سنجش شیب زمین با راهنمایی هنرآموز خود از شلنگ تراز و متر استفاده کنید.

محاسبه مساحت مثلث (روش بوزجانی)

به دلیل نیاز بشر برای حل اختلاف مالکیت‌ها و تعیین حد و مرز زمین‌های حاصل خیز کشاورزی و آبرفتی مخصوصاً بعد از سیلاب‌ها و تقسیم عادلانه آن علم مساحی و اندازه‌گیری ابعاد و مساحت زمین بسیار مورد توجه دانشمندان بوده است. تبصره: می‌دانیم که در نزد یونانیان علم مثلثات به معنی خاصی وجود نداشته است بدین معنی که دانشمندان یونانی از روش حل مسائل از طریق حل مثلث‌های خبر بوده‌اند. بطلمیوس با و ترها کار می‌کرد.

برای محاسبه مساحت در حالتی که سه ضلع آن معلوم است بوزجانی دانشمند مسلمان ایرانی در قرن چهارم هـ. ق فرمول آن را به شکل زیر بیان کرده است.

$$S = \sqrt{\left[\left(\frac{c+b}{2}\right) - \left(\frac{a}{2}\right)\right] \left[\left(\frac{a}{2}\right) - \left(\frac{c-b}{2}\right)\right]}$$

تذکر: این فرمول در حقیقت با تغییراتی که روی آن انجام می‌شود فرمول محاسبه مساحت به روش هرون (دانشمند یونانی) به دست می‌آید.

$$S = \sqrt{P(P-a)(P-b)(P-c)}$$

که:

$$P = \frac{a+b+c}{2}$$

۵- گاورو بودن زمین را بیازمایید و در صورت نیاز اقدام به آبیاری کنید.

آزمایش

- ۱- برشی تا عمق ۳۰ سانتی‌متری متر ایجاد کنید
- ۲- از دیواره برش، مشتی خاک بردارید
- ۳- خاک را در مشت خود فشرده کنید.
- ۴- در صورت تشکیل گلوله، آن را به زمین بیاندازید.

رطوبت خاک کمتر از حد گاورو است		خاک گلوله نمی‌شود
رطوبت خاک خیلی بیش از حد گاورو است.	دست کاملاً خیس می‌شود.	خاک گلوله می‌شود
رطوبت کمی بیش از حد گاورو است.	گلوله در برخورد به زمین له می‌شود	
رطوبت خاک در حد گاورو است.	گلوله در برخورد به زمین از هم می‌پاشد	

۶- کود دامی کاملاً پوسیده را به مقداری که مربی تعیین می‌کند در سطح زمین به طور یکنواخت پخش کنید.

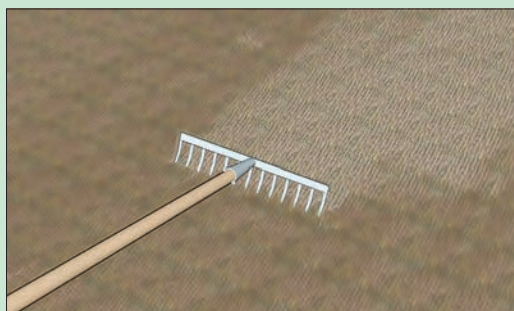
کود دامی باعث اصلاح و حاصلخیزی خاک می‌شود. کود دامی باید پوسیده یا عمل آمده باشد.

۷- از یک سمت زمین ترجیحاً پشت به آفتاب، شروع به بیل زدن (شخم) زمین نمایید.

شخم زدن خاک ممکن است به صورت فردی یا گروهی انجام شود.

۸- مدتی پس از اجرای شخم، با ضربات بیل، کلوخه‌ها را نرم و سپس با شن کش سطح زمین را صاف و هموار کنید.

سطح زمین مزرعه باید تاحد امکان صاف و هموار باشد.

۹- زمین خود را به چند قسمت (کرت) تقسیم‌بندی کنید. (ویژگی کرت‌ها مانند ابعاد، جهت، پهنا و ارتفاع مرز آنها را از هنرآموز خود بپرسید).

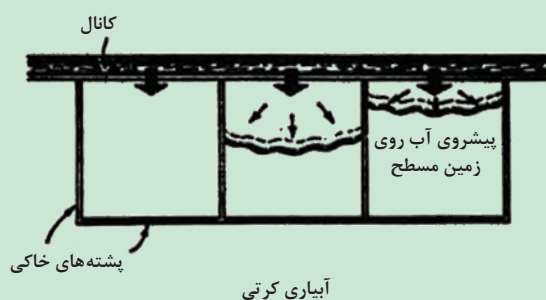

۱۰- پس از مرزکشی، کودهای پایه را به مقدار و روشی که هنرآموز تعیین می‌کند، در سطح زمین پخش و با خاک مخلوط کنید.

پس از پاشش یکنواخت کود در سطح خاک، با شن کش کود را با خاک مخلوط می‌کنند.

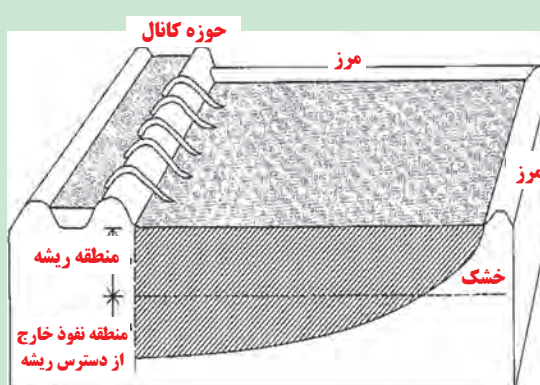
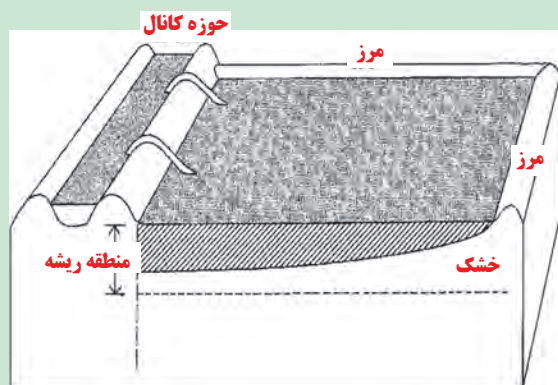
۱۱- با راهنمایی هنرآموز، جوی‌های آبیاری و زهکشی را ایجاد کنید.

۱۲- مراحل انجام کار را به تأیید هنرآموز خود برسانید.

۱۳- در پایان کار، ابزار و وسایل خود را تمیز کرده، تحویل دهید. پس مانده‌های احتمالی را جمع‌آوری و ساماندهی نمایید.

۱۴- توضیحات هنرآموز، مشاهدات و عملیات خود را در دفتر گزارش کار نوشته و به تأیید هنرآموز برسانید.

تفسیر کنید

روش‌های کاشت

قرار دادن بذر در بستر به منظور جوانه زدن و رشد و نمو را کاشت می‌گویند. بذر را به روش‌های گوناگونی می‌توان کاشت، که به عواملی مانند مقدار آب، وسایل کاشت، جنس زمین، نوع گیاه، اقلیم منطقه، رسم و عادات کشاورز، بستگی دارد.

الف) انواع روش‌های کاشت از نظر چگونگی کاشت بذر

از این نظر روش‌های کاشت به دو گروه بزرگ تقسیم می‌شود:

۱) بذرپاشی

۲) بذرکاری

● بذرپاشی

بذرپاشی یا بذرافشانی روشی از کاشت است که بذر را در سطح زمین پراکنده می‌شوند. پراکندن یا پخش بذر در سطح زمین ممکن است با دست یا با ماشین‌های بذرپاش انجام گیرد. پس از پاشش، بذر را با وسایلی مانند شن کش یا دیسک زیر خاک می‌کنند. در این درس روش دستی و در درس‌های دیگر روش ماشینی آموزش داده خواهد شد.

پاشیدن و زیر خاک کردن بذر به روش دستی

پاشیدن بذر و زیر خاک کردن آن با ماشین

● روش بذرپاشی چه مزیت‌هایی و چه معایبی دارد؟
در هر مورد نظر خود را با استفاده از منابع معتبر با استدلال علمی ثابت کنید.

گفت‌وگو
کنید

● بذرکاری

روشی است که بذر در عمق مناسبی از بستر قرار داده می‌شود. این روش نیز انواع مختلفی دارد.

۱ خطی کاری

در این روش بذرها به صورت خطی یا پشت سر هم داخل شیار کاشت، ریخته می‌شوند. به همین علت این روش را بذریزی نیز می‌گویند. در این روش هرچند مقدار بذر در واحد طولی قابل تنظیم است اما فواصل بذرها از یکدیگر دقیق و ثابت نمی‌باشد. بسیاری از غلات و گیاهان علوفه‌ای به این روش کاشته می‌شوند.

کاشت خطی ممکن است با دست انجام شود، اما بیشتر به صورت ماشینی انجام می‌گیرد.

۲ تک دانه کاری

دانه‌ها به صورت جداگانه در عمق تعیین شده کاشته می‌شوند. در این روش فاصله بین بذرها در روی ردیف‌ها، کاملاً قابل تنظیم است. امروزه بسیاری از گیاهان از جمله حبوبات در سطح وسیع با این روش کاشته می‌شوند. اجرای این روش هم به صورت دستی و هم به صورت ماشینی قابل انجام است.

تک‌دانه کاری

۳ کپه کاری

همانند تک دانه کاری است با این تفاوت که در هر محل کاشت چند دانه کاشته می‌شود. کپه کاری که از قدیم رواج داشته است، معمولاً به صورت دستی انجام می‌شود. اغلب گیاهان جالیزی که به صورت جوی و پشته‌ای آبیاری می‌شوند، با این روش بذرکاری می‌گردند.

کاشت کپه‌ای

روش کپه‌ای هر چند در زراعت با ابداع روش‌هایی مانند کاشت نشا در حال منسوخ شدن است اما در احیای مراتع یکی از بهترین و رایج‌ترین روش‌ها می‌باشد. این روش با تهدیدها و محدودیت‌های موجود در مراتع سازگاری بیشتری دارد.

احیای مراتع

(ب) انواع روش‌های کاشت از نظر شکل بستر

روش‌های کاشت از نظر شکل بستر، به دو گروه تقسیم می‌شود:

۱) کاشت پشته‌ای

۲) کاشت مسطح

● کاشت پشته‌ای

در این روش سطح زمین به صورت پستی (جوی یا جویچه) و بلندی (پشته) در می‌آید. عرض کف جوی یا جویچه، ارتفاع پشته (فاصله بین کف جوی یا جویچه با سطح پشته)، شکل سطح پشته (گرد یا صاف)، عرض سطح پشته (کم یا زیاد) با یکدیگر برحسب عوامل مختلف متفاوت است. همچنین چگونگی کاشت بذرها و آرایش بوته‌ها هم می‌تواند متفاوت باشد. شکل‌های زیر نمونه‌های رایج از روش کاشت پشته‌ای را نمایش می‌دهد.

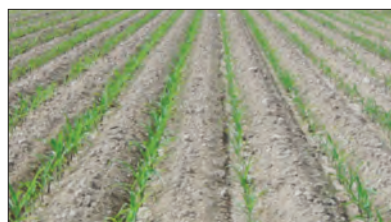
کاشت دو ردیفی دو طرف پشته

کاشت یک ردیفی در وسط پشته عریض

کاشت یک ردیفی در وسط پشته باریک

کاشت یک ردیفی درون جویچه‌ها (لیستر)

کاشت چند ردیفی در سطح پشته عریض

● کاشت مسطح

در سطح زمین هیچ گونه پستی و بلندی به منظور کاشت صورت نمی گیرد. اما ممکن است برای آبیاری مرزهایی ایجاد گردد. به همین منظور این روش به دو گروه بزرگ «بدون مرز» و «مرزدار» تقسیم می شود.

روش مسطح بدون مرز

روش مسطح مرزدار (کرت)

انتخاب روش کاشت یا تعیین مناسب ترین روش کاشت به عوامل متعددی بستگی دارد. به عبارت دیگر یک گیاه را برحسب شرایط می توان به روش های مختلفی کشت نمود.

■ عوامل مؤثر در انتخاب روش کاشت عبارت اند از:

- ۱ نوع گیاه
- ۲ شرایط خاک
- ۳ روش آبیاری و وضعیت بارندگی
- ۴ امکانات و توانمندی های کشاورز

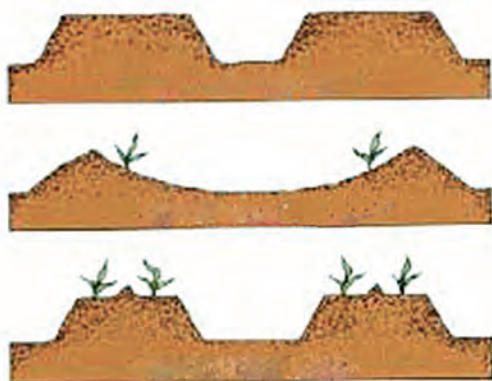
تجمع نمک بر روی پشته ها

۱ نوع گیاه

برخی از گیاهان به آب گرفتگی پای بوته حساس هستند. به همین دلیل این گیاهان را باید به صورت پشته ای کشت نمود. غلات به آب گرفتگی پای بوته حساسیت ندارند بنابراین آنها را می توان درون جویچه یا به صورت کرتی کشت نمود. هرچند برخی از انواع حبوبات مانند نخود را می توان به روش مسطح کشت نمود، اما کشت روی پشته تمامی حبوبات دارای عملکرد بهتری هستند.

۲ شرایط خاک

در خاک های شور، نمک روی قله پشته جمع شده، باعث صدمه به گیاه می گردد. به همین دلیل کاشت در دو طرف پشته وقتی شکل پشته به صورت گرده ماهی باشد، توصیه می شود. همچنین در زمین های شور چون آبیاری غرقابی باعث شستشوی نمک می شود، کشت به صورت کرتی رواج بیشتری دارد.

۳ روش‌های آبیاری و وضعیت بارندگی

وقتی در منطقه‌ای بارندگی به مقدار کافی و در زمان مناسب صورت گیرد می‌توان روش بذرپاشی و کشت مسطح را انجام داد. اما وقتی بارندگی محدود و دسترسی به آبیاری هم ممکن نباشد، باید روش دیم با کاشت درون جویچه‌ها (لیستر) صورت گیرد تا از آب موجود استفاده بهینه شود. وقتی بارندگی فراوان و گیاه نیز به آب گرفتگی حساس باشد، کشت روی پشته عریض توصیه می‌شود. در این روش جویچه‌ها نقش زهکش را خواهند داشت.

۴ امکانات و توانمندی‌های کشاورز

کشاورزی که فاقد ماشین‌های کارنده باشد، مجبور است همانند نسل‌های پیشین، بذرپاشی با دست را انجام دهد. خرده مالکی یا کوچک بودن سطح زمین‌های کشاورزی نیز کاربرد ماشین‌های کشاورزی را محدود می‌کند. در این گونه زمین‌ها شاید بهترین روش کاشت دستی باشد. هرگز نمی‌توان یک روش را برای تمامی شرایط توصیه کرد. بلکه باید با توجه به شرایط، مناسب‌ترین روش را انتخاب کرده و مورد استفاده قرار داد.

در منطقه شما برای کاشت حبوبات از چه روشی استفاده می‌کنند. دلایل انتخاب و رواج روش را تحقیق کنید.

تحقیق کنید

در چه شرایطی کشت کپه‌ای در دو طرف جوی‌های بزرگ (جوی پشته) مناسب است. دلایل علمی و فنی خود را ارائه دهید.

گفت‌وگو کنید

از مجموع روش‌های ممکن برای کشت حبوبات، یکی از روش‌ها بر حسب شرایط منطقه بهترین روش خواهد بود. شما باید بتوانید شرایط را بررسی و بهترین روش را انتخاب کنید.

تحلیل کنید

۱- تعیین مناسب‌ترین روش کاشت حبوبات در واحد آموزشی

مواد و وسایل مورد نیاز: امکانات نوشت افزار، دسترسی به منابع علمی معتبر (زراعی — اقلیمی)، بازدید، مشاوره، مصاحبه

مراحل انجام کار:

- ۱- از مزارع حبوبات در منطقه بازدید به عمل آورید.
- ۲- انواع روش‌های کاشت در حبوبات را جستجو کنید.

فعالیت

۲- جدول زیر را با استفاده از اطلاعات جمع‌آوری شده تکمیل کنید.

نام گیاه	تعداد مشاهده	روش کاشت	فراوانی استفاده	دلایل اصلی استفاده از روش (حاصل مصاحبه با صاحب‌نظران)

۳- از منابع علمی معتبر (نوشته‌های، الکترونیکی) روش‌های کاشت حبوبات را مورد مطالعه قرار داده و جدول زیر را کامل کنید.

نام گیاه	روش کاشت	شرایط مورد استفاده از روش	معایب و محاسن روش

۴- تفاوت و سازگاری‌های روش ثبت شده در منابع علمی با روش‌های محلی را استخراج و دسته‌بندی کنید.

۵- از کارشناسان و کشاورزان خبره نظر خواهی کنید

۶- روش پیشنهادی کاشت هریک از حبوبات در واحد آموزشی خود را به هنرآموز خود ارائه دهید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره دهی)	نمره
۱	تعیین روش کاشت بذر	محل اجرا: زمین زراعی تجهیزات: نوشت افزار منابع: جداول و استانداردها و اطلاعات مربوط به کاشت حبوبات، بازدید بازدید زمان ۵ دقیقه		آماده‌سازی و گردآوری اطلاعات روش کاشت حبوبات و ارائه آن	۳
			قابل قبول	گردآوری اطلاعات و ارائه روش‌های کاشت حبوبات	۲
			غیر قابل قبول	عدم ارائه روش‌های کاشت حبوبات	۱

ارزشیابی مرحله‌ای

عوامل مؤثر در تعیین زمان کاشت بذر

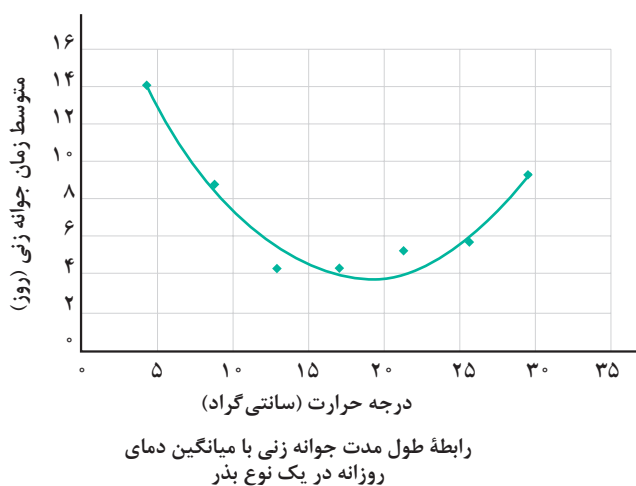
زمان مناسب کاشت در تمامی گیاهان از جمله حبوبات بسیار مهم است. عدم رعایت تاریخ مناسب کاشت ممکن است زراعت را با خطر جدی مواجه کند یا عملکرد آن را به شدت کاهش دهد. زمان مناسب کاشت گیاهان مختلف در مناطق مختلف برحسب شرایط اقلیمی منطقه و نوع یا رقم گیاه تعیین می‌شود.

عوامل مؤثر در تعیین زمان مناسب کاشت باید در سه مرحله زیر مورد بررسی قرار گیرد.

۱ مرحله جوانه زنی و استقرار گیاه

۲ مراحل رشد و نمو گیاه

۳ مرحله رسیدگی و عرضه محصول

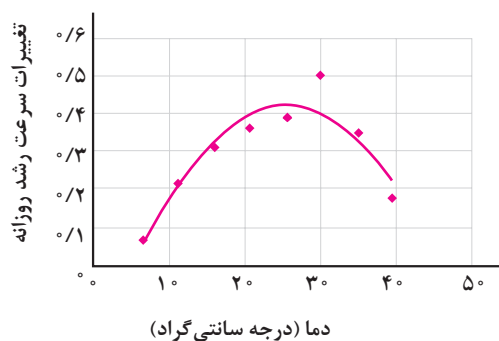

۱ مرحله جوانه زنی و استقرار گیاه

زمان کاشت بذر، باید هوا آرام و خاک در حد رطوبت گاورو باشد. جوانه زدن بذر به حرارت، رطوبت و هوای خاک بستگی دارد. بنابراین شرایط خاک باید به ترتیبی باشد که این عوامل در حد مناسب برای بذر فراهم گردد تا به سرعت عمل جوانه زنی انجام شود.

هر چقدر سرعت جوانه زنی بیشتر باشد، عوامل زیان‌آور تهدید کننده بذر در خاک، اثر کمتری خواهند داشت. در تعیین زمان کاشت، زمان شیوع آفات و گسترش علف‌های هرز این مرحله نیز باید مورد توجه قرار گیرد.

۲ مراحل رشد و نمو گیاه

تغییر سرعت رشد و نمو نوعی گیاه در رابطه با میانگین دمای روزانه

در تعیین تاریخ کاشت بایستی به ترتیبی برنامه‌ریزی کرد که از یک سوی مراحل رشد گیاه با عوامل زیان‌آور تا حد ممکن روبرو نشود یا حداقل از اوج اثر آنها به دور باشد. عواملی مانند طغیان آفات خاص منطقه، سرما یا گرمای شدید، بروز یخبندان یا تگرگ. از سوی دیگر مراحل رشد با عوامل و شرایط محیطی مناسب مانند بارندگی‌های فصلی، جریان رودخانه‌های فصلی، فعالیت حشرات مفید مانند زنبور عسل، دما و رطوبت نسبی مناسب و ... همزمان یا منطبق گردد.

۳ مرحله رسیدگی (برداشت) و عرضه محصول

گاهی چند روز زودتر یا دیرتر رسیدن محصول، می‌تواند قیمت آن و در نتیجه درآمد حاصل از کشت گیاه را به‌طور قابل توجهی تغییر دهد. به عنوان مثال شما عرضه گل لاله را در شب عید با یک هفته بعد از عید را در نظر بگیرید. برخی از محصولات فراوری می‌شوند (مانند کنسرو نخود فرنگی)، تنظیم رسیدن محصول با بازه زمانی فعالیت کارخانجات فراوری بسیار ضروری است. در برخی از مناطق خطر سرمای زودرس پاییزه وجود دارد، کاشت دیر هنگام محصول را با این خطر روبرو خواهد کرد.

در مورد دو اصطلاح: تاریخ تقویمی و تاریخ طبیعی گفتگو کنید.

گفت‌وگو کنید

پاسخ دهید

در زراعت تاریخ‌های طبیعی معیار و ملاک تصمیم‌گیری هستند یا تاریخ‌های تقویمی؟ چرا؟

تعیین زمان مناسب کاشت

ترکیب مجموعه عوامل مؤثر در دستیابی به تاریخ مناسب کاشت بسیار مشکل و در عین حال تخصصی است. اما منابع علمی، مشاوره با کارشناسان و خبرگان محلی، انجام بازدید و مشاهده نمونه‌های موفق، شما را به تدریج در این زمینه توانمند خواهد کرد.

تعیین مناسب‌ترین زمان کاشت حبوبات در واحد آموزشی

مواد و وسایل مورد نیاز: امکانات نوشت‌افزاری، دسترسی به منابع علمی معتبر (زراعی — اقلیمی)، بازدید، مصاحبه و مشاوره

مراحل انجام کار:

- ۱- از مزارع حبوبات نزدیک واحد آموزشی بازدید کنید.
- ۲- زمان کاشت انواع حبوبات را به دقت پیگیری نمایید (علاوه بر نوع حبوبات، رقم آن را هم در نظر داشته باشید).
- ۳- جدولی مانند جدول زیر رسم کرده و اطلاعات خود را ضمن مصاحبه با صاحب‌نظران مورد تأیید هنرآموز، ساماندهی کنید.

فعالیت

نام حبوبات	نام رقم	محل کشت	تاریخ کاشت			دلایل و معیارهای کشتکار در مورد زمان کاشت
			زودهنگام	به‌هنگام	دیرهنگام	

۴- از منابع علمی معتبر معیارها یا شاخص‌های تعیین زمان کاشت ارقام رایج در منطقه خود را به‌دست آورید. مثلاً در تعیین زمان کاشت رقمی از نخود (هاشم، آرمان، جم، کاکا، آزاد، کوروش...) که در منطقه شما رایج است، همچنین بررسی کنید در منابع علمی چه شاخص‌هایی برای تعیین زمان کاشت در نظر گرفته شده است. براین اساس جدول زیر را کامل کنید.

نام حبوبات	نام رقم	محل کشت	معیارها یا شاخص‌های توصیه شده برای کاشت:			منبع
			زود هنگام	به هنگام	دیر هنگام	

۵- مطابقت و مغایرت‌های اطلاعات منابع علمی را با روش محلی، استخراج و دسته بندی کنید.

۶- در تجزیه و تحلیل نتایج از راهنمایی هنرآموزان خود استفاده کنید.

۷- درباره زمان مناسب کاشت ارقام رایج حبوبات منطقه خود اعلام نظر کنید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره دهی)	نمره
۲	تعیین زمان کاشت بذر	محل اجرا : کتابخانه - سایت - کلاس تجهیزات : نوشت افزار منابع : جداول و استانداردها و اطلاعات مربوط به کاشت حبوبات و بازدید زمان : ۵ دقیقه		گردآوری و ارائه اطلاعات عوامل مؤثر بر تاریخ کاشت، تعیین زمان کاشت حبوبات در منطقه	۳
			قابل قبول	گردآوری و ارائه زمان کاشت حبوبات قابل کاشت در منطقه	۲
			غیر قابل قبول	عدم تطابق زمان کاشت با تجربه و علم	۱

ارزشیابی
مرحله‌ای

عوامل مؤثر در تعیین عمق کاشت بذر

عمق کاشت (فاصله کف شیار
کاشت تا سطح زمین)

هرچند گیاهانی هستند که بذر آنها برای جوانه زدن نیاز به نور دارند اما هیچ یک از گیاهان زراعی برای جوانه زدن نیاز به نور ندارند بنابراین بذر همه گیاهان زراعی را در عمقی از خاک قرار می‌دهند. لایه‌ای از خاک که روی بذر قرار می‌گیرد را عمق کاشت می‌گویند. قرار گرفتن بذر در عمق مناسب بسیار مهم است زیرا ضمن برخورداری از شرایط مناسب، از خطرات احتمالی در امان خواهد بود.

در عمق سطحی (کمتر از عمق مناسب) ممکن است بذرها توسط حشرات و پرندگان برچیده شوند یا اینکه در معرض تابش خورشید و بروز خشکی از جوانه زنی باز مانند. از سوی دیگر، در کاشت عمیق (بیش از عمق مناسب) ممکن است بذر قادر به خروج از خاک نگردد یا اینکه فرایند خروج جوانه به قدری طول بکشد که مورد آسیب عوامل زیان آور، قرار گیرد.

مهم ترین عوامل مؤثر در تعیین عمق کاشت عبارت اند از:

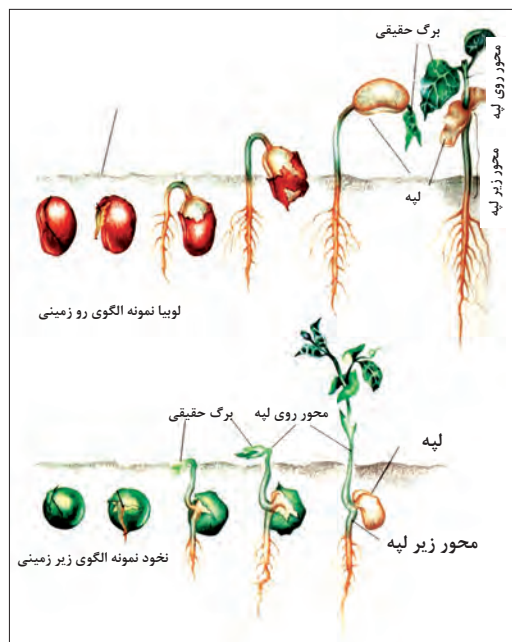
- ۱ عوامل خاکی مؤثر بر عمق کاشت
- ۲ عوامل زراعی مؤثر بر عمق کاشت
- ۳ عوامل گیاهی مؤثر بر عمق کاشت

۱ عوامل خاکی مؤثر بر عمق کاشت

هر چقدر بافت خاک سنگین تر باشد، مقاومت بیشتری در مقابل خروج جوانه خواهد داشت. از سوی دیگر خاک های سنگین (دارای درصد رس بیشتر)، میزان آب بیشتری در خود نگه می دارند. لذا خاک های سرد محسوب می شوند. براین اساس عمق کاشت در این خاک ها کمتر از خاک های سبک می باشد. در خاک های سبک چون لایه سطحی خاک زودتر خشک می شود و جوانه نیز به راحتی از آن خارج می گردد، عمق کاشت باید بیشتر باشد.

۲ عوامل زراعی مؤثر بر عمق کاشت

در کاشت کرتی، احتمال سله بستن بیشتر است. از سوی دیگر چون در کاشت کرتی آبیاری غرقابی صورت می گیرد، محیط سردتر است بنابراین در کشت کرتی، عمق کاشت کمتر و در کاشت روی پشته، عمق کاشت بیشتر است. در کشت دیم، احتمال خشک شدن لایه سطحی خاک بیشتر است به همین دلیل و دلایل دیگر، عمق کاشت در زراعت دیم نسبت به کشت آبی، بیشتر است.

انواع روش های خروج گیاه از خاک

۳ عوامل گیاهی مؤثر بر عمق کاشت

گیاهان از نظر خروج لپه ها از خاک به دو گروه بزرگ: روی زمینی و زیرزمینی تقسیم می شوند. در گیاهان روی زمینی مانند لوبیا، لپه ها از خاک خارج می شوند لذا باید عمق کاشت آن کمتر باشد. درحالی که در گیاهان زیرزمینی مانند نخود و عدس، لپه ها در زیر زمین باقی می مانند لذا می توان آنها را عمیق تر کاشت. دانه های بزرگ تر یک گیاه یا رقم را می توان نسبت به دانه های ریزتر، در عمق بیشتری کشت نمود.

تعیین عمق مناسب کاشت حبوبات رایج در منطقه مراحل انجام کار:

- ۱- با کشاورزان حبوبات کار منطقه خود مصاحبه کنید.
- ۲- ارقام مورد کاشت آن را پرسش کنید.
- ۳- در صورت امکان، نمونه‌ای از بذره‌های مورد کاشت آنها را بررسی کنید تا وزن یا اندازه آنها را درک کنید.
- ۴- نمونه‌ای از خاک مزرعه کشاورزان را با خود بیاورید تا هنرآموزان شما نوع آن را برآورد کنند.
- ۵- با جستجو در سایت‌های علمی، شناسنامه ارقام را به‌دست آورید.
- ۶- جدول زیر را کامل کنید:

نام گیاه	رقم	نام کشتکار	نوع کشت (آبی، دیم، خشکه، هیرم، پاییز، بهار و ...)	نوع خاک	عمق کاشت (سانتی‌متر)		منابع مورد استفاده
					در منطقه	در منابع	

- ۷- داده‌های جدول را با راهنمایی هنرآموزان خود، مورد تجزیه و تحلیل قرار دهید.
- ۸- عمق کاشت را برای هریک از ارقام اعلام کنید.

همواره اطلاعات و توصیه‌های فنی مربوط به رقم را از مراکز پژوهشی و ترویجی مربوطه به‌دست آورید.

<p>KS-41105 (G11867)</p> <ul style="list-style-type: none"> • نام بونه ۱ • ارتفاع بونه (سانتیمتر): ۷۵ • وزن صدانه (گرم): ۴۲ • طول دوره رشد (روز): ۹۵ • عملکرد (کیلوگرم در هکتار): ۳۴۱۰ • نیاز به کود: • مقاومت به کاه: 	<p>D81083 KS-31164</p> <ul style="list-style-type: none"> • نام بونه ۱ • ارتفاع بونه (سانتیمتر): ۳۰-۴۵ • وزن صدانه (گرم): ۴۴ • طول دوره رشد (روز): ۸۰ • عملکرد (کیلوگرم در هکتار): ۲۵۰۰ • نیاز به کود: • مقاومت به کاه: 	<p>COS-16</p> <ul style="list-style-type: none"> • نام بونه ۱ • ارتفاع بونه (سانتیمتر): ۵۹ • وزن صدانه (گرم): ۳۵ • طول دوره رشد (روز): ۱۰۵ • عملکرد (کیلوگرم در هکتار): ۳۳۰۰ • نیاز به کود: • مقاومت به کاه:
--	---	---

مؤسسه تحقیقاتی کنترل، ثبت و گواهی بذر، بسیاری از مشخصات ارقام را اعلام می‌کند.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره دهی)	نمره
۳	تعیین عمق کاشت بذر	محل اجرا: زمین زراعی، کتابخانه، کلاس، سایت، منطقه تجهیزات: نوشت افزار، رایانه، اینترنت منابع: جداول استانداردها و اطلاعات مربوط به کاشت حبوبات زمان: ۵ دقیقه		گردآوری و ارائه اطلاعات مربوط به عوامل مؤثر بر عمق کاشت حبوبات و تعیین عمق کاشت در حبوبات قابل کشت در منطقه	۳
			قابل قبول	عمق کاشت را برای حبوبات قابل کاشت در منطقه تعیین کند.	۲
			غیر قابل قبول	عمق کاشت را مشخص نمی‌کند. یا عمق تعیین شده منطقی نیست.	۱

ضرورت رعایت نکات فنی از قبیل روش مناسب کاشت، زمان مناسب کاشت، عمق مناسب کاشت و عوامل تأثیرگذار را فراگرفته‌اید. این اطلاعات برای حفظ کردن یا سپردن به حافظه نیست بلکه برای کاربرست آن در کاشت حبوبات می‌باشد. بنابراین: اقدام به کشت نمایید.

کشت حبوبات

مواد، ابزار و وسایل مورد نیاز: بذر (حداقل یک نوع از حبوبات فصل سرد و یک نوع از حبوبات فصل گرم)، بیل، بیلچه، میخ چوبی، ریسمان، پیش بند، متر
مراحل انجام کار:

- ۱- در مورد روش کاشت، عمق کاشت، فواصل یا آرایش بوته‌ها، مقدار مصرف بذر ... در گروه، تبادل نظر کرده و جمع‌بندی خود را به تأیید هنرآموز خود برسانید.
- ۲- در مباحث و جمع‌بندی از یافته‌های تحقیقاتی خود استفاده نمایید.
- ۳- متناسب با روش انتخابی، ابزار و وسایل مورد نیاز را تحویل بگیرید.
- ۴- متناسب با روش کاشت انتخابی، سطح زمین را شکل دهید (کرت‌بندی، مرزکشی، احداث جوی، پشته، شیارکشی...)
- ۵- برای یکنواختی و زیبایی شکل سطح زمین، در شیب‌سنجی، مترکشی، میخکوبی، نخ‌کشی، دقت کنید.
- ۶- کاشت را به موقع و در عمق مناسب با توکل بر خداوند رحمان انجام دهید.
- ۷- فواصل بذرهای روی ردیف‌ها را یکنواخت و دقیق نمایید.
- ۸- در هر مرحله از عملیات کاشت، درستی کار خود را به تأیید هنرآموز برسانید.

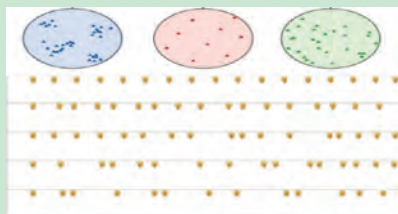
- ۹- برای اینکه زمینه اقدامات و مطالعه بعدی شما فراهم شود، هر چند در سطح کوچک، به انواع روش، کشت و کار نمایید.
- ۱۰- با افراد گروه کاملاً هماهنگ عمل کنید. کارهای مختلف را به نوبت بین اعضای گروه جابه‌جا کنید تا اعضا در تمام کارها، مهارت پیدا کنند.

۱۱- دقیق باشید و مراقبت کنید تا هیچ بذری هدر نرود.

هدر دادن بذر گناه است. ضمن آنکه برای شما مشکلات بعدی مانند واکاری و تنک را به همراه خواهد داشت.

دقت کنید

۱۲- ضمن برقراری دوستی و همکاری بین سایر گروه‌ها، در همه حال مواظب خود، دوستان، ابزار و وسایل کار، باشید.

۱۳- یکنواختی توزیع بذرها (در واحد سطح یا طول) را به تأیید هنرآموز خود برسانید.

۱۴- اقدام به پوشاندن روی بذرها یا مخلوط کردن آنها با خاک کنید.

در کاشت ردیفی فشردن خاک به اطراف بذر باعث جذب بهتر آب از خاک خواهد شد.

توجه

۱۵- مسیرهای آبیاری و زهکشی را بازنگری، اصلاح و تمیز کنید.

۱۶- مزرعه خود را به نوبت آبیاری کنید.

۱۷- مقداری از بذر مورد کاشت را برای اقدامات احتمالی بعدی (واکاری) نگهدارید.

۱۸- در پایان کار پسماندهای احتمالی را در سطح و اطراف مزرعه، جمع‌آوری و ساماندهی کنید.

۱۹- بذر مازاد و ابزار و وسایل را تمیز کرده، تحویل دهید.

۲۰- گزارش کار خود را کامل کنید.

خلاق و نوآور باشید:

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۴	کاشت بذر در سطح مزرعه	محل اجرا: زمین زراعی تجهیزات: بیل، فرغون، متر، میخ چوبی، ریسمان، بیلچه، شلنگ تراز، لباس کار مواد: بذر حبوبات زمان: ۹۰ دقیقه		کاشت دستی انواع حبوبات قابل کشت در منطقه را انجام دهد	۳
			قابل قبول	فرایند آماده سازی زمین و کاشت به روش دستی، به درستی صورت گرفته است.	۲
			غیر قابل قبول	آماده سازی و کاشت، به درستی انجام نشده است.	۱

ارزشیابی شایستگی کاشت دستی

شرح کار:

۱- قطعه بندی

۳- تعیین روش کاشت

۵- فرایند کاشت

۲- کوددهی و شخم زمین

۴- تعیین زمان و عمق کاشت

۶- ایجاد انهار و آبیاری

استاندارد عملکرد:

به روش دستی و با استفاده از بیل زمین را شخم و بذر حبوبات را در عمق و زمان مناسب کشت و آبیاری نماید.

شاخص ها:

۱- میخ کوبی، ریسمان کشی، علامت گذاری، شیب بندی

۲- توزیع یکنواخت کود، یکنواختی شخم، عمق شخم و یک دستی زمین شخم خورده، هموار و نرم بودن سطح زمین شخم خورده

۳- بذریاشی، بذرکاری (خطی کار، تک دانه کار، کپه کاری)، مناسب بودن روش کاشت با بذر و شرایط محیطی

۴- تشخیص رابطه رشد و نمو گیاه و شرایط محیطی و اقلیمی با زمان و عمق کاشت بذر حبوبات، محاسبه و مقایسه با جدول استاندارد

۵- اندازه گیری بذر با قطعه کاشت، رعایت عمق استاندارد و پوشش مناسب بذر، رعایت الگوی کاشت، بررسی صحت انجام کار و مطابقت با شاخص ها در زراعت حبوبات، چگونگی بذریاشی یا بذرکاری، به کارگیری وسایل کاشت

۶- کرت بندی، ایجاد انهار و زهکش ها، تناسب انهار و زهکش ها با شیارها و کرات ها، تنظیم سطح آب در انهار، سوار بودن آب بر سطوح کشت، کنترل جریان آب طی آبیاری، قطع به موقع جریان آب، آسیب نرسیدن به سطوح کشت پس از آبیاری

شرایط انجام کار:

۱- محل اجرا: زمین زراعی

۲- مواد: بذور حبوبات، کود دامی، مشمع، آب کشاورزی

۳- منابع: جداول و استانداردهای بذور حبوبات

زمان: ۴۸۰ دقیقه (یک روز)

ابزار و تجهیزات:

لباس کار، پیشبند، بیل، فرغون، متر، میخ چوبی، ریسمان، بیلچه، کیسه، بذر حبوبات، شلنگ تراز، کلش

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو*
۱	تعیین روش کاشت	۱
۲	تعیین زمان کاشت	۱
۳	تعیین عمق کاشت	۱
۴	کاشت بذر در سطح مزرعه	۲
<div>شایستگی های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:</div> <div>شایستگی: مدیریت مواد تجهیزات، محاسبه و ریاضی، تصمیم گیری/ایمنی: خود فرد نکات ایمنی و بهداشتی در خصوص بذور ضد عفونی شده اعمال گردد/ توجهات زیست محیطی: ایجاد تراکم مناسب از بذور، کاهش فرسایش خاک/ نگرش: توسعه شایستگی و دانش، جمع آوری و گردآوری اطلاعات</div>			
میانگین نمرات			
.....			

حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.

فصل ۳

سله شکنی و وجین

گیاه نورسته، موجودی است که شما آن را کاشته و خدای شما آن را رویانده است. وظیفه اخلاقی و حرفه‌ای شما ایجاب می‌کند که از دست پرورده خود در برابر رقیبانش حمایت کنید. گیاهان هرز زیادی در اطراف این بوته نورسته رشد و نمو خواهند نمود. همچنین زمین اطراف این بوته ممکن است در اثر بارندگی یا آبیاری، سخت و نامناسب گردد. با حذف علف‌های هرز و شکستن سختی خاک اطراف بوته، از گیاهان خود حمایت کنید.

ذهن ما باغچه است

گل در آن باید کاشت

ور نکاری گل من

علف هرز در آن می‌روید

زحمت کاشتن یک گل سرخ

کمتر از برداشتن هرزگی آن علف است.....

هادی نعمتی کشتلی

واحد یادگیری ۶

سله شکنی دستی

مقدمه

- آیا تاکنون شاهد لایه سخت یا سفتی در سطح زمین بوده‌اید؟
- آیا همه جوانه‌ها می‌توانند از لایه سخت سطحی خارج شوند؟
- آیا تبادل آب و هوا به درون خاک ضروری است؟ در چه شرایطی این تبادل مختل می‌گردد؟
- چگونه می‌توان مانع از تشکیل لایه سخت سطحی در مزرعه گردید؟

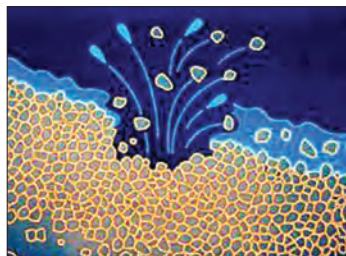
خاک از ذرات ریزی به قطر کمتر از ۲ میلی‌متر تشکیل شده است. برخی از ذرات خاک بسیار ریز هستند که به آنها رس می‌گویند. وقتی مقدار رس خاکی زیاد باشد، به آن خاک سنگین گفته می‌شود. بارندگی شدید و آبیاری سنگین یا غرقابی در این گونه از خاک‌ها باعث به هم خوردن ساختمان یا چیدمان ذرات به ویژه وقتی مقدار مواد آلی خاک کم باشد، می‌گردد. در این شرایط یک لایه سفت و سختی در سطح خاک تشکیل می‌گردد که به آن سله می‌گویند. سله معایب و زیان‌های متعددی دارد که شما در این فصل آنها را شناسایی خواهید کرد. همچنین با روش‌های پیشگیری از سله و کاهش خسارت آن نیز آشنا و توانمند خواهید شد.

استاندارد عملکرد

هنرجو در شرایط مناسب آب و هوایی با تعیین زمان، روش و با ابزاری مانند بیل، فوکا، بیلچه و شفره با رعایت اصول ایمنی فردی به صورت دستی سله شکنی نماید.

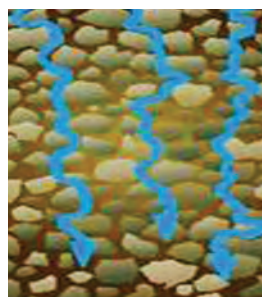
ضرورت و اهداف سله شکنی

خاکدانه‌ها بر اثر برخورد قطره‌های باران یا جریان آب در سطح مزرعه، متلاشی می‌شوند. در اثر این از هم پاشیدگی، ذرات تشکیل دهنده خاکدانه، از هم جدا می‌شوند. ذرات رس همراه با آب به داخل خاک وارد شده و فضاهای خالی خاک را پر می‌کنند. فضاهایی که عامل تبادل و جریان آب و هوا به درون خاک و محیط می‌باشند.

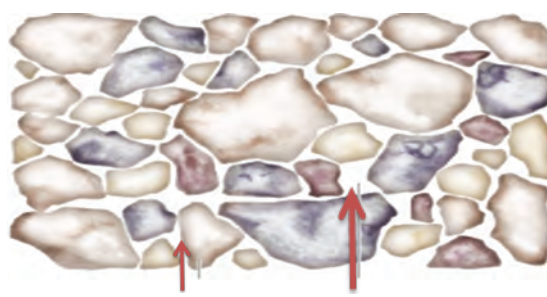

برخورد شدید قطرات آب به سطح خاک یا آبیاری غرقابی، باعث از هم پاشیدگی ساختمان خاک و در نتیجه ایجاد سله می‌گردد.

با پر شدن این فضاها، لایه سخت و غیر قابل نفوذی در سطح خاک تشکیل می‌شود که به آن سله می‌گویند. بنابراین در اثر سله، نفوذ آب و هوا به داخل خاک به شدت کاهش می‌یابد.

نفوذ آب

ذرات خاک

فضاهای خالی (خلل و فرج)

از فضاهای خالی بین ذرات، آب و هوا جابه‌جا می‌شوند.

ضخامت لایه سله در انواع خاک‌ها بسیار متفاوت است. گاهی قطر آنها به بیش از ۲۰ سانتی‌متر می‌رسد. وقتی لایه سله مرطوب است، نفوذ آب به شدت کاهش می‌یابد. با کاهش رطوبت خاک، سله خشک‌تر و در عین حال سخت‌تر و سخت‌تر می‌شود. به تدریج در سطح آن درز یا شکاف‌هایی ایجاد می‌گردد.

قطر لایه سله برحسب عوامل مختلف از چند میلی‌متر تا چندین سانتی‌متر متفاوت است. با خشک شدن سله، شکاف‌های بزرگی در سطح زمین ایجاد می‌شود.

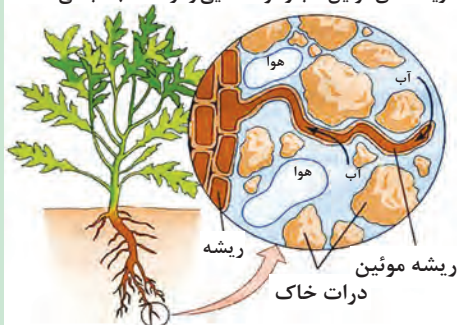
برخی از مشکلات ناشی از سله در کشاورزی عبارت‌اند از:

- ۱ کاهش تبادل هوا در ناحیه توسعه ریشه گیاهان
 - ۲ کاهش نفوذ آب به درون خاک و افزایش میزان جریان آب در سطح خاک (رواناب)
 - ۳ کاهش شدید درصد خروج جوانه‌ها از خاک
 - ۴ ایجاد غیریکنواختی در سطح سبز مزرعه
 - ۵ هدر رفت آب از راه شکاف‌های سله
 - ۶ قطع ریشه‌های نازک و موئین گیاه و احتمال خشک شدن آن
- هدف از سله‌شکنی از بین بردن این مشکلات می‌باشد.

خروج جوانه از زیر لایه سخت سله یا غیر ممکن و یا به سختی و کندی انجام می‌گیرد، لذا در مقایسه با شرایط بدون سله، رشد آنها با تأخیر و ضعف صورت می‌گیرد.

ریشه‌های موئین، آب و مواد غذایی را از خاک جذب می‌کنند.

- آیا سله ممکن است باعث سیل گردد؟ چگونه؟
- آیا سله ممکن است باعث قطع ریشه، حداقل ریشه‌های بسیار نازک (موئین) گردد؟ چگونه؟

گفت‌وگو کنید

تعیین زمان سله‌شکنی

- ۱- آماده به کار شوید. (لباس مناسب کار، همراه داشتن نوشت‌افزار، دوربین عکاسی و ...).
- ۲- همراه هنرآموز از مزرعه خود بازدید کنید.
- ۳- وضعیت رطوبتی سطح مزرعه را بررسی کنید.

رطوبت سطح مزرعه در زمان سله‌شکنی باید در حد گاورو باشد.

رطوبت خاک مزرعه برای انجام سله‌شکنی، باید در حد گاورو باشد.

فعالیت

توجه

مرحله اول سله شکنی به خروج جوانه از خاک یا استقرار آن کمک می کند.

مرحله دوم سله شکنی به رشد و توسعه تاج و ریشه گیاه کمک می کند.

۴- وضعیت فیزیکی سطح خاک مزرعه خود را بررسی کنید.

- با بروز سله، سطح خاک سفت می شود.
- هوای ابری و عدم تابش مستقیم خورشید مانع سفت شدن سطح خاک شده و ممکن است نیاز به سله شکنی را برطرف یا به عقب اندازد.

دقت کنید

۵- در صورت مشاهده سله و مشکلات ناشی از آن، بررسی ها و نظر خود را به تأیید هنرآموز برسانید.

۶- وضعیت رویشی گیاهان را مورد بررسی قرار دهید.

- در مرحله اول سله شکنی، گیاهان در حال خروج از خاک (جوانه زنی) و استقرار اولیه باشند.
- در مرحله دوم سله شکنی، گیاه در حال توسعه اولیه (۴-۶ برگی) باشد. به طوری که بتوانید به راحتی بین بوته ها حرکت کنید.

۷- وضعیت آب و هوایی را بررسی کنید.

مراقب باشید

- در صورت احتمال بارندگی، سله شکنی را به عقب بیاورید.
- در زمان سله شکنی، هوا باید آرام و تا حد ممکن مساعد باشد.
- برای زمان سله شکنی برنامه ریزی کنید.

ارزشیابی مرحله ای

ردیف	مراحل کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری /نمره دهی)	نمره
۱	تعیین زمان سله شکنی	محل اجرا : بازدید مزارع حبوبات پس از آبیاری و گاوری شدن خاک تجهیزات : نوشت افزار منابع : تجربه، منابع علمی، هنرآموز زمان : ۵ دقیقه	بالا تر از حد انتظار	جمع آوری و ارائه اطلاعات، تعیین گاوری بودن زمین، تعیین زمان و مراحل سله شکنی برای حبوبات قابل کاشت در منطقه	۳
			قابل قبول	زمان تعیین شده با در نظر گرفتن کلیه عوامل	۲
			غیر قابل قبول	زمان تعیین شده درست نمی باشد.	۱

روش های سله شکنی

یک کشاورز آگاه و با تجربه، همواره مانع از بروز سله در مزرعه خود می گردد. افزایش حاصلخیزی خاک با مصرف کودهای آلی بهترین راه پیشگیری از سله است. مواد آلی به تدریج در خاک ترکیباتی به نام کلوئیدهای آلی ایجاد می کنند. کلوئیدهای آلی ذرات خاک را به یکدیگر متصل کرده، در نتیجه خاکدانه های تشکیل شده بسیار پایدار می گردند و به راحتی متلاشی نمی شوند.

افزودن کودهای آلی از جمله کود دامی، کاشت در جای کلشی و حفظ بقایای گیاهی در سطح زمین مزرعه، از روش‌های پیشگیری از سله و خطرات آن است.

از سوی دیگر انجام آبیاری قبل از کاشت که به آن هیرم کاری می‌گویند، خطرات سله زمان جوانه زنی را از بین می‌برد. به‌طور کلی در روش خشکه کاری که ابتدا بذر را در خاک نسبتاً خشک می‌کارند و سپس آبیاری می‌کنند، به‌ویژه وقتی روش آبیاری، سطحی و به‌صورت غرقابی، و روش کاشت به‌صورت بذرپاشی (کاشت درهم) باشد، خطر سله بیشتر شده و اقدام برای رفع آن باید در اولین فرصت انجام گیرد.

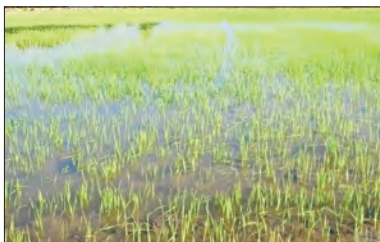
در روش خشکه کاری، آبیاری به‌صورت غرقابی و همچنین کاشت مسطح، شدت و خسارات سله بیشتر و پرهزینه‌تر است.

به مجموعه روش‌هایی که منجر به حذف لایه سخت سطحی خاک می‌شود، اصطلاحاً سله‌شکنی می‌گویند. رایج‌ترین روش‌های سله‌شکنی عبارت‌اند از :

- ۱ آبیاری
- ۲ سله‌شکنی دستی
- ۳ سله‌شکنی مکانیزه

۱ سله‌شکنی با انجام آبیاری

وقتی روش کاشت بذرپاشی باشد، به‌ویژه در کشت‌های متراکم که به‌صورت کرتی کاشته شده باشند، استفاده از آبیاری تنها روش ممکن برای شکستن سله می‌باشد. با رسیدن آب به سله، سله نرم شده و لذا اجازه می‌دهد، جوانه از آن خارج گردد.

شکستن سله با آب آبیاری، هر چند بسیار ساده و آسان است. اما معایبی دارد. اول اینکه آب همیشه در اختیار کشاورز نیست. دوم اینکه با انجام آبیاری، محیط کشت گیاه سرد یا خنک‌تر می‌شود. در بستر خنک، جوانه زدن به تأخیر می‌افتد. بنابراین استفاده از این روش در مناطق گرم، کشت به روش بذر پاشی همراه با آب کافی، مناسب و قابل استفاده است.

۲ سله شکنی دستی

ابزارهای دستی به دو گروه قابل تقسیم هستند:
۱- ابزار دستی کوچک مانند: شفره، بیلچه، داسک، کاردک، چنگک

۲- ابزار دستی بزرگ مانند: بیل، کج بیل، انواع چنگک دسته بلند،....

با استفاده از این ابزارها، سله به صورت مکانیکی شکسته می‌شود. معمولاً برای شکستن سله در فاصله بین بوته‌ها (روی ردیف‌های کاشت یا فواصل بوته‌ها در کشت‌های متراکم) از ابزارهای دسته کوتاه استفاده می‌کنند. سله بین ردیف‌ها یا خطوط کاشت را با ابزارهای دسته بلند می‌شکنند.

استفاده از ابزار دستی چه محاسن و معایبی دارد.

گفت‌وگو کنید

۳ سله شکنی مکانیزه

هرچند در واحدها یا قطعات کوچک استفاده از ابزارهای دستی کاربرد بسیار مناسبی دارد اما در واحدهای زراعی بزرگ، کاربرد این ابزار توجه فنی و اقتصادی ندارد. زمان مناسب سله شکنی محدود است یعنی ظرف مدت ۲-۳ روز باید سله مزرعه شکسته شود در غیر این صورت از یک سو شرایط مناسب کار از بین خواهد رفت و از سوی دیگر اثرات زیان‌بار سله بروز خواهد کرد.

ماشین‌های سله‌شکنی انواع مختلفی دارند. رایج‌ترین آنها در کشور ما کولتیواتور پنجه‌ای غلتان می‌باشد. با این ماشین به راحتی فواصل بین ردیف‌های کاشت را سله‌شکنی می‌کنند. (شما در سال‌های آینده در رشته امور زراعی با این نوع ماشین‌ها کار خواهید کرد).

برخی از ماشین‌ها با نام کلی کولتیواتورهای داشت، سله‌شکنی را همراه با عملیات دیگر به صورت توأمان با دقت مناسب و سرعت زیاد انجام می‌دهند.

انتخاب روش مناسب سله‌شکنی، باعث می‌شود که با هزینه کمتر، مناسب‌ترین نتیجه را به دست آورد. هرگز یک روش برای همه شرایط مناسب نمی‌باشد، بلکه هر روش، شرایط خاص خود را دارد.

فعالیت

تعیین روش سله‌شکنی

- ۱- همراه هنرآموز از مزارع حبوبات با روش‌های کاشت مختلف بازدید کنید.
- ۲- انواع روش‌های کاشت را بررسی کنید.
- ۳- برای کاشت درهم، روش پیشنهادی خود را به هنرآموز ارائه دهید.

توجه

در کاشت درهم و فشرده امکان سله‌شکنی با ابزار وجود ندارد.

● در کشت به روش بذر پاشی و فشرده مانند آنچه که در زراعت عدس رایج است، امکان سله‌شکنی با ابزار وجود ندارد لذا روش آبیاری قابل پیشنهاد است.

وقتی فاصله بین بوته‌ها کم باشد با ابزار ساده دسته کوتاه مانند شفره سله‌شکنی می‌کنند.

● در کشت درهم با فشردگی کمتر یا فاصله خطوط کم اما قابل تردد، سله‌شکنی دستی با استفاده از شفره و چنگک مناسب می‌باشد.

- در کشت با فضای کافی بین بوته‌ها، می‌توان از فوکا، کج‌بیل و حتی بیل استفاده کرد.

سله شکنی فاصله زیاد بین بوته با وسایل مختلفی قابل انجام است.

۴- برای کاشت ردیفی، روش پیشنهادی خود را به هنرآموز ارائه دهید.

- برای شکستن سله بین بوته‌ها، استفاده از داسک، بیلچه و شفره را پیشنهاد دهید.
- برای شکستن سله بین ردیف‌های کاشت، کج‌بیل، بیل و فوکا مناسب هستند.

توجه

- ۵- متناسب با انواع روش‌های کاشت، روش‌های سله شکنی را پس از همفکری با اعضای گروه و مشاوره با هنرآموز تعیین کنید.
- ۶- متناسب با روش‌های سله شکنی، برای انجام عملیات سله شکنی برنامه‌ریزی کنید. (نوع ابزارکار، زمان انجام کار، اولویت زمان انجام عملیات در قطعات، محل شروع و مسیر حرکت و ...).

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۲	تعیین روش سله شکنی	محل اجرا : مزارع حبوبات تجهیزات : نوشت افزار منابع :سایت، کتابخانه، مشاهده، بازدید، منابع علمی، مصاحبه زمان : ۵ دقیقه		جمع‌آوری و ارائه اطلاعات مربوط به روش‌های سله شکنی، بررسی وضعیت ماشین‌ها و ادوات موجود	۳
			قابل قبول	گردآوری و ارائه اطلاعات مربوط به روش‌های سله شکنی انواع حبوبات قابل کاشت در منطقه	۲
			غیر قابل قبول	روش پیشنهادی با شرایط و امکانات مطابقت ندارد.	۱

ارزشیابی
مرحله‌ای

فعالیت

سله شکنی دستی

سله شکنی عملیاتی است که درعین سادگی نیاز به مهارت دارد. این مهارت با تکرار و تمرین به دست می‌آید. بنابراین در شروع کار ممکن است سرعت و دقت کار کم باشد، به تدریج سرعت کار افزایش یافته و به حدی از مهارت خواهید رسید که همراه با شکستن سله عملیات‌های دیگری را هم، انجام خواهید داد.

- ابزار و وسایل و مواد مورد نیاز:** شفره یا چنگک، بیل یا کج بیل (فوکا)، لباس کار و تجهیزات ایمنی فردی، کرم ضد آفتاب
- ۱- آماده به کار شوید. (پوشیدن لباس و کفش کار، استفاده از مواد و تجهیزات ایمنی و بهداشتی فردی، تحویل گرفتن وسایل کار، حضور در محل کار و ...)
 - ۲- بین اعضای گروه، تقسیم کار کنید.
 - ۳- ابتدا با بیل یا کج بیل فاصله بین ردیف های کشت را سله شکنی کنید.

کج بیل یکی از بهترین ابزارهای دستی در سله شکنی بین ردیف های کاشت است.

دو پهلوی (سینه) پشته ها و حتی فاصله بین بوته اگر زیاد باشد، با بیل و کج بیل سله شکنی می شود.

از کرم ضد آفتاب، کلاه آفتاب گیر و دستکش پارچه ای استفاده کنید و تا حد ممکن پشت به آفتاب عملیات سله شکنی را انجام دهید.

توجه

- ۴- بدون جابه جا کردن یا زیرورو کردن خاک، با پشت بیل یا نوک کج بیل، ضرباتی به خاک بزنید تا خاک کمی نرم تر شود.

با نزدیک شدن به گیاه عمق عمل را کاهش دهید.

توجه

- ۵- افزون بر کف جوی یا کف جویچه ها، دو پهلوی یا سینه پشته ها را هم، سله شکنی کنید.

تا حد امکان با قامت افراشته (کمر راست) کار کنید و هر چند گاه وضعیت بدن خود را تغییر دهید تا فشار ممتد به یک ناحیه از بدن شما وارد نشود.

دقت کنید

- ۶- کیفیت کار خود را به تأیید هنرآموز برسانید.

- ۷- با پایان یافتن هریک از جوی ها، سله شکنی روی پشته همان جوی را شروع کنید.

توجه

- برای شکستن سله احتمالی روی تمام یا بخشی از روی پشته ها از شفره یا چنگک استفاده کنید.
- در سله شکنی روی پشته ها، مراقبت بیشتری کنید تا به گیاه آسیبی نرسد.

- ۸- ضمن نظافت شخصی و محیطی، ابزار و وسایل کار را تمیز کرده، تحویل دهید.
- ۹- در پایان کار مشاهدات و یافته های خود را ثبت و گزارش کنید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۳	انجام سله شکنی	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: بیل، کج بیل، یا فوکا، شفره، کاردک، چنگک، لباس کار، کرم ضدآفتاب، دستکش، عینک آفتابی و کلاه منابع: مشاهدات، تجربیات، سفارشات مربی زمان: ۳۰ دقیقه		سله شکنی بالای ۸۵٪ و به صورت یکنواخت و در زمان مناسب انجام شده است.	۳
			قابل قبول	انجام عملیات سله شکنی با دست بین ۶۰ تا ۸۵ درصد	۲
			غیر قابل قبول	عدم سله شکنی یا کمتر از حد استاندارد، خارج از زمان مناسب	۱

عملیات تکمیلی پس از سله شکنی

مالج‌ها از جمله مالج خاکی، یک لایه محافظ
خاک محسوب می‌شوند.

مزرعه لوبیا پس از سله شکنی بین ردیف‌ها و فواصل بوته

- در ضمن سله شکنی به طور معمول بسیاری از علف‌های هرز قطع می‌شوند. بنابراین ضمن سله شکنی اندام‌های تکثیر شونده علف‌های هرز را به دقت جمع‌آوری کرده و در محل‌های مشخص انباشته کنید. (مانند ساقه زیرزمینی قیاق و غده‌های پیازی شکل)
- همچنین مزرعه شما ممکن است دارای علف‌های هرز انگلی (سس، گل جالیز) باشد. هنرآموز شما این علف‌های هرز زیان‌آور را معرفی خواهد کرد. به محض مشاهده سریعاً اقدام به حذف کامل آنها نمایید. این گونه علف‌های هرز را هم روی اندام‌های تکثیرشونده انباشته کنید.
- در فواصل کار، علف‌های هرز را جمع‌آوری کرده به خارج مزرعه انتقال دهید. در پایان کار این مواد را به ترتیبی که هنرآموز مشخص می‌کند، ساماندهی کنید.
- خاک حاصل از سله شکنی را تا حد ممکن جابه‌جا نکنید. اجازه دهید به صورت یک لایه در سطح مزرعه باقی بماند. این خاک به صورت یک لایه محافظتی (مالج خاکی) عمل کرده و از هدر رفت رطوبت خاک، جلوگیری می‌کند.
- هرگز بعد از سله شکنی اقدام به آبیاری نکنید. اجازه دهید خاک به قول کشاورزان نفسی بکشد. زیرا با شکستن سله، نفوذ هوا به داخل زمین افزایش یافته و گیاهان رشد بهتری خواهند داشت.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۴	عملیات تکمیلی پس از سله شکنی	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: داسک، بیل، لباس کار، دستکش و کلاه آفتابی منابع: تجربه منطقه‌ای، سفارشات مربی زمان: ۲۰ دقیقه	بالاتر از حد انتظار	گردآوری و ارائه اطلاعات مربوط به عملیات تکمیلی پس از سله شکنی خاک و بقایا ساماندهی شود	۳
			قابل قبول	بعد از سله شکنی خاک نرم و بقایا ساماندهی شود.	۲
			غیر قابل قبول	بقایای تکثیر شونده در سطح زمین باقی مانده و نرم‌شدگی خاک غیر یکنواخت است.	۱

شرح کار:

- ۱- زمان سله شکنی را مشخص نماید.
- ۲- روش سله شکنی را مشخص نماید.
- ۳- انجام فرایند سله شکنی
- ۴- انجام عملیات تکمیلی پس از سله شکنی

استاندارد عملکرد:

به روش دستی و با استفاده از فوکا، شفره و چنگک مزرعه حبوبات را سله شکنی نماید.

شاخص ها:

- ۱- مشاهده مزرعه، بررسی وضعیت فیزیکی و رطوبت خاک، وضعیت رویش گیاهان و وضعیت آب و هوا، گردآوری اطلاعات مربوط به زمان سله شکنی حبوبات قابل کاشت در منطقه و ارائه آنها
- ۲- بررسی وضعیت کاشت، ماشین ها و ادوات موجود، گردآوری و ارائه اطلاعات مربوط به روش های سله شکنی در مزارع حبوبات قابل کاشت در منطقه
- ۳- انتخاب و کاربرد وسایل، شناسایی محل های سله شکنی، بین بوته ها، جویچه ها و ردیف های کشت، عمق سله شکنی خاک نرم و نفوذپذیر بودن سطح خاک مزرعه، هموار بودن
- ۴- ایجاد مالچ خاکی یکدست، عدم آسیب به بوته های حبوبات، جمع آوری گیاهان هرز و خارج سازی آنها

شرایط انجام کار:

- ۱- محل اجرا: مزرعه زراعی خشکه کاری شده پس از نوبت دوم آبیاری
- ۲- مواد:
- ۳- منابع:

ابزار و تجهیزات:

سله شکن دستی، بیل، فوکا دسته بلند و کوتاه، بیلچه، شفره، کلاه، لباس کار، کولتیواتور، داسک، چنگه و کاردک

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو *
۱	تعیین زمان سله شکنی	۱
۲	تعیین روش سله شکنی	۱
۳	انجام سله شکنی	۲
۴	عملیات تکمیلی پس از سله شکنی	۱
<p>شایستگی های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش: شایستگی های غیرفنی: تصمیم گیری / ایمنی و بهداشت: خود فرد رعایت نکات ایمنی و بهداشتی درخصوص استفاده از وسایل، گرمزدگی و گزش جانوران / توجهات زیست محیطی: حفظ رطوبت خاک - کاهش تبخیر/ نگرش: سرعت عمل - وقت شناسی</p>			
<p>میانگین نمرات</p>			
<p>.....</p>			

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.

واحد یادگیری ۷

شایستگی وجین

مقدمه

- آیا گیاهان زراعی در فرایند رشد و نمو با گیاهان دیگری باید رقابت کنند؟
- به نظر شما اگر انسان دخالت نکند برنده رقابت گیاه اصلی و علف‌های هرز، کدام است؟ چرا؟
- علت دوام یا استمرار علف‌های هرز علی‌رغم مبارزه یا کنترل آنها، چیست؟
- آیا تمام علف‌های هرز زیان‌آور و خسارت‌زا هستند؟
- آیا با کاشت بذر عاری از بذر علف‌های هرز، مزرعه ما بدون علف هرز خواهد شد؟

واقعیت این است که علف‌های هرز از نظر تعداد و تنوع بسیار زیاد و متنوع هستند. گستره وسیعی دارند و تحمل و سازگاری آنها بسیار بیشتر از هر گیاه زراعی می‌باشد. این واحد یادگیری شما را با ضرورت کنترل علف‌های هرز آشنا کرده، زمان مناسب و روش‌های مطلوب وجین را تشریح می‌کند به نحوی که بتوانید مانع از زیان یا خسارت آن شوید.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، ضمن پی‌بردن به ضرورت و اهمیت وجین در یک یا چند نوبت با استفاده از ابزارهای دستی در موقع و شرایط مناسب اقدام به وجین علف‌های هرز مزرعه حبوبات نماید و عملیات تکمیلی را انجام دهد.

ضرورت و اهمیت وجین

محاصره لوبیا در بین علف‌های هرز در یک زراعت بدون تدبیر

علف هرز گیاهی است که ناخواسته در زمین‌های کشاورزی رشد می‌کند و در رقابت با گیاه اصلی به کمیت و کیفیت آن آسیب می‌زند. به بیان دیگر تمامی گیاهان روییده در مزرعه، به جز گیاه اصلی، علف هرز هستند. علف‌های هرز سازگاری زیادی با زیستگاه خود دارند بنابراین به سرعت رشد کرده و به شدت با گیاه اصلی رقابت می‌نمایند و حتی ممکن است آن را نابود کنند.

برخی از مهم‌ترین زیان‌های علف‌های هرز عبارت‌اند از:

۱) رقابت با گیاه اصلی در جذب آب و مواد غذایی

علف‌های هرز با داشتن ریشه‌های عمیق و گسترده، آب و مواد غذایی را به مقدار زیاد و به سرعت جذب می‌کنند.

۲) رقابت با گیاه اصلی در گرفتن فضا و دریافت نور

علف‌های هرز به سرعت رشد کرده و در مدت کوتاهی سطح زمین و فضای رشد و نمو را در اختیار می‌گیرند. به این ترتیب گیاه اصلی در تنگنا قرار می‌گیرد.

۳) وجود بذر یا اندام‌های علف‌های هرز در محصول، ضمن کاهش

کیفیت محصول، باعث مشکلات انبارداری نیز می‌شود.

ارزش محصول آلوده به بذر علف‌های هرز ناچیز و قابلیت انبارداری آن کم، می‌باشد.

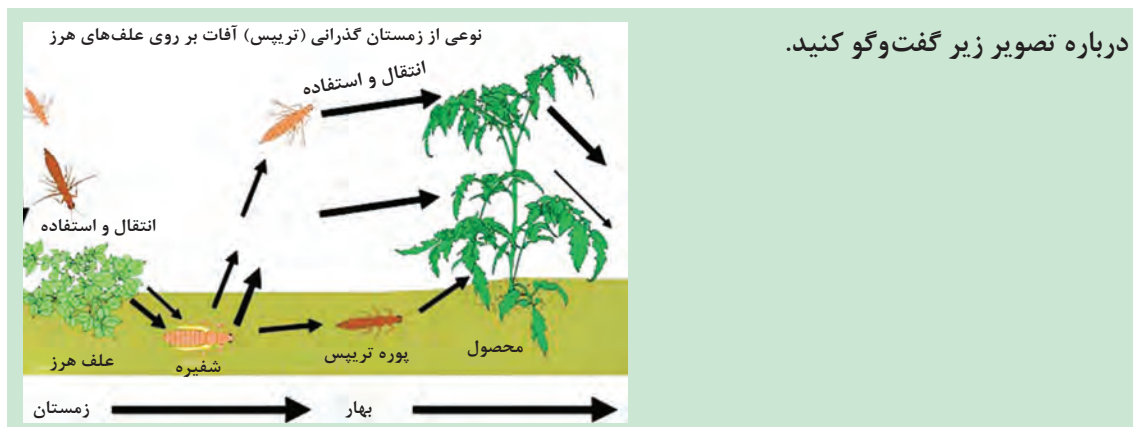

علف‌های هرز انگلی، شیره گیاه را کشیده و آن را به شدت ضعیف می‌کند.

۴ برخی از علف‌های هرز انگل هستند.

۵ علف‌های هرز به عنوان پناهگاه و میزبان حد واسط برخی از عوامل بیماری و آفت‌های گیاهان زراعی محسوب می‌گردند و به‌طور غیرمستقیم می‌توانند زیان بار باشند.

گفت‌وگو کنید

درباره تصویر زیر گفت‌وگو کنید.

۶ رویش علف‌های هرز در جوی‌های آبیاری، باعث هدر رفت آب و ایجاد هزینه پاکسازی می‌شوند.

علف‌های هرز به سرعت در نهرهای آبیاری رها شده رشد می‌کنند. پاکسازی نهرها هزینه و زحمت زیادی دارد.

۷ برخی از علف‌های هرز برای انسان و دام سمی هستند و برخی نیز به علت داشتن خار یا تیغ، آزاردهنده هستند.

وجود خار یا تیغ در برخی از علف‌های هرز خیلی آزار دهنده می‌باشد.

در گفت‌وگو با کشاورزان و دامداران محلی بررسی نمایید که آیا در منطقه شما علف هرز یا به‌طور کلی گیاهی که سمی باشد، وجود دارد؟

۸ ترشحات برخی از علف‌های هرز در خاک، مانع جوانه‌زنی تعدادی از گیاهان می‌گردد.

۹ برخی از علف‌های هرز با پیچیدن به دور گیاه یا محصول، برداشت را مشکل کرده و هدر رفت محصول را بالا می‌برند.

برخی از علف‌های هرز با ساقه‌های پیچنده و رونده خود کاملاً به دور بوته اصلی می‌پیچند. در این شرایط برداشت با مشکل جدی روبه‌رو شده و هدر رفت محصول افزایش می‌یابد.

۱۰ علف‌های هرز، حاشیه و گذرگاه‌های مزرعه حتی مناظر عمومی را بدشکل و مسدود می‌کند. رفت و آمد را مشکل و باعث تخریب می‌شوند.

علف‌های هرز قدرت اشغال فضا، ایجاد بد شکلی در مناظر طبیعی و فضای سبز، تخریب معابر و حتی آسفالت باند فرودگاه‌ها را دارند. به دلیل سازگاری وسیع علف‌های هرز و سرعت رشد و نمو بالایی که دارند در رقابت با گیاهان زراعی همیشه پیروزی با علف‌های هرز می‌باشد.

راهکارهای مناسب برای حفظ محصولات کشت شده از خسارات علف‌های هرز

۱ از رشد و توسعه علف‌های هرز جلوگیری شود.

از رشد و توسعه علف‌های هرز به‌طور جدی پیشگیری کنیم البته نه با جنگ و ستیز بلکه با اندیشه و تدبیر، به ویژه با رعایت اصول زیست محیطی

۲ از گیاهان اصلی در برابر علف‌های هرز حمایت کنیم.

مراقب گیاه خود باشیم

تمام کشاورزان هر دو روش را به نحوی انجام می‌دهند. زیرا به‌طور قطع ثابت شده است که بدون کنترل علف‌های هرز و بدون حمایت گیاه اصلی، مقدار محصول به شدت کاهش می‌یابد و یا حتی ممکن است نابود گردد. ضمن آنکه کیفیت محصول نیز غیر قابل قبول خواهد بود.

اقدامات ضروری برای جلوگیری از خسارت علف‌های هرز یا کاهش میزان خسارت آنها

۱- کاشت بذره‌ای خالص (بوجاری شده)

بذر باید گواهی شده و بدون بذر علف‌های هرز باشد.

۳- رعایت دقیق تاریخ کاشت

۴- پاکسازی جوی‌ها و کناره‌های مزرعه

جوی‌های آبیاری باید همیشه بدون علف هرز باشند.

۲- اجرای به موقع عملیات خاک‌ورزی

شخم در زمان مناسب، خاک گاورو و پس از رویش علف‌های هرز کمک زیادی در کاهش تراکم علف‌های هرز می‌کند.

۵- وجین به موقع علف‌های هرز

وجین علف‌های هرز باید به موقع انجام شود.

کنترل شیمیایی علف‌های هرز ممکن است لازم باشد.

- ۶- عدم کاربرد کودهای تازه دامی
- ۷- سایر اقدامات به زراعی و به نژادی
- ۸- کاربرد اصولی سموم کنترل علف‌های هرز

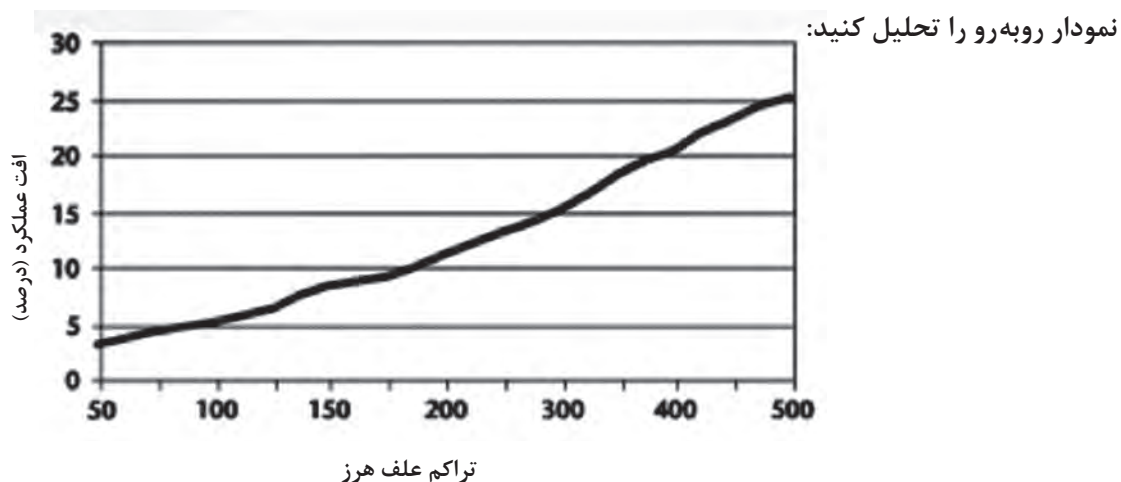
پژوهش کنید

تحلیل کنید

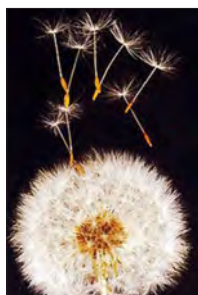

- آیا می‌توانید یک یا چند عنوان زیان بار به لیست زیان‌های علف‌های هرز اضافه کنید؟
- در مورد کنترل علف‌های هرز با اقدامات حمایتی از گیاهان اصلی، چه عواملی را می‌توانید اضافه کنید؟

ضرورت تعداد دفعات وجین

بذرهای مورد کاشت حتی اگر کاملاً خالص باشند، باز هم علف‌های هرز در مزرعه رویش خواهند کرد. زیرا ممکن است بذر علف‌های هرز از سال‌های قبل در زمین مزرعه باقی مانده باشند یا اینکه از طریق آب، هوا، جانوران، ماشین‌ها و ابزارهای کشاورزی به مزرعه رسیده باشند. بنابراین ضرورت دارد علف‌های هرز مزرعه به‌طور مستمر و در چندین نوبت کنترل شوند.

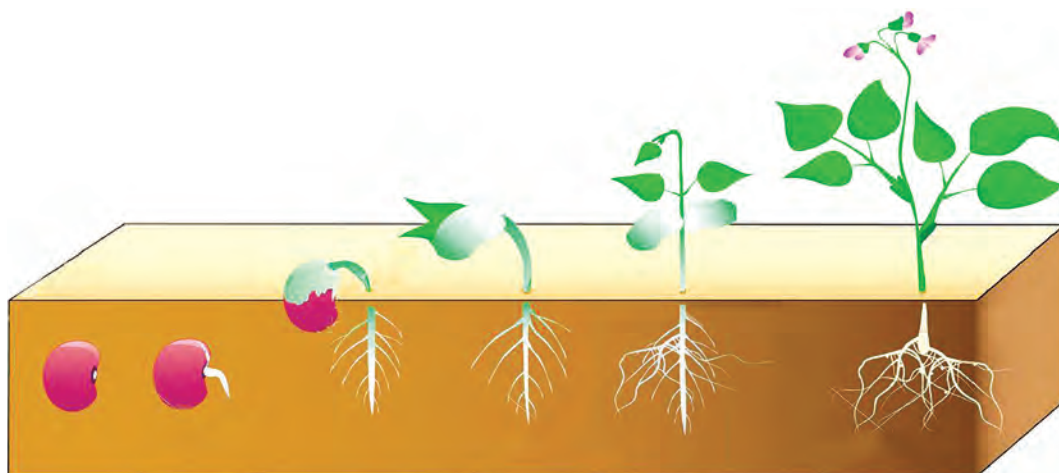

کودهای دامی فراوری نشده، جریان باد و جریان آب از جمله راه‌های انتقال بذر علف‌های هرز به مزرعه می‌باشند.

افراد، احشام، پرندگان، حیوانات مختلف و حتی ابزار و وسایل در انتقال بذر علف‌های هرز نقش دارند.

انجام عملیات وجین و به‌طور کلی، کنترل علف‌های هرز در شروع رشد و نمو گیاه اصلی بسیار ضروری است زیرا گیاهان هرز به محض آبیاری مزرعه به سرعت رشد می‌کنند و به فاصله کوتاهی بر گیاهان اصلی غلبه پیدا می‌کنند.

مراحل مختلف رشد و نمو گیاه لوبیا

با وجین علف‌های هرز در هر نوبت، گیاه اصلی به مدت کوتاهی بدون رقیب شده و رشد طبیعی خود را طی خواهد نمود. اما برخی از علف‌های هرز قدرت باز رویش داشته و دوباره شروع به رشد خواهند کرد. بنابراین تعداد دفعات وجین معمولاً ۲ و گاهی برحسب نوع علف‌های هرز و شرایط گیاه اصلی و منطقه، چندین مرتبه می‌باشد. وجین را باید تا زمانی تکرار کرد که اندازه یا حجم گیاه اصلی، تمام سطح مزرعه را گرفته و علف‌های هرز نوارسته در زیر سایه گیاه اصلی قرار گیرند و نتوانند بر آن، چیره شوند. بیشتر حبوبات تا زمان تشکیل غلاف به علف‌های هرز حساس هستند. لذا تا آن زمان باید کنترل علف‌های هرز ادامه یابد.

در زمان تشکیل غلاف‌ها، علف‌های هرز در زیر تاج گیاه، محصور و محدود خواهند شد.

طول مرحله (روز)	مرحله رشدی لوبیا
۱۰ — ۱۵	سبز شدن و رشد رویشی اولیه
۲۰ — ۲۵	رشد رویشی سریع (تا ظهور اولین گل)
۱۵ — ۲۵	گلدهی تا تشکیل غلاف
۲۵ — ۳۰	پرشدن غلاف‌ها
۲۰ — ۲۵	رسیدن محصول

● جدول مقابل نشان می‌دهد که مدت زمان رسیدن گیاه لوبیا به مرحله تشکیل غلاف در حدود ۴۵ تا ۶۵ روز است. چنانچه هر ۱۵ روز یک بار وجین انجام شود، ۲ تا ۳ بار وجین در این گیاه ضروری می‌باشد.

● برای سایر حبوبات نیز جدول مشابهی را از منابع معتبر پیدا کنید. آنگاه با راهنمایی هنرآموزان خود، برنامه (شروع، تکرار، پایان) وجین علف‌های هرز را تنظیم و به تأیید هنرآموز خود برسانید.

تعیین زمان وجین

از عوامل موفقیت در کنترل علف‌های هرز، انجام به موقع آن است. گاهی چند روز دیر یا زود شدن عملیات وجین می‌تواند اثرات وجین را به شدت تحت تأثیر قرار دهد. بنابراین رمز موفقیت در عملیات وجین، شناسایی زمان مناسب آن است. عوامل مختلفی در تعیین زمان مناسب وجین دخالت دارند.

برخی از مهم‌ترین این عوامل عبارت‌اند از:

- ۱) مرحله رشدی گیاه اصلی
- ۲) مرحله رشدی گیاهان هرز و تراکم آنها
- ۳) شرایط رطوبتی خاک مزرعه
- ۴) شرایط آب و هوایی منطقه

۱) مرحله رشدی گیاه اصلی:

وجین باید قبل از آنکه گیاه اصلی تحت تأثیر علف هرز قرار گیرد، شروع شود. همچنین باید تا زمانی ادامه یابد که رشد و گسترش شاخه و برگ‌های آن به حدی برسد که بر علف هرز سایه‌اندازی کرده یا به اصطلاح علف‌های هرز را خفه کند.

۲) مرحله رشدی علف هرز:

در مورد علف‌های هرز باید گفت که هرچقدر در مراحل ابتدایی رشد، کنترل شوند بهتر است. با این نگرش ممکن است چندین مرتبه وجین کردن نیاز باشد. بدیهی است که هر بار وجین کردن هزینه و زحمت زیادی به همراه دارد. بنابراین کنترل علف هرز قبل از ایجاد خسارت برای گیاه اصلی یا با رسیدن زیان علف‌های هرز، به آستانه زیان اقتصادی، انجام می‌شود. به این ترتیب تعداد نوبت‌های وجین محدودتر شده و همچنین مقدار هزینه کمتر خواهد شد.

۳) شرایط رطوبتی خاک مزرعه در زمان وجین:

وجین باید در سطح مزرعه در زمانی که وضع رطوبت خاک در حد گاورو است صورت گیرد. انجام عملیات در خاک با رطوبت بیشتر از حد گاورو باعث فشردگی و سخت شدن زمین می‌گردد.

۴ شرایط آب و هوایی زمان وجین:

در زمان وجین وضع آب و هوا باید مناسب باشد. وزش باد باعث برخورد ذرات خاک به سر و صورت و به ویژه چشمان وجین کننده خواهد شد. گرمای شدید کار را مشکل و طاقت فرسا خواهد کرد. ریزش باران هر چند جزئی سطح مزرعه را لغزنده و حرکت در آن را با مشکل روبه‌رو خواهد کرد. لذا هوای آرام، نسبتاً ابری و خنک (اغلب همانند اوایل صبح و عصر) برای وجین توصیه می‌شود. فراهم بودن تمام عوامل و شرایط در زمان وجین تقریباً غیر ممکن است اما باید سعی کرد تا اغلب (نه همه) شرایط در حد بهینه باشد.

در منطقه شما وجین علف‌های هرز زراعت حبوبات (مثلاً نخود، لوبیا، ماش و ...) را چه زمانی (تقویم طبیعی) انجام می‌دهند؟ چرا؟

تحقیق کنید

یک پرورش دهنده گیاهان زراعی باید بتواند به‌طور نسبتاً دقیق زمان اجرای عملیات وجین مزرعه خود را تعیین کند. لازمه این کار پایش پیوسته مزرعه است.

تعیین زمان وجین

مراحل انجام کار:

- ۱- همراه هنرآموز به‌طور پیوسته (حداقل هفته‌ای ۲-۳ مرتبه) به مزرعه خود سرکشی کنید.
- ۲- شرایط رویشی گیاهان اصلی را به دقت زیر نظر بگیرید (توجه: گیاه اصلی تحت فشار یا در رقابت با علف هرز نباشد).
- ۳- وضعیت رویشی (جمعیت و مرحله رشدی) علف‌های هرز را بررسی کنید.
- ۴- چنانچه گیاهان هرز پرتراکم بودند یا اینکه در مرحله گسترش سریع بودند، زمان وجین را پیشنهاد دهید.
- ۵- چنانچه گیاهان اصلی در تنگنا یا تحت تأثیر علف‌های هرز بودند، زمان وجین را پیشنهاد دهید.

برخی از علف‌های هرز سرعت رشد بالایی دارند. به‌ترتیبی که در مدت کوتاهی (یک هفته) بر گیاهان اصلی غالب می‌شوند.

دقت کنید

انواع یا تنوع علف‌های هرز، مرحله رویشی و سرعت رشد آن در تعیین زمان کنترل، نقش مهمی دارند.

۶- به وضعیت رطوبت خاک توجه کنید. اگر خاک مزرعه خیلی مرطوب بود، وجین را کمی عقب بیندازید تا به حد گاورو برسد.
۷- وضعیت آب و هوایی را بررسی کنید.

اگر شرایط آب و هوایی برای تمام روز مناسب نبود (گرد و خاک، آفتاب شدید و...) وجین برای ساعات خنک روز (صبح و عصر) را پیشنهاد دهید.

توجه

- ۸- پس از وجین، مجدداً مزرعه را رصد (پایش) کنید.
- ۹- شاخص‌های تعیین زمان وجین را برای تعیین نوبت‌های بعدی نیز، به کار گیرید.
- ۱۰- پس از رشد گیاه اصلی و ایجاد پوشش کامل در سطح مزرعه، پایان وجین را اعلام کنید.
- ۱۱- گزارشی از بررسی‌ها و تصمیمات خود، تنظیم و ارائه دهید.

- برخی از علف‌های هرز مثل علف هرز انگلی سس را به محض مشاهده باید حذف نمود.
- در همه حال گیاهان هرز قبل از گل‌دهی باید وجین شوند.

تذکر

گیاهان انگلی به محض مشاهده باید حذف شوند.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری /نمره دهی)	نمره
۱	تعیین زمان وجین	محل اجرا : مزارع حبوبات از کاشت تا مرحله غلاف‌بندی تجهیزات : نوشت‌افزار منابع : اطلاعات تجربی، رسانه‌ها، اینترنت زمان : ۵ دقیقه		گردآوری اطلاعات و ارائه آنها، تعیین زمان وجین علف‌های هرز مزارع حبوبات قابل کاشت در منطقه	۳
			قابل قبول	تعیین زمان وجین حبوبات قابل کشت در منطقه	۲
			غیر قابل قبول	نامناسب بودن زمان با مرحله رشدی گیاهان اصلی و هرز	۱

ارزشیابی
مرحله‌ای

تعیین روش وجین

وجین به روش‌های مختلفی قابل انجام است. انتخاب روش وجین به نوع زراعت، نوع علف‌های هرز، محل رویش، مرحله رشدی گیاه، مرحله رشدی علف هرز و وضعیت رطوبتی بستگی دارد.

انواع روش‌های وجین عبارت‌اند از:

۱) درآوردن علف‌های هرز از ریشه (ریشه کنی) با دست.

۲) قطع علف‌های هرز از زیر سطح خاک

۳) بریدن علف‌های هرز از روی سطح زمین

۱ درآوردن علف‌های هرز از ریشه:

در روش کندن به ویژه وقتی زمین گاورو باشد، علف هرز به راحتی ریشه کن می‌شود.

این روش یکی از بهترین راه‌های ریشه‌کنی علف‌های هرز چند ساله و دارای اندام‌های رویشی زیرزمینی مثل ریزوم می‌باشد. این گروه از علف‌های هرز با بریدن و قطع کردن در کوتاه‌مدت از بین نمی‌روند. حتی تحریک شده و ساقه‌های بیشتری تولید می‌کنند. در این روش زمین را آبیاری می‌کنند، از همان زمان آبیاری ۲ تا ۳ روز بعد از آن، به راحتی با کشیدن علف هرز، ریشه و ساقه زیرزمینی آنها از خاک خارج می‌شود.

۲ قطع علف‌های هرز از زیر سطح خاک:

این روش رایج ترین روش کنترل علف هرز در انواع روش‌های کشت می‌باشد. زمانی که رطوبت خاک گاورو است تا مدتی بعد از آن وارد مزرعه شده با ابزارهایی چون شفره و اره کارد، علف‌های هرز را از پایین تر از طوقه قطع می‌کنند. بسیاری از علف‌های هرز یک‌ساله و دو ساله با این روش کنترل می‌شوند.

در روش کندن اگر قطع ریشه از ناحیه زیر طوقه انجام گیرد کارآمدی و تأثیرگذاری بیشتری دارد.

۳ روش بریدن علف‌های هرز

از این روش برای حذف علف‌های هرز بلند قامت روئیده در حاشیه مزارع، راه‌های اطراف و درون جوی‌های آبیاری و زهکشی استفاده می‌کنند. اغلب این علف‌ها به مصرف خوراک دام می‌رسند. در این روش که بسیار سریع است از داس یا داسک و گاهی قداره (داس دسته بلند) استفاده می‌شود.

داس دسته بلند (قداره)

بریدن روشی دو منظوره برای کنترل علف‌های هرز حاشیه مزارع و خوراک دام است.

در شرایط گوناگون روش یا روش‌های مختلفی از وجین مورد استفاده قرار می‌گیرد. به ندرت ممکن است تنها یک روش به کار برده شود. اغلب تلفیقی از چند روش مناسب‌تر و کارآمدتر است.

فعالیت

تعیین روش وجین

- ۱- آماده به کار شوید (پوشیدن لباس مناسب کار حضور در مزرعه).
- ۲- روش کشت گیاهان اصلی را مشخص کنید (کرتی و به‌صورت درهم، ردیفی به‌صورت جویچه‌ای یا جوی پشته‌ای و ...).
- ۳- وضعیت رویش علف‌های هرز را بررسی کنید (پراکنده، متراکم، کم ارتفاع، بلندقامت، یک‌ساله، چند ساله، سمج).
- ۴- در هر مورد نظر خود را به تأیید هنرآموز برسانید.
- ۵- برای علف‌های هرز کوچک و نزدیک بوته‌های اصلی روش کندن را پیشنهاد دهید.

از کندن علف هرز درشت نزدیک بوته بپرهیزید زیرا ممکن است باعث لق شدن ریشه گیاه اصلی شود. آنها را از زیر طوقه قطع کنید.

توجه

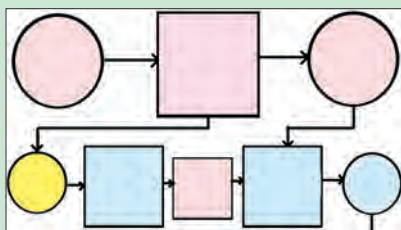
- ۶- برای وجین علف‌های هرزی که در فواصل گیاهان اصلی قرار دارند، روش کندن یا قطع کردن از زیر طوقه را پیشنهاد دهید.

اگر فاصله گیاهان اصلی زیاد و وضع رطوبتی خاک مناسب است، بیرون کشیدن علف‌های هرز نتیجه بهتری دارد.

توجه

- ۷- کندن علف‌های هرز خارج از سطح مزرعه بسیار وقت‌گیر خواهد بود، روش بریدن (درو) آنها قبل از به گل رفتن را، پیشنهاد دهید.

- ۸- نقشه عملیات را کامل کرده به هنرآموز خود تقدیم کنید.

- ۹- پیشنهادهای هنرآموز خود را در نقشه دخالت داده و نقشه خود را نهایی کنید.

انتخاب روش باید منطقی باشد نه تصادفی

- ۱۰- در تهیه نقشه گفت و گو و تبادل نظر کرده و برای رد یا قبول یک نظر دلیل بیاورید.
- ۱۱- برای هریک از روش‌ها، ابزار کار را مشخص کنید.

آیا ابزارهای وجین نیاز به آماده شدن، دارند؟ چگونه؟

تحقیق کنید

اقدام کنید

ابزارهای مورد نیاز خود را آماده به کار کنید.

در ضمن آماده کردن ابزارها، نکات ایمنی را به دقت رعایت کنید.

توجه

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۲	تعیین روش وجین	محل اجرا: مزارع حبوبات، سمعی و بصری، سایت تجهیزات: نوشت افزار، رایانه، کتاب، اینترنت منابع: اطلاعات علمی، تجربیات بومی، سفارشات هنرآموز زمان: ۵ دقیقه		تعیین روش وجین با در نظر گرفتن شرایط مزرعه و ابزار موجود و معرفی ابزار	۳
			قابل قبول	انتخاب روش با توجه به شرایط مزرعه	۲
			غیر قابل قبول	انتخاب روش نادرست می‌باشد.	۱

عملیات وجین علف‌های هرز

برای انجام وجین ضمن وقت‌شناسی و استفاده بهینه از ابزار، بایستی به نکات ایمنی و بهداشتی توجه کنید تا به خود، دیگران، گیاهان اصلی و ابزار و وسایل، آسیبی وارد نسازید.

فعالیت

وجین علف‌های هرز

ابزار و وسایل مورد نیاز: لباس و کفش مناسب کار، بیل یا کج‌بیل، شفره یا بیلچه، علف‌چین (داسک)، تجهیزات ایمنی فردی، جعبه کمک‌های اولیه

مراحل انجام کار

۱- آماده به کار شوید (پوشیدن لباس و کفش مناسب کار، استفاده از کرم ضد آفتاب، پوشیدن دستکش و کلاه آفتاب‌گیر، تحویل گرفتن ابزار کار، حضور در مزرعه و ...)

۲- کار را با نام خدا و توکل بر او شروع کنید.

۳- مساحت مزرعه مورد وجین را بین اعضای گروه تقسیم کار کنید.

۴- علف‌های هرز نزدیک به گیاه اصلی را با دست خارج کنید.

از کندن علف هرز درشت نزدیک بوته بهره‌یزید زیرا ممکن است باعث لق شدن ریشه گیاه اصلی شود. این گونه علف‌های هرز را از زیر طوقه قطع کنید.

توجه

علف‌های هرز نزدیک بوته‌های اصلی، با دست یا بیلچه (یا شفره) حذف می‌شوند.

۵- علف‌های کنده شده را به فاصله مناسب انباشته کنید.

۶- علف‌های هرز کمی دورتر از گیاه اصلی را با شفره قطع کنید.

در موقع کار با شفره، مواظب دست و پای خود باشید. همچنین عمق و زاویه نفوذ شفره به ترتیبی باشد که آسیبی به گیاه اصلی نرسد.

توجه

۷- علف‌های هرز بین ردیف‌ها را با بیل یا کج بیل، قطع کنید.

• در قطع علف‌های هرز به وسیله ابزار کوچک یا بزرگ سعی کنید که محل قطع پایین‌تر از طوقه گیاه باشد.

• در همه حال مراقب خود، دیگران و گیاهان اصلی باشید.

دقت کنید

قطع گیاهان هرز باید از زیر ناحیه طوقه یا یقه باشد.

۸- پس از مختصری پیشروی، کیفیت کار خود را به تأیید هنرآموز برسانید.

علف‌های هرز بین ردیف‌ها قبل از وجین در مرحله اول و دوم

۹- با رعایت نکات فنی و اصلاحی هنرآموز، وجین را تا پاک شدن سطح اختصاصی مزرعه خود ادامه دهید (در صورت لزوم به کمک دوستان خود بشتابید).

۱۰- علف‌های هرز بلند قامت حاشیه نهرها و مزرعه را با علف‌چین، بچینید.

۱۱- عملکرد خود را به تأیید هنرآموز رسانده و با اجازه او کار را پایان دهید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۳	وجین علف‌های هرز	محل اجرا: مزارع حیوانات تجهیزات: بیل، شفره، کج بیل، کاردک، چنگک، لباس کار، تجهیزات ایمنی فردی منابع: مشاهدات، تجربیات، سفارشات هنرآموز زمان: ۳۰ دقیقه	قابل قبول	انتخاب و کاربرد ابزار درست بوده و وجین بین بوته‌ها، بین ردیف‌ها، حاشیه مزرعه و انهار به خوبی انجام شده و زمین کاملاً پاک‌سازی شده است.	۳
				وجین علف‌های هرز با رعایت فاصله علف هرز از بوته و استفاده از ابزارهای مناسب برای بین ردیف و روی ردیف	۲
			غیر قابل قبول	وجین دقیق نبوده یا کمتر از حد استاندارد باشد.	۱

ارزشیابی
مرحله‌ای

با کندن یا حذف علف‌های هرز، وجین تمام نمی‌شود. بلکه باید اقدامات تکمیلی نیز به درستی انجام شود.

انجام عملیات تکمیلی وجین

مراحل انجام کار:

۱- اندام‌های تکثیر شونده (ریزوم، پیاز، غده، سوخ و...) را از سطح مزرعه جمع‌آوری کنید.

اندام‌های تکثیر شونده به صورت ساقه زیر زمینی (ریزوم) ساقه رونده هواپی (استولون) غده، پیاز و سوخ (پیاز توپر) دیده می‌شود.

- ۲- اندام‌های تکثیر شونده را به محلی که هنرآموز تعیین می‌کند، انتقال دهید.
- ۳- اندام‌های تکثیر شونده را ساماندهی کنید (دفن، خشکاندن، سوزاندن و...).
- ۴- اندام غیر تکثیر شونده را در سطح مزرعه به ویژه بخش‌های آفتاب‌گیر، پخش کنید.
- ۵- جویچه‌ها را در صورت نیاز اصلاح و آماده آبیاری کنید.
- ۶- بندها و میان بندهای مزرعه را اصلاح و آماده آبیاری کنید.
- ۷- برای آبیاری مزرعه با هنرآموز خود مشورت کنید.
- ۸- به موقع مزرعه را آبیاری کنید.

توجه

اگر احتمال تکان خوردن یا جابه‌جایی ریشه‌های گیاهان اصلی در فرایند وجین وجود داشته باشد، بلافاصله پس از وجین بایستی اقدام به آبیاری کرد.

۹- از تجربیات و عملکرد خود گزارش تهیه کرده و آماده ارائه نمایید.

۱۰- هرگونه ناخالصی غیرطبیعی یا آلوده کننده محیط زیست را از سطح مزرعه جمع‌آوری و ساماندهی کنید.

۱۱- ابزار و وسایل کار را تمیز کرده، تحویل دهید و به نظافت شخصی خود پردازید.

ارزشیابی
مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۴	عملیات تکمیلی پس از وجین	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: بیل، چهار شاخ، داس منابع: مشاهدات، تجربیات، سفارش هنرآموز زمان: ۳۰ دقیقه	بالاتر از حد انتظار	اندام‌های تکثیر شونده جمع‌آوری و سوزانده و اندام‌های غیر تکثیری را خشکانده و دفن نموده و آبیاری و ساماندهی مزرعه انجام شده است.	۳
			قابل قبول	اندام‌های تکثیر شونده از سطح مزرعه خارج شده اند، سایر بقایا ساماندهی و مزرعه آبیاری شده است.	۲
			غیر قابل قبول	عدم جمع‌آوری و ساماندهی بقایا و عدم آبیاری مناسب و به موقع مزرعه	۱

شرح کار:

۱- تعیین زمان وجین

۲- انتخاب روش وجین

۳- فرایند وجین

۴- انجام عملیات تکمیلی وجین

استاندارد عملکرد:

انجام یک یا چند نوبت وجین مزرعه حبوبات با استفاده از ابزار دستی فوکا و شفره و انجام عملیات تکمیلی آن

شاخص‌ها:

۱- پایش مزرعه، بررسی مرحله رشدی گیاه اصلی و علف‌های هرز، بررسی تراکم علف هرز، بررسی وضعیت رطوبی خاک و شرایط جوی، تنظیم تاریخ‌های و نوبت‌های وجین

۲- مشاهده مزرعه و تعیین روش کشت حبوبات، بررسی علف‌های هرز (از نظر نوع علف هرز، وسعت پراکنش، ارتفاع، انگلی یا غیر انگلی، عمر، روش تکثیر و مرحله رشدی علف هرز)، ماشین‌ها و امکانات

۳- انتخاب و کاربرد وسیله وجین مناسب با نوع علف هرز، حذف علف‌های هرز مجاور بوته، حذف علف‌های هرز فواصل بوته، قراردادن علف‌های وجین شده در ردیف کاشت

۴- جمع‌آوری، خاک‌سازی و معدوم نمودن اندام‌های تکثیر شونده، ساماندهی اندام‌های غیر تکثیر شونده، مرمت و یا بازسازی انهار و جویچه‌ها، مرمت بندها و میان بندها، آبیاری مزرعه، ساماندهی محوطه و تجهیزات

شرایط انجام کار:

۱- محل اجرا: مزرعه سبز حبوبات (در مرحله اول ۴ تا ۶ برگ محصول و مرحله دوم در صورت نیاز ۶ تا ۸ برگ)

۲- مواد:-

۳- منابع: اطلاعات و جداول و استانداردهای علف‌های هرز

زمان: ۳۶۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات:

بیل - چهارشاخ - فوکا دسته بلند - وجین کن دستی - شفره - بیلچه - لباس کار - کلاه - دستکش

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو *
۱	تعیین زمان وجین	۲
۲	تعیین روش وجین	۲
۳	وجین علف‌های هرز	۲
۴	عملیات تکمیلی پس از وجین	۲
	<div>شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی و نگرش:</div> <div> <div>شایستگی‌های غیرفنی: اجتماعی بودن - درستکاری - مدیریت زمان</div> <div>ایمنی - بهداشت: خود فرد (رعایت نکات ایمنی و بهداشتی درخصوص استفاده از ابزار، گرم‌زدگی و گزش جانوران) - توجهات زیست‌محیطی: کاهش سطح تبخیر خاک - حاصلخیزی خاک - افزایش تولید محصولات زارعی - نگرش: آینده‌نگری - سرعت عمل</div> </div>		۲
میانگین نمرات			
حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.			

فصل ۴

مراقبت از بوته

تمدن مانند درختی است که زراعت ریشه آن را تشکیل می‌دهد. همان‌گونه که در اجتماع انسانی و روش‌های زندگی، حد تعادل یا اعتدال مورد تأکید و سفارش است، در جوامع گیاهی از جمله تعداد گیاهان یک مزرعه نیز اعتدال یا حد مناسب مورد تأکید است. کیفیت خوب و عملکرد بالای محصول، در تراکم مطلوب به‌دست می‌آید. این فصل شما را با مفهوم تراکم مطلوب و چگونگی رسیدن به آن آشنا نموده و روش دیگری از حمایت از گیاه اصلی را بیان می‌کند.

واحد یادگیری ۸

شایستگی واکاری

مقدمه

- چه عواملی ممکن است مانع از جوانه زنی یا استقرار بذرها گردند؟
- آیا می توان در تمام شرایط از رویش تمام بذرها اطمینان حاصل کرد؟
- اگر تعدادی از بذرها به هر دلیل جوانه نزدند یا پس از جوانه زنی از بین رفتند، چه باید کرد؟
- آیا هر زمانی می توان اقدام به واکاری نمود؟

عوامل متعددی مانع از جوانه زنی تعدادی از بذرها می شود. همچنین برخی از بذرهای جوانه زده در اثر آفات، بیماری ها، عوامل اقلیمی و غیره از بین می روند. وقتی تعداد بذرها و گیاهچه های از بین رفته خیلی زیاد باشد، مزرعه تنک شده و تراکم از حد مناسب یا مطلوب کمتر خواهد شد. در این صورت عملکرد نهایی به شدت کاهش خواهد یافت. کشاورزان برای پیشگیری از افت عملکرد و خسارت ناشی از آن، اقدام به کاشت مجدد بذر یا نشا در محل های عاری از رویش، می نمایند. این عمل، واکاری نامیده می شود. واکاری به روش های مختلفی صورت می گیرد. شما در این واحد، زمان، چگونگی و روش های واکاری را فرا می گیرید.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، ضرورت عملیات واکاری را درک کرده و با شناسایی محل های عاری از رویش، در زمان مناسب به روش های رایج برای رساندن مزرعه به تراکم مطلوب، اقدام به واکاری نماید.

ضرورت عملیات واکاری

هر چند تمام سعی و مراقبت‌ها بر این است که نیاز به کشت دوباره یا واکاری پیش نیاید اما گاهی برخی عوامل باعث می‌شود که تمام بذرها آن گونه که هدف کشاورز بوده، سبز نشود یا اینکه پس از سبز شدن از بین بروند. لذا بخشی از مزرعه، خالی از رویش گیاهان زراعی خواهد بود. در این صورت تراکم مزرعه مطلوب نخواهد شد. به کاشت دوباره بخش یا بخش‌های مزرعه، واکاری^۱ می‌گویند. بدیهی است که حداکثر عملکرد، فقط در حالت تراکم مطلوب به دست می‌آید. برای رساندن مزرعه به تراکم مطلوب، اقدام به واکاری ضروری است. واکاری در بیشتر موارد به صورت کاشت بذر به روش دستی است. هرچند کاشت نشاء هم عملی و قابل توصیه است.

در سطح کوچک مانند طرح‌های آزمایشی، فواصل بذرها بسیار دقیق تعیین و کاشت به صورت دستی انجام می‌شود.

برخی از مهم‌ترین عواملی که سبب واکاری می‌شوند عبارت‌اند از:

۱) خبره نبودن کشاورز در توزیع یکنواخت بذرها

وقتی بذرپاش، مهارت کافی نداشته باشد، مقدار بذر کاشته شده بیشتر یا کمتر از حد مناسب خواهد شد.

۲) تنظیم نبودن ماشین کارنده یا بروز مشکلات فنی

تنظیم نبودن ماشین کارنده توزیع یکنواخت بذر را برهم می‌زند.

۳ پایین بودن ارزش مصرفی بذر

۴ برچیده شدن بذرها توسط حشرات و پرندگان

پرندگان، حشرات و موجودات زنده مختلف دیگر، می توانند در جابه جایی و توزیع بذرها نقش مهمی داشته باشند.

در چه روشی از کاشت، خسارت مورچه ها و پرندگان بیشتر است؟ چرا؟

فکر کنید

۵ تأمین نشدن به موقع عوامل مؤثر در جوانه زنی
(آب، هوا، حرارت)

عدم تأمین رطوبت کافی و به موقع، درصد جوانه زنی بذرها را به شدت کاهش می دهد.

۶ بروز شرایط نامساعد در زمان جوانه زنی یا پس از آن
(سرما، خشکی، یخبندان، تگرگ)

عوامل غیرمترقبه مانند تگرگ تعداد زیادی از گیاهان نورسته را نابود می کند.

۷ حمله آفات یا امراض در مراحل اولیه

آفات و بیماری به ویژه در شرایط نامناسب محیطی، مانع بزرگی برای استقرار گیاهان نورسته است.

۸ سله بستن و یا غرقاب شدن بلندمدت بخشی از مزرعه

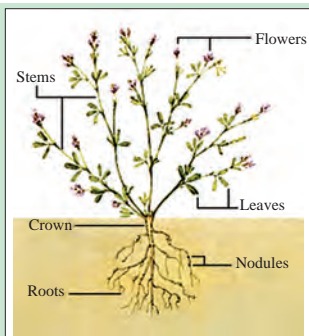
غرقابی و جریان تند آب در سطح مزرعه در جوانه زنی و رویش یکنواخت مزرعه ایجاد مشکل می کنند.

۹ برخی از گیاهان قدرت ترمیم فضا را دارند. یعنی وقتی فضا داشته باشند، با ایجاد شاخه های جانبی یا ساقه های فرعی آن فضا را پر می کنند. تنک بودن اولیه مزرعه این گونه گیاهان طبیعی بوده و نیاز به واکاری نمی باشد.

گیاه گندم، برنج، جو، ذرت، شیدر و ... قابلیت ترمیم فضا را دارند.

نوشته های تصویر را ترجمه کنید و سپس با توجه به بند ۹ تحلیل کنید.

تحلیل کنید

تعیین مناطق نیاز به واکاری

جاهای خالی در مزرعه باید شناسایی شده و مقدار یا وسعت آن نیز تعیین گردد تا در زمان مناسب اقدام به واکاری شود.

فعالیت

نقاط بدون رویش باید شناسایی و واکاری شوند.

شکل و اندازه گیاهان کشت اول و واکار باید تاحدممکن شبیه به هم شوند.

تعیین جاهایی از مزرعه که باید واکاری شوند.

مراحل انجام کار:

- ۱- همراه هنرآموز خود به مزرعه وارد شوید.
- ۲- برای راحتی عمل و دقت بیشتر، سطح مزرعه را بین افراد گروه تقسیم‌بندی کنید.
- ۳- وضعیت رویش مزرعه را بررسی کنید.
- ۴- هر فرد نقاط بدون جوانه یا عاری از رویش قسمت خود را مشخص کند.
- ۵- طول (کشت ردیفی) یا مساحت (کشت درهم یا کرتی) نقاط خالی را تعیین کنید.
- ۶- با جمع‌بندی یافته‌های افراد گروه، جمع طولی یا مساحت سطح خالی مزرعه را به دست آورید.
- ۷- واریسی مزرعه یا پایش رویش را تا ۱۰ الی ۱۵ روز بعد از کاشت به طور مرتب ادامه دهید تا قضاوت شما از عدم رویش بذرها، به حقیقت نزدیک تر شود.
- ۸- مقدار بذر مورد نیاز خود را محاسبه کنید.
- ۹- از عملکرد خود گزارشی تهیه و به هنرآموز خود ارائه دهید.

- آیا عدم رویش (کمی تراکم) را با واکاری می توان به طور کامل جبران کرد؟
- برای بیان نظرات خود از منابع علمی و تجربه صاحب نظران استفاده کنید.

گفت و گو کنید

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۱	تعیین نقاط نیاز به واکاری	محل اجرا: مزارع حیوانات تجهیزات: نوشت افزار منابع: اطلاعات و جداول استانداردهای تراکم مطلوب مزرعه حیوانات زمان: ۱۰ دقیقه		پایش مزرعه و تعیین نقاطی که نیاز به واکاری دارد	۳
			قابل قبول	تعیین مساحت قسمت‌های نیاز به واکاری - تعیین مقدار بذر مورد نیاز	۲
			غیر قابل قبول	نقاطی از مزرعه که زمین نیاز به واکاری را مشخص می‌کند. عدم بررسی و جمع‌بندی سطح خالی از رویش و یا نادرست بودن محاسبه بذر مورد نیاز	۱

زمان مناسب واکاری

شرایط اقلیمی منطقه، نوع گیاه و شرایط مزرعه، راهنمای خوبی برای یافتن زمان مناسب واکاری است. کشاورز همواره باید وضعیت مزرعه خود و تغییراتی که در پیرامون مزرعه به وقوع می‌پیوندد را به دقت پایش (رصد) نماید.

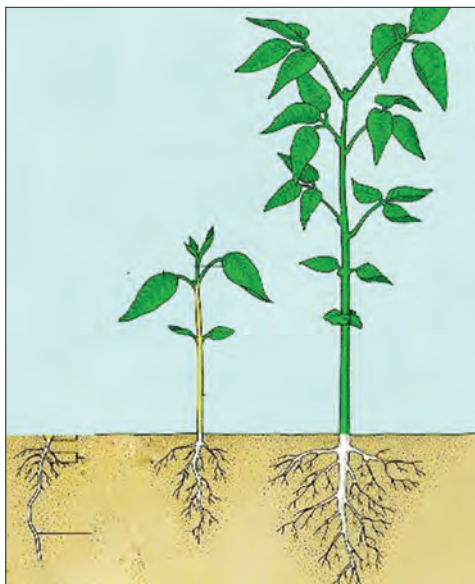
به‌طور کلی زمانی باید اقدام به واکاری نمود که:

- ۱ خروج تمام جوانه‌ها از خاک قطعی شده باشد.
- ۲ دوره بروز شرایط نامساعد محیطی مثل سرما، تگرگ و ... به پایان رسیده باشد.
- ۳ دوره شیوع یا اوج حمله آفات و عوامل بیماری‌زا به پایان رسیده باشد.
- ۴ فرصت کافی برای کامل شدن دوره رشد و نمو و باردهی محصول باقیمانده باشد.

در هر زمانی نمی‌توان اقدام به واکاری کرد. برخی از بذرها ممکن است در عمق بیشتری قرار گرفته باشند و در چند روز آینده جوانه بزنند. از سوی دیگر نمی‌توان واکاری را خیلی به عقب انداخت چون بین بوته‌های کاشت اولیه و واکار، اختلاف رشد بروز خواهد کرد و اصلاً ممکن است شرایط اجازه محصول دهی به بوته‌های واکار را ندهد. تجربه در این زمینه بهترین مشاور و هدایت‌کننده است.

اختلاف گیاه اصلی و واکار نباید زیاد باشد.

وقتی اختلاف رشد گیاه اولیه و واکار زیاد باشد، گیاه واکاری شده در سایه اندازه گیاه اصلی قرار گرفته و از رشد باز می‌ماند.

در منطقه شما واکاری مزرعه حبوبات را حدوداً چند روز بعد از کاشت انجام می‌دهند؟ چرا این مدت را کشاورزان منطقه انتخاب کرده‌اند؟

تحقیق کنید

تعیین زمان مناسب واکاری مراحل انجام کار:

بررسی وضعیت رویش جوانه‌ها
برای تعیین زمان مناسب واکاری

بذرها در ضمن خروج از خاک یا کمی پس از
آن، ممکن است دچار آسیب جدی شوند.

- ۱- از مزرعه خود به طور منظم بازدید نمایید.
- ۲- بخش‌هایی از مزرعه را که با گذشت حداقل ۱۰ روز، جوانه‌زنی در آنها صورت نگرفته است، شناسایی کنید.
- ۳- با بیلچه یا نوک شفره، لایه نازکی از خاک نقاط کاشت بدون رویش را کنار بزنید.
- ۴- چنانچه با جوانه‌های در حال رویش برخورد نکردید، کاوش را تا رسیدن به بذر ادامه دهید. (حداقل ۵-۷ سانتی‌متر)
- ۵- وضعیت بذر و جوانه‌زنی را با مشورت هنرآموز تحلیل کنید. (عدم جوانه‌زنی، حمله آفات، خشکیدگی و...)
- ۶- در مورد احتمال رویش بذر یا ناامیدی از آنها، قضاوت کنید.
- ۷- صحت قضاوت خود را به تأیید هنرآموز برسانید.
- ۸- در مورد جوانه‌هایی که در حال خروج یا پس از خروج از زمین خسارت دیده‌اند، بررسی کنید.
- ۹- در مورد احتمال ترمیم و جبران خسارت قضاوت کنید.
- ۱۰- درستی قضاوت خود را به تأیید هنرآموز برسانید.
- ۱۱- تهدیدهای رایج و معمول منطقه را مورد بررسی قرار دهید. (اقلیمی، آفات و ...)
- ۱۲- شایع‌ترین زمان بروز تهدیدهای رایج را از کارشناسان و خبرگان بومی بپرسید.
- ۱۳- نظر کارشناسان و خبرگان را در مورد پایان یافتن یا باقی بودن خطر تهدید به اطلاع هنرآموز برسانید.
- ۱۴- طول دوره رشد گیاه مورد کاشت (مانند لوبیا) و آخرین زمان مناسب کاشت آن را پیدا کنید.
- ۱۵- یافته‌های خود را جمع‌بندی کنید.
- ۱۶- تاریخ واکاری را تعیین کنید.
- ۱۷- تاریخ تعیین‌شده را به تأیید هنرآموز خود برسانید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۲	انتخاب زمان واکاری	محل اجرا: مزارع حیوانات تجهیزات: نوشت‌افزار منابع: اطلاعات هواشناسی، تجربیات محلی، سفارشات هنرآموز، شواهد زمان: ۵ دقیقه		پایش مزرعه و گردآوری اطلاعات درباره خطرات و تهدیدها و آخرین زمان جوانه‌زنی را انجام می‌دهد.	۳
			قابل قبول	تعیین زمان واکاری با در نظر گرفتن تهدیدهای رایج، در منطقه	۲
			غیر قابل قبول	زمان بدون توجه به گیاه و واقعیت‌ها، تعیین شده است.	۱

ارزشیابی
مرحله‌ای

ضرورت آماده کردن بذر و نشا برای واکاری

یکی از عوامل تعیین کننده در موفقیت عملیات واکاری، کاهش فاصله رشدی گیاه واکاری شده با گیاه کشت نخستین می باشد.

راهکارهایی که برای رسیدن به این هدف وجود دارد عبارتند از:

۱ تعیین دقیق زمان واکاری که قبلاً تشریح گردید.

۲ آماده کردن بذر برای کاشت.

فرایند جوانه زنی بذر به طور طبیعی مدتی طول می کشد. طول این مدت بر حسب نوع بذر و شرایطی که بذر در آن قرار گرفته است تفاوت می کند. در حبوبات این فاصله بین ۵ تا ۱۵ روز است.

با انجام اقداماتی می توان سرعت جوانه زنی را افزایش داد. به عبارت دیگر طول مدت جوانه زنی را به کمترین حد ممکن رساند. این اقدامات در بذره‌های واکاری الزامی است. زیرا به طور طبیعی بذره‌های واکاری شده از بذره‌های نخستین تقریباً ۱۵-۱۰ روز عقب تر هستند. اگر جوانه زنی آنها هم مثلاً ۱۰ روز طول بکشد، اختلاف ۲ گروه گیاهان کشت نخست و واکاری شده به ۲۵-۲۰ روز خواهد رسید. در این شرایط گیاهان واکاری شده ممکن است هرگز به حد گیاهان نخست نرسند.

از سوی دیگر ممکن است زمان رسیدگی آنها با شرایط نامساعد محیطی روبرو گردد. براین اساس آماده کردن بذرها برای واکاری به ترتیبی که جوانه زنی آنها در مدت کوتاهی اتفاق بیافتد، در بیشتر موارد ضروری است.

با روش هایی مانند خیساندن بذر و استفاده از گیاهچه یا نشا می توان اختلاف گیاهان واکار را با گیاه کشت نخست کاهش داد.

در منطقه شما بذره‌های واکار را چگونه آماده می کنند؟

تحقیق کنید

آماده کردن بذر یا نشا برای واکاری:
برای آماده کردن بذر و نشا به ترتیب زیر عمل کنید.

فعالیت

آماده کردن بذر برای واکاری

مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- بذر را به مقدار نیاز، انتخاب کنید.
- ۳- در انتخاب بذر ها، انواع کاملاً سالم و درشت تر را برگزینید.
- ۴- بذر را ۲۴-۴۸ ساعت در آب قرار دهید. (دمای آب حدود ۲۵-۳۰ درجه سانتی گراد باشد).
- ۵- هر ۸-۱۰ ساعت آب را عوض کنید.
- ۶- با ظهور تندش (نیش) از بذر، عمل خیساندن را پایان دهید. (به شکافتن پوسته بذر و خروج نوک ریشه چه، تندش می گویند).
- ۷- از عملکرد خود گزارش تهیه و به هنرآموز ارائه دهید.

خیساندن بذر به مدت تعیین شده، جوانه زنی را تسریع می کند.

بهتر است خیساندن بذر تا زمان تندش یعنی شکافته شدن پوسته بذر و خروج نوک ریشه چه که کشاورزان اصطلاحاً نیش زدن می گویند ادامه یابد نه بیشتر.

علت عوض کردن آب هنگام آماده کردن بذر ها برای واکاری پس از هر ۸ تا ۱۰ ساعت را پرس و جو کنید.

تحقیق کنید

ارزشیابی مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۳	آماده سازی بذر برای واکاری	محل اجرا: آزمایشگاه زراعت تجهیزات: ترازو، سطل، کیسه مواد: بذر حبوبات، آب منابع: کتاب ها، مقالات، سایت، تجربیات محلی، مشاهدات عینی، سفارشات هنرآموز زمان: ۱۵ دقیقه		انتخاب و توزین بذر، خیساندن و آماده کردن بذر یا تولید نشاء	۳
			قابل قبول	آماده کردن بذر های جوانه دار به مقدار کافی	۲
			غیر قابل قبول	خیساندن ناقص و بذر ها آماده نمی باشند.	۱

واکاری

با مناسب شدن شرایط آب و هوایی و خاک به‌ویژه از نظر رطوبت، اقدام به عملیات واکاری نمایید.

مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- مقداری از بذر آماده شده را درون سطل همراه بریزید.
- ۳- با بیلچه یا شفره، گوده کاشت را در نقاط هدف، ایجاد کنید.
- ۴- عمق کاشت را نسبت به کاشت اولیه، کمتر (حدود ۳ سانتی‌متر) انتخاب کنید.

فعالیت

توجه

کاشت سطحی‌تر، خروج گیاه از خاک را به جلو می‌اندازد.

۵- بذر را داخل گوده کاشت قرار دهید.

۶- روی گوده را پوشانیده و کمی فشرده کنید.

دقت کنید

طوری خم و راست شوید که به ستون فقرات شما آسیبی نرسد.

کاشت نشا در واکاری، رشد و نمو را تسریع می‌کند.

۷- عملیات واکاری بذر را به همین ترتیب ادامه دهید.

۸- در صورت امکان، از نشا برای واکاری استفاده نمایید. یعنی از نقاط پرتراکم

گیاهان را با بیلچه برداشته و در جاهای کم‌تراکم بکارید.

۹- به اطراف نشا کاشته شده، کمی فشار وارد کنید تا ارتباط ریشه با خاک برقرار گردد.

۱۰- در پایان کار از اقدامات و یافته‌های خود گزارش تهیه کرده به هنرآموز خود ارائه دهید.

۱۱- برای عملیات تکمیلی آماده شوید.

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۴	انجام واکاری	محل اجرا: مزارع حیوانات تجهیزات: بیل، بیلچه، شفره، مواد: بذر یا نشا منابع: تجربه محلی، مشاهدات عینی، سفارشات هنرآموز زمان: ۳۰ دقیقه		انتخاب وسایل، کاشت و پوشیدن بذر و فشرده کردن آنها را انجام دهد.	۳
			قابل قبول	واکاری بدون آسیب به جوانه‌ها و کاملاً منظم و در حد استاندارد، و پوشش و فشرده‌سازی به دقت انجام می‌شود.	۲
			غیر قابل قبول	واکاری با شاخص‌های استاندارد مغایرت داشته و غیریکنواخت می‌باشد.	۱

عملیات تکمیلی پس از واکاری

یکی از عملیات مهم تکمیلی پس از واکاری، آبیاری است. قبل از آبیاری باید جوی‌ها مورد بررسی و در صورت نیاز، اصلاح و بازسازی شوند. بندها و میان‌بندها و سایر مسیرهای داخل مزرعه نیز باید مورد بررسی و در صورت نیاز، بازسازی شوند.

فعالیت

آبیاری مزرعه پس از واکاری

مواد و ابزار مورد نیاز: آب زراعی، بیل، کلش
مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- جوی‌های اصلی و فرعی را مورد بررسی و در صورت لزوم بازسازی کنید.
- ۳- جویچه و پشته داخل مزرعه را بررسی و بازسازی کنید.
- ۴- آب را به زمین یا مزرعه هدایت کنید. تا حد امکان از سیفون استفاده کنید.
- ۵- توزیع آب در تمام جویچه یکنواخت و تا حد امکان آهسته انجام گیرد (تا ایجاد فرسایش ننماید).

با استفاده از سیفون، توزیع آب دقیق‌تر و یکنواخت‌تر می‌شود.

۶- اگر از سیفون استفاده نمی‌کنید، برای تنظیم جریان آب در بندها و میان‌بندها از کاه و کلش استفاده کنید.

برای مهار یا تنظیم جریان آب، هرگز از خاک استفاده نکنید و استفاده از نایلون را به حداقل برسانید.

دقت کنید

- ۷- مدت آبیاری را تا حدی انتخاب کنید که نم (خیساب) به سطح پشته‌ها برسد.
- ۸- مراقب باشید هرگز آب روی پشته‌ها و مرزها را نگیرد یا در کشت کرتی آب روی گیاه را نپوشاند.
- ۹- در پایان کار، جریان آب را قطع کنید. مراقب باشید آب به هدر نرود.

در مورد چگونگی مدیریت زه آب سطحی با هنرآموزان خود مشورت کنید.

توجه

- ۱۰- ابزار و وسایل را تمیز کرده و تحویل دهید.
- ۱۱- ضمن پاکسازی محیط عملیات، به نظافت فردی خود بپردازید.
- ۱۲- از اقدامات و عملیات خود گزارش تهیه و ارائه دهید.

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۵	عملیات تکمیلی	محل اجرا: مزارع حیوانات تجهیزات: بیل، سیفون مواد: کلش، مشمع، آب کشاورزی منابع: تجربیات محلی، مشاهدات عینی، سفارشات هنرآموز زمان: ۶۰ دقیقه		پس از واکاری مرمت و ترمیم نهرها را انجام دهد سپس آبیاری و هدایت آب را انجام می‌دهد.	۳
			قابل قبول	پس از کاشت، آبیاری مناسب را انجام می‌دهد.	۲
			غیر قابل قبول	عدم آبیاری مزرعه در موقع مناسب یا به‌صورت غیریکنواخت	۱

ارزشیابی شایستگی واکاری

شرح کار: ۱- تعیین نقاط کم تراکم ۲- تعیین زمان واکاری ۳- آماده کردن بذر ۴- کاشت بذر ۵- آبیاری			
استاندارد عملکرد: واکاری و انجام عملیات تکمیلی مزرعه حیوانات با استفاده از بیل، شفره یا بیلچه			
شاخص‌ها: ۱- بررسی وضع تراکم و وضعیت رویش مزرعه، اندازه‌گیری ردیف‌ها و مساحت‌یابی نقاط نیاز به واکاری، مقایسه با جداول استاندارد، محاسبه بذر ۲- پایش مزرعه، استخراج تاریخ خاک آب، ارزیابی آخرین زمان جوانه‌زنی، مقایسه با جداول استاندارد، بررسی تهدیدها، محاسبه و تعیین زمان واکاری ۳- انتخاب بذر، توزین بذر، خیساندن بذر، جوانه‌دار کردن بذر ۴- انتخاب وسیله، گوده‌برداری یا ایجاد شیار، کاشت بذر، پوشش بذر، فشردن بذر ۵- بازنگری کانال‌های آبی، مرمت و ترمیم کانال‌ها، هدایت و توزع آب، تنظیم گوشه‌ها، کنترل سطح بندها، تنظیم جریان آب، آبیاری، قطع جریان آب			
شرایط انجام کار: ۱- محل اجرا: مزرعه حیوانات ۲- مواد: بذر، آب، کیسه، مشمع، کلش ۳- منابع: اطلاعات و جداول و استانداردهای بذور حیوانات زمان: ۲۴۰ دقیقه			
ابزار و تجهیزات: بیل، شفره، بیلچه، سطل، پارچه یا کیسه، فوکا، ترازو، متر، لباس کار، سیفون آبیاری، بذر، کیسه، مشمع، کلش			
معیار شایستگی:			
ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو *
۱	انتخاب زمان واکاری	۱
۲	تعیین نقاط نیاز به واکاری	۱
۳	آماده‌سازی بذر یا نشا	۲
۴	انجام کاشت مجدد	۲
۵	عملیات تکمیلی	۱
شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی و نگرش: شایستگی‌های غیرفنی: تصمیم‌گیری - محاسبه و ریاضی - اجتماعی بودن/ ایمنی و بهداشت: خود فرد (رعایت نکات بهداشتی و ایمنی درخصوص به‌کارگیری بذر ضدعفونی شده، گرم‌زدگی) / توجهات زیست‌محیطی: افزایش پوشش گیاهی - پرهیز از هدر دادن منابع / نگرش: وقت‌شناسی - حس‌بگیری		۲
میانگین نمرات			
* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.			

واحد یادگیری ۹

شایستگی تنک دستی

مقدمه

- آیا هر چه تعداد گیاهان یک مزرعه افزایش یابد، عملکرد هم افزایش خواهد یافت؟
- آیا باید تمام گیاهان رویش یافته در یک مزرعه را نگه داشت؟
- آیا ممکن است افزایش بیش از حد تعداد گیاهان در واحد سطح، باعث کاهش عملکرد و کیفیت محصول گردد؟
- چرا برخی از کشاورزان به طور عمدی تعداد بذر بیشتری در زمین می کارند؟
- آیا هر زمانی می توان اقدام به حذف گیاهان مازاد نمود؟

گاهی به دلایل گوناگونی که شما آنها را در این واحد یادگیری، مطالعه خواهید کرد، تعداد گیاهان رویش یافته در یک مزرعه، خیلی بیشتر از حد مناسب یا مطلوب می گردد. در این شرایط، تراکم گیاهی بیشتر شده و بین گیاهان برای جذب آب، عناصر غذایی و سایر عوامل، رقابت شروع خواهد شد. رقابت بین گیاهان منجر به ضعیف شدن آنها و کاهش عملکرد خواهد شد. کشاورزان باتجربه پس از اطمینان از رفع خطرات احتمالی یا تهدیدها و قبل از شروع رقابت، اقدام به حذف گیاهان مازاد بر تراکم مطلوب می کنند. به این عمل، تنک می گویند. در این واحد یادگیری با زمان، روش و مراحل تنک آگاه شده و قادر به انجام درست آن خواهید شد.

استاندارد عملکرد

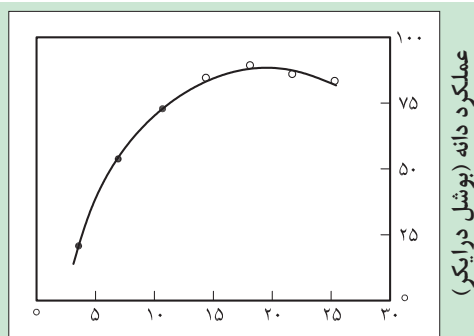
هنرجو با توجه به تراکم تعیین شده در نقاط پر تراکم بوته های اضافی را حذف و تراکم مطلوب را در مزرعه ایجاد نماید.

تنک کردن

در کشاورزی نوین از ماشین‌های کاشت یا کارنده‌های دقیق و همچنین از روش‌های جدید مانند کاشت نواری بذر، کاشت بذرهای پوشش‌دار، نشاکاری و ... استفاده می‌شود. بنابراین در این نوع کشاورزی عملیات تنک کردن گیاهان زراعی وجود ندارد یا بسیار نادر است. اما در کشاورزی رایج کشور ما و بسیاری از کشورهای دیگر به دلیل کاشت بذر به مقدار بیش از حد مورد نیاز، همچنان این عملیات ضروری است.

کاشت بذر به مقدار بیش از حد مورد نیاز، ممکن است آگاهانه یا ناآگاهانه باشد. یک کشاورز گاهی آگاهانه بذر بیشتری می‌کارد زیرا از رویش تمام بذرهای خود اطمینان ندارد یا اینکه برحسب شرایط نامناسب محیطی مانند تگرگ یا خسارات آفات، احتمال می‌دهد تعدادی از جوانه‌ها از بین بروند. در حالی که گاهی کاشت بیش از حد بذر به دلایلی همچون تنظیم نبودن ماشین کارنده یا خبره نبودن فرد بذرپاش یا بذرکار، به‌طور ناخواسته اتفاق می‌افتد. تنک کردن دقیقاً برعکس واکاری است اما هدف هر دو عملیات یکی بوده و آن هم رساندن مزرعه به حد تراکم مطلوب است. به بیان دیگر تنک کردن مزرعه یعنی حذف بوته‌های مازاد و رساندن مزرعه به حد تراکم مطلوب است.

پس از رویش مزرعه و برطرف شدن خطرات و تهدیدهای احتمالی، تنک کردن بوته‌های اضافی الزامی است. زیرا عملکرد مزرعه در تراکم بالاتر همانند تراکم پایین‌تر از حد مطلوب، به شدت کاهش می‌یابد. این کاهش عملکرد در گیاهانی مانند حبوبات که هدف از پرورش آنها تولید دانه می‌باشد به مراتب بیشتر از گیاهان علوفه‌ای است.

تراکم بوته (۱۰۰۰ بوته درایکتر)
نمودار رابطه تراکم بوته با عملکرد دانه

پس از تبدیل واحدها به دستگاه متریک (یعنی عملکرد برحسب کیلوگرم در هکتار و تراکم برحسب تعداد در هکتار)، نمودار مقابل را تجزیه و تحلیل کنید.

تحلیل کنید

شما چه تعداد بوته در هکتار بر اساس این نمودار فرضی انتخاب می‌کنید؟ چرا؟

پاسخ دهید

به جز آنچه مثال زده شد، چه شرایط یا عواملی باعث کاشت بذر به مقدار یا تعداد بیش از حد مطلوب به صورت آگاهانه و یا ناخواسته می‌شود؟ عوامل را به تفکیک، لیست کرده و در مورد هر یک گفتگو کنید.

گفت‌وگو کنید

بخش‌هایی از مزرعه که تعداد بوته در واحد طول (در کشت ردیفی یا خطی) یا در واحد سطح (کشت درهم) زیاد به نظر می‌رسند، باید شناسایی گردند. آنگاه با شاخص‌های استاندارد یا همان تراکم مطلوب برای رسیدن به حداکثر عملکرد، مقایسه گردند.

تراکم بیش از حد گیاهان در واحد سطح نامطلوب است.

تعیین مناطق پرتراکم (نیازمند به تنک)

مراحل انجام کار:

- ۱- همراه هنرآموز خود به مزرعه وارد شوید. (زمان بازدید را به طور معمول ۱۵-۱۲ روز پس از کاشت انتخاب کنید).
- ۲- وضعیت رویش را در قسمت‌های مختلف مزرعه بررسی کنید.
- ۳- تعداد بوته روییده در واحد طول یا واحد سطح را شمارش کرده و با تراکم مناسب هر گیاه در هر روش مقایسه کنید.
- ۴- در مورد وضعیت تراکم و ضرورت عملیات تنک تصمیم‌گیری کنید. در تصمیم‌گیری نظرات تمام افراد گروه را دخالت دهید.

دقت کنید

اختلاف جزئی (کمتر از ۵ درصد) بین تراکم موجود و تراکم مطلوب، قابل صرف نظر است.

در تراکم زیاد، گیاهان ضعیف می‌شوند.

- ۵- تصمیم خود را به اطلاع هنرآموز برسانید. با نظر ایشان تصمیم خود در مورد نیاز یا عدم نیاز به تنک کردن را، نهایی کنید.
- ۶- اقدامات و یافته‌های خود را ثبت و گزارش نمایید.

محاسبه کنید

اگر برای کاشت لوبیا قرمز تیپ رونده مانند رقم صیاد، الگوی $۵ \times ۷/۵$ سانتی‌متر و تیپ ایستاده مانند اختر و درخشان الگوی ۵×۶۰ سانتی‌متر پیشنهاد شده باشد، در بررسی وضعیت رویش گیاهان برای تعیین ضرورت تنک مشخص شد که تعداد بوته در مترمربع در تیپ‌های رونده ۳۳ بوته و تیپ‌های ایستاده ۳۵ بوته می‌باشد. مشخص کنید:

- ۱- تراکم موجود در هر تیپ چند درصد با تراکم مطلوب تفاوت دارد؟
- ۲- در کدام تیپ نیاز به تنک می‌باشد؟ چرا؟

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۱	تعیین محل‌های تنک کردن	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: نوشت افزار، متر، ماشین حساب منابع: اطلاعات، جداول و استانداردها زمان: ۵ دقیقه	بالا تر از حدانتظار	پایش مزرعه - اندازه‌گیری تعداد بوته - مقایسه با جدول استاندارد - تعیین نقاط و مساحت آن اندازه‌گیری شود	۳
			قابل قبول	نقاط نیازمند به تنک مشخص و مساحت‌سنجی شده است.	۲
			غیر قابل قبول	نقاط نیازمند به تنک مشخص نشده است.	۱

به طور معمول تنک کردن در یک نوبت انجام می شود، اما گاهی در دو نوبت نیز انجام می شود. تنک اول پس از جوانه زنی یعنی زمانی که خطرات مربوط به درون خاک تمام شده و گیاه خود را به سطح خاک رسانده است، صورت می گیرد. گیاه در این زمان در مرحله برگ های لپه ای تا ۲ برگی می باشد.

تنک دوم زمانی است که تهدیدات یا خطرات اقلیمی یا جوی مانند تگرگ، یخبندان، سرما، حمله آفات و عوامل بیماری زا و ... به طور اطمینان بخشی پایان یافته باشد. گیاهان در زمان تنک دوم در مرحله ۴-۲ برگی می باشند. هر چند در تمام مراحل ممکن است عوامل و شرایطی گیاه را تهدید کنند، اما بیشترین خطرها قبل از مرحله ۴ برگی است. از سوی دیگر بعد از این مرحله گیاه به حدی از توانمندی رسیده است که با اقدامات به زراعی و حمایتی (کوددهی، سم پاشی، آبیاری) می تواند تا حدی اثرات بسیاری از عوامل زیان آور را تحمل یا برخی خسارت ها را جبران کند.

علاوه بر این باقی ماندن گیاهان در کنار هم بعد از این مرحله باعث ایجاد رقابت از یک سو و تخلیه عناصر غذایی و آب مزرعه از سوی دیگر می شود.

پس از جوانه زنی تا حداکثر ۲ برگی، اولین تنک انجام می گیرد.

در مرحله دوم تنک، گیاهان حدود ۴-۲ برگ حقیقی دارند.

- در منطقه شما عملیات تنک کردن در چند نوبت و هر نوبت در چه زمانی صورت می گیرد؟
- این زمان چگونه تعیین می گردد؟

تحقیق

تعیین زمان تنک کردن هر گیاه در هر منطقه هم زمان است با پایان تهدید یا خطری که کشاورز به خاطر آن، بذر بیشتری کاشته بود. مثلاً ظهور جوانه در سطح زمین، نشان دهنده عبور آن از خطرات داخل خاک است. شرایط اقلیمی نیز وضعیت باقی بودن یا برطرف شدن بسیاری از تهدیدها را نشان می دهد. البته درک آن نیاز به تجربه و تعقل دارد.

فعالیت

تعیین زمان تنک کردن مزرعه مراحل انجام کار:

- ۱- به طور مرتب به مزرعه خود سرکشی کنید (پایش وضعیت رویش گیاهان).
- ۲- کامل شدن جوانه زنی را بررسی کنید.
- ۳- نظر جمع بندی شده گروه را به هنرآموز خود اعلام کنید.
- ۴- در صورت تأیید هنرآموز، این زمان را به عنوان زمان تنک اول تعیین کنید.
- ۵- پس از تنک اول، سرکشی و پایش مزرعه را ادامه دهید.
- ۶- خطرات رایج منطقه در مورد حبوبات را بررسی کنید.

توجه

دقت کنید

در این بررسی از تجربه کارشناسان و خبرگان حبوبات کار محلی استفاده کنید.

علاوه بر نوع تهدیدها، زمان وقوع، به خصوص زمان اوج خسارت را پرسش کنید.

- ۷- عبور از مرحله اوج خسارت عوامل تهدیدکننده را به عنوان یکی از ملاک های تعیین زمان تنک دوم در نظر بگیرید.
- ۸- به طور معمول رسیدن گیاه به مرحله ۴-۲ برگ و در شرایط خاص ۶ برگ حقیقی را نیز به عنوان معیار دیگر در نظر بگیرید.
- ۹- شرایط جوی و زراعی مناسب و به خصوص بارندگی و نوبت آبیاری را، به عنوان شاخص دیگر در نظر داشته باشید.

پس از تنک انجام آبیاری ضروری می باشد، بنابراین در تعیین زمان تنک، به این مهم توجه کنید.

توجه

۱۰- معیارها یا ملاک تعیین زمان تنک را جمع بندی کنید.

۱۱- با تأیید هنرآموز، زمان تنک دوم را اعلام کنید.

ارزشیابی مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۲	زمان انتخاب تنک کردن	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: نوشت افزار، سایت، رایانه منابع: اطلاعات، جداول و استانداردها، تجربه محلی و کارشناسی، اینترنت، هنرآموزان زمان: ۵ دقیقه	بالاتر از حدانتظار	پایش مزرعه - تعیین آخرین زمان جوانه زنی در مزرعه - تعیین تهدیدها و تعیین زمان تنک کردن با توجه به شرایط	۳
			قابل قبول	زمان تنک مطابق با استانداردهای گیاه و شرایط منطقه در نظر گرفته شده است.	۲
			غیر قابل قبول	زمان تنک به دلیل فنی یا اقلیمی، نامناسب است.	۱

تنک کردن روش های مختلفی دارد. در یک تقسیم بندی کلی، این روش ها به دو گروه بزرگ تقسیم می شوند.

۱) روش های دستی

۲) روش های مکانیزه

روش های دستی خود به دو نوع تقسیم می شوند:

۱) بدون استفاده از ابزار:

این روش معمولاً در مرحله اول تنک کردن مزرعه های کوچک که تراکم جوانه های نورسته اجازه استفاده از ابزار را نمی دهد، کاربرد دارد.

۲ با استفاده از ابزار:

در این روش با استفاده از ابزارهایی چون: چاقو، اره کارد و به ویژه شفره، تنک دوم را در مزرعه‌های کوچک، انجام می‌دهند.

روش مکانیزه نیز به دو نوع تقسیم می‌شود:

۱ تنک مکانیزه تصادفی:

ماشین تمام خودکار هوشمند، عمل تنک مکانیزه را بسیار دقیق انجام می‌دهند.

در این روش واحد عمل‌کننده ماشین به صورت تصادفی به فاصله قابل تنظیم مثلاً هر ۱۰ سانتی‌متر، یک فاصله باقی گذاشته و بقیه سطح خاک را می‌تراشد. این روش اغلب مطلوب نیست چون هیچ‌گونه انتخابی در حذف و حفظ گیاهان بر حسب کیفیت آن صورت نمی‌گیرد و اصولاً ممکن است در آن فاصله نگه‌داشته شده گیاهی نباشد یا چند گیاه چسبیده به هم باشد.

۲ تنک مکانیزه هوشمند:

در این روش با استفاده از ماشین‌های دقیق و هوشمند، بوته‌های مناسب گزینش شده و به فاصله نسبتاً مناسب نگه‌داشته می‌شوند و سایر بوته‌ها، حذف می‌گردند.

چگونه می‌توان ماشینی را ساخت که به صورت تصادفی عمل تنک در مزرعه کوچک را انجام دهد؟

خلاق
باشید

تعیین روش تنک کردن

مراحل انجام کار:

- ۱- سطح زیر کاشت یک مزرعه را در نظر بگیرید.
- ۲- به روش کاشت مزرعه توجه کنید.
- ۳- برای مزرعه‌های بزرگ با کشت خطی یا ردیفی، تنک مکانیزه را پیشنهاد دهید.

برای تعیین نوع ماشین تنک‌کننده امکانات منطقه را بررسی کنید.

فعالیت

دقت کنید

۴- برای مزرعه بزرگ با کشت درهم، نوع گیاه را مشخص کنید.

- برای تنک غلات ریزدانه (گندم، جو، چاودار، یولاف و ...) روش چراندن سریع گوسفندان را از مرحله پنجه‌زنی، پیشنهاد دهید.
- برای گیاهان علوفه‌ای (یونجه، شبدر، اسپرس) روش دندان زدن را پیشنهاد دهید.

بیشتر
بدانید

۵- برای مزارع کوچک، روش تنک دستی را انتخاب کنید.

فعالیت

۶- به مرحله رشدی گیاه توجه کنید.

● در مرحله جوانه (برگ‌ها لپه‌ای) روش تنک بدون ابزار را انتخاب کنید.

● در مرحله ۲-۴ برگی روش تنک با ابزار دستی را انتخاب کنید.

۷- انتخاب و پیشنهادها را خود را در گروه، جمع‌بندی کنید.

۸- نتایج جمع‌بندی را به هنرآموز خود ارائه دهید.

۹- پس از رعایت نظرات هنرآموز، تصمیم نهایی را بگیرید.

۱۰- نتایج را در دفتر گزارش ثبت و ارائه کنید.

تنک کردن یک فعالیت دقیق بوده و نیازمند به دقت همراه با صبر و شکیبایی است. پس از تعیین زمان و روش، با درک ضرورت و اهمیت تنک کردن، اقدام به تنک نمایید.

تنک کردن مزرعه

مراحل انجام کار:

۱- با کامل شدن مرحله جوانه‌زنی در شرایط مناسب جوی

همراه هنرآموز خود به مزرعه بروید.

۲- چگونگی خروج جوانه‌ها (از نظر تعداد) قسمت‌های مختلف

مزرعه را مورد بررسی قرار دهید.

۳- در نقاط پرتراکم (تراکم بیش از حد مطلوب) جوانه‌های

قوی‌تر و شاداب‌تر را شناسایی کنید.

● تعداد جوانه‌ها در این مرحله برحسب نظر هنرآموز ۵۰ تا ۱۰۰ درصد بیشتر از تراکم مطلوب باشد.

● رطوبت مزرعه موقع تنک کردن، در حد گاورو باشد.

۴- جوانه‌های ضعیف مازاد را حذف کنید.

● حذف به صورت ریشه‌کشی یا قطع کردن از ناحیه زیر طوقه باشد.

● تا حد ممکن گیاهان را با فاصله‌ای به اندازه نصف فاصله نهایی حذف کنید. مثلاً اگر فاصله مطلوب گیاهان

۱۰ سانتی‌متر توصیه شده است، حدود هر ۵ سانتی‌متر یک جوانه باقی گذاشته و بقیه حذف گردد.

● مراقب باشید موقع حذف گیاه مازاد، به گیاه اصلی صدمه‌ای وارد نشود.

۵- مرحله دوم تنک را در زمان تعیین شده شروع کنید.

۶- با شفره، تمام بوته‌های مازاد بر تراکم مطلوب را از زیر

محل طوقه، قطع کنید.

فعالیت

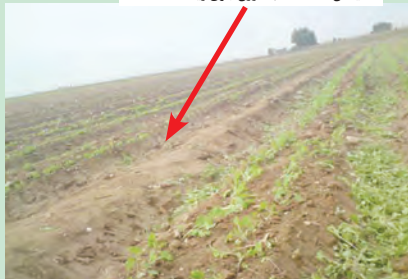
دقت کنید

توجه

گیاهان تنک شده به درون جوی ریخته شده‌اند

۷- گیاهان حذف شده را در سطح مزرعه باقی بگذارید. (وجود پوشش به‌ویژه از جنس مواد آلی از تبخیر جلوگیری می‌کند).

۸- انتظار نداشته باشید فاصله گیاهان باقیمانده دقیقاً برابر الگو باشد. تا ۱۰ درصد اختلاف، قابل قبول است.

۹- یافته‌ها و عملکرد خود را ثبت و به تأیید هنرآموز خود برسانید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۳	تنک کردن انجام	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: بیلچه، شفره منابع: تجربیات، شواهد مشابه، سفارشات هنرآموز زمان: ۳۰ دقیقه	بالاتر از حدانتظار	انتخاب وسایل و روش تنک کردن - تعیین وضعیت رطوبتی خاک و انتخاب جوانه ضعیف و حذف آنها	۳
			قابل قبول	تنک کردن دقیق و فواصل گیاهان در حد استاندارد می‌باشد.	۲
			غیر قابل قبول	عدم تنک مزرعه	۱

ارزشیابی
مرحله‌ای

همراه تنک و یا پس از آن، بایستی اقداماتی صورت گیرد. این اقدامات برای بهبود اثر تنک یا برای حفظ شرایط مزرعه می‌باشد.

برخی از این عملیات عبارت‌اند از:

۱) ادغام یا انجام هم‌زمان این عملیات با سایر عملیات مانند: وجین، واکاری، سله‌شکنی، نه تنها ممکن بلکه ضروری می‌باشد. هرچند انجام آنها به‌صورت هم‌زمان یا توأمان، نیاز به مهارت دارد اما با تکرار و تمرین می‌توان به سرعت به آن دست یافت. کشاورزان خبره اغلب این عملیات‌ها را هم‌زمان انجام می‌دهند. با این روش از وقت و توانمندی‌ها استفاده بهینه شده و به خاک مزرعه، کمتر فشار وارد می‌شود.

اغلب تنک با وجین به صورت هم‌زمان صورت می‌گیرد و در بسیاری از موارد، سله‌شکنی هم با آن ادغام می‌شود.

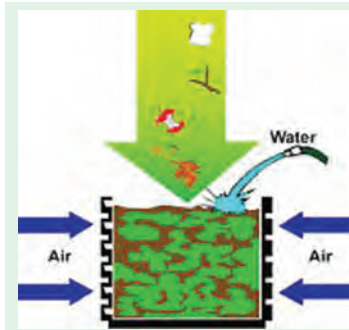
۲ مرتب کردن سطح مزرعه (جوی‌ها، پشته‌ها و ...) که در اثر کار ممکن است تغییراتی در آنها ایجاد شده باشد.

پشته‌ها و مرزها باید قبل ورود آب ترمیم شوند تا موقع آبیاری دچار مشکل نشویم

۳ جوی‌های آبیاری و زهکشی مزرعه بررسی و در صورت نیاز، بازسازی شوند.

۴ هماهنگی برای نوبت آب (حق آبه) زیرا پس از تنک کردن انجام آبیاری ضروری است.

۵ ساماندهی بقایا به ترتیبی باشد که برای جریان سطحی آب، ایجاد مشکل نکند.

با ساماندهی بقایا، از آن استفاده بهتری کنید.

ترجمه و تحلیل کنید:

تحلیل کنید

انجام عملیات پس از تنک

ابزار و وسایل مورد نیاز: آب زراعی، کلش یا مشمع، بیل

مراحل انجام کار:

۱- آماده به کار شوید. (پوشیدن لباس کار، گرفتن ابزار و وسایل ...)

۲- مسیرهای آب در سطح مزرعه و منتهی به مزرعه را پاک‌سازی کنید.

۳- نقاطی از مسیر یا انهار که نیازمند به بازسازی هستند را به دقت بازسازی نمایید.

مسیر جریان آب باید بدون علف هرز و هر گونه گرفتگی باشد.

فعالیت

۴- با هماهنگی هنرآموز، آب را وارد مزرعه کنید.

۵- مقدار جریان آب را در واحدهای آبگیر (کرت، جویچه، ...) به ترتیبی تنظیم کنید که ایجاد فرسایش نکند.

انجام آبیاری پس از تنک ضروری است.

۶- آبیاری را تا نم کشیدن سطح پشته‌ها ادامه دهید.

۷- در توزیع آب با سایر گروه‌ها همکاری کنید.

۸- از هدر رفتن آب با جدیت تمام پیشگیری کنید.

۹- با تأیید هنرآموز، آبیاری را پایان دهید.

۱۰- در پایان کار هر نوع پسماندی را از محیط مزرعه پاکسازی و ساماندهی کنید.

۱۱- ضمن تمیز کردن و تحویل دادن ابزار و وسایل، به نظافت شخصی خود بپردازید.

۱۲- یافته‌ها و اقدامات خود را ثبت و گزارش نمایید.

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۴	عملیات تکمیلی	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: بیل، سیفون مواد: کلش، مشمع، آب کشاورزی منابع: تجربیات منطقه‌ای، مشاهدات عینی، سفارشات هنرآموز زمان: ۳۰ دقیقه		ترمیم و پاکسازی جوی‌ها - تشخیص این عملیات با سایر عملیات‌ها مانند وجین و ... و سپس آبیاری مزرعه	۳
			قابل قبول	مسیرهای جریان آب مرتب و آبیاری به‌درستی انجام شده باشد.	۲
			غیر قابل قبول	عدم آبیاری یا آبیاری نامناسب	۱

ارزشیابی شایستگی تنک کردن دستی

شرح کار:

- ۱- تعیین مناطق پرتراکم
- ۲- انتخاب زمان های تنک
- ۳- فرایند تنک
- ۴- عملیات تکمیلی

استاندارد عملکرد:

تنک و انجام عملیات تکمیلی مزرعه حبوبات با استفاده از بیل، شفره یا بیلچه

شاخص ها:

- ۱- مشاهده و بررسی وضعیت رویش مزرعه، اندازه گیری تعداد بوته ها در ردیف، مقایسه با استاندارد، مشخص کردن نقاط
- ۲- پایش مزرعه، تعیین و کنترل آخرین زمان جوانه زنی در مزرعه، مقایسه با استانداردها، بررسی و ارزیابی تهدیدها، بررسی مرحله رشدی گیاه، تعیین زمان های تنک
- ۳- انتخاب روش، انتخاب ابزار، وضعیت رطوبتی خاک، انتخاب جوانه های ضعیف و ریشه کنی جوانه ضعیف، رعایت کنترل فواصل مطابق استاندارد
- ۴- تشخیص اجرای توأم با وجین، مرتب کردن جوی ها و ردیف ها، ترمیم و بازسازی انهار و بندها، جمع آوری و خارج کردن بقایای گیاهی، آبیاری، تنظیم جریان آب، قطع آب

شرایط انجام کار:

- ۱- محل اجرا: مزرعه حبوبات (گیاه در مراحل ۲ تا ۴ برگی تا حداکثر ۶ برگی)
 - ۲- مواد: آب کشاورزی، مشمع، کلش
 - ۳- منابع: اطلاعات و جداول و استانداردهای بذر حبوبات
- زمان: ۲۴۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات:

بیل - بیلچه - شفره - متر - لباس کار

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو*
۱	تعیین محل های تنک کردن	۱
۲	انتخاب زمان تنک کردن	۱
۳	انجام تنک کردن	۲
۴	عملیات تکمیلی	۱
<p>شایستگی های غیر فنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:</p> <p>شایستگی های غیر فنی: تصمیم گیری - مدیریت زمان - مدیریت مواد و تجهیزات / ایمنی و بهداشت: خود فرد (رعایت نکات ایمنی و بهداشتی درخصوص گزش جانوران و گرمزدگی) / توجهات زیست محیطی: حداقل آسیب به گیاه اصلی و خاک / نگرش: دقت - آینده نگرش</p>			
میانگین نمرات			
.....			

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.

واحد یادگیری ۱۰

شایستگی خاک‌دهی پای بوته

مقدمه

- آیا گیاهان در همه شرایط ایستاده و به اصطلاح افراشته باقی می‌مانند؟
- آیا ممکن است باد باعث افتادگی یا شکستگی بوته گردد؟
- چرا باید بین وزن شاخ و برگ (تاج) گیاه با ریشه آن تناسبی وجود داشته باشد؟
- چرا برخی از نهال‌ها را به قیم متصل می‌کنند؟
- آیا تاکنون غده سیب زمینی دیده‌اید که بخشی از آن سبز رنگ باشد؟
- آیا تاکنون شاهد بیرون افتادن ریشه گیاهی بوده‌اید؟
- چگونه می‌توان مانع از افتادن یا خوابیدن گیاهان شد؟

گیاه ممکن است به عللی مانند: بلندی قامت، سنگینی شاخ و برگ، سطحی یا محدود بودن توسعه ریشه، یا تحت تأثیر عواملی مانند: شدت جریان آب و باد، مصرف بی‌رویه برخی از کودها، آسیب برخی از آفات و عوامل بیماری‌زا و غیره، قادر به ایستادگی نبوده و ریشه‌کن شده یا اینکه از ساقه خمیده و حتی شکسته شود. خوابیدگی بوته یا شکستگی ساقه خسارت سنگینی به مزرعه و تولیدکننده وارد خواهد ساخت. برای پیشگیری از این نوع خسارات، به پای بوته‌ها، خاک می‌دهند. سایر محاسن عملیات خاک‌دهی پای بوته همچنین زمان، روش و تجهیزات خاک دادن پای بوته موضوع این واحد یادگیری می‌باشد.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، به اهداف و ضرورت خاک‌دهی پای بوته، پی برده و در زمان مناسب به روش‌های مطلوب اقدام به خاک‌دهی پای بوته نماید.

یکی دیگر از عملیات مهم مرحله داشت در بیشتر گیاهان از جمله گیاهان زراعی، خاک‌دهی پای بوته‌ها است. با این عملیات همان‌گونه که از نام آن بر می‌آید، به پای بوته یا اطراف گیاه، خاک داده می‌شود. به‌طور کلی در ساختار برخی از گیاهان عواملی مانند شاخ و برگ نسبتاً زیاد، تعداد و وزن میوه، بلندی ساقه، باریکی ساقه، سطحی بودن ریشه یا محدود بودن پراکنش ریشه، ممکن است باعث خمیدگی یا حتی افتادگی آنها شود. بنابراین خاک‌دهی پای بوته از عملیات ضروری محسوب می‌شود.

مهم‌ترین هدف‌های خاک‌دهی پای بوته عبارت‌اند از:
۱ افزایش توان ایستادگی گیاه (در گیاهان ساقه‌بلند افراشته)

احتمال افتادگی یا خوابیدن گیاهان با شاخ و برگ (تاج) بزرگ و سنگین به ویژه در شرایط غرقابی یا آب‌گرفتگی بسیار زیاد است.

۲ افزایش خاک در دسترس ریشه گیاه زراعی که روی مقدار و کیفیت محصول مؤثر خواهد بود.

با افزایش حجم خاک در دسترس به ویژه در گیاهانی مانند سیب زمینی و بادام زمینی، عملکرد و مرغوبیت محصول افزایش می‌یابد.

۳ جلوگیری از آلوده شدن میوه با آب و گل کف جوی‌ها (مثلاً لوبیا، گوجه فرنگی و ...)

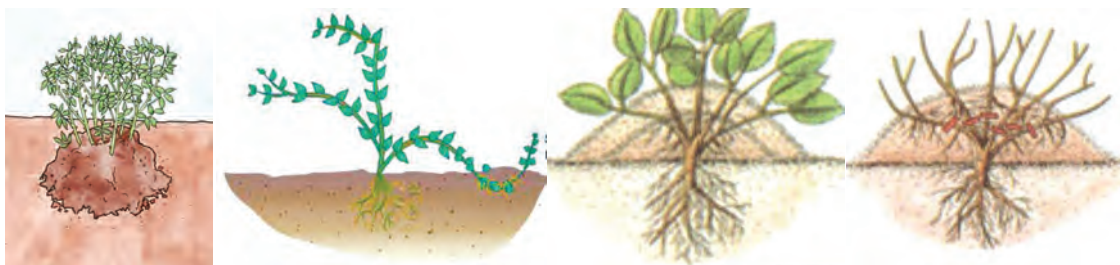
با خاک‌دهی پای بوته، مانع از افتادن گیاه و محصول آن به درون جوی و آلودگی محصول می‌شوند.

۴ پیشگیری از بیرون افتادن ریشه گیاهان (مثلاً در ذرت)

با خاک‌دهی پای بوته برخی از گیاهان مانند ذرت، استحکام و رشد آنها افزایش می‌یابد.

۵ تحریک رشد و حفاظت اندام سطحی و زیرسطحی (ریزوم، استولون، پنجه، غده و ...)

خاک‌دهی کمک زیادی به افزایش رشد گیاه، میزان باردهی و کیفیت محصول می‌کند.

بر این اساس اغلب یک نوبت و در برخی گیاهان دو یا سه نوبت خاک‌دهی پای بوته معمول می‌باشد. در زراعت بسیاری از گیاهان، پس از یک تا دو مرتبه آبیاری، مدتی خشکی می‌دهند. این تنش خشکی مدیریت شده نقش مهمی در رشد و توسعه ریشه گیاهان دارند. خاک‌دهی پای بوته در پایان دوره تنش (حدود ۲-۴ هفته) و پس از سله‌شکنی و اغلب همراه با کوددهی به گیاه، صورت می‌گیرد. اما عواملی مانند جابه‌جایی غیرطبیعی خاک پای بوته‌ها، بیرون زدن ریشه‌ها یا غده‌ها و ... ممکن است زمان خاک‌دهی را کمی تغییر دهد یا خاک‌دهی دیگری را ایجاب کند.

تنش مدیریت شده مزرعه در مرحله مناسب، باعث رشد و توسعه ریشه و تنظیم رشد رویشی و زایشی گیاهان می‌گردد.

معمولاً خاک‌دهی را با عملیات دیگر مانند وجین و به‌ویژه کوددهی هم‌زمان می‌کنند. این کار زمان اجرای عملیات خاک‌دهی را تا حد زیادی تعیین می‌کند.

در برخی از گیاهان حجم بوته و مرحله رشدی گیاه، زمان آخرین خاک‌دهی را تعیین می‌کند. بدیهی است که آخرین نوبت خاک‌دهی زمانی است که امکان رفت و آمد (فرد یا ماشین) به درون ردیف‌های کاشت بدون ایجاد آسیب به گیاه و محصول ممکن باشد.

خاک‌دهی پای بوته‌ها در ارقام پابلند لوبیا ضروری است

در حبوبات، خاک‌دهی برای انواع و ارقام رونده یا خوابیده روی زمین یا ارقامی که کوتاه‌قامت و کم‌حجم هستند، صورت نمی‌گیرد. بلکه برای ارقام بوته‌ای بزرگ و ارقام افراشته (ایستاده) انجام می‌شود. مثلاً در عدس خاک‌دهی معمول نیست در حالی که در انواع لوبیاهای ایستاده کاملاً معمول و بسیار مفید است. خاک‌دهی پای بوته‌ها در ارقام پابلند لوبیا ضروری است. زمان خاک‌دهی نوبت اول در لوبیا قبل از آبیاری سوم و خاک‌دهی نوبت دوم، در آستانه تشکیل غلاف‌ها می‌باشد.

زمان و دفعات خاک‌دهی پای بوته را در انواع و ارقام حبوبات منطقه مورد تحقیق قرار دهید.

تحقیق کنید

فعالیت

تعیین زمان خاک‌دهی پای بوته

مراحل انجام کار:

- ۱- همراه با هنرآموز خود از مزرعه بازدید داشته باشید.
- ۲- وضعیت گیاهان زراعی را از نظر ارتفاع بوته و حجم شاخه و برگ، بررسی کنید.
- ۳- وضعیت خاک اطراف بوته‌ها را مورد توجه قرار دهید.
- ۴- نیاز گیاه به آب را با دقت بیشتر مورد بررسی قرار دهید.

بررسی برای پایان دادن به دوره تنش خشکی در روش خشکه‌کاری حبوبات، از حدود یک هفته بعد از شروع تنش و در روش نم‌کاری بر حسب میزان حاصلخیزی خاک و قدرت نگهداری آب، از حدود هفته دوم بعد از کاشت شروع می‌شود.

وقت شناس باشید

در اثر تنش خشکی و تشنگی ناشی از آن، رنگ گیاه سبز تیره متمایل به آبی می‌شود و قاعده ساقه نزدیک به زمین، متمایل به بنفش می‌شود.

دقت کنید

در شرایط یکسان، رنگ گیاهان تشنه، سبز تیره متمایل به آبی می‌شود.

۵- نشانه‌هایی چون: حالت شاخ و برگ گیاه، رنگ گیاه و وضع رطوبت خاک اطراف بوته را با راهنمایی هنرآموز خود، تجزیه و تحلیل کنید.

۶- با جمع‌بندی نظرات اعضای گروه، زمان پیشنهادی خود را به هنرآموز ارائه دهید.

برای دفاع از پیشنهاد خود با حبوبات‌کاران مجرب منطقه، مشورت کنید.

مشورت
کنید

۷- با نظر هنرآموز خود، تاریخ انجام عملیات خاک‌دهی را قطعی کنید.

۸- برای زمان خاک‌دهی پای بوته برنامه‌ریزی کنید. (هماهنگی برای تأمین آب آبیاری، کودسرک، ابزار و وسایل)

تحلیل کنید

با توجه به تحقیق انجام شده و پیگیری‌های بعدی، جدول زیر را کامل کرده، نتیجه‌گیری خود را ارائه دهید.

ردیف	نام گیاه زراعی	نام رقم	زمان خاک‌دهی (برحسب مرحله رشدی گیاه)	عملیات همراه یا هم‌زمان با خاک‌دهی	عملیات پس از خاک‌دهی
۱					
۲					
۳					
۴					

ارزشیابی
مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۱	تعیین زمان خاک‌دهی پای بوته‌ها	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: نوشت افزار منابع: اطلاعات، جداول و استانداردها زمان: ۵ دقیقه		پایش مزرعه از نظر تیپ گیاه، ارتفاع بوته وضعیت خاک، مقایسه شرایط با جدول استاندارد و در نهایت تعیین زمان خاک‌دهی	۳
			قابل قبول	زمان تعیین شده با شرایط استاندارد مطابقت دارد.	۲
			غیر قابل قبول	زمان خاک‌دهی تعیین نشده باشد یا با شرایط همخوان نباشد.	۱

عملیات خاک‌دهی پای بوته با توجه به وسعت مزرعه و روش کاشت به دو روش عمده قابل تقسیم است.

۱ خاک‌دهی مکانیزه

۲ خاک‌دهی دستی

۱ خاک‌دهی مکانیزه:

خاک‌دهی مکانیزه بر حسب نوع ماشین به روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد. ساده‌ترین روش، استفاده از ماشین دنباله‌بند فاروئر یا شیارساز است. این دستگاه هر چند برای ایجاد جویچه‌های کوچک (فارو) برای آبیاری نشتی ساخته شده است اما با تغییر و تنظیم بیلچه‌های آن، برای خاک‌دهی هم استفاده می‌شود. کولتیواتورهای داشت، ماشین‌های اختصاصی سله‌شکنی و خاک‌دهی پای بوته هستند. این ماشین‌ها انواع مختلفی دارند. رایج‌ترین ماشین سله‌شکنی و خاک‌دهی پای بوته کولتیواتور پنجه‌ای یا ستاره‌ای غلتان است. اغلب این ماشین‌ها به واحدهای کودکاری هم مجهز می‌باشند. با استفاده از این ماشین‌ها در یک نوبت، افزون بر سله‌شکنی و در نتیجه آن حذف بخش زیادی از علف‌های هرز، کود سرک به خاک افزوده شده و در ادامه توسط واحدهای خاک‌دهنده ماشین، به پای بوته‌ها، خاک داده می‌شود.

کولتیواتور غلتان که ضمن سله شکنی، حذف علف‌های هرز بین ردیف‌ها، کود کاری و خاک‌دهی پای بوته‌ها را انجام می‌دهد.

انواعی از کولتیواتورهای داشت در حال انجام عملیات مکانیزه خاک‌دهی پای بوته

۲ خاک‌دهی دستی:

خاک‌دهی دستی در کشت‌های غیر ردیفی، کشت ردیفی در مساحت‌های کوچک و کشت‌های جوی پشته‌ای، استفاده می‌شود. بر حسب شکل دهی سطح زمین مزرعه و روش کاشت، دو نوع عمده خاک‌دهی دستی وجود دارد.

۱ خاک‌دهی دستی پیرامونی

۲ خاک‌دهی دستی ردیفی

۱ خاک‌دهی دستی پیرامونی:

خاک‌دهی پیرامونی زمانی است که گیاه به صورت درهم در زمین صاف (بدون شکل‌دهی) کاشته شده است و فاصله بوته از هر ردیف تقریباً به یک اندازه است. در این روش خاک از اطراف بوته به سمت بوته حرکت داده می‌شود. در این روش کج‌بیل یا فوکا، کارآمدتر از بیل است.

۲ خاک‌دهی دستی ردیفی:

خاک‌دهی ردیفی در کشت جوی پشته‌ای و ردیفی (سطح کوچک) اجرا می‌شود. خاک کف جوی یا جویچه‌ها پس از سله‌شکنی، نرم شده و گاهی با کود دامی پوسیده مخلوط شده به پای بوته داده می‌شود.

در روش کشت جوی پشته‌ای، خاک‌دهی پای بوته ضروری بوده و به صورت دستی انجام می‌شود.

در کشت‌های ردیفی در سطح کوچک هم، خاک‌دهی به صورت دستی انجام می‌گیرد.

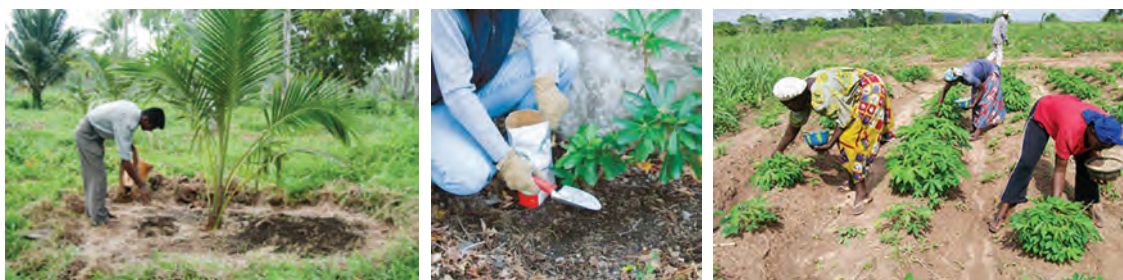
ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۲	تعیین روش خاک‌دهی	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: نوشت افزار منابع: تجربیات بومی، مشاهدات عینی از نمونه‌ها، سفارش هنرآموز زمان: ۵ دقیقه		با در نظر گرفتن روش‌های کاشت، وسعت زمین زراعی و وسایل کار روش خاک‌دهی را تعیین کند.	۳
			قابل قبول	روش متناسب با وسعت و شرایط کشت و زمین تعیین شده است.	۲
			غیر قابل قبول	روش تعیین شده متناسب با گیاه و شرایط نیست.	۱

ارزشیابی
مرحله‌ای

اغلب قبل از خاک‌دهی، کود سرک به گیاهان داده می‌شود. مصرف کود سرک (کود دهی در ضمن رشد گیاه) به روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد. در کشت‌های درهم بیشتر به صورت پاششی یا همراه آبیاری، این عمل انجام می‌گیرد.

امروزه روش کاشت کود در پای بوته، نسبت به روش پاشیدن آن در سطح مزرعه، ترجیح داده می‌شود چون کارآمدی بیشتری دارد. کاشت کود سرک، ممکن است به صورت نقطه‌ای (موضعی) با حفر یا بدون حفر گوده صورت گیرد.

کاشت کود سرک با فاصله و عمق تعیین شده پیرامون گیاهان دارای کارایی و سودمندی بیشتری می‌باشد.

یا این که به صورت نواری با یا بدون ایجاد شیار در یک یا دو پهلوی پشته‌ها صورت می‌گیرد. پس از مصرف کود سرک، خاک‌دهی و سپس آبیاری انجام می‌گیرد.

مصرف کود سرک به صورت نواری به ویژه پس از ایجاد شیار، روشی مناسب و کارآمد است.

در کشت حبوبات منطقه شما، مصرف کود سرک چگونه انجام می‌شود؟

تحقیق کنید

تحلیل کنید

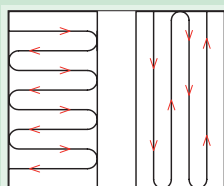
شکل زیر را تجزیه و تحلیل کنید

تعیین روش خاک‌دهی پای بوته

مراحل انجام کار:

- ۱- همراه هنرآموز خود، مزرعه را مورد بررسی قرار دهید.
- ۲- وسعت مزرعه را برآورد کنید.
- ۳- اگر مزرعه بزرگ بود، روش کاشت را مشخص کنید. (در تعیین اندازه مزرعه، علاوه بر وسعت، طول مزرعه را در نظر داشته باشید).

دو مزرعه را مانند شکل روبه‌رو در نظر بگیرید. وسعت هر دو مزرعه ۲۰۰۰ مترمربع است، در صورتی که طول و عرض هر یک نیز به ابعاد ۱۰۰×۲۰ متر باشد. با توجه به جهت حرکت ماشین‌های داشت در این دو مزرعه بازده ماشین‌های داشت در کدام مزرعه بیشتر است؟

فکر کنید

- ۴- اگر مزرعه بزرگ و کشت ردیفی بود، خاک‌دهی مکانیزه را پیشنهاد دهید. اما اگر با وجود بزرگی، طول ردیف‌ها کم بود یا روش کاشت جوی پشته‌ای بود، روش دستی را پیشنهاد دهید.
- ۵- اگر مزرعه کوچک بود، روش دستی را پیشنهاد دهید.
- در مزارع کوچک با کشت سطحی، استفاده از کج‌بیل و خاک‌دهی پیرامونی را پیشنهاد کنید.
- در مزارع کوچک و کشت به صورت ردیفی و جوی پشته‌ای، استفاده از بیل و کج‌بیل را برای خاک‌دهی پیشنهاد دهید.
- ۶- در هر حال پیشنهاد خود را با هنرآموز در میان بگذارید.
- ۷- پس از تأیید هنرآموز، پیشنهاد را به تصمیم اجرایی تبدیل کنید.

برحسب شرایط و عادت می‌توان از بیل، کج‌بیل و حتی بیلچه و شفره برای خاک‌دهی استفاده کرد.

ارزشیابی مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۳	کودریزی	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: بیل، فوکا، فرغون، ترازو، بیلچه، کیسه مواد: کود دامی، کود شیمیایی منابع: اطلاعات جمع‌آوری شده محلی، شاخص‌های استاندارد، رسانه‌های تخصصی، سفارشات هنرآموز زمان: ۱۵ دقیقه		ایجاد شیار پای بوته - ریختن یکنواخت کود در شیار و اختلاط کود با خاک را انجام دهد.	۳
			قابل قبول	شیارهای کودی را در محل مناسب ایجاد و به‌طور یکنواخت کودریزی می‌کند.	۲
			غیر قابل قبول	شیارها و کودریزی به‌درستی صورت نگرفته است.	۱

خاک‌دهی پای بوته - چنان‌که گفته شد - ترکیبی از چند عملیات هم‌زمان یا توأمان می‌باشد. خاک باید نرم گردد، گاهی با کود دامی مخلوط شود، کود سرک مصرف شود، گیاه باید مرتب گردد آنگاه خاک نرم و مخلوط‌شده به پای بوته و روی شیارهای کود داده شود. ضمن آنکه شکل طبیعی جویچه‌ها یا جوی و پشته‌ها حفظ بلکه اصلاح شود. البته با تکرار و تمرین تمام این کار به راحتی و دقت انجام خواهد شد.

آماده کردن (عمل آوری) خاک برای خاک‌دهی

ابزار و وسایل مورد نیاز: کود حیوانی عمل آوری شده، بیل، فرغون

مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید (پوشیدن لباس مناسب کار، استفاده از تجهیزات ایمنی فردی، هماهنگی با افراد گروه و هنرآموز ...).
- ۲- حدود یک هفته بعد از سله‌شکنی وارد مزرعه شوید.
- ۳- به ازای هر ۱۲-۶ متر طولی یک فرغون کود دامی عمل آوری شده داخل جوی بریزید.

کود دامی باید کاملاً پوسیده باشد.

مقدار دقیق کود دامی را از هنرآموز خود پرسش کنید. مقدار کود بر حسب اندازه جوی‌ها و نوع خاک تفاوت می‌کند.

پوشش دادن خاک کف جوی با کود دامی عمل آوری شده.

- ۴- کود را روی خاک کنده شده از سله‌شکنی به‌طور یکنواخت توزیع کنید. (لایه ۳-۲ سانتی‌متری از کود روی خاک تشکیل شود).
- ۵- عملیات بالا را برای تمام جوی‌های مزرعه انجام دهید.
- ۶- اجازه دهید مدتی مزرعه به همین صورت باقی بماند. طول این مدت را هنرآموز تعیین می‌کند.
- ۷- یک روز قبل از آبیاری، وارد مزرعه شوید.
- ۸- کود دامی و خاک زیر آن را به خوبی با هم مخلوط و نرم کنید.

مخلوط کود دامی و خاک نرم حاصل از سله‌شکنی.

این خاک آماده مصرف است. اما قبل از انتقال آنها به پای بوته‌ها لازم است که اقدامات مربوط به مصرف کود سرک انجام شود.

مصرف کود سرک باید دقیق و حساب‌شده باشد.

- ۹- شیارهای کود را در محل مناسب ایجاد کنید.
- ۱۰- کود شیمیایی سرک تعیین شده را از هنرآموز خود تحویل بگیرید.
- ۱۱- کود شیمیایی سرک را به مقدار و روش توصیه شده، مصرف کنید.

خاک‌دهی پای بوته

ابزار مورد نیاز: بیل یا کج‌بیل

مراحل انجام کار:

- ۱- کار را بین اعضای گروه خود تقسیم کنید.
- ۲- در ابتدای یکی از ردیف‌ها و ترجیحاً پشت به آفتاب قرار گیرید.
- ۳- به تدریج مخلوط کود دامی و خاک را مجدداً نرم کرده به پای بوته‌ها بدهید.
- ۴- به همین ترتیب در امتداد ردیف، ادامه کار دهید.
- ۵- به نوبت وظایف خود را جابه‌جا کنید. تا هم در کارهای مختلف مهارت پیدا کنید و همه اعضای بدن شما با قرار گرفتن در حالات مختلف قوی‌تر و ورزیده‌تر شود.
- ۶- برحسب شرایط از کج‌بیل استفاده کنید. کج‌بیل به ویژه در خاک‌های نرم و سبک، کارایی بهتری دارد.
- ۷- عملکرد خود را به تأیید هنرآموز برسانید.
- ۸- با تأیید هنرآموز یا انجام اصلاحات مورد نظر ایشان، کار را ادامه دهید.
- ۹- در صورتی که تمایل یا افتادگی بوته به سمت جوی است، مقداری از خاک سمت پشت گیاه را بردارید تا بوته به سمت پشت‌بخوابد یا متمایل شود. این عمل در زراعت گوجه‌فرنگی کاملاً مرسوم است.
- ۱۰- در پایان هر ردیف، به نظم و مرتب بودن نهایی جوی‌ها، پشته‌ها و گیاهان آن دقت کرده و در صورت نیاز اصلاح کنید. عملیات خاک‌دهی پای بوته را در تمام سطح مزرعه انجام دهید.

خاک نرم به اطراف بوته‌ها داده می‌شود. پوست صورت نباید در معرض تابش آفتاب باشد.

با برداشتن مقداری از خاک زیر بوته در سمت پشت، بوته به سمت پشت‌بخوابد و محصول آن به داخل جوی نمی‌افتد.

ردیف‌های کاشت باید مرتب و منظم باشند.

چنانچه در ضمن عملیات آسیمی به گیاه رسید، آن را پنهان نکنید. با شهادت و صداقت برای چاره‌جویی با اعضای گروه و هنرآموز خود مشورت کنید.

دقت کنید

همکاری و هماهنگی تیمی، از ضرورت‌های کارهای کشاورزی است.

- ۱۱- به دوستان گروه خود و حتی گروه‌های دیگر کمک کنید.
- ۱۲- یافته‌ها و اقدامات خود را ثبت و گزارش دهید.

توجه

- به جای کود دامی از کود مرغی هم می‌توان استفاده کرد اما به مقدار کمتر.
- گاهی کمی پس از آبیاری و قبل از سله‌شکنی اقدام به توزیع کود حیوانی در سطح جوی‌های کاشت، می‌کنند آنگاه سله‌شکنی، تا حدی وجین، اختلاط کود و خاک و خاک‌دهی پای بوته هم‌زمان و قبل از آبیاری بعدی انجام می‌شود.

قضاوت

ارزشیابی
مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره‌دهی)	نمره
۴	انجام عمل خاک‌دهی	محل اجرا: مزارع حیوانات تجهیزات: بیل، فوکا، بیلچه، کیسه مواد: کود دامی، کود شیمیایی منابع: اطلاعات و شاخص‌های استاندارد، تجربیات محلی، سفارشات هنرآموز زمان: ۱۵ دقیقه		نرم کردن و سپس برداشتن مخلوط کود و خاک و ریختن پای بوته و استحکام بخشی در پهلوی پشته‌ها بدون آسیب دیدن گیاه	۳
			قابل قبول	خاک‌دهی دقیق و یکنواخت و با حداقل آسیب به گیاهان انجام داده است.	۲
			غیر قابل قبول	خاک‌دهی غیریکنواخت و به هم خوردگی نظم ردیف‌ها و بد شکلی زمین.	۱

چنان‌که گفته شد، خاک‌دهی پای بوته در پایان دوره تنش خشکی انجام می‌شود. لذا گیاهان به شدت تشنه هستند و از سوی دیگر کود سرک مصرف شده است. لذا بایستی بی‌درنگ اقدام به پاک‌سازی و بازسازی جوی‌ها و انجام آبیاری نمود.

آبیاری مزرعه

مواد و ابزار مورد نیاز: آب کشاورزی، کلش، بیل، داس (علف چین)

مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- از هر گروه دست کم یک نفر را برای پاک سازی جوی ها، بازسازی احتمالی نقاط تخریب شده و هدایت آب از منبع تا مزرعه مشخص کنید.
- ۳- بقیه افراد گروه، بندها و میان بندها، مرزها و پشته های مزرعه را بازنگری و در صورت نیاز اصلاح کنند.

در اصلاح بندها و میان بندها، از کاه و کلش استفاده کنید و هرگز از خاک استفاده نکنید.

توجه

دقت کنید

- آب را بین گروه ها به ترتیبی تقسیم کنید که هدررفت آب به کمترین حد و کارایی آن به بالاترین مقدار باشد.
- در توزیع آب بسیار دقیق باشید. چون جوی ها به هم خورده است، احتمال فرسایش زیاد است. برای پیشگیری از فرسایش، مقدار آب را کم و سرعت حرکت آن را آهسته کنید. با این عمل مدت آبیاری کمی بیشتر از معمول می شود اما خطر فرسایش کاهش می یابد.

آبیاری جوی پشته ای پس از خاک دهی پای بوته ها

- ۴- اجازه دهید آب به خوبی در پشته ها نفوذ کرده و به اصطلاح، رنگ پشته سیاه شود.
- ۵- در روش آبیاری نشتی، زه آب سطحی طبیعی است. آن را به خوبی مدیریت کنید.
- ۶- در پایان آبیاری، آب را به گروه بعدی تحویل داده یا قطع کنید.
- ۷- ابزار و وسایل را تمیز کرده تحویل دهید.
- ۸- گزارشی از یافته ها و عملکرد خود تهیه کرده و ارائه نمایید.

ارزشیابی مرحله ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص ها/داوری/نمره دهی)	نمره
۵	عملیات پس از خاک دهی	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: بیل، فوکا، سیفون، مشمع مواد: کلش، آب کشاورزی منابع: تجربیات محلی، کتب و مقالات، مشاهدات عینی، سفارشات هنرآموز زمان: ۳۰ دقیقه		بررسی کانال های آب رسان - ترمیم پهلوی یال ها و بندها و آبیاری مزرعه را انجام دهد.	۳
			قابل قبول	مرتب نمودن مسیرها و تنظیم یکنواختی آب و انجام آبیاری بدون هدررفت آب و فوت وقت.	۲
			غیر قابل قبول	مسیر اصلاح نشده و فرسایش آبی زیاد بوده و نظم ردیف کشت به هم خورده است.	۱

ارزشیابی شایستگی خاک‌دهی پای بوته

شرح کار:

- ۱- ارزیابی مزرعه (تعیین زمان)
- ۲- انتخاب روش
- ۳- آماده کردن خاک
- ۴- کودریزی
- ۵- خاک‌دهی
- ۶- آبیاری

استاندارد عملکرد:

خاک‌دهی توأم با کوددهی دستی و انجام عملیات تکمیلی مزرعه حبوبات با استفاده از بیل و فوکا

شاخص‌ها:

- ۱- پایش مزرعه، وضعیت ارتفاع و تیپ گیاه، وضعیت خاک، مقایسه شرایط با استانداردها، تعیین زمان
- ۲- سنجش و ارزیابی وسعت، طول و عرض زمین و روش کاشت و ادوات
- ۳- نرم کردن خاک بین ردیف‌ها با نوک بیل
- ۴- پاشش یکنواخت کود، اختلاط کود و خاک، ایجاد شیار پای بوته، کود ریزی درون شیار
- ۵- نرم کردن و برداشت مخلوط کودی کف ردیف‌ها با بیل، ریختن مخلوط پای بوته‌ها، پوشاندن شیارهای کود، برداشت خاک اضافی جویچه‌ها و هدایت آن پای بوته‌ها، استحکام بخشی دو پهلوی پشته‌ها، دقت در میزان خاک‌دهی و حداقل آسیب به گیاهان
- ۶- بررسی کانال‌های آبرسان، پاکسازی و ترمیم پهلوی بال‌ها و بندها، جاری کردن و هدایت آب، کارگذاری سیفون‌ها، تنظیم سطح بندها، کنترل آب در نهرهای آبیاری و زهکش‌ها، قطع به موقع آب

شرایط انجام کار:

- ۱- محل اجرا: مزرعه حبوبات
 - ۲- مواد: کود دامی، کود شیمیایی، آب کشاورزی، مشمع، کلش
 - ۳- منابع: اطلاعات، جداول و استانداردها
- زمان: ۲۴۰ دقیقه

ابزار و تجهیزات:

بیل، فوکا، شفره، ترازو، بیلچه، لباس کار، کود دامی، کود شیمیایی، آب کشاورزی، مشمع، کلش

معیار شایستگی:

ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنرجو*
۱	تعیین زمان خاک‌دهی پای بوته‌ها	۱
۲	تعیین روش خاک‌دهی	۱
۳	کودریزی	۱
۴	انجام عمل خاک‌دهی	۲
۵	عملیات پس از خاک‌دهی	۱
	شایستگی‌های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست‌محیطی و نگرش: شایستگی‌های غیرفنی: تصمیم‌گیری - درستکاری / ایمنی و بهداشت: خود فرد رعایت نکات ایمنی و بهداشتی درخصوص استفاده از وسایل - گرمزدگی و گزش جانوران / توجهات زیست‌محیطی: حداقل آسیب به ریشه و ساقه گیاهان - حداقل فرسایش خاکی / نگرش: احتیاط - آینده نگر		۲
	میانگین نمرات	

* حداقل میانگین نمرات هنرجو برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می‌باشد.

فصل ۵

برداشت

گفته‌اند که: از محصول هرآنچه که برداشت کنید، مال شماست. به عبارت دیگر اگر به‌موقع و به درستی و به‌صورت کامل برداشت انجام نشود، نصیب کشاورز از محصول به همان نسبت کاهش خواهد یافت. تشخیص زمان رسیدگی محصول یا پی بردن به علایم و نشانه‌های رسیدگی محصول از وظایف اصلی یک تولیدکننده محصولات زراعی می‌باشد. شما در این فصل به این توانایی دست می‌یابید. به بیان رسول کریم دنیا مزرعه آخرت است.

باور داشته باشیم که هر آنچه در این دنیا انجام می‌دهیم، نتیجه‌اش را در این دنیا و سزایش را در آخرت قطعاً خواهیم دید.

یادم از کشته خویش آمد و هنگام درو

مزرع سبز فلک دیدم و داس مه نو

حافظ

واحد یادگیری ۱۱

شایستگی برداشت دستی

مقدمه

- محصول چیست؟
- رسیدگی چیست و چگونه اندازه گیری می شود؟
- آیا هرچقدر محصول در زمین باقی بماند، مقدار و کیفیت آن افزایش می یابد؟
- چه عواملی محصول گیاهان زراعی را در مزرعه تهدید می کنند؟
- زمان مناسب برداشت چگونه تعیین می شود؟
- آیا محصول تمام گیاهان زراعی یکجا یا در یک نوبت برداشت می شوند؟

با طی مراحل رشد، گیاه به حدی می رسد که تمام یا بخشی از آن، که محصول نامیده می شود، قابل برداشت می گردد. تشخیص این مرحله، از اهمیت ویژه ای برخوردار است زیرا کمی زودتر یا دیرتر از زمان مناسب برداشت، مقدار عملکرد و کیفیت محصول به شدت کاهش می یابد. از سوی دیگر روش ها و شرایط برداشت بر حسب نوع گیاه و شرایط منطقه متفاوت است. شما در این فصل با شاخص های رسیدگی و عوامل موثر در تعیین زمان برداشت و روش های برداشت آشنا خواهید شد.

استاندارد عملکرد

هنرجو پس از اتمام این واحد یادگیری، ضمن آشنایی با مفاهیمی چون محصول، رسیدگی، کمیت و کیفیت محصول، شاخص های رسیدگی را اندازه گیری کرده، محصول را به موقع و با روش مناسب جمع آوری، خشک، خرمن کوبی، بوجاری و کیسه گیری نماید.

هدف از زراعت یک گیاه تولید اندام یا اندام‌هایی از آن است. به این اندام یا اندام‌ها به طور کلی محصول گفته می‌شود. محصول یک گیاه ممکن است اندام ریشه (چغندر قند، چغندر لبویی، هویج و...)، ساقه (نیشکر، کنف، سیب‌زمینی و...)، برگ (توتون، چای و...)، گل (زعفران، بابونه و...)، میوه (غلات، زیره، پنبه و...)، دانه (انواع حبوبات) یا چندین اندام مانند گیاهان علوفه‌ای (ذرت، یونجه و...) باشد.

برخی از گیاهان چندمنظوره هستند. یک تولیدکننده ممکن است برای یک منظور و تولیدکننده دیگر به منظور دیگری آنها را کشت کند. مثلاً منظور از کشت ذرت یا یونجه ممکن است علوفه یا دانه آنها باشد.

برخی از گیاهان زراعی برای اهداف مختلف کاشته می‌شوند. ذرت و یونجه نمونه‌هایی از این نوع گیاهان هستند.

به عملیات جمع‌آوری محصول، برداشت می‌گویند. برداشت در زمانی صورت می‌گیرد که محصول رسیده باشد. رسیده بودن یا رسیدگی محصول را از تغییراتی که در شکل ظاهری اندام‌های گیاه یا در محیط پیرامون اتفاق می‌افتد، متوجه می‌شوند. به این تغییرات، نشانه‌ها یا شاخص‌های رسیدگی می‌گویند.

فرایند تشکیل غلاف تا رسیدن میوه در حبوبات از جمله لوبیا

در نخود معمولی، تغییر رنگ بوته‌ها و غلاف‌ها به زردی، نشانه رسیدگی است در حالی که در نخود فرنگی، شرایط بازار و به ویژه کارخانه فراوری، شاخص‌های برداشت را تعیین می‌کند. البته رسیدگی انواع مختلفی دارد. یکی از انواع رسیدگی‌ها، رسیدگی فیزیولوژیکی است. حبوبات براساس رسیدگی فیزیولوژیکی برداشت می‌شوند. برحسب تعریف، رسیدگی فیزیولوژیکی عبارت است از مرحله‌ای از رشد دانه که اندازه و وزن (میزان ماده خشک قابل ذخیره) دانه به بالاترین حد ممکن رسیده است. کیفیت دانه نیز در این مرحله به مطلوب‌ترین حد ممکن می‌رسد. بدیهی است که پس از این مرحله اندازه، وزن و حتی کیفیت دانه نه تنها افزوده نمی‌شود بلکه ممکن است کاهش هم یابد.

در رسیدگی فیزیولوژیکی حبوبات، میوه که به صورت غلاف یا نیام است به زرد متمایل به قهوه‌ای تغییر رنگ می‌دهد و به تدریج خشک می‌شود. چنانچه به موقع برداشت نگردد احتمال دارد میوه شکاف برداشته، دانه‌های آن به بیرون بریزد (خطر ریزش) در همین حال رطوبت دانه به حداقل ممکن رسیده و رنگ دانه به رنگ معمول رقم می‌رسد.

در حبوبات تمام میوه‌های یک بوته هم‌زمان نمی‌رسند. یعنی زمانی که تعدادی از میوه‌ها در حال رسیدن هستند، میوه‌هایی وجود دارند که تازه در حال تشکیل شدن می‌باشند. حتی ممکن است در همان بوته، گل را هم ببینید. بنابراین هرگز رسیدن تمام یا صد درصد غلاف‌ها را انتظار نداشته باشید.

تغییر تدریجی رنگ برگ‌های زیرین گیاه لوبیا در زمان رسیدگی محصول

تغییر رنگ و شکل غلاف در فرایند رسیدن حبوبات

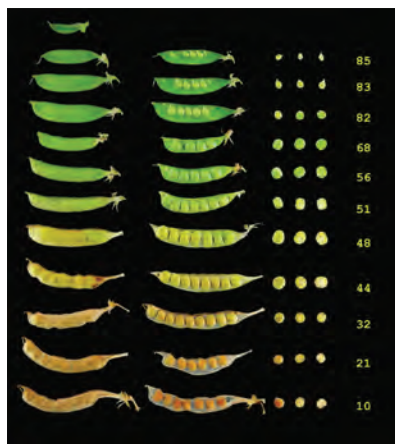

در ارقام اصلاح نشده یا قدیمی برخی از حبوبات مانند انواع لوبیا معمولی، لوبیا چشم بلبلی و ماش به تدریج می‌رسند. لذا این‌گونه ارقام را در چندین چین (نوبت) برداشت می‌کنند. در ارقام جدید با کارهای اصلاحی، درصد یکنواختی در رسیدگی را تا حد بسیار خوبی بالا برده‌اند.

با این حال چنانچه حدود ۷۵ درصد میوه‌ها یا غلاف‌های یک مزرعه حبوبات فصل گرم علایم رسیدگی را نشان دهند، آن مزرعه آماده برداشت خواهد بود.

از جمله علایم رسیدگی محصول و تعیین زمان برداشت می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

- تغییر تدریجی رنگ برگ‌های پایینی به زردی
- تمایل رنگ غلاف‌ها به زردی و گاهی بروز رگه‌های رنگی در آنها
- چروکیده شدن غلاف‌ها و تبدیل شدن سطح صاف اولیه به سطح موج
- خشکیدگی غلاف‌ها از پایین به بالای بوته و در نهایت بروز شکاف در ارقام حساس به ریزش
- کاهش درصد رطوبت دانه‌ها به کمتر از ۴۰-۳۵ درصد

تغییرات شکل و رنگ غلاف و دانه و درصد رطوبت دانه نخود فرنگی در فرایند رسیدن محصول

برداشت در یک نوبت را با برداشت در چندین چین، مقایسه کرده و معایب و محاسن هر روش را بحث کنید.

گفت‌وگو کنید

شاخص‌های رسیدگی در حبوبات را به دو گروه بزرگ می‌توان تقسیم کرد:

۱) شاخص‌های کمی

۲) شاخص‌های کیفی

۱) شاخص‌های کمی:

شاخص‌های کمی مانند تغییر در اندازه، وزن دانه، درصد رطوبت دانه و غلاف می‌باشد. این شاخص‌ها را شما در سال‌های بعد در برخی از گیاهان اندازه‌گیری خواهید کرد.

۲) شاخص‌های کیفی:

اما شاخص کیفی به تغییرات رنگ و شکل اندام‌های گیاه اشاره دارد. این تغییر در تمام حبوبات و حتی در تمام ارقام یک نوع از حبوبات، یکسان نیست. بنابراین برحسب نوع، رقم و محل، آن را به تجربه به‌دست آورید.

مراحل انجام کار:

۱- مدتی پس از تشکیل غلاف‌ها، مزرعه خود را بازدید کنید.

۲- رنگ عمومی مزرعه را در نظر بگیرید.

توجه باید به رنگ عمومی مزرعه باشد و گرنه تغییر رنگ یک برگ یا حتی یک بوته یا محدود به بوته‌هایی در یک نقطه، ممکن است در اثر شرایط و عوامل دیگر غیر از رسیدگی طبیعی محصول باشد.

۳- همزمان با پیگیری وضع رنگ برگ‌ها، شکل و رنگ غلاف‌ها را در نظر داشته باشید.

۴- یک غلاف سبز تازه تشکیل شده را بشکنید یا بشکافید.

در غلاف سبز و تازه، دانه‌ها به غلاف چسبیده و یک دست دیده می‌شوند.

غلاف در مرحله رسیدگی کامل (فیزیولوژیک)

غلاف در میانه دوره رشد و کامل شدن

۵- رنگ دانه درون غلاف را بررسی کنید. آنها را سبز خواهید دید.

۶- به دانه فشار وارد کنید. آنها خیلی نرم بوده و به راحتی له می‌شود.

۷- بررسی غلاف‌ها را در فاصله زمانی مشخص تکرار کنید.

فعالیت

دقت کنید

توجه

با تغییر رنگ از سبز به سمت زرد تا قهوه‌ای، دانه‌ها از پوسته (میوه)، راحت‌تر جدا می‌شوند. دانه‌ها نیز به تدریج سفت‌تر شده و به حدی می‌رسند که حتی فشار ناخن، به سختی در آنها اثر خواهد کرد. شکل دانه‌ها به شکل رقم خود (گرد، کشیده، پهن و ...) می‌شود. رنگ دانه‌ها به رنگ رقم خود (سفید، قرمز، خط‌خطی، نقطه‌دار و ...) در می‌آید.

رنگی از غلاف که در آن، دانه سفت و رنگ دانه کاملاً رنگ رقم شده باشد را به عنوان شاخص رنگ غلاف رسیده تعیین کنید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۱	اندازه‌گیری شاخص‌های رسیدگی محصول	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: نوشت‌افزار، سایت، کتابخانه منابع: اطلاعات و جداول و استانداردها، کتاب، اینترنت، تجربیات، شواهد، سفارش هنرآموز زمان: ۱۵ دقیقه		پایش مزرعه و ارزیابی گیاه تغییر رنگ بوته و غلاف‌ها - سختی دانه - درصد رطوبت و شرایط محیطی مطابق استاندارد	۳
			قابل قبول	شاخص‌های رسیدگی مطابق با استانداردهای تعیین شده باشد.	۲
			غیر قابل قبول	شاخص‌های رسیدگی نادرست تعیین شده است.	۱

رنگ بوته‌هایی که حدود ۹۰-۶۰ درصد غلاف‌های آن رسیده است را به عنوان شاخص رنگ بوته‌های رسیده تعیین کنید. برای برداشت محصول، افزون بر رسیده بودن محصول، شرایط محیطی مزرعه نیز تعیین‌کننده است. حبوبات اغلب با درصد رطوبت بالا برداشت می‌شوند. درصد رطوبت دانه در موقع برداشت از حدود ۲۰ تا ۴۰ درصد، برحسب نوع، رقم و شرایط اقلیمی متفاوت است.

در زمان برداشت نبایستی بارندگی حتی در حد نم باران روی سطح مزرعه نشسته باشد. افزون بر این اگر شرایط منطقه باعث شب‌نم می‌شود، می‌بایست برداشت را تا پس از بالا آمدن خورشید و تبخیر شدن شب‌نم، به عقب انداخت. در گرمای شدید، برداشت یا درو حبوبات مقداری سخت‌تر می‌شود، همچنین وقتی رسیدگی به تأخیر افتاده باشد، درو در خشکی شدید باعث ریزش دانه می‌گردد. در این شرایط پیشنهاد می‌شود درو حبوبات در ساعات خنک روز و حتی در شب انجام شود. در شب با افزایش رطوبت نسبی، مقدار شکافته شدن میوه (غلاف) و در نتیجه ریزش دانه، کاهش می‌یابد.

وزش نسیم ملایم در زمان برداشت اغلب محصولات از جمله حبوبات، بسیار مفید و ارزشمند است. خاک مزرعه در زمان برداشت بهتر است که در حد گاورو باشد. اما اغلب کمتر از حد گاورو (خشک‌تر) است. خشک بودن زمین مشکلی در برداشت به صورت درو ایجاد نمی‌کند ولی رطوبت خاک بیشتر از حد گاورو نباید باشد زیرا باعث فشردگی خاک در اثر رفت و آمد افراد و ماشین‌ها می‌گردد. بنابراین هوای نسبتاً ابری و خنک همراه با وزش نسیم ملایم در شرایطی که رطوبت خاک در حد یا کمی کمتر از حد گاورو باشد، از ویژگی‌های شرایط محیطی مناسب برداشت حبوبات می‌باشد.

زمان رسیدگی در حد بهینه در بیشتر حبوبات محدود و اغلب حدود یک هفته است. لذا بایستی به ترتیبی برنامه‌ریزی شود که تمام یا سطح بزرگی از مساحت مزرعه، در محدوده زمان مناسب برداشت شود.

در این راستا هماهنگی برای گرفتن کمک از دوستان یا تأمین نیروی انسانی در برداشت دستی بسیار ضروری است.

تحقیق کنید

- در منطقه شما، چه عواملی را برای تعیین زمان برداشت، مورد بررسی قرار می‌دهند؟
- چه هماهنگی‌هایی برای زمان برداشت به عمل می‌آورند؟

لازمه برنامه‌ریزی در فعالیت، هماهنگی بین عوامل مؤثر در آن فعالیت است.

فعالیت

تعیین زمان برداشت حبوبات مراحل انجام کار:

۱- قاب (چارچوب) نمونه‌گیری بسازید.

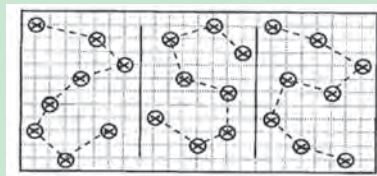
• قاب یا پلات وسیله‌ای است به شکل دایره، مربع یا مستطیل با مساحت معین مثلاً یک مترمربع

• جنس پلات اغلب چوبی است اما هر جنس سبک، ارزان و فراوان می‌تواند قابل استفاده باشد.

۲- در حالی که قاب را در دست دارید به صورت زیگزاگ در سطح مزرعه حرکت کنید.

۳- در چند نقطه قاب را روی سطح مزرعه، قرار دهید.

۴- تعداد کل غلاف و تعداد غلاف‌های رسیده را در داخل قاب شمارش کنید.

نمونه‌هایی از حرکت در مزرعه و نمونه برداری

درصد رسیدگی غلاف‌ها در هر قاب (نمونه) را با فرمول زیر به دست آورید.

$$\text{درصد رسیدگی غلاف‌های نمونه} = \frac{\text{تعداد غلاف‌های رسیده}}{\text{تعداد کل غلاف‌ها}} \times 100$$

۵- نمونه‌برداری را به همین ترتیب تکرار کنید.

۶- میانگین درصد رسیدگی در نمونه‌ها را محاسبه کرده به عنوان درصد رسیدگی محصول مزرعه اعلام کنید.

$$\text{درصد رسیدگی نمونه ۱} + \text{درصد رسیدگی نمونه ۲} + \dots + \text{درصد رسیدگی نمونه } n = \frac{n \text{ (تعداد نمونه‌ها)}}{\text{درصد رسیدگی غلاف‌های مزرعه}}$$

۷- روش کار، محاسبات و نتایج به دست آمده را به تأیید هنرآموز خود برسانید.

۸- حد مناسب رسیدگی غلاف رقم مورد کاشت را از منابع معتبر به دست آورید.

۹- وضعیت رطوبت خاک را مورد بررسی قرار دهید. رطوبت خاک مزرعه به طور معمول نباید بیش از حد گاورو باشد.

۱۰- شرایط جوی را در روز برداشت برآورد کنید (تا حد امکان هوا آرام، دما حدود ۲۵ درجه سانتیگراد باشد).

۱۱- روز و ساعت‌های برداشت را به هنرآموز خود اعلام و از آن دفاع کنید.

● در منطقه شما چه زمانی اقدام به برداشت حبوبات می‌نمایند؟
زمان برداشت را (بر حسب روز و ساعات شبانه‌روز) و همچنین بر حسب شاخص‌های طبیعی و علائم گیاهی به دست آورید.

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۲	تعیین زمان برداشت	محل اجرا: مزارع حبوبات مواد و تجهیزات: نوشت افزار، قاب چوبی، کیسه نایلون کوچک، ماشین حساب، اینترنت منابع: اطلاعات و جداول و استانداردها، تجربیات، مشاهدات، سفارشات هنرآموز زمان: ۵ دقیقه		نمونه‌گیری-شمارش و تعیین درصد رسیدگی و مقایسه با استاندارد و تعیین زمان برداشت با توجه به روش برداشت زمان برداشت را تعیین می‌نماید.	۳
			قابل قبول	زمان برداشت تا ۹۰ درصد با شاخص‌ها مطابقت دارد.	۲
			غیر قابل قبول	زمان برداشت با شاخص‌ها مغایرت اساسی دارد.	۱

برداشت حبوبات را به دو روش کلی دستی و مکانیزه می‌توان انجام داد.

انتخاب روش برداشت، به عواملی مانند: سطح زیرکشت، شکل زمین، مقدار شیب زمین، نوع حبوبات، نوع رقم، روش کاشت و ... بستگی دارد.

در سطوح کوچک امکان به کارگیری ماشین‌های برداشت وجود ندارد. همچنین اغلب ماشین‌های برداشت توانایی کار در سطوح ناهموار و پرشیب یا روش جوی پشته‌ای را ندارند. برداشت انواع و ارقام رونده و نیز ارقامی که رسیدگی

آن تدریجی است، با ماشین‌های برداشت مقدور نمی‌باشد. بنابراین ارقام افراشته که با یکنواختی بالایی می‌رسند،

چنانچه در سطح وسیع به صورت ردیفی کاشته شده باشند را می‌توان با ماشین‌ها و تجهیزات مکانیزه برداشت نمود. ماشین کمباین حبوبات، درو، خرمن‌کوبی و بوجاری را هم‌زمان انجام می‌دهد. در سطح کوچک، برداشت اغلب با دست صورت می‌گیرد.

برداشت با دست به دو صورت کلی انجام می‌گیرد:

۱) برداشت غلاف‌ها

۲) برداشت بوته‌ها

۱) برداشت غلاف‌ها

روش برداشت غلاف مخصوص حبوباتی است که رسیدگی آن تدریجی و غیریکنواخت است. ارقامی از لوبیا معمولی، ماش و لوبیا چشم بلبلی این‌گونه هستند. این ارقام به تدریج توسط ارقام جدید جایگزین شده‌اند.

با این حال هنوز هم لوبیا سبز و سایر حبوبات با الگوی رشد نامحدودی که در سطح کوچک برای مصرف تدریجی کاشته می‌شوند به‌ویژه ماش و چشم بلبلی، به این روش برداشت می‌شوند. برداشت ممکن است بدون استفاده از ابزار یا به وسیله قیچی انجام گیرد.

وقتی غلاف‌ها یکنواخت و یا حدود ۷۵ درصد آن در یک زمان برسند برداشت آنها با درو کردن کل بوته‌ها از ارتفاع نزدیک به سطح زمین انجام می‌گیرد. در تعیین روش برداشت علاوه بر موارد بالا مسائل اقتصادی و جمعیتی هم تعیین‌کننده است. در شرایطی که نیروی انسانی فراوان و ارزان‌قیمت وجود داشته باشد، به‌کارگیری آنها از نظر اجتماعی و اخلاقی و گاهی اقتصادی، نسبت به کاربرد ماشین‌ها، ترجیح داده می‌شود. برداشت بوته‌ها ممکن است با ابزارهای ساده مانند داس و اره کارد صورت گیرد یا اینکه با دست خالی کل بوته قطع یا ریشه‌کن شود.

- در منطقه شما حبوبات به چه روش‌هایی برداشت می‌شوند؟
- علت رواج این روش‌ها چیست؟

تحقیق کنید

تعیین روش برداشت حبوبات مراحل انجام کار:

- ۱- بازدید از مزارع کشت حبوبات منطقه داشته باشید.
- ۲- سطح زیر کشت مزرعه‌های مختلف را به طور تقریبی برآورد کنید.

فعالیت

۳- روش‌های کشت را مشاهده کنید (ردیفی، جوی پشته، درهم در سطح کرت).

۴- تیپ گیاهان را بررسی کنید (افراشته یا رونده)

۵- میزان یا درصد رسیدگی مورد معیار زارعین را جویا شوید.

۶- پیشنهادهای خود را ارائه دهید.

• برای مساحت‌های بزرگ در زمین‌های هموار با گیاهان افراشته و کشت ردیفی، روش برداشت مکانیزه را پیشنهاد دهید.

• برای مساحت‌های بزرگ در زمین‌های ناهموار یا کشت جوی پشته‌ای روش برداشت دستی را پیشنهاد دهید.

• برای مساحت‌های کوچک در هر شرایط روش برداشت دستی را پیشنهاد دهید.

• چنانچه امکان برداشت مکانیزه در منطقه نبود یا اینکه نیروی انسانی ارزان و فراوان در منطقه حضور داشت،

برای تمامی مزارع روش دستی پیشنهاد شود.

۷- در روش دستی چگونگی برداشت را مشخص کنید.

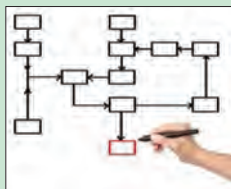
• ارقامی که رسیدگی آن تدریجی است، برداشت غلاف‌ها را در چند چین پیشنهاد دهید.

• برای ارقام با یکنواختی رسیدگی بالا، روش درو بوته با داس را پیشنهاد دهید.

• برای ارقام با حجم بوته کوچک به ویژه در خاک‌های سبک، مانند زراعت دیم عدس، روش کندن با دست را پیشنهاد دهید.

۸- نظر یا پیشنهاد خود را به اطلاع هنرآموز خود برسانید.

۹- با تغییر یا اصلاح پیشنهادها بر حسب نظر هنرآموز، روش برداشت را اعلام کنید.

به نظر شما تفکر سیستمی چیست؟

نظر بدهید

ارزشیابی
مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری /نمره‌دهی)	نمره
۳	انتخاب روش و ابزار	محل اجرا: مزارع حبوبات مواد و تجهیزات: داس، قداره، لباس کار، کیسه، تور، نخ دوخت، نخ جوالدوز، زیرانداز منابع: شاخص‌های استاندارد، تجربیات محلی، مشاهده نمونه‌های مشابه، سفارشات مربی زمان: ۵ دقیقه		برآورد سطح و روش کاشت و همچنین درصد رسیدگی روش و وسایل مورد نیاز را انتخاب کند.	۳
			قابل قبول	برآورد دقیق و انتخاب روش با امکانات و شرایط همخوانی دارد.	۲
			غیر قابل قبول	برآورد نادرست و عدم تطابق روش با شرایط و امکانات.	۱

۲ برداشت بوته‌ها

عملیات برداشت مجموعه فعالیت‌های درهم تنیده و در عین حال حساس می‌باشد. بر این اساس به هماهنگی و برنامه‌ریزی دقیق احتیاج دارد. عملیات برداشت حتماً پس از این هماهنگی (تنظیم زمان، ارزیابی زمان، آماده سازی ابزار و وسایل، فراهم کردن محل انباشت محصول، هماهنگی با نیروی انسانی در حمل و نقل و ...) باید انجام شود.

برداشت کامل بوته به وسیله داس

برداشت غلاف‌های رسیده با دست

دسته‌ها در شرایط مناسب جوی، مدتی در مزرعه باقی می‌مانند تا رطوبت آنها کاسته شود.

برداشت حبوبات

ابزار و وسایل مورد نیاز: داس، کیسه، سوهان

مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- بررسی‌های مربوط به روش و زمان برداشت را مرور کنید.
- ۳- ابزار و وسایل کار را تحویل بگیرید.
- ۴- همراه هنرآموز به مزرعه حبوبات آماده برداشت وارد شوید.
- ۵- در گروه تقسیم کار کرده، نوع کار (چیدن، دسته‌بندی، جابه‌جایی) هر فرد در گروه را مشخص کنید.
- ۶- از یک نقطه (ترجیحاً پشت به آفتاب) شروع به برداشت کنید.
- ۷- در صورت برداشت غلاف، با یک دست شاخه را نگه داشته و با دست دیگر غلاف رسیده را بچینید.
- ۸- در صورت استفاده از داس، با یک دست، بوته را گرفته، با دست دیگر به وسیله داس، کمی بالاتر از سطح زمین برش دهید.
- ۹- با پر شدن دستتان از غلاف‌ها یا بوته‌های برداشت شده، آنها را در کیسه یا کناری توده کنید.
- ۱۰- درو را با نظم و ترتیب خاصی (عرض کار، راستای کار، ارتفاع برش) ادامه دهید.
- ۱۱- هر ۱۵-۱۰ دقیقه درو پیوسته، از جا برخیزید و دسته‌های کوچک را روی هم قرار داده تا دسته نسبتاً بزرگ درست شود.

در هیچ شرایطی بیش از نیم ساعت در وضعیت ثابت (ایستاده، خمیده، نشسته و ...) قرار نگیرید. این امر به عضلات و مفاصل شما ممکن است در بلندمدت آسیب بزند.

- ۱۲- پس از ۹۰ دقیقه فعالیت، حدود ۲۰ دقیقه استراحت یا نرمش داشته باشید.
- ۱۳- به همین ترتیب کل محصول مزرعه را برداشت کنید.

هذر رفت محصول ناچیز یا در حداقل باشد.

- ۱۴- در صورت نیاز، به سایر اعضای گروه یا گروه‌های دیگر کمک کنید.
- ۱۵- کار را به درستی پایان دهید (گرفتن تأیید هنرآموز، تحویل دادن ابزار و وسایل، جمع‌آوری و ساماندهی ناخالصی‌های مزرعه، انجام نظافت فردی).
- ۱۶- از یافته‌ها و عملکرد خود گزارشی تهیه و ارائه نمایید.

دقت کنید

دقت کنید

- یک کارگر ماهر (حرفه‌ای) در روز چند متر مربع درو می‌کند؟
- مقدار برداشت شما در واحد زمان (ساعت یا روز) چقدر بود؟

فکر کنید

ارزشیابی
مرحله‌ای

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/داوری/نمره‌دهی)	نمره
۴	انجام عملیات برداشت	محل اجرا: مزارع حبوبات مواد و تجهیزات: داس، قداره، کیسه منابع: شاخص‌های استاندارد، تجربیات محلی، رسانه‌های تخصصی، سفارشات هنرآموز زمان: ۱۵ دقیقه		نقطه شروع برداشت - ارتفاع برش و ردیف‌سازی و توده‌سازی را انجام دهد	۳
			قابل قبول	محصول به دقت درو و ردیف‌سازی شده و ارتفاع برداشت یکنواخت است.	۲
			غیر قابل قبول	عدم درو محصول یا کامل نبودن آن	۱

برداشت حبوبات قبل از خشک شدن کامل تمام برگ‌های یک بوته انجام می‌شود. بنابراین درصد رطوبت محصول برداشتی بالا می‌باشد. با این درصد رطوبت، نمی‌توان اقدام به کوبیدن و جدا کردن دانه‌ها از بقایا نمود لذا محصول برداشتی را، مدتی در محل مناسب نگهداری می‌کنند. این نگهداری ابتدا به مدت کوتاهی در سطح مزرعه و سپس در محلی که به آن خرمنگاه می‌گویند، انجام می‌شود. با نگهداری خرمن در شرایط مناسب جوی، درصد رطوبت محصول به حدود ۲۲ درصد می‌رسد.

نگهداری حبوبات برداشت شده در سطح مزرعه و در خرمنگاه برای کاهش درصد رطوبت و آماده شدن برای کوبش.

فعالیت

آماده کردن خرمنگاه و خرمن کردن محصول

ابزار و وسایل مورد نیاز: داس، بیل، شن کش

مراحل انجام کار:

۱- آماده به کار شوید.

۲- محل مناسب خرمن کردن را شناسایی کنید.

در هیچ شرایطی بیش از نیم ساعت در وضعیت ثابت (ایستاده، خمیده، نشسته و ...) قرار نگیرید. این امر به عضلات و مفاصل شما ممکن است در بلندمدت آسیب بزند.

دقت کنید

محل خرمن باید صاف و هموار بوده و از آب‌گرفتگی در امان باشد.

۱۰- برحسب شرایط منطقه اقدامات حفاظتی و مراقبتی جمع‌آوری و انتقال محصول از مزرعه به خرمگاه با امکانات مختلفی مانند: افراد، چهارپایان و وسایل حمل و نقل موتوری صورت می‌گیرد.

۱۱- کار را به درستی پایان دهید (گرفتن تأیید هنرآموز، تحویل دادن ابزار و وسایل، جمع‌آوری و ساماندهی ناخالصی‌های مزرعه، انجام نظافت فردی)

۱۲- از یافته‌ها و عملکرد خود گزارشی تهیه و ارائه کنید.

تمام محصول نباید در یک جا یا روی یک خرمن انباشته شوند بلکه باید در توده‌های مختلف خرمن شوند.

در منطقه شما کشاورزان چگونه محل‌هایی را به عنوان خرمگاه انتخاب می‌کنند؟ معیارها یا دلایل آن را جستجو کنید.

تحقیق کنید

برای اینکه دانه‌ها به خوبی از غلاف‌ها جدا شوند، باید بوته و به‌ویژه غلاف‌ها به خوبی خشک شوند. زمان خشک شدن محصول در خرمگاه به عوامل مختلفی بستگی دارد. از جمله آنها می‌توان به نوع محصول، شرایط جوی به‌ویژه دمای محیط و جریان هوا، اشاره کرد. بر این اساس محصول خرمن شده را به‌طور پیوسته مورد مراقبت و پایش قرار دهید.

نگهداری خرمن و تعیین زمان خرمن کوبی

ابزار و وسایل مورد نیاز: چهارشاخ

مراحل انجام کار:

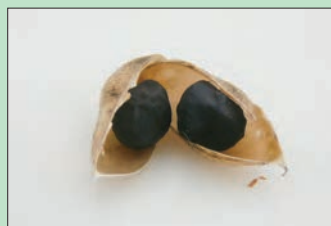
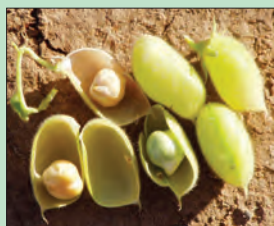
- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- هر روز یا یک روز در میان (برحسب شرایط منطقه با نظر هنرآموز) به خرمنگاه مراجعه کنید.
- ۳- با استفاده از چهارشاخ خرمن را کاملاً زیر و رو کنید.

توجه

در صورت عدم جابه جایی یا هوادهی خرمن، ممکن است بخشی از محصول به علت بالا بودن درصد رطوبت و دما، کپک زده و از بین برود.

- ۴- در هر بار قبل از زیر و رو کردن، وضعیت خشک شدن محصول به ویژه غلاف ها را بسنجید.
- ۵- در هر بار پس از پایان زیر و رو کردن، خرمن را مرتب کنید.
- ۶- عملیات زیر و رو کردن خرمن را تا خشک شدن کامل محصول ادامه دهید. در همه حال نکات ایمنی و ارگونومیک را به دقت مراعات کنید.

غلاف ها باید به خوبی خشک شوند به ترتیبی که با مختصری ضربه، شکسته شده و دانه از درون آنها آزاد شود.

توجه

مدت خشک شدن برحسب شرایط آب و هوایی منطقه، اغلب ۲-۱ هفته طول می کشد. در زمان خشک شدن، غلاف ها با مختصر ضربه شکسته یا شکفته می شوند.

- ۷- پایان عملیات را به تأیید هنرآموز برسانید.
- ۸- شرایط جوی را برای خرمن کوبی ارزیابی کنید.

بیشتر بدانید

در زمان خرمن کوبی بایستی هوا آرام بوده و احتمال بارندگی داده نشود. ساعت خنک روز برای خرمن کوبی مناسب است.

- ۹- زمان خرمن کوبی را به هنرآموز خود پیشنهاد دهید.
- ۱۰- با تأیید هنرآموز، زمان خرمن کوبی را اعلام کنید.
- ۱۱- کار را به درستی پایان دهید. (گرفتن تأیید هنرآموز، تحویل دادن ابزار و وسایل، جمع آوری و ساماندهی ناخالصی های مزرعه، انجام نظافت فردی)

در منطقه شما طول مدت خرمین کردن تا کوبیدن محصول چه مدت است؟
کشاورزان منطقه شما چگونه پایان مدت خرمین داری یا زمان رسیدن خرمین کوبی را تعیین می کنند.

خرمین کوبی

خرمین کوبی یا کوبیدن محصول خرمین شده به منظور جدا کردن دانه های آنها است. در ماشین های برداشت که به صورت کمباین (مركب از چند ماشین) هستند، عمل کوبیدن و جدا کردن دانه از کاه و کلش، همزمان یا توأمان انجام می شود. در برداشت دستی کوبیدن ممکن است به دو صورت انجام پذیرد:

۱ استفاده از ماشین خرمین کوب

خرمین کوب و بوجاری کننده چندمنظوره

خرمین کوب پشت تراکتور در حال کار

۲ خرمین کوبی با استفاده از دامها

این روش امروزه در کشور ما تقریباً منسوخ شده است اما در جاهای مختلفی رواج دارد.

از دامهای مختلفی به صورت فردی یا اغلب جفت و گاهی گروهی در خرمین کوبی استفاده می شده است.

۳ خرمین کوبی دستی

در برخی از گیاهان به ویژه انواع بلندقامت، دسته ای از محصول را به دست گرفته و آن را روی یک جسم سخت می زنند

اما اغلب با یک وسیله محکم ولی سبک روی محصول ضربه زده باعث از هم پاشیدگی غلاف و جدا شدن دانه‌ها از آنها می‌شوند. این روش در مزارع و به طور کلی واحدهای بهره‌برداری کوچک رواج دارد.

خرمن‌کوبی دستی به صورت سنتی به روش‌های مختلفی صورت می‌گیرد.

شما در سال‌های آینده با ماشین خرم‌ن‌کوبی (ثابت و سیار) به طور مستقل کار خواهید کرد. اما در این مرحله با روش دستی اقدام به خرم‌ن‌کوبی کنید.

جدا کردن و کوبیدن تدریجی خرم‌ن

کوبیدن مزرعه با فاصله ایمن از یکدیگر

جدا کردن و کوبیدن تدریجی خرم‌ن

ابزار و وسایل مورد نیاز: زیرانداز، داس، بیل

مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- محلی را در کنار خرم‌ن صاف و تمیز کنید.
- ۳- زیرانداز را در آن محل بگسترانید.
- ۴- با چهارشاخ یا با استفاده از داس، مقداری از محصول خشک شده را از خرم‌ن برداشته و بر روی زیرانداز قرار دهید.
- ۵- شروع به ضربه زدن به محصول نمایید.

بهتر است چوب دستی به قطر حدود ۲-۳ سانتی‌متر، به طول ۱۲۰-۲۲۰ سانتی‌متر، نیمه خشک، سبک، صاف و قابل انعطاف باشد.

در ضمن خرم‌ن‌کوبی نکات ایمنی را رعایت کنید. مثلاً هرگز در مقابل یا پشت سرهم قرار نگیرید بلکه در کنار هم با فاصله ایمن قرار بگیرید.

۶- زدن ضربات را تا کوبیده شدن کامل و جدا شدن دانه‌ها از غلاف ادامه دهید.

۷- با تأیید هنرآموز، توده کوبیده شده را کنار زده و دسته‌های جدید را جایگزین کنید.

فعالیت

دقت کنید

نکته ایمنی

توده یکنواخت محصول پس از خرمن کوبی

- ۸- به همین ترتیب تمام محصول را خرمن کوبی کنید.
- ۹- کار را به درستی پایان دهید. (گرفتن تأیید هنرآموز، تحویل دادن ابزار و وسایل، جمع‌آوری و ساماندهی ناخالصی‌های مزرعه، انجام نظافت فردی)
- ۱۰- از یافته‌ها و اقدامات خود گزارش تهیه کرده و ارائه نمایید.

در منطقه شما به چه روش‌هایی خرمن کوبی می‌کنند؟ دلایل رواج هر یک از روش‌های خرمن کوبی را جمع‌آوری و ارزیابی کنید.

با کوبیدن محصول، دانه‌ها از غلاف جدا شده و بیرون می‌ریزند اما همچنان مخلوط با بقایای محصول یا همان کاه و کلش هستند. به عملیات جدا کردن دانه‌ها از بقایای محصول، بوجاری می‌گویند. در روش برداشت مکانیزه یا در روش کاربرد ماشین‌های خرمن کوبی، عمل خرمن کوبی و بوجاری در اغلب ماشین‌ها، هم‌زمان یا توأمان انجام می‌شود. اما در روش خرمن کوبی دستی عمل بوجاری باید به‌طور جداگانه، آن‌هم به صورت دستی انجام شود.

بوجاری

چهارشاخ (بوجار) مخصوص بوجاری

- ابزار و وسایل مورد نیاز: چهارشاخ مخصوص، سرند با روزنه‌های کوچک‌تر و بزرگ‌تر از محصول، بیل
- مراحل انجام کار:
- ۱- آماده به کار شوید.
 - ۲- زمان بوجاری را تعیین کنید. وزش باد آرام (آن‌هم از یک جهت نه گردباد). دمای مناسب محیط
 - ۳- پشت به باد قرار گیرید.
 - ۴- با چهارشاخ محصول را به هوا پرتاب کنید.

دانه‌ها به علت سنگینی در جلو می‌افتند در حالی که باد، کاه و کلش را کمی دورتر قرار می‌دهد.

باد دادن خرمن با توجه به جهت وزش باد

- ۵- با متوقف شدن وزش باد، کار متوقف و با شروع آن کار را ادامه دهید.
- ۶- تمام خرمن را به همین ترتیب بوجاری کنید.
- ۷- هر از چند گاهی مرز بین دانه‌ها و کاه و کلش را با بیل جدا کنید. (از مخلوط شدن این دو توده پیشگیری کنید).

غربال کردن با غربال دارای روزنه درشت تر از دانه، برای جدا کردن کلش و اجزای بزرگ تر از دانه

۸- با پایان یافتن بوجاری با چهارشاخ، دانه‌ها را با غربالی که قطر روزنه‌های آن، کمی بزرگ‌تر از قطر دانه‌های حبه مورد بوجاری است، غربال کنید. در این غربال دانه و اجزای ریزتر عبور کرده، کلش و اجزای درشت‌تر روی غربال باقی می‌مانند.
۹- آنچه که در غربال باقی می‌ماند، روی کاه و کلش بریزید.
۱۰- دانه‌ها را با غربالی که قطر روزنه‌های آن کمی کوچک‌تر از قطر دانه‌هاست، غربال کنید.

در این غربال، دانه در روی غربال باقی مانده و اجزای ریزتر، تخم علف‌های هرز و ... از آن عبور می‌کنند.

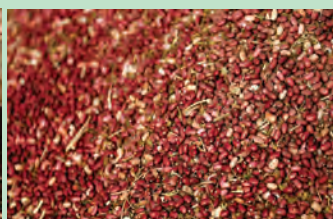

غربال کردن با غربال دارای روزنه کوچک تر از دانه، برای جدا کردن کاه، بذور علف‌های هرز و اجزای ریزتر از دانه

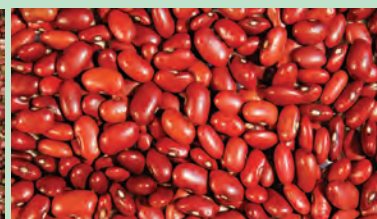
۱۱- دانه‌های روی غربال را در محل مناسبی برای هوا دیدن و کیسه‌گیری، پخش کنید.
۱۲- کار را به درستی پایان دهید.
۱۳- از یافته‌ها و عملکرد خود گزارشی تهیه کرده و ارائه کنید.

بعد از غربال درشت و قبل از غربال ریز

خرمن لوبیا قبل از غربال کردن

محصول لوبیا در پایان بوجاری، شستشو و خشک کردن

در منطقه شما حبوبات را به چه روش یا روش‌هایی بوجاری می‌کنند؟

در حقیقت هم دانه‌ها و هم کاه و کلش، محصول محسوب می‌شوند. دانه‌ها به عنوان محصول اصلی و کاه و کلش محصول فرعی نامیده می‌شود. کاه و کلش حبوبات ارزش غذایی بالایی دارند و خوراک مناسبی برای دام‌ها محسوب می‌گردد. قرار گرفتن بلندمدت محصول در برابر تابش خورشید یا حرارت آفتاب یا اینکه مرطوب شدن در اثر نزولات جوی، باعث کاهش شدید کیفیت آن می‌شود. بنابراین بایستی بی‌درنگ اقدام به ساماندهی محصول نمود.

پر کردن محصول در گونی کنفی

بستن در گونی به وسیله نخ محکم و جوالدوز

با پهن کردن نایلون زیر کیسه‌ها، از نم کشیدن آنها جلوگیری می‌شود

کاه و کلش به علت سبکی در کیسه‌های بزرگ بسته‌بندی می‌شوند.

محصول اصلی و فرعی باید به موقع و با وسایل در دسترس و با رعایت اصول ایمنی و ارگونومیکی به محل مناسب حمل گردند.

محصول اصلی و فرعی باید به موقع و با وسایل در دسترس و با رعایت اصول ایمنی و ارگونومیکی به محل مناسب حمل گردند.

ساماندهی محصولات حبوبات

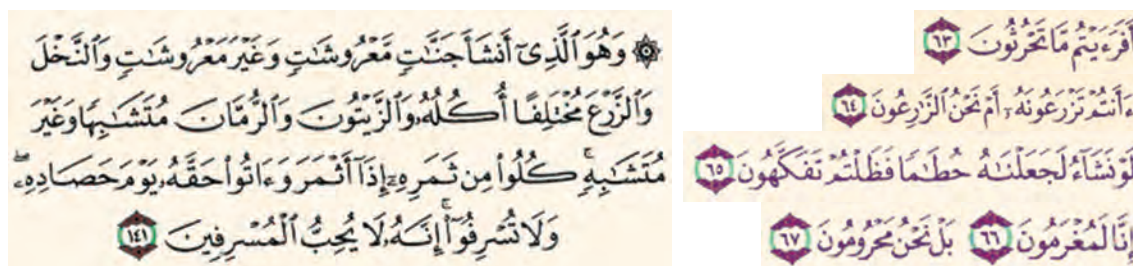
ابزار و وسایل مورد نیاز: کیسه یا گونی (ترجیحاً از جنس الیاف طبیعی)، بیل یا سرتاس، گونی‌های بزرگ نایلونی یا توری، ریسمان ضخیم و سوزن بزرگ (جوالدوز)

مراحل انجام کار:

- ۱- آماده به کار شوید.
- ۲- گونی‌های کوچک (۲۵ - ۲۰ کیلوگرمی) کنفی و ترجیحاً درشت‌بافت را انتخاب کنید.
- ۳- دانه‌های تمیز و خشک را با بیل یا سرتاس داخل گونی‌ها بریزید.
- ۴- با پر شدن گونی، با ریسمان و سوزن، در آن را محکم ببندید.
- ۵- کیسه‌ها را تا زمان حمل در محل مناسبی با نظم و ترتیب خاصی بچینید.
- ۶- کلش‌ها را در گونی بزرگ یا توری‌ها، پر کنید.
- ۷- در بارگیری و حمل محصول مشارکت کنید.
- ۸- شاکر خداوند باشید و بخشی از محصول را به عنوان زکات و صدقه به نیازمندان اختصاص دهید.
- ۹- برای فروش محصول اصلی و فرعی بازاریابی کنید.
- ۱۰- زمین را به عنوان مادر تولید، رها نکرده بلکه از آن مراقبت کنید.
 - در صورت وجود آب، یک بار زمین را آبیاری کنید.
 - فرصت دهید تا در اثر آبیاری، علف‌های هرز رویش کنند.
 - قبل از به گل رفتن علف‌های هرز آنها را زیر خاک کنید (شخم بزنید).
- ۱۱- از یافته‌ها و عملکرد خود گزارشی تهیه و آماده ارائه نمایید.
 - برای انجام مکانیزه عملیات زراعی در سال آینده، تصمیم‌گیری و برنامه‌ریزی کنید.

آیات زیر را در قرآن بیابید و ضمن مطالعه و ترجمه آن و مشاوره با افراد آگاه به قرآن، در مورد پیام این آیات اندیشه کنید.

تدبر کنید

ردیف	مرحله کار	شرایط عملکرد (ابزار، مواد، تجهیزات، زمان، مکان و ...)	نتایج ممکن	استاندارد (شاخص‌ها/دآوری/نمره‌دهی)	نمره
۵	عملیات تکمیلی پس از برداشت	محل اجرا: مزارع حبوبات تجهیزات: بیل، انواع چهارشاخ، غربال بوجاری، حبوبات، جوالدوز، چوب کوبش، دستگاه دوخت، زیرانداز، نخ، کیسه، لباس کار، وسیله حمل محصول مواد: محصول برداشتی منابع: تجربیات دیگران از جمله کارشناسان و خبرگان، رسانه‌ها از جمله اینترنت، نمونه فیلم‌ها یا مشاهدات، سفارشات هنرآموز زمان: ۳۰ دقیقه	قابل قبول	انتخاب محل خرمین کردن و خرمین کردن محصول - هوادهی و خرمین کوبی بوجاری و کیسه‌گیری را انجام دهد.	۳
				خرمین کردن، هوادهی، خرمین کوبی، بوجاری و کیسه‌گیری را انجام دهد.	۲
				جمع‌آوری و عمل‌آوری محصول ناقص و غیرقابل قبول است	۱

ارزشیابی
نهایی

ارزشیابی شایستگی برداشت دستی

<p>شرح کار:</p> <p>۱- بررسی شاخص های رسیدگی و ارزیابی گیاه ۲- تعیین زمان برداشت ۳- انتخاب روش و ابزار ۴- درو ۵- خرمن کردن ۶- نگهداری خرمن ۷- خرمن کوبی ۸- بوجار ۹- ساماندهی محصول</p>			
<p>استاندارد عملکرد:</p> <p>محصول حبوبات را به صورت دستی با استفاده از داس، درو و خرمن کوبی نماید.</p> <p>شاخص ها:</p> <p>۱- پایش مزرعه و ارزیابی گیاه: رنگ عمومی گیاه، تغییرات رنگ غلاف، شکل غلاف، نرمی یا سختی دانه و غلاف، درصد رطوبت، شرایط محیطی، استانداردها</p> <p>۲- نمونه گیری و شمارش، تعیین درصد رسیدگی، محاسبه و مقایسه با جداول استاندارد، مشخص نمودن تایم دوره برداشت</p> <p>۳- برآورد سطح، توجه به روش کاشت و تیپ گیاه و درصد رسیدگی</p> <p>۴- انتخاب وسایل و نقطه شروع، ارتفاع برش، ردیف سازی، توده سازی</p> <p>۵- انتخاب محل، هموار کردن و تمیز کردن خرمنگاه، انتقال توده ها به خرمنگاه، چینش محصول مطابق استانداردها</p> <p>۶- هوادهی خرمن، مرتب سازی خرمن</p> <p>۷- انتخاب محل، هموار کردن و تمیز کردن و پهن کردن زیرانداز، انتقال محصول به روی زیرانداز، کوبش</p> <p>۸- انتخاب ابزار و زمان بوجاری، باددهی، جداسازی محصول از کاه و کلش، غربال کردن محصول</p> <p>۹- انتخاب کیسه و توری، پر کردن و دوخت کیسه ها و تورها، بارگیری صحیح و حمل و نقل</p>			
<p>شرایط انجام کار:</p> <p>۱- محل اجرا: مزرعه حبوبات</p> <p>۲- مواد: کیسه، تور، نخ دوخت کیسه، نخ جوالدوز، زیرانداز محصول</p> <p>۳- منابع: اطلاعات و جداول و استانداردها</p> <p>- زمان: ۴۸۰ دقیقه</p> <p>ابزار و تجهیزات:</p> <p>بیل، انواع چهارشاخ، داس، قداره، غربال بوجاری حبوبات، جوال دوز، چوب کوبش، دستگاه دوخت کیسه، پلات، لباس کار، خرمن کوب، ماشین های برداشت، یدک کش، تراکتور</p>			
<p>معیار شایستگی:</p>			
ردیف	مرحله کار	حداقل نمره قبولی از ۳	نمره هنجار*
۱	اندازه گیری های شاخص های رسیدگی محصول	۱
۲	تعیین زمان برداشت	۲
۳	انتخاب روش و ابزار	۱
۴	انجام عملیات برداشت	۲
۵	عملیات تکمیلی پس از برداشت	۱
	شایستگی های غیرفنی، ایمنی، بهداشت، توجهات زیست محیطی و نگرش:		
	شایستگی های غیرفنی: تصمیم گیری، درستکاری/ ایمنی و بهداشت: خود فرد. رعایت نکات ایمنی و بهداشتی درخصوص استفاده از وسایل، گرمزدگی و گزش جانوران/ نگرش: وقت شناسی، سرعت عمل	۲
<p>میانگین نمرات</p> <p>* حداقل میانگین نمرات هنجار برای قبولی و کسب شایستگی، ۲ می باشد.</p>			

- ۱- اکبرلو حسین و همکاران، استاندارد شایستگی حرفه زراعت، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۱۳۹۲.
- ۲- آریان‌پور عابدین و همکاران، استاندارد ارزشیابی حرفه زراعت، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۱۳۹۳.
- ۳- آریان‌پور عابدین و همکاران، برنامه درسی رشته امور زراعی، سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی، دفتر برنامه‌ریزی و تألیف کتاب‌های درسی فنی و حرفه‌ای و کاردانش، ۱۳۹۴.
- ۴- کوچکی عوض، زراعت در مناطق خنک، جهاد دانشگاهی مشهد، ۱۳۸۵.
- ۵- قادری رضا و همکاران، اطلس رنگی آفات، بیماری‌ها و علف‌های هرز حبوبات، آموزش و ترویج کشاورزی، ۱۳۹۰.
- ۶- اکبرلو حسین و همکاران، تولید محصولات زراعی - شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، چاپ سیزدهم، ۱۳۹۴.
- ۷- جعفریان یعقوب و همکاران، مراقبت‌های ویژه داشت، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۹۴.
- ۸- حاجی حسنی عباس و همکاران، زراعت و باغبانی عمومی، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۹۴.
- ۹- مجنون حسینی ناصر، زراعت و تولید حبوبات، جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۴.
- ۱۰- خواجه‌پور محمدرضا، اصول و مبانی زراعت، جهاد دانشگاهی، ۱۳۹۵.
- ۱۱- مقیمی نبی‌اله و همکاران، تشخیص انواع خاک و اصلاح آن، شرکت چاپ و نشر کتاب‌های درسی ایران، ۱۳۹۴.
- ۱۲- پایگاه اطلاع‌رسانی جهاد کشاورزی، مؤسسه تحقیقات اصلاح و تهیه نهال و بذر، ۱۳۹۵.

همکاران هنر آموز که در فرایند اعتبار سنجی این کتاب مشارکت داشته‌اند.

استان: گلستان

سرکار خانم رقیه السادات حسینی

آقایان: حمیدرضا اکبری، نوده رضاپناهی، شاهپور یمرلی، رضا حجگذار، محمود قاضی، ابوالفضل حسینی

استان: بوشهر

آقایان: عباس بناری، کامبیز ضیغم‌پور، علیرضا عباسی، داریوش حیدری، علیرضا شهنساری، سیاوش ملائی،

غلامحسین خادم

استان: آذربایجان شرقی

آقایان: سیاوش شمسی، جبرائیل باقری، علی شرقی، جواد فرج‌زاده، صادق یولقونی، ابراهیم رضاییان

استان: کردستان

سرکار خانم شهنلا بهمنی، سرکار خانم آرزو مهرمند

آقایان: نادر آذر کردار، اسماعیل بابارشی، علی نوبخت، ابراهیم عزیزی‌فخر

استان: خراسان رضوی

آقایان: سید علی آقامیری، محمدحسن باقری، ابوالفضل رشیدی‌نیا، مسعود رضائی، سیدحسن صدری‌فر، عباس

یزدی

استان: خوزستان

آقایان: محسن رضائزاد، جهان‌بخش گنجی، علیرضا دارایی، خالد بیت‌سیاح، احمد حسنک‌فرد، فاضل طرفی،

علیرضا قرباغی

استان: مازندران

آقای محمد حسین‌زاده

دبیرخانه امور زراعی و باغی:

آقایان: صمد عظیمی زینال، علی نیک‌فال، راهب فروتن